

Vilniaus universitetas
TARPTAUTINIŲ SANTYKIŲ IR POLITIKOS MOKSLŲ INSTITUTAS

ŠIUOLAIKINĖS POLITIKOS STUDIJŲ PROGRAMA

KAMILĖ RAUDONIŪTĖ

II kurso studentė

***IŠGYVENANT SOVIETINIUS DAUGIABUČIUS: NEPRIKLAUSOMYBĖS KARTOS
ATMINTIS GYVENAMOJOJE ARCHITEKTŪROJE***

MAGISTRO DARBAS

Darbo vadovė: doc. dr. Jogilė Ulinskaitė

Vilnius, 2026

Magistro darbo vadovės išvados dėl darbo gynimo:

.....
.....
.....

.....

(data)

.....

(v., pavardė)

.....

(parašas)

Magistro darbas įteiktas gynimo komisijai:

.....

(data)

.....

(Gynimo komisijos sekretoriaus/ės parašas)

Magistro darbo recenzentas/ė:

.....

(v., pavardė)

Magistro darbų gynimo komisijos įvertinimas:

.....

Komisijos pirmininkas/ė:

Komisijos nariai:

PATVIRTINIMAS APIE ATLIKTO DARBO SAVARANKIŠKUMĄ

Patvirtinu, kad įteikiamas darbas „*Išgyvenant sovietinius daugiabučius: nepriklausomybės kartos atmintis gyvenamojoje architektūroje*“ yra:

1. Atliktas mano pačios ir nėra pateiktas kitam kursui šiame ar ankstesniuose semestruose;
2. Nebuvo naudotas kitame Institute/Universitete Lietuvoje ir užsienyje;
3. Nenaudoja šaltinių, kurie nėra nurodyti darbe, ir pateikia visą panaudotos literatūros sąrašą.

Kamilė Raudoniūtė

BIBLIOGRAFINIO APRAŠO LAPAS

Raudoniūtė, K. Išgyvenant sovietinius daugiabučius: nepriklausomybės kartos atmintis gyvenamojoje architektūroje: Šiuolaikinės politikos studijos, magistro baigiamasis darbas / VU Tarptautinių santykių ir politikos mokslų institutas; darbo vadovė J. Ulinskaitė, 2026. – 195 p.

Reikšminiai žodžiai: atmintis, pokomunistinė transformacija, sovietmetis, daugiabučiai, nepriklausomybės karta

Šiame darbe analizuojama nepriklausomybės kartos atmintis sovietinėje gyvenamojoje architektūroje. Siekiama atsakyti į klausimą: kokia nepriklausomybės kartos atmintis konstruojama santykyje su sovietine gyvenamąja architektūra? Naudojamos atminties ir santykio su vieta teorinės sąvokos. Analizuojamos atliktos 5 fokus grupės su žmonėmis, kurie reikšmingą ankstyvo gyvenimo dalį praleido sovietiniuose daugiabučiuose. Galiausiai, derinant teorijas, nagrinėjama skirtingų laikotarpių atmintis konkrečioje erdvėje per subjektyvų santykį su daugiabučiais.

TURINYS

<i>IVADAS</i>	6
<i>1. TEORINIS PAGRINDAS</i>	9
1.1. POKOMUNISTINĖ TRANSFORMACIJA.....	9
1.2. ATMINTIES STUDIJOS.....	11
1.3. SANTYKIS SU VIETA.....	13
1.3.1. VIETOS ĮKŪNIJIMAS.....	14
1.3.2. PRISIRIŠIMAS PRIE VIETOS	16
1.3.3. AFEKTINĖS ATMOSFEROS	19
<i>2. METODOLOGIJA</i>	20
<i>3. ANALIZĖS DALIS</i>	24
3.1. ATMINTIS DAUGIABUČIUOSE.....	24
3.1.1. SOVIETMETIS PER DAUGIABUČIUS IR DAUGIABUČIUOSE	24
3.1.2. POKOMUNISTINĖ TRANSFORMACIJA KAIP PASIBAIGĘS LAIKOTARPIS.....	27
3.1.3. ATSIMENAMA REALYBĖ – VIDUTINIS GYVENIMAS	29
3.2. KASDIENYBĖ IR SANTYKIAI DAUGIABUČIUOSE	32
3.2.1. ARTUMO KONTROLĖ PRIVATUMO RIBOSE	33
3.2.2. KAIMYNŲ ARTUMAS KAIP SANTYKIO NEIŠVENGIAMUMAS	37
3.2.3. VAIKYSTĖ UŽ BUTO RIBŲ	40
3.3. ATMOSFERA	44
3.3.1. JAUSMINĖ APLINKA.....	45
3.3.2. ESTETIKA.....	46
3.4. DABARTIS DAUGIABUČIUOSE.....	48
<i>IŠVADOS</i>	51
<i>LITERATŪROS SĄRAŠAS</i>	54
<i>DIRBTINIO INTELEKTO NAUDOJIMO DEKLARACIJA</i>	58
<i>PRIEDAI</i>	60
<i>SUMMARY</i>	194

IVADAS

Atmintis gali egzistuoti ne tik pasakojimuose apie praeitį, bet ir konstruojant prisiminimus apie erdvę. Tai rodo periodiškai grįžtančios emocingos diskusijos apie sovietinę architektūrą, svarstant, kiek to laikmečio materialus palikimas yra vertingas ir saugotinas. Tokios diskusijos vis išskyla, pavyzdžiui, dėl vieno ryškiausių brutalizmo simbolių – Vilniaus koncertų ir sporto rūmų, kurie vis dar lieka nežinomybėje¹. Panašių svarstymų sulaukė ir Giraitės gatvės pastatas, kurį galiausiai buvo nuspręsta nugriauti². Diskusijos ar ginčai dėl atminties apima ir nesutarimus dėl viešųjų erdvių, pavyzdžiui, Lukiškių ar Cvirkos aikščių paminklų. Tuo tarpu atminties diskusijos apie sovietmečiu statytus daugiabučius – masiškiausių materialų to laikmečio reiškinį – vyksta gerokai rečiau. Gyvenamoji aplinka, regis, patenka į kitą kategoriją nei viešosios reprezentacinės erdvės, nuolat tampančios politinių debatų objektu. Todėl šis reikšmingas sovietmečio ženklas tarsi lieka atitrauktas iš atminties diskusijų lauko. Taip įvairių kartų žmonės gali savarankiškai kurti savas reikšmes ir vertinimus sovietiniuose daugiabučiuose, labiau atsitraukus nuo politinių naratyvų. Todėl gali perkonstruoti santykį su erdvėmis, joms suteikiant daugiau emocinio krūvio lyginant su kitais atminties objektais.

Sovietinės gyvenamosios architektūros mastas Lietuvoje išlieka didelis – tai vis dar vienas ryškiausių šio laikmečio materialų simbolių. Per beveik keturis dešimtmečius sovietmečiu Lietuvoje buvo pastatyta maždaug 984 tūkst. butų³. Šio laikmečio gyvenamoji architektūra nepraranda reikšmingumo ir nepriklausomoje Lietuvoje: 2022 m. duomenimis tokiuose daugiabučiuose gyveno daugiau nei 1 mln. žmonių⁴, o 2021 m. surašymas rodo, kad net du trečdaliai visų būstų Lietuvoje vis dar yra sovietinės statybos⁵. Taigi, nepaisant tokių daugiabučių tuštėjimo⁶, jie vis vien išlieka neatsiejamos ir dominuojančios lietuvių gyvenamosios erdvės.

Akademiniėje literatūroje pastebimas platus sutarimas dėl Sovietų Sąjungos architektūros ir urbanizacijos ideologizavimo. SSRS urbanistiką laikė viena iš svarbiausių politikos sričių, siekiant

¹ LRT televizija, „Koncertų ir sporto rūmų likimas: jei nepavyktų susitarti dėl tolesnės paskirties – juos galėtų tekti nugriauti“, *LRT Mediateka*, paskelbta 2024 m. gegužės 7 d., <https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000279548/koncertu-ir-sporto-rumu-likimas-jei-nepavyktu-susitarti-del-tolimesnes-paskirties-juos-galetu-tekti-nugriauti>.

² Viktorija Karsokaitė, „Policijos pastatas Vilniaus Giraitės gatvėje: vertybė ar ne?“ 15 min., paskelbta 2016 10 14 <https://www.15min.lt/verslas/naujiena/nt-ir-interjeras/nekilnojamas-turtas/policijos-pastatas-vilniaus-giraites-gatveje-vertybe-ar-ne-973-697261>

³ Marija Drėmaitė, „Pratarmė,“ kn. *Jūs gaunate butą. Gyvenamoji architektūra Lietuvoje 1940-1990 metais*, sud. Marija Drėmaitė, (Leidykla LAPAS, 2023), 7.

⁴ Lietuvos šilumos tiekėjų asociacija, „Šildymo kokybė butuose yra jūsų rankose“, LŠTA, paskelbta 2022 m. gruodžio 5 d., <https://lsta.lt/aktualijos/sildymo-kokybe-butuose-yra-jusu-rankose/>.

⁵ Lietuvos oficialiosios statistikos portalas, „Būstai“, 2021 m. gyventojų ir būstų surašymo rezultatai, žiūrėta 2026 m. sausio 3 d. <https://osp.stat.gov.lt/2021-gyventoju-ir-bustu-surasymo-rezultatai/bustai>

⁶ Lietuvos Respublikos Aplinkos ministerija, „Sovietmečiu statyti Vilniaus mikrorajonai per dešimtmetį prarado daugiau nei 30 tūkst. gyventojų“, paskelbta 2024 m. balandžio 3 d. <https://am.lrv.lt/lt/naujienos/sovietmeciu-statyti-vilniaus-mikrorajonai-per-desimtmeti-prarado-daugiau-nei-30-tukst-gyventoju/>

sukurti „socialistinį turinį socialistinėse formose“⁷. Nors ir stebimas tamprus bei emociškai įkrautas žmonių santykis su sovietmečiu masyviai urbanizuotomis erdvėmis⁸, pabrėžiamas ir šios architektūros problemiškas kontekstas. Visų pirma, Lietuvos kontekste fiksuojami gausūs architektūros istorijos tyrinėjimai, analizuojantys standartizavimo idėjas bei jų įvairovę⁹. Tuo pačiu nagrinėjamas ir aktyviausių architektų tyliosios rezistencijos mito kūrimas, tarsi bandant formuoti savo kaip sovietmečio *disidentų* naratyvą¹⁰. Be to, pokomunistinėse valstybėse pabrėžiamos sovietmečiu kurtų rajonų įvaizdžio keitimo tendencijos išryškinant siekį tokias erdves padaryti labiau patraukliomis¹¹. Taip pat svarbus ir jau minėtas viešųjų erdvių bei istorinės atminties komplikotas suderinimas¹². Vis dėlto, tyrimai apie sovietinę architektūrą ir urbanizaciją daugiausiai susikoncentruoja į politines laikmečio praktikas ir elitus arba orientuojasi į senuosius gyventojus, tuo tarpu mažiau atliepiant tokios architektūros likimą po SSRS griūties.

Sovietiniai daugiabučiai, Lietuvai atkūrus nepriklausomybę, išliko kaip gyvenimo erdvė naujoje politinėje santvarkoje. Kitaip tariant, praėjusio laikotarpio formos neišvengiamai tapo transformacijos ir nepriklausomybės dalimi. Pastebėtina, kad kultūrinėje atmintyje daugėja bandymų derinti šią praeities erdvę ir transformacijos laiką, konstruojant tam tikrą, kartais romantizuotą ar hiperbolizuotą, atmintį. Neabejotinai vienas ryškiausių tokių kūrinių – pagal 2016 m. išleistą Rimanto Kmitos knygą „Pietinia kronikas“ 2025 m. pastatytas to paties pavadinimo filmas, tapęs žiūrimiausiu komerciniu filmu Lietuvos istorijoje¹³. Čia vaizduojama 90-ųjų kasdienybė būtent sovietinių daugiabučių Šiaulių Pietiniame rajone. Erdvė bei laikas jungiamas ir 2025 m. pabaigoje pasirodžiusiame Imanto Selenio fotografijų albume „Nostalgijos sala“, kuris suprantamas kaip „sugrįžimas į Vilniaus miegamuosius rajonus, kurie formavo devyniasdešimtųjų kartą“¹⁴. Šie kūriniai transformacijos atmintį daugiausiai konstruoja per sentimentą ir nostalgiją. Vis dėlto, sovietiniai daugiabučiai talpina gerokai labiau daugiasluoksnes patirtis ir vienu metu apima platesnių laikotarpių nei tik paskutinis dešimtmetis atmintį.

⁷ Alexander C. Diener and Joshua Hagen, “From Socialist to Post-Socialist Cities: Narrating the Nation through Urban Space,” *Nationalities Papers* 41, no. 4, (2013), 495.

⁸ Kristina Šliavaitė, “Deindustrializacija, socialinis nesaugumas ir išgyvenimo strategijos posovietinėje erdvėje: Visagino atvejis”, *Lietuvos etnologija*, (2010), 93-100.

⁹ Drėmaitė, “Pratarmė,” 7.

¹⁰ Marija Drėmaitė, „Kultūrinė rezistencija ar maištaujantis oportunizmas? Tylusis modernizmas kaip Lietuvos architektų 1955–1990 m. laikotarpio atsiminimų strategija“, *Acta Academiae Artium Vilnensis*, Nr. 95 (2019), 120-127.

¹¹ Craig Young and Sylvia Kaczmarek, “The Socialist Past and Postsocialist Urban Identity in Central and Eastern Europe: The Case of Łódź, Poland“, *European Urban and Regional Studies*, 15, 1, (2008), 53-54.

¹² Benjamin Forest and Juliet Johnson, “Monumental politics: regime type and public memory in post-communist states,” *Post-Soviet Affairs* 27.3, (2011), 269-270.

¹³ Gediminas Kajėnas, „Neįtikėtina filmo ‘Pietinia kronikas’ sėkmė: sumušė net du Lietuvos rekordus“, *15min.lt*, paskelbta 2025 m. balandžio 23 d., <https://www.15min.lt/kultura/naujienu/kinas/neitiketina-filmo-pietinia-kronikas-sekme-sumuse-net-du-lietuvos-rekordus-4-2414114>.

¹⁴ „Nostalgia Island“, Leidykla LAPAS, žiūrėta 2026 m. sausio 3 d., <https://www.leidyklalapas.lt/products/nostalgia-island>.

Tuo tarpu Lietuvoje užaugo nepriklausomybėje gimusi karta, kurios reikšminga dalis, turint omenyje sovietinės gyvenamosios architektūros mastą, neišvengiamai gyveno tokiuose daugiabučiuose. Literatūroje, tyrinėjančioje kitas Rytų Europos regiono šalis, pastebimas jaunų žmonių ambivalentiškas santykis su praeities ženklais – jų atmintis apie nepatirtą laikotarpį formuojama šeimose, mokyklose ir apskritai bendro diskurso¹⁵. Toks laikmečio pažinimas lemia tam tikrų kasdienių komunistinių fenomenų, bruožų ir taip pat erdvių teigiamą ar neutralų vertinimą nesiejant to su buvusio režimo palaikymu¹⁶. Vis dėlto, nepriklausomybės karta ne tik susidūrė su problemišku kontekstu pasižyminčia gyvenamąja architektūra, tačiau ir augo santvarkų pokyčių laike. Kitaip tariant, ši karta gyveno persidengiančių laikotarpių erdvėje, kuri kartu dažnam tapo reikšminga pirmųjų namų ir vaikystės vieta. Tokie daugiabučiai šiuo atžvilgiu nepriklausomybės kartai tampa nuo savos patirties neatsiejama erdvė, talpinanti labiau daugiasluoksnius atsiminimus.

Sovietinėje gyvenamojoje architektūroje nepriklausomybės karta patyrė persidengiančius laikiškumus (išlikusį okupacijos materialumą ir pokomunistinės transformacijos kasdienybę), bet ir kūrė savo asmenines reikšmes – todėl neaišku, kaip visa tai suderi atmintyje apie daugiabučius. Kitaip tariant, daugiabučiai tampa erdve, per kurią išryškėja tiek asmeninis vietos patyrimas, tiek ir skirtingų laikotarpių atmintis. Todėl šiame darbe siekiama atsakyti į **klausimą**: kokia nepriklausomybės kartos atmintis konstruojama santykyje su sovietine gyvenamąja architektūra? **Darbo tikslas** – suprasti jaunų žmonių erdvėje konstruojamą atmintį įvertinant santykį su sovietiniais daugiabučiais.

Tam pirmiausia pasitelkiamos atminties studijų teorinės prielaidos, kurios papildomos santykio su erdve teoriniu modeliu, derinančiu erdvę konceptualizuojančias sąvokas. Šis teorinis modelis padeda geriau suprasti atmintį, kuomet kalbėjimas nėra nukreiptas į istorinius įvykius ar politinius naratyvus, o verčiau į buvimo bei gyvenimo vietą. Siekiant atsakyti į darbo klausimą, atliekamos fokus grupės su žmonėmis, gyvenusiais tokiuose daugiabučiuose reikšmingą ankstyvo gyvenimo dalį.

Darbo tikslui pasiekti keliami šie **uždaviniai**:

1. Išanalizuoti sovietinės gyvenamosios architektūros ir pokomunistinės transformacijos studijų literatūrą;
2. Pasitelkiant atminties studijas ir santykio su vieta sąvokas sukonstruoti teorinį pagrindą;
3. Remiantis teorinėmis prielaidomis suformuoti fokus grupių klausimyną;
4. Atlikti 5 fokus grupes skirtinguose Lietuvos miestuose su 1992-2001 m. gimusiais žmonėmis, reikšmingą ankstyvo gyvenimo dalį gyvenusiais sovietiniuose daugiabučiuose;

¹⁵ Remus Crețan ir Claudia Doiciar, „Postmemory sits in places: the relationship of young Romanians to the communist past“, *Eurasian Geography and Economics*, 64, nr. 6, (2023), 680.

¹⁶ Crețan ir Doiciar, „Postmemory sits in places“, 697-699.

5. Pasitelkiant teminę analizę, gautus duomenis išanalizuoti siekiant suprasti atmintį sovietinėje gyvenamojoje architektūroje.

Toliau darbe nurodomos teorinės prieigos – apibrėžiama pokomunistinė transformacija ir atminties studijos, pateikiamos sąvokos, padedančios suprasti santykį su vieta. Kitame skyriuje detalai aptariama tyrimo metodologija. Trečia dalis pateikia duomenų analizę per pagrindines temas: atmintis, kasdienybė ir santykiai daugiabučiuose, atmosfera, dabartis daugiabučiuose. Galiausiai, suformuojamos tyrimo išvados.

1. TEORINIS PAGRINDAS

Siekiant suprasti nepriklausomybės kartos atmintį erdvėje, šioje dalyje nurodomos darbo teorinės prieigos. Visų pirma, aptariamas pokomunistinės transformacijos apibrėžimas, nurodant laikotarpio kontekstą, kuriame nepriklausomybės karta augo. Antroje dalyje pristatomos atminties studijos ir darbo prielaidos. Galiausiai, pateikiamas santykio su erdve teorinis blokas, aptariantis įkūnytą vietą, prisirišimą prie vietos ir afektyvių atmosferų sąvokas. Ši dalis papildo atminties studijas leidžiant suprasti asmeninių atsiminimų vietą kolektyviniuose atminties pasakojimuose. Kitaip tariant, toks teorinių sąvokų derinimas padeda išsamiau išanalizuoti, kaip tarpusavyje dera kolektyviniai pasakojimai ir asmeninis gyvenimas, ar egzistuoja tokių pasakojimų nesutapimai bei įtampas.

1.1. POKOMUNISTINĖ TRANSFORMACIJA

Pokomunistinė transformacija iš esmės žymi laiką po Sovietų Sąjungos griūties. Šis periodas Lietuvoje pasižymi keletu pagrindinių požymių, kurie išryškėja tiek asmeninėje, tiek ir kultūrinėje atmintyje. Visų pirma, transformacija nurodo į reikšmingą ekonominį pokytį – perėjimą prie kapitalistinės santvarkos. Šis pokytis reiškė ir tam tikrą jaučiamą ekonominį nestabilumą – padidėjusį nedarbą ir finansinį neužtikrintumą¹⁷, vis dar siejamą su šiuo laikotarpiu¹⁸. Kitaip tariant, pokomunistinės transformacijos pradžia reikšmingai pažymėta veikimu materialinės stokos sąlygomis.

¹⁷ Ainė Ramonaitė, „Gerovė ir parama demokratijai Lietuvoje“, *Politologija* Nr. 2, 38, (2005), 86-87.

¹⁸ Valda Budreckaitė, „Lietuvos posocialistinės transformacijos vieta populiariosios atminties žemėlapyje“, Daktaro disertacija, Vilniaus universitetas, 2025, 68-90.

Be to, transformacija žymima padidėjusiu nesaugumo pojūčiu ir nusikalstamumu¹⁹. Čia pažymėtinas organizuoto nusikalstamumo iškilimas naujoje valstybėje²⁰, vis dar bandančioje nustatyti *žaidimo taisykles*²¹. Kartu pasakojimuose apie pokomunistinę transformaciją kartojasi priklausomybių problema, kaip nuoroda į kasdienybėje patiriamų sunkumų pasekmes²². Kitaip tariant, ekonominis nestabilumas sukūrė aplinką ne tik materialiams iššūkiams, bet ir tapo susietas su tam tikru visuomenės kontekstu.

Kita vertus, itin svarbus transformacijos aspektas – politiniai pokyčiai ir įgytos politinės teisės bei laisvės. Čia pažymėtini politiniai įvykiai, tokie kaip Nepriklausomybės atkūrimo akto pasirašymas ar Sausio 13 d. įvykiai, kurie tiek viešojoje, tiek asmeninėje atmintyje suprantami kaip itin svarbūs ir laiką įprasminantys įvykiai²³. Kartu transformacija pasižymi galimybėmis judėti, kurti verslus, gautomis žodžio, tikėjimo ir kitomis laisvėmis. Šis aspektas dažnai, ypač viešajame kalbėjime, sujungiamas su dominuojančiu „grįžimo į Vakarus“²⁴ naratyvu. Politinių pokyčių akcentavimas transformacijos supratime natūraliai nurodo į galutinį pokyčių tašką – prisijungimą prie Europos Sąjungos ir NATO, kaip galutinį sugrįžimą į Vakarus²⁵. Kitaip tariant, kalbėjimas apie transformaciją, kaip judėjimą link Vakarų, susiejamas su vakarietiškomis organizacijomis.

Čia svarbu stabtelėti prie kultūrinės atminties konstravimo. Pastaraisiais metais gerokai pagausėjo Nepriklausomybės pradžios reprezentacijų. Čia galima įvardinti daug dėmesio sulaukusias parodas: 2019 m. MO muziejaus paroda „Rūšių atsiradimas. 90-ųjų DNR“, 2025 m. Lukiškių kalėjime veikusi ekspozicija „Rave nation. Nakties ritmais į laisvę. 1992-2004“. Neabejotinai vienas ryškiausių 90-uosius vaizduojančių kūrinių – 2025 m. pristatytas filmas „Pietinia kronikas“²⁶. Šalia to, verta paminėti ir „Buvo nebėra“ tinklalaidę LRT radijuje, kurios epizoduose analizuojami 90-ieji kaip „lengvą šoką keliantys pasikeitimai ir šypseną spaudžiantys prisiminimai“²⁷. Visi šie pavyzdžiai nurodo į *pasibaigusį* laiką (apribotą dešimtmetyje ar pasibaigusį 2004 m.) ir bandymus juos kažkaip įprasminti, parodyti žaismingiau, spalvingiau taip ne visada išvengiant laikotarpio romantizavimo. Toks kultūrinės atminties konstravimas rodo veikiau siekį *atrinkti* transformaciją žyminčius ženklus ir bandyti kurti laikotarpio atminties pasakojimą, kuris dar nebūtinai yra nusistovėjęs kolektyvinėje atmintyje.

¹⁹ Valda Budreckaitė, „Glaudžiai įsipynusi į dabartinį Nepriklausomybės laikotarpį: posovietinės transformacijos vieta socialinės atminties žemėlapyje šiuolaikinėje Lietuvoje“, *Filosofija. Sociologija* 34, Nr. 4, 2023, 419.

²⁰ Aurelijus Gutauskas, „Organizuotas nusikalstamumas Lietuvoje: faktinė padėtis ir teisėsaugos institucijų praktika“, *Jurisprudencija* 49, Nr. 41 (2003), 5-9.

²¹ Joanna Wawrzyniak, "Transforming industry: On the corporate origins of post-socialist nostalgia in Poland," In *From Revolution to Uncertainty*, Routledge, (2019), 182-183.

²² Budreckaitė, „Lietuvos posocialistinės transformacijos vieta populiariosios atminties žemėlapyje“, 118-119.

²³ Budreckaitė, „Glaudžiai įsipynusi į dabartinį Nepriklausomybės laikotarpį“, 418-419.

²⁴ Budreckaitė, „Lietuvos posocialistinės transformacijos vieta populiariosios atminties žemėlapyje“, 11-13.

²⁵ *Ibid.*

²⁶ Kajėnas, „Neįtikėtina filmo ‘Pietinia kronikas’ sėkmė“.

²⁷ LRT.lt, „Buvo nebėra. Apie laidą“, LRT.lt, žiūrėta 2026 m. sausio 4 d., <https://www.lrt.lt/mediateka/audio/buvo-nebera?srsId=AfmBOopprrae9PquAiJ2Sg6BiowMIYiqpqK1wmvVuEqJ74SzeF9URTNI>.

Vis dėlto, svarbu suprasti, kad nepaisant siekio sukonstruoti ir apibrėžti pokomunistinę transformaciją laike, žmonių atmintyje tai nėra išsikristalizavęs periodas²⁸. Veikia, kaip pastebi Valda Budreckaitė, pasakojimai apie transformaciją nurodo į palaipsniui pasibaigusį (daliai – dar nepasibaigusį) laiką suprantant, kad perėjimas reikalauja ne tik techninių taisyklių nustatymo, bet ir pasikeitimų visuomenėje²⁹. Kitaip tariant, šiuo požiūriu transformacija yra ir apie ekonominę bei socialinę būklę, apie tam tikras visuomenėje egzistavusias praktikas kaip būdingas ankstyvesniam nepriklausomybės etapui. Tai reiškia, kad transformacija nurodo į ypatybių rinkinį, kurios išnyksta palaipsniui, taip apsunkinant pabaigos taško nustatymą. Taigi, pokomunistinė transformacija suprantama kaip Nepriklausomybės laikotarpio dalis, o jos ribų nebuvimas lemiamas įvykių artumo bei aktualumo³⁰.

Apibendrinant, pokomunistinės transformacijos atmintis nurodo į politinius pokyčius kaip *pačią pačią* pradžią, dažnai akcentuojamą tiek asmeninėje, tiek viešojoje atmintyje³¹. Tuo tarpu tai, kas vyko vėliau, labiausiai prieinama per kalbėjimą apie kasdienybę – laikas po didžiųjų politinių įvykių, procesai visuomenėje ekonominių ir socialinių pokyčių kontekste.

1.2. ATMINTIES STUDIJOS

Siekiant suprasti nepriklausomybės kartos atmintį gyvenamojoje architektūroje, šioje dalyje, remiantis Jan ir Aleida Assmann bei Maurice Halbwachs, pristatomos komunikacinės, kultūrinės ir kolektyvinės atminties sampratos, kaip pagrindinės darbo prielaidos. Atminties studijos darbo kontekste svarbios todėl, kad jos padeda suprasti ir konceptualiau paaiškinti konstruojamus pasakojimus apie praeitį. Šios koncepcijos padeda suprasti, kokios atminties formos gali išryškėti pasakojimuose.

Pasakojimas apie praeitį, patirtą paties ar didesnio kolektyvo, neišvengiamai nurodo į atminties konceptą kaip nestatišką, konstruojamą ir kintantį³². Sekant Jan Assmann apibrėžimu, atmintis yra svarbi konstruojant tiek tam tikrą savo identiteto supratimą, tiek ir grupės, kurios dalimi esi, ap(si)brėžimą³³. Buvimas grupėje čia neišvengiamas – asmuo atmindamas praeitį negali turėti izoliuotos, nuo kolektyvo ir aplinkos nepriklausomos atminties³⁴. Kitaip tariant, žmogaus atsiminimas sunkiai gali būti atsiejamas nuo kolektyvo ir bendresnio konteksto, kuriam jis priklauso.

²⁸ Budreckaitė, „Lietuvos posocialistinės transformacijos vieta populiariosios atminties žemėlapyje“, 75.

²⁹ *Ibid.*

³⁰ *Ibid.*, 138.

³¹ Budreckaitė, „Glaudžiai įsipynusi į dabartinį Nepriklausomybės laikotarpį“, 418-419

³² Jan Assmann, „Communicative and Cultural Memory“, in: Astrid Erll, Ansgar Nünning (Hg.), *Cultural Memory Studies. An International and Interdisciplinary Handbook*, Berlin, New York 2008, 109.

³³ Assmann, „Communicative and Cultural Memory“, 109.

³⁴ Maurice Halbwachs, *On Collective Memory*, Chicago, London: The University of Chicago Press, 1996, 43.

Atmintis apskritai nurodo į labiau afektinį praeities pasakojimą, susidedantį ne iš grynai faktų rinkinio, o veikiau pasirinkimo *kaip* praeitis yra pasakojama. Tai reiškia, kad žmogus ar grupė prisimindama savą praeitį negali išvengti tam tikro emocinio santykio³⁵, todėl būtent dėl šio afektiškumo ir artumo, pasakojime tam tikrus aspektus labiau išryškina, tuo tarpu kitiems skiriant mažiau reikšmės³⁶. Tai iš esmės nurodo į Halbwachs **kolektyvinės atminties** apibrėžimą, kaip į praeities pasakojimus, priklausomus nuo tam tikrų visuomenėje esančių modelių, egzistuojančių normų ir ribų, kurios numato nusistovėjusius, kolektyve cirkuliuojančius pasakojimus³⁷. Šiuo požiūriu, kalbėjimas apie praeitį įgauna reikšmės būtent per pokalbį kolektyve – per tam tikrą įvykstančią interakciją³⁸. Tai svarbu suprantant, kad žmogus visada veikia tam tikrame kontekste, todėl egzistuojantys praeities pasakojimai esamus atminties rėmus įtvirtina per socializacijos formas³⁹.

Remiantis Jan ir Aleida Assmann, išryškinama dvejopa kolektyvinė atmintis. Visų pirma, svarbus **kultūrinės atminties** konceptas kaip instituciškai konstruojamo pasakojimo apie kolektyvo praeitį, tiek tolimą, tiek artimesnę⁴⁰. Jan Assmann akcentuoja, kad tai yra veikiau oficialus pasakojimas, įtvirtintas įvairiuose simboliuose, kurių reikšmės kuriamos būtent institucijų – tai gali nugulti į vadovėlius, parodas, filmus ir kitas priemones⁴¹. Taip įtvirtinant praeitį, ji neretai tampa mitologizuota, ypač kalbant apie laiką, kurio liudininkų nebėra. Prie to prisideda ir tai, kad siekiamybė yra būtent pasakojimo *įdėjimas* į tam tikrus rėmus, o ne tiek faktinis žinojimas⁴². Tokiai atminčiai institucijų vaidmuo svarbus ir tuo požiūriu, kad pasakojimas apie praeitį labiau *nuleidžiamas* – kuriamas ekspertų, kurie nusprendžia, koks tas pasakojimas turėtų būti ar kokius aspektus ir artefaktus į jį įtraukti.⁴³

Tuo tarpu **komunikacinė atmintis** nurodo į sakininius praeities pasakojimus, perduodamus per kasdienes interakcijas ir betarpiškus ryšius mažesnėje grupėje (pvz. šeimoje)⁴⁴. Kitaip nei kultūrinės, šios atminties atveju pasakojimas nėra nusistovėjęs ar įtvirtintas instituciškai. Jis verčiau nurodo į mažiau apibrėžtą ir labiau išsisklaidžiusią žmogaus atmintį, kuri dažnai yra paveikta netolygaus *žinojimo* ar atsiminimo – vieniems teko liudyti įvykius, kol kitų patirtis tolimesnė⁴⁵. Komunikacinė atmintis dėl savo „iš lūpų į lūpas“ esmės, yra verčiau linkusi pasakoti apie neseną,

³⁵ Assmann, „Communicative and Cultural Memory“, 113.

³⁶ Aleida Assmann, „Memory, Individual and Collective,“ in *The Oxford Handbook of Contextual Political Analysis*, eds. Robert E. Goodin and Charles Tilly, Oxford: Oxford University Press, 2006, 216.

³⁷ Halbwachs, *On Collective Memory*, 49-51.

³⁸ Brian Schiff, „Talk about the Past,“ *Memory Studies* 18, Nr. 3 (2025), 684.

³⁹ Halbwachs, *On Collective Memory*, 49-51

⁴⁰ Assmann, „Communicative and Cultural Memory“, 110-111.

⁴¹ *Ibid.*

⁴² *Ibid.*, 112.

⁴³ *Ibid.*, 114.

⁴⁴ *Ibid.*, 109-111.

⁴⁵ *Ibid.*, 114.

pačių menamą praeitį⁴⁶. Nepaisant to, kad komunikacinė atmintis nurodo į sakytinius pasakojimus, jai būnant kolektyvinės atminties forma, tam tikri kolektyve egzistuojantys modeliai ar rėmai taip pat nėra išvengiami⁴⁷. Kitaip tariant, komunikacinei atminčiai, viena vertus, būdinga teikti skirtingą reikšmę atsiminimams apie praeitį, kita vertus, atsiminimai vis vien *pritaikomi* kolektyve esamiems atsiminimo rėmams.

Šios kolektyvinės atminties formos tyrimo kontekste svarbios tuo, kad jos leidžia apčiuopti egzistuojančius pasakojimus apie praeitį juos pirmiausia suprantant kaip tam tikrą konstruktą, formuojamą besikeičiančių socialinių ir visuomeninių normų, o ne kaip faktinį žinojimą apie praeitį⁴⁸. Taigi, analizuojami pasakojimai daugiau parodo apie dabartinę praeities atsiminimą, todėl tai nėra bandymas atkurti objektyvius praeities faktus.

1.3. SANTYKIS SU VIETA

Santykio su vieta teorijos bendrai leidžia suprasti skirtingas žmogaus veikimo erdvėje išraiškas bei santykio su erdve konstravimo būdus. Erdvė šiuo požiūriu suprantama kaip kintanti ir emocinį krūvį turinti gyvenimo dalis⁴⁹. Šie konceptai, viena vertus, padeda suprasti patyrimų erdvėje bendrumus, bet ir išryškinti socialinį bei kultūrinį kontekstą⁵⁰, kuris formuoja patyrimą erdvėje. Visa tai šiame darbe reikalinga siekiant suprasti atmintį apie vietą bei bandant apčiuopti santykio su vieta turinį – kitaip tariant, tokio santykio įvertinimas padeda papildyti atminties pasakojimus per erdvės patyrimą kasdienybėje. Toliau teorinėje dalyje pristatomi ir apibrėžiami tarpusavyje susiję teoriniai konceptai: prisirišimas prie vietos ir įkūnytos vietos tiesiogiai bando suprasti žmogaus veikimą erdvėje. Tuo tarpu afektinė atmosfera, nors ir gali veikti ne tik vietoje, šio darbo kontekste ji padeda suprasti tai, kas lieka už grynai tiesioginio santykio – kitaip tariant, padeda suprasti daugiabučių afektinį foną.

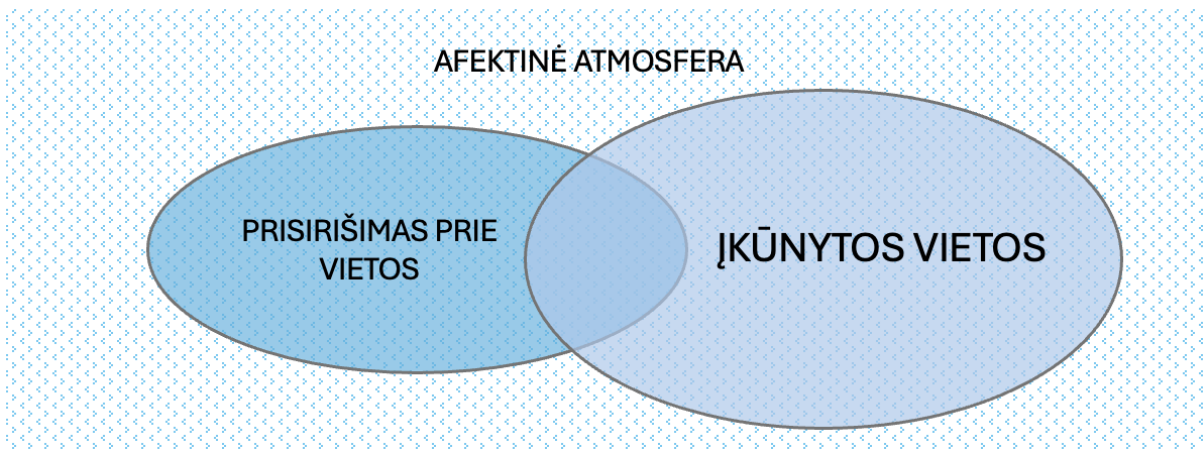
⁴⁶ Assmann, „Communicative and Cultural Memory“, 112-113.

⁴⁷ *Ibid*, 111.

⁴⁸ *Ibid*, 113.

⁴⁹ Raquel Colacios, Carmen Mendoza-Arroyo and Isabelle Anguelovski, „Neighbourhood Reconstruction, Community Identity, and Place Attachment: Mixed Experiences from the Mass Social Housing Complex of Sant Cosme, Barcelona“, *Italian Journal of Planning Practice*, 10, 1, (2020), 4.

⁵⁰ Setha Low, „Embodied space“, kn. *Spatializing Culture: The Ethnography of Space and Place*, London: Routledge, (2016), 102

1 paveikslas

1.3.1. VIETOS ĮKŪNIJIMAS

Siekiant visapusiškai suprasti erdvės naudojimo praktikas ir patirtis, reikalinga vietos įkūnijimo (angl. *embodied place*) sąvoka. Sekant Setha Low, ši sąvoka apjungia vietą, kūną ir kultūrinį kontekstą⁵¹. Vietos įkūnijimas nurodo į kiek labiau materialų nei emocinį erdvės naudojimą ir pačios erdvės įtaką *kontroliuojant* ir *formuojant* veikimą⁵².

Bandant suprasti šį konceptą, svarbus santykio tarp vietos ir žmogaus pagrindas. Vietos įkūnijimas nurodo į tam tikrą erdvę, kurioje žmogaus veikimas yra subjektyvus, priklausomas nuo materialumo ir nurodantis ne tik į funkcinį vietos naudojimą, bet ir to kultūrinį pagrindą⁵³. Tai reiškia, kad tai, kaip erdvė yra suorganizuota, kokia jos forma ar išplanavimas, konstruoja tam tikras veikimo trajektorijas, praktikas. Be kita ko, platesnės veikimo praktikos nurodo ir į didesnio kolektyvo ar visuomenės išraiškas, socialines aplinkybes⁵⁴. Tai reiškia, kad įkūnytos vietos leidžia suprasti ir paaiškinti bendresnius socialinius ir kultūrinius procesus, kurie išryškėja per nusistovėjusias vietos naudojimo praktikas⁵⁵. Pavyzdžiui, parko arba gyvenamosios erdvės būklė ar kitokia fizinė išraiška, gali nurodyti į tą erdvę naudojančių žmonių socialines galimybes. Taigi, veikimas erdvėje yra lemtas tiek ir fizinių išraiškų, tiek ir socialinio bei kultūrinio pagrindo. Vis dėlto, socialiniai procesai šiuo atveju gali būti sunkiau paaiškinami vertinant, pavyzdžiui, itin plačiai atsikartojančias naudojimo praktikas. Kitaip tariant, įkūnytos vietos iki galo negali paaiškinti, kokia daroma įtaka platesnei visuomenei, jei panašus erdvių naudojimo mastas yra itin reikšmingas ir apimantis daugiau nei tik vieną rajoną ar miestą.

⁵¹ Low, „Embodied space“, 102.

⁵² *Ibid*, 102-103.

⁵³ *Ibid*.

⁵⁴ Setha Low, „Embodied space(s): Anthropological theories of body, space, and culture“, *Space and Culture* 6, Nr. 1, (2003), 10-11.

⁵⁵ Low, „Embodied Space“, 102.

Kartu erdvės įkūnijimas pažymimas ir tam tikromis erdvę apibūdinančiomis labiau materialiomis raiškomis. Vieta visų pirma pasižymi jutiminiais aspektais, tokiais kaip erdvės spalvos, kvapai ir kita⁵⁶. Tuo pačiu jai būdingas ir pokytis atsirandantis per žmogaus ar didesnio kolektyvo praktikas ir veikimą kasdienybėje – pasikeitęs žmonių veikimas keičia ir pačią erdvę, jos išvaizdą, naudojimo praktikas. Toks erdvės pokytis galiausiai gali rodyti ir socialinį pokytį⁵⁷. Kitaip tariant, tai, kaip žmogus formuoja ar keičia savo veikimo erdvę per, pavyzdžiui, savo būsto keitimą, bendruomeninių vietų pokytį ar kitokį miesto erdvių naudojimą, gali kilti iš pokyčių platesniu socialiniu mastu⁵⁸. Tiek ir pokytis erdvėje, tiek ir pačių erdvių kūrimas šia prasme priklausomas nuo skirtingų praktikų, apimančių pasivaikščiojimo trajektorijas, bendravimo išraiškas, laiko leidimo erdves ar vykstančius įvykius⁵⁹. Tai reiškia labiau abipusę įtaką – tiek ir erdvės poveikį žmogaus veikimui, tiek ir to veikimo kaip kultūrinės praktikos išraišką. Todėl tai verčiau abipusis ryšys – įkūnytos vietos reiškia ir asmenų, ir erdvės veikimą konstruojant vienas kitą⁶⁰.

Ši sąvoka žmogų, kaip kūną, supranta kaip veikiantį kolektyve ir kultūriniame kontekste⁶¹. Asmuo veikia skirtingų lygių erdvėse, tokiose kaip intymiausia, plačiau naudojama ir viešiausia⁶². Kiekviena jų yra apribota, ribas nustatant per santykį su kitais⁶³. Tai iš esmės reiškia, kad skirtingose vietose, egzistuoja ir skirtingi privatumo lygiai – intymiausia erdvė nurodo į artimiausią kontaktą, tuo tarpu viešuma numato tiek ir menkiausią privatumą, tiek ir tam tikrą, kitokį nei privačioje erdvėje, žmogaus elgesį. Bet kuriuo atveju, šios ribos yra išmokstamos per santykį su kitais ir per kultūrą⁶⁴. Be to, erdvės yra ir patiriamos bei naudojamos skirtingai ne tik dėl skirtingo privatumo lygio, bet ir dėl kitokio individualaus veikimo ir santykių erdvėje. Kitaip tariant, žmogus formuoja skirtingą santykį su materialia aplinka ir su kolektyvu ar kitais žmonėmis⁶⁵.

Galiosiausiai, įkūnytos vietos konceptas leidžia suprasti, kaip materiali fizinė erdvė konstruoja tiek ir žmogaus elgesį, tiek ir jo santykį su kitais. Tam reikšmingi jau minėti vietos organizavimo aspektai, nurodantys į skirtingus privatumo lygmenis ar erdvės naudojimą kasdienybėje. Kartu šie santykiai, išryškėjantys erdvės naudojime, numato galimybę suprasti ir platesnius kultūrinius procesus ar vykstančius pokyčius, pavyzdžiui, tvarkingesni pastatai gali nurodyti į pakitusią gyventojų finansinę padėtį. Tai šio darbo kontekste itin svarbu, suprantant gyvenamąją erdvę kaip

⁵⁶ Low, *Embodied space(s): Anthropological theories*, 13.

⁵⁷ *Ibid.*, 14.

⁵⁸ *Ibid.*

⁵⁹ Low, *Embodied space(s): Anthropological theories*, 14.

⁶⁰ Low, „*Embodied Space*“, 102.

⁶¹ Low, *Embodied space(s): Anthropological theories*, 11.

⁶² *Ibid.*, 13.

⁶³ *Ibid.*

⁶⁴ *Ibid.*

⁶⁵ *Ibid.*

socialinio ir kultūrinio konteksto išraišką. Kitaip tariant, erdvė nelieka tik materiali ir neutrali gyvenimo dalis, o veikiau suprantama kaip aktyviai formuojama ir formuojanti.

1.3.2. PRISIRIŠIMAS PRIE VIETOS

Žmonių santykis su erdve nėra fiksuotas ar nekintantis – jis nuolatos performuojamas ir yra veikiamas patyrimų erdvėje, tai reiškia, kad jis konstruojamas per socialinį santykį⁶⁶. Tai padeda suprasti prisirišimo prie vietos sąvoka (angl. *place attachment*), nurodanti į žmogaus santykį su vieta socialiniame ir erdviname kontekste⁶⁷. Prisirišimas šiuo atveju nurodo į santykio su vieta konstravimo procesą. Tai reiškia, kad tai nėra tam tikra fiksuota būseną, o verčiau žmogaus kuriamas santykis su erdve, pasižymintis skirtingu intensyvumu ir stiprumu⁶⁸. Šis santykis gali apibūdinti prisirišimą prie konkrečios erdvės, tokios kaip namai, kaimynystė, valstybė, kaip nulemtą skirtingų elementų (ir vis besikeičiantį)⁶⁹. Tai reiškia, kad ši koncepcija nurodo į santykį ne su atsitiktine vieta, o veikiau su asmeniškai reikšminga erdve, kurioje žmogus dabartyje ar ankstesniuose gyvenimo etapuose gyveno, dirbo ar kitaip tas vietas patyrė⁷⁰.

Prisirišimas prie vietos nėra racionalus erdvės vertinimas – tai visų pirma nurodo į santykio emocinį pagrindą. Tai reiškia, kad vieta ar tam tikra erdvė nėra tik funkcinę paskirtį turintis objektas, o veikiau per skirtingas praktikas kuriamas jausminis ryšys⁷¹. Prisirišimas šiuo požiūriu nurodo į santykio subjektyvumą, kuris gali turėti skirtingas reikšmes. Galima pastebėti pozityvų prisirišimą, paremtą tokiomis emocijomis kaip pasididžiavimas, saugumas ar stabilumas – žmogus gali jausti, pavyzdžiui, gedulą prarastiems namams arba saugumo jausmą prisimenant ankstyvo gyvenimo vietą⁷². Vis dėlto, santykis su vieta verčiau yra nevienareikšmis ir daugiasluoksnis – prisirišimas gali būti taip pat ir negatyvus arba menkas. Tokį neigiamą santykį su vieta gali apspręsti tiek tam tikri sukrečiantys įvykiai, tiek ir saugumo, komforto nejautimas⁷³. Tai reiškia, kad prisirišimo prie vietos koncepcija leidžia nusakyti ir užčiuopti santykio daugiasluoksniškumą erdvėms talpinant tiek teigiamus, tiek neigiamus prisiminimus ar patirtis, pavyzdžiui, savo vaikystės namams vienu metu

⁶⁶ Colacios, Mendoza-Arroyo and Anguelovski, „Neighbourhood Reconstruction, Community Identity“, 4.

⁶⁷ Jan Sýkora, Marie Hornáková, Kirsten Visser and Gideon Bolt, „‘It is natural’: Sustained Place Attachment of Long-Term Residents in a Gentrifying Prague Neighbourhood“, *Social & Cultural Geography*, 24, 10, (2023), 1944.

⁶⁸ Maria Lewicka, „What Makes Neighborhood Different from Home and City? Effects of Place Scale on Place Attachment“, *Journal of Environmental Psychology*, 30, (2009), 36.

⁶⁹ Lewicka, „What Makes Neighborhood Different from Home and City?“, 35-37; Monika Prusik, Tomasz Oleksy, Anna Wnuk and Agnieszka Maria Kula, „Attitudes Towards Places Associated With Communism: The Role of Place Attachment and Interest in Place History“, *Social Psychological Bulletin*, 14, 2, (2019), 4.

⁷⁰ Lewicka, 35-37.

⁷¹ Lynne C. Manzo, „For better or worse: Exploring multiple dimensions of place meaning“, *Journal of Environmental Psychology* 25, Nr. 1, (2005), 82.

⁷² Paul Morgan, „Towards a Developmental Theory of Place Attachment“, *Journal of Environmental Psychology*, 30, 1, (2009), 17-18.

⁷³ Manzo, „For better or worse“, 79-80.

jaučiant nostalgiją dėl smagių atsiminimų, bet ir skausmą dėl patirtų traumų ar sukrėtimų. Taigi, prisirišimas prie vietos paremtas skirtingu emociniu santykiu tarp žmogaus ir erdvės, todėl gali susidurti su prieštaravimais arba būti menkliau išreikštas⁷⁴.

Be to, prisirišimas prie vietos yra susijęs su žmogaus identitetu, kuomet konkreti erdvė (namai, rajonas, miestas) tampa viena iš žmogaus tapatybės dalių. Šiuo požiūriu prisirišimas prie vietos dalinai susipina su vietos identiteto samprata (angl. *place identity*), nurodanti į vietą, kaip simbolių ir reikšmių rinkinį, kuris paties asmens suprantamas savęs apibrėžime⁷⁵. Kitaip tariant, jaučiant stiprų susisiejamą su vieta, esančia tam tikrame sociokultūriniame kontekste, ji gali tapti tapatybės dalimi⁷⁶. Tai reiškia, ši tapatybė papildo prisirišimą prie vietos, santykiui suteikiant ne tik emocinį, bet ir identiteto pagrindą. Pavyzdžiui, vaikystės vieta dažniausiai yra vienas iš labiausiai asmenį formavusių aspektų⁷⁷. Vieta, iš kurios žmogus kilo, gali būti atrama apibūdinant savo pažiūras, socialinę poziciją, būdo ypatybes, pvz. gyvenę mažesniuose miestuose save dažniau laikys nuoširdžiais, paprastais, draugiškais, o miestiečiai – atvirais, liberaliais. Tai reiškia, kad erdvė, kurioje žmogus augo ar gyvena, užima reikšmingą vietą ne tik kasdienybėje, bet ir iš esmės pasitarnauja save apibrėžiant⁷⁸.

Žmogaus prisirišimas prie vietos kuriamas per skirtingus lygmenis. Pirmiausia čia itin reikšmingai veikia socialiniai santykiai ir jų stiprumas. Tai gali būti apibrėžta per draugų tinklą konkrečioje vietoje, santykius su kaimynais ar neformalių veiklų intensyvumą.⁷⁹ Kitaip tariant, kaimynų pažinimas gali veikti žmogaus jauseną erdvėje – artimi santykiai tampa pagrindu saugumui bei stabilumui⁸⁰, nes aplinka, kurioje gyveni, tampa nuspėjama, pažįstama⁸¹. Tai reiškia, kad „buvimo tarp savų“ pojūtis ir gilus erdvės pažinimas gali veikti stiprinant prisirišimą prie vietos⁸². Pavyzdžiui, stiprūs ir pozityvūs socialiniai santykiai vaikystėje itin sustiprina emocinį prisirišimą ir reikšmingiau konstruoja ryšį su vieta⁸³. Vis dėlto, socialiniai santykiai nebūtinai lemia pozityvumą. Artimų draugų ar pažįstamų neturėjimas, ryšių nutrūkimas arba negatyvios patirtys su žmonėmis konkrečioje erdvėje gali nurodyti į prisirišimo menkumą. Šiuo požiūriu, pavyzdžiui, jaučiamas nepritapimas bendruomenėje, neužmezgant intensyvesnių santykių su žmonėmis toje erdvėje, gali tapti pagrindu jaustis nesaugiai erdvėje ir per tai konstruoti menkesnį prisirišimą⁸⁴. Kartu

⁷⁴ Morgan, „Towards a Developmental Theory of Place Attachment“, 18-20.

⁷⁵ Åshild Lappegaard Hauge, „Identity and Place: A Critical Comparison of Three Identity Theories“, *Architectural Science Review* 50, Nr. 1, (2007), 47.

⁷⁶ Hauge, „Identity and Place“, 47.

⁷⁷ Morgan, 12.

⁷⁸ David M. Hummon, „Community Attachment: Local Sentiment and Sense of Place“, kn. *Place Attachment*, sud. Irwin Altman ir Setha M. Low, (New York: Springer, 1992), 259.

⁷⁹ Lewicka, 38.

⁸⁰ *Ibid.*

⁸¹ Sýkora et.al., „It is natural“ 1945.

⁸² Manzo, 79.

⁸³ Lewicka, 38.

⁸⁴ Manzo, 78-79.

socialinių santykių pasikeitimas gali keisti ir paties prisirišimo intensyvumą bei emocinį ryšį⁸⁵. Taigi, socialinių santykių turinys leidžia suprasti prisirišimo procesą bei emocinio pagrindo priežastis⁸⁶.

Kitas svarbus aspektas prisirišimo prie vietos sampratoje – laikas. Ryšį su vieta taip pat kuria laikotarpis, kiek konkrečioje vietoje pragyventa – kitaip tariant, kuo ilgiau žmogus gyvena vienoje vietoje, tuo stipresnis ryšys susidaro⁸⁷. Tai atliepia ryšio gilėjimą, kuomet žmogaus gyvenimo vieta, fiziniai aplinkos objektai tampa nekintamu dalyku svarbiausiuose gyvenimo įvykiuose⁸⁸ – todėl kuo ilgiau žmogus gyvena konkrečioje vietoje, tuo daugiau joje patiria asmeninių nutikimų, taigi, ir sukuria didesnę prisirišimą prie vietos. Kartu laikiškumas svarbus ir tuo, kad santykis su erdve nėra statiškas ir nekintantis. Veikiau atvirkščiai – prisirišimo prie vietos stiprumas kinta su laiku⁸⁹. Tai reiškia ne tik didėjantį prisirišimą, bet ir jo silpnėjimą tokiais atvejais, kai žmogus išvyksta iš tos vietos arba patiria nemalonių įvykių⁹⁰. Kitaip tariant, emocijos, nukreiptos į santykį su vieta gali kisti priklausomai nuo laiko.

Laikas čia svarbus ir kita prasme – prisirišimas prie vietos suteikia galimybę retrospektyviam erdvės ir santykio su ja vertinimui. Kitais žodžiais, vieta gali būti suprantama kaip „tiltas į praeitį“⁹¹. Šiuo požiūriu prisirišimas prie vietos yra nulemtas tiek praeities atsiminimų konkrečioje vietoje, tiek santykio su erdve dabartyje⁹². Galėjimas vertinti savo gyvenamąjį rajoną ar miestą per laiko atstumą suteikia tuo pačiu ir lyginimo galimybę – vietos pokyčio ir asmens gyvenimo progresą, pvz. kaip palyginimą su vieta, į kurią nebenorėtum grįžti, iš kurios pavyko išsivaduoti⁹³. Kitaip tariant, laikas įgalina reflektuoti savo ryšio su vieta pasikeitimą.

Galiausiai, prisirišimas prie vietos kuriasi per konkrečius įvykius ir praktikas⁹⁴. Pastarieji vėliau nurodo į kasdienes, rutininius veiksmus – būtent jie yra svaresni kuriant santykį su vieta⁹⁵. Čia svarbūs ir patirti išgyvenimai konkrečioje erdvėje, pvz. teigiamos patirtys kuria prierašumą prie vietos išryškinant susijaudinimą ar džiugesį keliančius įvykius⁹⁶. Tuo tarpu neigiami nutikimai gali sukurti daugiasluoksnį prisirišimą prie vietos, jame talpinant skirtingus ir kartais prieštarigus jausmus – pvz. meilę vaikystės namams, bet ir traumą, nesaugumą⁹⁷. Tai reiškia, kad patyrimai vietoje dažniau sukuria prisirišimo prie vietos nevienareikšmiškumą – prisirišimo procese gali subūti

⁸⁵ Barbara B. Brown ir Douglas D. Perkins, „Disruptions in Place Attachment“, kn. Place Attachment, sud. Irwin Altman ir Setha M. Low (New York: Springer, 1992), 283-290.

⁸⁶ Hummon, „Community Attachment“, 256.

⁸⁷ Lewicka, 37-38.

⁸⁸ Sýkora et.al., 1944-1945.

⁸⁹ Morgan, 12.

⁹⁰ Morgan, 12.

⁹¹ Manzo, 78.

⁹² *Ibid.*

⁹³ *Ibid.*

⁹⁴ Morgan, 18.

⁹⁵ Manzo, 81-82.

⁹⁶ Morgan, 18.

⁹⁷ Manzo, 81-82.

skirtingos ir priešingos patirtys. Vis dėlto, svarbu atkreipti dėmesį, kad šiuo atveju verčiau kalbama apie asmeninių prisiminimų reikšmę, menčiau vertinant platesnį erdvės kontekstą, pavyzdžiui, komplikotą istorinę praeitį. Tai reiškia, kad prisirišimo prie vietos sąvoka susikoncentruodama į asmeninius patyrimus gali praleisti erdvės praeities krūvį, kuris taip pat gali būti svarbus formuojant santykį su vieta.

Apibendrinant, prisirišimo prie vietos sąvoka šio darbo kontekste svarbi tiriant jaunų žmonių atmintį sovietinėse erdvėse, nes ji leidžia *atrakinti* ir įvertinti emocinį pagrindą vietos vertinime įtraukiant tokius aspektus kaip socialiniai santykiai, patirtys, praktikos, laikiškumas. Prisirišimas prie vietos gali parodyti santykio su daugiabučiais (ne)stiprumą ir to socialines priežastis⁹⁸. Kitaip tariant, ši sąvoka leidžia suprasti būtent asmeninio santykio su vieta turinį, jį pirmiausia suprantant per subjektyvumą ir emocinį ryšį.

1.3.3. AFEKTINĖS ATMOSFEROS

Prisirišimas prie vietos papildomas afektinių atmosferų sąvoka, siekiant giliau suprasti santykį su erdve. Sekant Ben Anderson sampratą, afektinės atmosferos nurodo į afektines patirtis egzistuojančias tarp objektų ir subjektų dar iki jų racionalizavimo ar įsisąmoninimo⁹⁹. Kitaip tariant, tai yra patirtys už subjektyvumo formavimosi ribų ir niekam nepriklausančios, nes joks subjektas pats to nekuria¹⁰⁰.

Čia pirmiausia svarbu apibrėžti afekto sąvoką – tai iki-kategorinis santykis tarp subjekto ir aplinkos, kuris materializuojasi per emocijas¹⁰¹. Kitaip tariant, afektas atsiranda pirmiau emocijos ir nurodo į tam tikrą žmogaus buvimą ar veikimą erdvėje per abipusį ryšį¹⁰². Tai reiškia, kad afektas yra sunkiau apčiuopiamas, nevalingas, besirealizuojantis emocijų forma¹⁰³. Šis afekto gilumas yra ne priešingas emocijai, o veikiau galintis ją sustiprinti – labiau išreikšti liūdesį, džiaugsmą, pyktį ir kitas emocijas.¹⁰⁴ Šia prasme, afektas yra ankstesnis už emociją, todėl nurodo į tam tikrus gilesnius santykio potyrius¹⁰⁵.

Tuo tarpu atmosfera savaime nėra nei pilnai apibrėžta, nei galutinė, tačiau kiekvienu atveju skirtinga ir susidedanti iš tam tikrų ypatybių¹⁰⁶. Ji neatspindi objekto, o veikiau išreiškia laikiną santykį tarp subjekto ir aplinkos – pvz. meno kūrinio ar epochos atmosfera ne tiek reprezentuoja, o

⁹⁸ Manzo, 79.

⁹⁹ Ben Anderson, "Affective atmospheres", *Emotion, Space and Society*, 2, 2009, 77.

¹⁰⁰ Anderson, "Affective atmospheres", 77.

¹⁰¹ Christian von Scheve ir Jan Slaby, „Emotion, emotion concept“, kn. *Affective Societies* (London: Routledge, 2019), 42-43.

¹⁰² von Scheve ir Slaby, „Emotion, emotion concept“, 44.

¹⁰³ *Ibid*, 44-45.

¹⁰⁴ *Ibid*.

¹⁰⁵ *Ibid*, 43-45.

¹⁰⁶ Anderson, 79.

kiek nurodo į bendresnį, gilesnį foną, kurį sunkiau perteikti žodžiais¹⁰⁷. Taigi, tai tarsi tam tikras fonas, kuriam kiekvienu atveju (tam tikro laikmečio ar aplinkos) būdingi skirtingi požymiai.

Šiuo požiūriu bendrai afektinės atmosferos atsiranda kūnams (tiek žmogaus, tiek paskiriems objektams) veikiant vienas kitą¹⁰⁸. Tai yra kažkas mažiau apčiuopiamo ir sunkiau nusakomo – tai labiau jausminės formos, tokios kaip ramybė, įtampa, šviesa ar komfortas kylančios iš buvimo santykyje¹⁰⁹. Todėl afektinės atmosferos padeda suprasti už subjektyvumo slypinčias ir supančias afektines patirtis¹¹⁰.

Afektinės atmosferos savaime nepriklauso jokiam objektui, jos verčiau būdingos kolektyviniam pažinimui¹¹¹. Tai reiškia, kad žmonės gali jausti panašią atmosferą kylančią iš afektyvių reiškinių, nors nebūtinai patyrė ją kartu. Tuokart, toks afektyvus patyrimas gali būti jaučiamas ir itin individualiu, asmeniniu lygmeniu, bet tai visada bus daugiau nei vieno patyrimas¹¹². Todėl afektinės atmosferos, nors ir veikia žmogaus santykyje su aplinka, jos panašiai patiriamos ir kitų – sunkiai įžodinamos ar apčiuopiamos, bet kylančios iš panašaus santykio ir nusakančios panašią atmosferą.

Ši sąvoka darbo atžvilgiu svarbi tuo, kad ji leidžia užčiuopti sunkiau nusakomus, tačiau bendrai pažinius afektus, sudarančius bendrą foną – atmosferą, pavyzdžiui, kvapai daugiabučiuose, garsai vaikų žaidimo aikštelėse ir kiti pojūčiai, kurie tarsi egzistuoja, yra jaučiami ir bendrai atpažįstami, nors ir nebūtinai paprastai nurodomi. Ši sąvoka papildo prisirišimą prie vietos, ją sustiprinant afektiniais patyrimais, kurie gali nusakyti mažiau refleksyvų santykį su erdve. Kitaip tariant, afektyvių atmosferų sąvokos įtraukimas gali nurodyti žmogaus atsiminimą apie tam tikrą aplinką per jungiančius afektyvius patyrimus ir sunkiau nusakomas asociacijas.

2. METODOLOGIJA

Šiame darbe naudojamas fokus grupių duomenų rinkimo metodas. Šis duomenų rinkimo metodas yra išskirtinis tuo, kad duomenys kuriami grupės dalyvių bendrai per jų socialinę interakciją: per reakcijas į kitų atsakymus, klausimų uždavimą vienas kitam, atsiminimų sužadimą¹¹³. Šiuo požiūriu pokalbis grupėje suprantamas kaip bendro pasakojimo kūrimas ir yra priklausomas nuo visų dalyvių. Taip yra konstruojama tam tikra istorija, suteikiant reikšmės ir tai talpinant į daugumą

¹⁰⁷ Anderson, 79.

¹⁰⁸ *Ibid.*

¹⁰⁹ *Ibid.*

¹¹⁰ *Ibid.*, 77.

¹¹¹ *Ibid.*, 79.

¹¹² Anderson, 80.

¹¹³ Jenny Kitzinger, „Qualitative research: introducing focus groups,” *Bmj* 311.7000 (1995).

stabilesnes egzistuojančias prasmes¹¹⁴. Pokalbis grupėje yra apie tarpusavio interakcijas – kitoks nei žmogaus asmeninis galvojimas. Todėl fokus grupės kartu leidžia įvertinti, kas skatina vienus ar kitus atsakymus, kaip jie išgryninami¹¹⁵. Šio metodo ypatybė ta, kad toks duomenų rinkimas ir pokalbis grupėje gali geriausiai išryškinti konkrečios grupės požiūrį, patirtis ir jų (susi)konstravimą, veikimą konkrečiame kultūriniame kontekste¹¹⁶. Kitaip tariant, fokus grupės leidžia užčiuopti santykių išryškėjančius požiūrius¹¹⁷. Todėl svarbu suprasti, kad kalbant apie skirtingas patirtis grupėje, kitų dalyvaujančių žmonių pasakojimai gali paskatinti prisiminimus apie panašias patirtis taip sustiprinant kolektyvinį ar didesnei grupei būdingą pasakojimą.

Šis duomenų rinkimo metodas unikalus tuo, kad jis leidžia įtraukti labiau kasdienes ir įvairias praktikas užčiuopiant kultūrinius aspektus bei žmonių patirtis ne tik tiesioginiais klausimais¹¹⁸. Tai gali padėti suprasti ir išgryninti patyrimų bendrumus bei grupines normas¹¹⁹, kurios šio tyrimo kontekste yra itin reikšmingos, norint geriau perprasti konkrečios amžiaus grupės santykį su juos siejančia aplinka. Grupių metu gali būti įtraukiami tokie pratimai, kaip reitingavimas, balsavimas¹²⁰ ir, daugiausiai, reflektavimas.

Fokus grupės, kaip duomenų rinkimo metodas pasirinktas turint omenyje, kad santykis su architektūra ir kitais materialiais erdvės objektais retai sąmoningai reflektuojamas žmogaus individualiai, todėl dalyvių tarpusavio interakcijos, skirtingi prisiminimai ir patirtys gali praturtinti tyrimo duomenis¹²¹. Kartu suprantant, kad santykis su erdve yra socialiai ar kultūriškai sukonstruotas, bendra refleksija grupėje gali padėti tikslingiau šiuos aspektus išryškinti. Kartu pabrėžtina, kad fokus grupės, kitaip nei pusiau giluminiai interviu, sudaro galimybę dalyviams kvestionuoti ir diskutuoti, taip sužadinant atsiminimus ar padedant išsigryninti argumento esmę. Interviu atveju interviuotojas yra labiau apribotas aktyviai įsitraukti į diskusiją su informantu ar kažkaip kitaip sužadinti atsiminimus vengiant pokalbio nukreipimo ir temų *primetimo* – paminėtina, kad tyrimo pradžioje buvo atlikti pilotiniai interviu, kurie parodė, kad individualus pokalbis, nors ir leidžia suprasti atvejį, bet apsunkina galimybes perprasti įvairiapusį santykį su erdve ir to priežastis. Tuo tarpu fokus grupių atveju dalyviai patys tarpusavyje gali vieni kitus kvestionuoti, priminti galbūt pamirštus atsiminimus, reflektuoti kitų pasisakymus.

Tyrimo metu atliktos 5 fokus grupės. Keturios grupės vyko vietos pagrindu su dalyviais iš Vilniaus, Panevėžio, Naujosios Akmenės ir Jonavos. Kiekvienoje grupėje dalyvavo po 5 dalyvius.

¹¹⁴ Schiff, „Talk about the Past“, 676-684.

¹¹⁵ Kitzinger, „Qualitative research“.

¹¹⁶ *Ibid.*

¹¹⁷ *Ibid.*

¹¹⁸ Kitzinger.

¹¹⁹ *Ibid.*

¹²⁰ Karen Lumsden, „Focus Group – Introduction“, National Centre for Research Methods online learning resource, 2025, 2025 m. žiūrėta 2025 m. birželio 20 d. <https://www.ncrm.ac.uk/resources/online/all/?id=20852>.

¹²¹ Lumsden, „Focus Group – Introduction“.

Vietovės pasirinktos suprantant, kad šie miestai patyrė sparčią urbanizaciją sovietmečiu. Vilniuje okupacijos metais gyventojų skaičius padidėjo keletą kartų, todėl statėsi ištisi nauji rajonai (pvz., Žirmūnai, Lazdynai, Karoliniškės, Pašilaičiai, Justiniškės)¹²², tuo tarpu Panevėžys, Jonava ir Naujoji Akmenė tapo industriniais regionų centrais, nuo kurių taip pat neatsiejamai ir reikšmingai išaugęs urbanizacijos mastas¹²³. Tuo pačiu, siekta padengti didesnius ir mažesnius miestus taip užtikrinant patirčių įvairovę ir paliekant galimybę užčiuopti nuo miesto dydžio priklausomus galimus skirtumus. Vienoje iš penkių fokus grupėje kviesti dalyvauti žmonės iš skirtingų vietovių, siekiant atrasti bendrumus, atsietus nuo lokacijos. Šioje grupėje dalyvavo 6 dalyviai, kilę iš Vilniaus (2 asm. iš skirtingų rajonų), Naujosios Akmenės, Jonavos, Kauno ir Kelmės. Bendrai tyrime dalyvavo 26 asmenys – detalesnė demografinė matrica pateikiama prieduose (priedas nr. 1). Visi dalyviai gimė tarp 1992-2001 m. ir reikšmingą savo ankstyvo gyvenimo dalį gyveno sovietiniuose daugiabučiuose. Dalyvių atrankai buvo pasitelkiami socialiniai tinklai ir sniego gniūžtės metodas. Visos grupės vyko gyvai, buvo įrašomos ir transkribuojamos pasitelkiant Tilde įrankį.

Fokus grupės vykdytos pusiau struktūruoto pokalbio būdu. Visų pirma, tyrimo autorė supažindino su tyrimo tikslais. Buvo pateikiami atviri klausimai apimantys tokias temas: bendra informacija, vaikystė, socialiniai santykiai, estetika, tapatybė, vertinimas per laiko distanciją. Klausimynas (žr. priedas nr. 2) sudarytas remiantis teoriniu pagrindu, užduodant klausimus priklausomai nuo diskusijos dinamikos ir ryškėjančių temų. Klausimai diskusinio pobūdžio, susiję su refleksija apie konkrečias patirtis, socialinius santykius, sovietinių daugiabučių erdvių (tokių kaip kiemas, laiptinė) naudojimą ir ten vykusias praktikas. Tuo pačiu buvo siekiama suprasti, koks yra išlikęs dalyvių ryšys su gyvenamąja architektūra ir šių erdvių vertinimas. Atliekant duomenų rinkimą buvo pasitelkiamos nuotraukos (žr. priedas nr. 3) kaip stimulus, reprezentuojantis sovietinių daugiabučių estetiką. Kartu naudotos reitingavimo užduotys, leidusios paskatinti diskusijas tarp dalyvių.

Fokus grupėms labai svarbu palikti pakankamai erdvės dalyvių įsitraukimui bei autentiškiems atsakymams. Renkant duomenis tyrimo autorė siekė įtraukti visus grupės dalyvius, kad kiekvienam tektų panašiai laiko ir galimybių įsitraukti į kiekvieną klausimo aptarimą. Buvo skatinama diskusija tarpusavyje tarp grupės narių išlaikant pokalbio nuoseklumą¹²⁴.

Surinktiems duomenims analizuoti naudojama teminė analizė – fokus grupės analizuojamos per bendrumus ir išryškėjančias temas pokalbių metu¹²⁵. Siekiama užčiuopti atminties ir santykio su

¹²² Marija Drėmaitė, „Mikrorajonas“, kn. *Jūs gaunate butą. Gyvenamoji architektūra Lietuvoje 1940-1990*, sud. Marija Drėmaitė, (Vilnius: Leidykla LAPAS, 2023), 144-165.

¹²³ Linara Dovydaitytė, „The Pedagogy of Dissonant Heritage: Soviet Industry in Museums and Textbooks“, kn. *Learning the Nuclear: Educational Tourism in (Post)Industrial Sites*, sud. Natalija Mažeikienė, (Bern: Peter Lang, 2021), 95-97.

¹²⁴ Lumsden.

¹²⁵ Kitzinger.

vietomis įvairovę¹²⁶ – kas formuoja vienokį ar kitokį požiūrį, kokie pasakojimai konstruojami, kokie patirčių bendrumai ir skirtumai pažymimi. Literatūroje apie fokus grupes pabrėžiama, kad tokie duomenys turi būti vertintini kolektyvinio pokalbio kontekste¹²⁷ – taigi, šio tyrimo atveju siekiama suprasti ir santykyje išryškėjančias asociacijas bei požiūrius, užuot pasisakymus vertinant kaip atskirai nuo grupės nepriklausančius duomenis. Kitaip tariant, suprantama, kad pasisakymai yra priklausomi nuo grupės dalyvių interakcijos, pokalbyje jau pasidalintų prisiminimų. Todėl bendrumas ir kolektyviškumas yra būdingas tokiems duomenims ir vertintinas analizuojant grupes.

Visų pirma, lyginamos pačios grupės tarpusavyje, jų charakteristikos ir ryškėjantys skirtumai bei panašumai¹²⁸. Tuomet siekiama išsigryninti pagrindines temas, kurios kilo fokus grupių pokalbiuose¹²⁹, tokios kaip kasdienės patirtys erdvėje, santykis su vietomis per laiko perspektyvą, socialinių santykių ypatybės. Čia svarbu atkreipti dėmesį į grupių, pasakojimų kontekstą, vartotinus žodžius, metaforas, ryškėjančias emocijas¹³⁰. Pokalbių kontekstas svarbus ir tuo, kad būtent interakcijos, kitų dalyvių pasidalinimai gali dalyviui padėti išsigryninti savąjį požiūrį – kitaip tariant, analizuojant duomenis atkreipiamas dėmesys į pokalbio metu kylančias diskusijas ar nesutampančias nuomones, o kartais ir kiek kintančius pasisakymus¹³¹. Duomenys iliustruojami pasitelkiant pokalbių citatas¹³². Visi tyrimo dalyviai su koduoti ir cituojami nurodant kodą bei miestą, išskyrus tuos atvejus, kuomet dalyvavimo tyrime sutikime pažymėjo, kad pageidauja būti cituojami vardu ir pavarde.

Šioje vietoje svarbu apsibrėžti tyrimo ribotumus. Visų pirma fokus grupių pobūdis apsunkina galimybes skirti daugiau laiko bei nuosekliau įsigilinti į kai kuriuos dalyvių pasisakymus ar patirtis. Taip yra todėl, kad laikas yra ganėtinai ribotas ir svarbu suteikti kiekvienam grupės dalyviui galimybes įsitraukti į pokalbį. Pusiausilumai interviu galėtų suteikti galimybę daugiau laiko skirti individualiam žmogaus pasakojimui ir patirtims. Kartu, dėl grupės įtakos ar dinamikos dalyviai gali nepaminti tam tikrų dalykų, kuriuos galbūt nurodytų interviu metu.

Be to, svarbu paminėti tyrimo autorės vaidmenį renkant duomenis. Autorė yra tos pačios kartos atstovė kaip ir tyrimo dalyviai, taip pat reikšmingą ankstyvo gyvenimo dalį gyvensi sovietiniame daugiabutyje Naujojoje Akmenėje. Tai iš dalies gali veikti palankiai – autorei paprasčiau suprasti nuorodas bei pasidalinimus, kita vertus, tiek renkant duomenis, tiek juos analizuojant, būtinas reflektyvumas siekiant išvengti subjektyvių interpretacijų.

Kartu pastebėtina, kad dalis tyrimo dalyvių buvo pažįstami arba su autore, arba tarpusavyje. Viena vertus, tai lėmė dalyvių atrankos būdas – per socialinius tinklus lengviau pasiekti žmones, su

¹²⁶ Kitzinger.

¹²⁷ *Ibid.*

¹²⁸ Richard A. Krueger and Mary Anne Casey, "Focus Group Interviewing Research Methods. Notes" University of Minnesota, 2015, <https://richardakrueger.com/focus-group-interviewing/>, 19-25.

¹²⁹ Krueger and Casey, "Focus Group Interviewing Research Methods, 19-25.

¹³⁰ *Ibid.*, 19-25.

¹³¹ *Ibid.*, 23.

¹³² Kitzinger.

kuriais jau turėtas kontaktas. Kita vertus, turint omenyje nedidelį pasirinktų vietovių dydį (pvz. Naujoji Akmenė ir Jonava), išvengti dalyvių tarpusavio pažinimo yra gerokai sudėtingiau. Vis dėlto, pažymėtina, kad remiantis fokus grupių literatūra, dalyvių tarpusavio pažinimas nebūtinai yra neigiamas faktorius, o verčiau kai kuriais atvejais gali sudaryti erdvę draugiškesnei ir saugesnei grupės dinamikai¹³³.

3. ANALIZĖS DALIS

Duomenų analizė skirstoma į šias keturias dalis: atmintis, kasdienybė ir santykiai daugiabučiuose, atmosfera bei dabartis daugiabučiuose. Pirmojoje dalyje koncentruojamasi į atmintį – kaip prisimenamas sovietmetis ir pokomunistinė transformacija. Kitos dvi dalys siekia suprasti santykį su erdve per pasakojimus apie subuvimą su kaimynais, vaikystę, erdvės materialumą ir jausminį foną. Galiausiai, pateikiamas daugiabučių vertinimas per laiko distanciją.

3.1. ATMINTIS DAUGIABUČIUOSE

3.1.1. SOVIETMETIS PER DAUGIABUČIUS IR DAUGIABUČIUOSE

Pasakojimuose apie patirtis daugiabučiuose išryškėja kolektyvinė ir komunikacinė atmintis. Kolektyvinė ryškiausia kalbėjime apie sovietmetį – laiką, kurio tyrimo dalyviai tiesiogiai nepatyrė. Čia svarbūs keletas momentų. Visų pirma, okupacijos laikas žymi ir gyvenamosios erdvės – daugiabučių – statymo laiką. Reiškia, tyrimo dalyviai veikė ir augo *tuos laikus* žyminčiose vietose. Kita vertus, dažnu atveju butai, kuriuose tyrimo dalyviai gyveno, buvo gauti tėvų ar senelių pagal paskyrimą sovietmečiu. Todėl šie daugiabučiai turi tiek laikmečio, tiek asmeninės šeimos istorijos kontekstą. Galiausiai, atliekant tyrimą siekta vengti žodžio „sovietmetis“, taip neįrėminant ir neprimetant temos. Nepaisant to, visose grupėse laikotarpis buvo įvardijamas ir įvairiai aptariamas. Todėl šioje dalyje siekiama rekonstruoti, kokie sovietmečio kolektyvinės atminties pasakojimai išryškėja kalbant apie tokius daugiabučius.

„Sovietinis“ šio tyrimo kontekste pirmiausia pasirodo kaip daugiabučių būdvardis. Kai kuriais atvejais, tai tampa tarsi neutraliu, tam tikrą daugiabučių tipą ar statymo laikotarpį nurodančiu žodžiu:

„Visą laiką gyvenau Jonavoj sovietiniam daugiabutyje, vėliau kai persikrausčiau į Vilnių tai irgi pagrįde sovietiniuose daugiabučiuose gyvendavau, tai va.“¹³⁴

¹³³ Kitzinger; Lumsden.

¹³⁴ TD25, Jonava, mišri grupė.

Čia *sovietinis* nurodo tam tikrą pastatų grupę nepridedant vertinančios prasmės. Be to, šiuo žodžiu nurodomi ir menkesni daugiabučių erdvėse esantys objektai. Todėl tokiais atvejais nepanašu, kad tai būtinai įgytų emocinį krūvį.

Kita vertus, žodis *sovietinis* minimas ir kaip labiau neigiamas daugiabučių būdvardis. Vienas iš atvejų, kuomet paklausus, kaip estetiškai apibūdintų daugiabučius, po pauzės, pašnibždom pasakoma, kad tie pastatai simbolizuoja *sovietmetį*¹³⁵. Kitu atveju, pasakojime šis žodis nurodo neigiamą prasmę:

„<...> kai būna ten koks nors ten jaunuolis, kuris šiaip tais ten, nežinau, su suplyšusiais batais, bet “aš sovietiniam bute negyvensiu!”¹³⁶

Sovietinis tarsi tampa esmine ar savaime pakankama priežastimi atmesti šias erdves. Todėl šis žodis daugiau nei tik laikotarpio nusakymas – jis taip pat turi tam tikrą emocinio ar vertinančio krūvio reikšmę.

Vis dėlto, *sovietmetis* nelieka vien tik būdvardis. Daugiabučiai suprantami kaip sovietinio laikotarpio simbolis, nurodantys į okupaciją. Ši gyvenamoji architektūra padeda paryškinti kontrastą su kitų laikotarpių pastatais:

„<...> tai yra didelė istorijos dalis mūsų, bet tuo pačiu metu puiki dar proga irgi parodyt tą kontrastą, nuo kur mes buvom ir kur mes esam dabar. <...> Daug ir kontrastų šiaip suteikia ta visa architektūra bendram paveikslui, miestui... Ypatingai kokiam Vilniui.“¹³⁷

Atrodo, kad sovietiniai daugiabučiai suprantami kaip galimybė kalbėti apie *skaudžią* Lietuvos istoriją ir pažangą. Šiuo požiūriu, pasakojimai apie gyvenimą daugiabučiuose kai kuriais atvejais nusikelia į pasakojimus apie gyvenimą daugiabučiuose sovietmečiu. Čia pateikiamos tam tikros nusistovėjusios urbanizacijos ar kaimų nykimo istorijos – kalbama apie tai, kaip žmonės palikdavo savo mažesnes gyvenvietes ir gavę butą persikeldavo į miestus:

„Man tai su industrializacija dar asocijuojasi, nes man atrodo tuo laikotarpiu [sovietmečiu] tikrai nemažai daliai žmonių išvažiuoti iš kaimo jau buvo pasiekimas, išvažiuoti iš savo kaimo, miestelio, ten baigt univerą ar proftechninę, ar kažką ten tokio ir vat jau gyventi kooperatiniame bute <...>. Buvo kažkoks toks next level jau pasiekimas.“¹³⁸

Kalbėjimas apie daugiabučius nurodo ir į bendresnį pasakojimą apie šių erdvių ir žmonių jose praeitį. Taigi, daugiabučiai nelieka visiškai atskirti nuo ankstesnio laikotarpio, o verčiau tampa galimybe *prisiminti* pačių nepatirtą laiką.

Kartu apie daugiabučius sovietmečiu pasakojama ir per tam tikrą moralinę prizmę. Čia nurodomi politiniai sprendimai, kaip nesektini ir moraliai kritikuotini. Pirmiausia paminėtina, kad

¹³⁵ TD1, Naujoji Akmenė.

¹³⁶ TD22, Kaunas, mišri grupė.

¹³⁷ TD25, Jonava, mišri grupė.

¹³⁸ TD16, Panevėžys.

sovietmetis siejamas su *grubumu* ir *brutalumu*. Vertinant sovietinių daugiabučių griovimo idėjas, sudaroma priešprieša tarp dabarties ir praeities:

„<...> negali nugriauti žmonių namų. Galiausiai, <...> tas pats sovietmetis tą darė, naikino žmonių namus, kurie anksčiau gyveno, tai nu dabar, ko gero, mes tą patį darytume, naikintume kažkieno užgyventus namus, kur jie jau nu laiko savo namais.“¹³⁹

Tai reiškia, kad dabar visuomenė ir valstybė yra laikoma *geresne* ir negalėtų atkartoti netinkamų sovietinės valdžios veikimo modelių. Antra, praėjusios politinės santvarkos amoralumas pažymimas ir pasakojant apie izoliuojančias praktikas. Pavyzdžiui, dviejose grupėse minėta, kad sovietmečiu buvo numatytos konkrečios erdvės miestuose, kuriose butai buvo skiriami išimtinai tik neregiam. Tai suprantama kaip žmonių skirstymo priemonė:

„<...> tam tikra Vilkpėdės dalis, ir jinai buvo pritaikyta akliesiems su idėja, kad aklieji turi būt tam kvadrato Vilkpėdės ir iš jo nelabai išeiti, nu kas gal biški ir atspindi tą tokį sovietinį mąstymą, kad “jūs va, jūs čia vieta, jūs ten būkit ir nelįskit į išorę”.¹⁴⁰

Šie pavyzdžiai rodo, kad sovietmetis kai kurių pasakojimuose išryškėja kaip moraliai blogesnis laikas nurodant į konkrečias vykdytas praktikas. Galiausiai čia būtina paminėti, kad tyrimo dalyviai patys reflektuoja, kad apie sovietinių daugiabučių tam tikrą ideologinę prasmę sužinojo jau suaugę. Tai reiškia, kad dabartinis neigiamas vertinimas didele dalimi yra konstruojamas ar bent jau neatsiejamas nuo šiandieninės kuriamos kolektyvinės sovietmečio atminties.

Pasakojimai nelieka izoliuoti ar tik nusakantys bendresnę kolektyvinę atmintį – joje talpinamos ir šeimos istorijos. Prisimenama, kaip seneliai atsikraustė į konkrečius miestus arba kaip gavo savo butus. Čia pasakojama apie pasirinkimą tarp namo ir buto, apie erdvės dalinimąsi su kitomis šeimomis iki būsto gavimo. Reflektuojama ir platesnė giminės istorija – kaip dėl atsitiktinumo šeimos nariai gavo butus skirtingose vietose:

„<...> pasakojo ten tėvai ir ten, nu mano močiutė, kad <...> mes turėjom ten medinį namą Naujamiesty, bet ten nusprendė statyti fabriką ir ten sugriovė mūsų namą ir davė butą. Nu ir toksai vat, kad visą šeimą kažkur išmėtė. Ten kažkas Šeškuose, kažką Žirmūnuose ir dabar galvoji, kaip gerai ten vienur vieni gavo, kitur ten nefaina ar kažkas. <...> Yra tas istorinis elementas, kad tai vat sovietmečiu buvo kažkokia paskirstyta sistema, <...> tas suteikia labai didelį kontekstą kažkokiam jausmui apie sovietinį sovietinį butą, <...>“¹⁴¹

Ši citata puikiai iliustruoja tai, kaip per šeimos narių pasakojimus kuriama bendresnė daugiabučių sovietmečiu atmintis. Tai rodo, kad asmeninė komunikacinė atmintis apie senelių ar tėvų gyvenimą sovietmečiu yra integruojama į kolektyvinę atmintį. Kitaip tariant, pastarosios sukonstruoti

¹³⁹ TD11, Vilnius.

¹⁴⁰ TD14, Vilnius.

¹⁴¹ TD26, Vilnius, mišri grupė.

pasakojimai papildomi artimųjų pasakojimais susijusiais su sovietine gyvenamąja architektūra. Taigi, daugiabučiai suteikia galimybę kalbėti apie bendresnę šeimos bei visuomenės praeitį.

Tuo pačiu daugiabučiai suprantami kaip to laikmečio ideologijos išraiška¹⁴². Nurodoma, kad už butų išplanavimo taip pat slėpėsi tam tikra visuomenės organizavimo logika – pavyzdžiui, mažos virtuvės reiškė, kad žmonės turėtų mažiau laiko praleisti namuose:

„Ką reiškia maža virtuvė? Tai, kad tuo metu buvo manyta, kad žmonės ten pavalgo valgyklose ir namie pasišildo maistą, dėl to ta virtuvė tokia ir maža. <...> Mažas vonios kambarys. Kodėl mažas vonios kambarys? Nes būti gražia, rūpintis savo grožiu buvo buržuazinis dalykas, nu tai vėlgi mažas vonios kambarys... Aš jau net nekalbu apie tai, kad vietą reikėjo taupyti, bet tokie ideologiniai dalykai atsispindi, <...>“.¹⁴³

Šiuo atveju būsto suplanavimas susiejamas su ideologinėmis laikmečio prielaidomis. Daugiabučių prastos kokybės klausimai taip pat kildinami iš laikotarpio socialinės realybės:

„<...> jeigu mes kalbam grynai apie to to laikmečio architektūrą, apie daugiabučius, tai yra nu tiesiog sovietmečio palikimas. Ar jis yra geras, ar blogas, čia jau priklauso, kiek girtas buvo statytojas tuo metu, nes, ta prasme, man atrodo blaivių jų nieks nestatė.“¹⁴⁴

Šioje citatoje statymo laikotarpis siejamas su alkoholio vartojimo problema, kaip tarsi neatskiriama nuo gyvenimo sovietmečiu¹⁴⁵. Kitaip tariant, tam tikros rajonų ir daugiabučių organizavimo strategijos kildinamos iš laikotarpio politinės santvarkos ir jaučiamos šiandieniam kasdieniam gyvenimui. Tai reiškia, kad sprendimai gyvenamojoje erdvėje, priimti anuomet, yra reflektuojami kaip dabartyje jaučiami. Todėl gyvenamoji architektūra netampa absoliučiai atskiriama nuo laikotarpio ir politinio režimo, kurio buvo statyta. Šiuo atveju, regis, sovietmečio atmintis išryškina labiau schematišką, ideologinę bei moralinę kolektyvinę pasakojimą kuriant atstumą nuo asmeninės erdvės. Nepaisant to, galvojimas apie nepriklausomybės kartos gyvenimą daugiabučiuose, reiškia santykio kūrimą būtent su sovietine erdve.

3.1.2. POKOMUNISTINĖ TRANSFORMACIJA KAIP PASIBAIGĘS LAIKOTARPIS

Įprastai kultūrinė atmintis apie transformaciją sunkiau gali įvertinti kasdienybės dėmenį, jį nustelbiant reikšmingiems politiniams įvykiams. Komunikacinėje atmintyje nemažai dėmesio skiriama 90-ųjų atsiminimams, susijusiems su politiniais įvykiais¹⁴⁶. Tuo tarpu nepriklausomybės

¹⁴² Rasa Baločkaitė, "Post-Soviet transitions of the planned socialist towns: Visaginas, Lithuania," *Studies of Transition States and Societies* 2, no. 2, (2010), 63.

¹⁴³ TD16, Panevėžys.

¹⁴⁴ TD19, Panevėžys.

¹⁴⁵ Tomas Vaiseta, *Nuobodulio visuomenė: kasdienybė ir ideologija vėlyvuoju sovietmečiu (1964-1984)*, (Vilnius: Naujasis židinys-aidai, 2014), 337-340.

¹⁴⁶ Budreckaitė, „Glaudžiai įsipynusi į dabartinį Nepriklausomybės laikotarpį“, 418-419.

pradžioje gimę žmonės, nepamenantys ir sąmoningai nepatyrę didžiųjų politinių įvykių, atsimindami savo vaikystę, atsimena kasdienybę pokomunistinės transformacijos laikotarpiu. Gyvenamoji architektūra ir santykis su ja nurodo į veikimo erdvėje praktikas ir leidžia išgryninti laikotarpio pokytį. Todėl būtent kalbėjimas apie sovietinius daugiabučius atveria galimybę suprasti atmintį santykyje su gyvenamąja architektūra. Tai labai svarbus momentas šio tyrimo rėmuose, suprantant, kad pokomunistinė transformacija yra tarsi laikas ir visuomenės būklė, kurioje tyrimo dalyviai pradeda savo gyvenimus.

Čia svarbu suprasti, kad tyrimo dalyviai, kalbėdami apie savo vaikystę bei paauglystę sovietiniuose daugiabučiuose reflektuoja, kad kalba apie pasibaigusį laiką. Viena vertus, tai yra jų pačių gyvenimo praėjęs etapas – pasibaigusi vaikystė, dažnai siejama su mokyklos baigimu ir išvykimu gyventi į kitus miestus (ypatingai Panevėžio, Jonavos ir Naujosios Akmenės grupių atvejais). Šiuo atveju reflektuojama, kad sovietiniai daugiabučiai simbolizuoja namus, vaikystę, mokyklos prisiminimus ir *vietą, iš kurios atėjai*¹⁴⁷, taigi, asmeninį praėjusį etapą.

Kita vertus, suprantama, kad tai nėra tik brandos ar praėjusios vaikystės klausimas. Tai reiškia, kad atsimenant savo ankstyvą gyvenimą sovietiniuose daugiabučiuose, kalbama ir apie visuomenėje pasibaigusį laikotarpį. Turima omenyje, kad tai, kokie egzistavo tarpusavio santykiai, tam tikros veikimo praktikos ar normos, nurodo į jau išnykusią arba nykstančią visuomenės būklę¹⁴⁸. Pavyzdžiui, vienoje iš grupių šis pokytis nusakytas kalbant apie smurtą prieš vaikus ir kaimynų reagavimą į tokius atvejus. Čia daroma priešprieša, kad anksčiau nors ir girdėdavo, kad galimai už sienos yra smurtaujama, rečiau į tai aktyviai reaguodavo. Tuo tarpu dabar, jau tai nebebūtų suprantama kaip normalus elgesys:

*„Šiuo metu jeigu tu taip nori elgtis, tu greičiausiai nenorėtum, kad tai būtų vieša. Tuo metu tau nebuvo svarbu, kad tai yra vieša.“*¹⁴⁹

Tai rodo, kad patys žmonės reflektuoja pasikeitusias normas ir savo pačių elgesį. Reiškia, kad matomas bei suprantamas bendresnis socialinis pokytis, koreguojantis santykius su kitais ir normalumo supratimą.

Apskritai, fokus grupėse, kalbant apie vaikystės atsiminimus, kartojasi tokios frazės kaip *„tais laikais“*¹⁵⁰, *„šiaip kitokie laikai būdavo“*¹⁵¹, *„apskritai tie tokie laikai buvo“*¹⁵². Tai rodo, kad kitaip nei vyresnės kartos atveju¹⁵³, nepriklausomybės karta atsimenamą transformacijos laiką supranta kaip pamažu pasikeitusį ir praėjusį. Todėl galima sakyti, kad nors ir neįvardijant tiesiogiai laikmečio

¹⁴⁷ TD20, Panevėžys

¹⁴⁸ Budreckaitė, „Lietuvos posocialistinės transformacijos vieta populiariosios atminties žemėlapyje“, 75.

¹⁴⁹ TD9, Jonava.

¹⁵⁰ TD2, Naujoji Akmenė.

¹⁵¹ TD8, Jonava

¹⁵² TD1, Naujoji Akmenė.

¹⁵³ Budreckaitė, „Lietuvos posocialistinės transformacijos vieta populiariosios atminties žemėlapyje“, 75.

transformacijos žodžiu, jis vis dėlto verčiau matomas kaip praeitis asmeniniame ir visuomeniniame gyvenime.

Tai reiškia, kad ankstyvasis nepriklausomybės kartos gyvenimas sovietiniuose daugiabučiuose apčiuopia atmintį apie pokomunistinės transformacijos laiką kaip labiau atskirą nuo dabarties periodą. Šis kalbėjimas apie pasibaigusį ar praeinantį laikotarpį suteikia galimybę kalbėti apie pokomunistinės transformacijos atmintį.

3.1.3. ATSIMENAMA REALYBĖ – VIDUTINIS GYVENIMAS

Ankstyvasis nepriklausomybės kartos gyvenimas ir patirtys sovietiniuose daugiabučiuose leidžia suprasti ir bendresnę kasdienybę bei prisimenamą realybę tokiose erdvėse. Todėl šioje dalyje aptariama, kokie išryškėja bendresni atsiminimai apie tam tikrą laikmečiui ir erdvei būdingą visuomenės būklę.

Čia visų pirma paminėtinas bendras gyvenusių žmonių apibūdinimas, kuris atsikartoja tarp visų grupių ir miestų. Nepaisant to, kad daugiabučiuose bandyta apgyvendinti skirtingų profesijų ir kontekstų žmones¹⁵⁴, pokomunistinės transformacijos metu jie suprantami kaip vidutinių žmonių erdvė ir vidutinio gyvenimo standartas:

„Ir tas gyvenimas tam daugiabutyje jis gana stipriai nulėmė, kad aš žinau, iš kur aš atėjau, iš kokios aplinkos, aš žinau... Nes tai buvo toks labai vidutinis vidutinių žmonių gyvenimo būdas.“¹⁵⁵

„Tai čia, matyt, tas socialinis <...> sluoksnis, toks, nu koks kontingentas gyvena.“¹⁵⁶

Tokie apibendrinimai iš esmės rodo erdvės standartiškumą suprantant daugiabučius kaip dažną ir normalizuotą erdvę, nusakančią bei apibūdinančią tam tikrą grupę, turinčią panašias materialines galimybes.

Šiuo požiūriu, *vidutinis* gyvenimas transformacijos metu reiškia ir priklausomybėmis pažymėtą daugiabučių realybę. Šis aspektas tampa laikotarpio kontekstu, nurodant į priklausomybes kaip į tarsi įprastą normą:

„Šiaip, kas susiję su suaugusiais žmonėmis, tai manau, kad daug priklausomybių buvo. Skirtingų: alkoholis, narkotikai, nežinau, tabakas <...> galima turbūt sakyti, irgi vis tiek

¹⁵⁴ Lynne Attwood, „The Khrushchev era: ‘To every family its own apartment’“, kn. *Gender and Housing in Soviet Russia* (Manchester: Manchester University Press, 2013), 162.

¹⁵⁵ TD20, Panevėžys.

¹⁵⁶ TD22, Kaunas, mišri grupė.

kažkokią priklausomybę turėjai. Tai nemaža dalis tikrai suaugusių tą turi, turėjo problemų. ¹⁵⁷

„Bet ir buvo ten kaimynas ten alkoholikas, kur visą laiką ant laiptų pakritęs būdavo, reikėdavo padėti įvesti ir visa kita.“ ¹⁵⁸

Šie pasakojimai apie kaimynų priklausomybes ir susidūrimus su jomis atsikartoja visose fokus grupėse. Vieni pasakoja apie prasilenkimą rytais su laiptinėje miegančiais benamiais, kiti apie nuolatinį garsus ir bendravimą vaikystėje su išgėrusiais kaimynais. Įdomu tai, kad alkoholio vartojimas sietinas ir su sovietmečiu¹⁵⁹, todėl susidaro įspūdis, kad ši problema tarsi persikelia į transformaciją. Kitaip tariant, prisimenant ankstyvą gyvenimą daugiabučiuose, įvairūs susidūrimai su priklausomybėmis prisimenami kaip įprasti ir nusakantys laikmečio *vidutinio* gyvenimo realybę.

Kartu su priklausomybių problema, pasakojimai apie vaikystę nurodo ir į stokos išraiškas. Šis aspektas itin ryškus kalbant apie žaidimų erdves ir laiką kieme. Prisimenama, kad dažnai žaidimų infrastruktūra buvo minimali, o jei atsirasdavo, greitai neaiškiais būdais pradingdavo:

„<...> mes ten kai futbolą žaisdavom arba tarp medžių, arba ten tarp rūbų džiovyklių tokių metalinių būdavo kieme, ten į krepšį, jeigu lankai būdavo – gerai, bet tinkliukų niekada nebūdavo. Ta prasme niekada nebuvo jokios infrastruktūros tiesiog vaikam leisti laiką, <...>.“ ¹⁶⁰

Be to, dalinamasi, kad žaidimai dažniausiai nereikalaudavo daug priemonių, o veikiau būdavo naudojama tai, ką pavykdavo rasti namie arba kieme:

„Man kartais atrodo, kad buvo tikrai nemažai žaidimų kur tu iš nieko, iš tikrųjų, atrodo, sugalvodavai, kad ir nieko labai neturi. Gal kitiem yra žinomas žaidimas ten su peiliu, ar ne? <...> atsinešdavo kas nors peilį ir ten dėl žemės, ir ten apsibrėži ten tą teritoriją, ten mėtai peilį ir daliniesi ten tą žemę.“ ¹⁶¹

Šie pasakojimai rodo, kad laikas kieme pažymėtas negausia infrastruktūra ir prisitaikymu prie to. Taigi, nors ir buvo intensyviai leidžiamas kieme (išsamiau tai aptariama vėlesnėje analizės dalyje), prisimenamos žaidimų aplinkybės nurodo į bendresnę socialinės realybės vaizdinį – čia stoka taip pat tampa gyvenimo transformacijos metu apibūdinimu.

Stokos aspektas išryškėja ir per pasakojimą apie bendresnes stebėtas praktikas. Pavyzdžiui, viena tyrimo dalyvė pasakojo apie kieme buvusį fontaną, kuris pamažu sunyko:

¹⁵⁷ TD14, Vilnius.

¹⁵⁸ TD3, Naujoji Akmenė.

¹⁵⁹ Vaiseta, *Nuobodulio visuomenė*, 337-340.

¹⁶⁰ TD14, Vilnius.

¹⁶¹ TD17, Panevėžys.

„Dar šalia buvo, irgi jau nebeveikiantis, bet fontanas irgi pastatytas, jį ten irgi, kiek žinau, net po nepriklausomybės atgavimo po truputį tą metalą vis nuplėšinėdavo, išnešinėdavo parduoti [juokiasi], tai jisai nyko, nyko akys ir dabar; žodžiu, dabar ten net to pagrindinio didžiojo akmens nebeliko, <...>, tai kažkas matė, kad ten į mašiną įsidėjo tą akmenį išsivežė matyt į kokį tai sodą, <...>.“¹⁶²

Ši istorija svarbi tuo, kad ji pakankamai gerai nurodo į erdvės fizinį kismą nulemtą žmogaus elgesio. Kitaip tariant, žaidimų ir viešos erdvės rodė trejopą stokos prasmę: menkesnis rūpinimasis infrastruktūra, gyventojų praktikos ardant bendras erdves ir vaikų prisitaikymą leidžiant laiką tokiose vietose.

Vis dėlto, priklausomybių tema tarsi labiausiai sutrikdo bendrą pasakojimą apie *vidutinius* žmones ir išryškina tapatinimosi problemą. Veikia, čia brėžiama punktyrinė riba tarp labiau ir mažiau savų. Ši skirtis randasi bandymuose užčiuopti tokių daugiabučių kaimynystės dvilypumą bei žmonių likimų įvairovę. Pasakojimuose atsikartoja riba tarp *padorių* ir priklausomybėmis pasižyminčių kaimynų. *Padorumo* aspektas išryškėja apibūdinant kaimynus, su kuriais kontaktas buvo dažnesnis ar draugiškesnis:

„Tuomet mano mama kaip ir nu nepasakyčiau, kad buvo draugės, bet tokia, tokia kaip kaimyniška bendrystė, bičiuliavimasis kažkoks, kur pasisveikini, <...>, gyveno tokia kaimynė <...> nu tokia kultūringesnė galbūt ar padoresnė. <...> irgi galbūt į bendradarbiavimą linkusi <...>.“¹⁶³

Šioje citatoje bandoma tarsi apibrėžti, su kuo bendrumas ir intensyvesnis ryšys buvo palaikomas. Tokie pasakojimai apie skirtį tarp *padoresnių* ir priklausomybių turėjusių kaimynų rodo, kad šios skirtys grindžiamos tam tikru moraliniu vertinimu iš dabarties perspektyvos. Vis dėlto, ši skirtis nėra esminė – lieka pasakojimai, kurie kontaktą su priklausomybių turinčiais kaimynais apibrėžia nuosaikiau, dalindamiesi prisiminimais apie subuvimą su jais:

„Nu jie būdavo girti žmonės, jie tiesiog, tiesiog girti žmonės... <...> tiesiog nu, žmogus išgėręs, sėdi ant suoliuko ir <...> mes bendraudavom su jais, kalbėdavom, aišku ten kartais ir cigarečių paprašydavom nupirkt ar alaus.“¹⁶⁴

Tai reiškia, kad ši skirtis vis dėlto nebuvo visiškai įmanoma suprantant, kad kontaktą su galbūt prasčiau gyvenančiais kaimynais vis tiek turėdavai – jis nebuvo išvengiamas. Todėl nors ir bandoma tam tikrais būdais kategorizuoti ar atskirti kaimynus, žmonės vis vien veikė bendroje realybėje. Šiuo požiūriu susidaro įspūdis, kad santykiai su kaimynais sunkiau gali būti redukuojami į skirtį, daromą

¹⁶² TD17, Panevėžys.

¹⁶³ TD11, Vilnius.

¹⁶⁴ TD19, Panevėžys.

per moralinius dabarties vertinimus. Kitaip tariant, kolektyvinė atmintis nepaaiškina iki galo socialinių santykių kompleksiskumo – prie šios temos grįžtama vėlesnėje analizės dalyje.

Tuo tarpu, galvojant apie kontrastus ir skirtis, jos veikiau pasirodo per ekonomines galimybes. Jų ryškiausias ženklas – nuosavas namas. Čia atsiranda labiau išreikštas vaikų patyrimo bei realybės kontrastas. Vis paminima, kad skirtingai nei gyvenant daugiabučiuose, individualiuose namuose nebūdavo galimybės turėti tiek draugų:

„Kai grįždavai namo iš toli, galėdavai pamatyti, ar, sakykim, tavo draugas ar kažkuris kaimynas yra namuose, ar ten dega šviesa, ar nedega. Visą laiką žinodavai, ar namuose, ar ne namuose. Tai va tas toks irgi išskirtinis. Nuosavuose namuose tai ten toli reik nueiti greičiausiai iki kokia artimiausia pirma drauga.“¹⁶⁵

Šiuo atveju išryškinamas kasdienybės kontrastas per draugų kiekį erdvėje. Kituose pasakojimuose papildoma, kad mokykla buvo gerokai toliau gyvenantiems nuosavuose namuose. Visa tai leidžia parodyti didesnę patirčių ir realybės kontrastą priklausomą nuo erdvės, kurioje buvo gyvenama. Todėl čia veikiau yra ryškesnė *mes ir jie* skirtis, suprantant dažnai skirtingą ekonominį kontekstą, privatumo, erdvės netolygumus ir mažiau persidengiančias realybes.

Apibendrinant, gyvenimas daugiabučiuose pokomunistinės transformacijos metu reiškė pakankamai kompleksiską realybę, kurioje egzistavo sutarimas ir subuvimas su įvairių kontekstų žmonėmis. Čia *vidutiniai žmonės* nurodo į savęs supratimą, kuomet *mes* tarsi geriausiai apibrėžiamas per gyvenamąją vietą, kurios dalinimasis su priklausomybių turinčiais žmonėmis apsunkina galimybę visiškai atsiskirti nuo jų. Todėl *vidutiniai žmonės* tampa pakankamai platus apibrėžimas – jis labiausiai nurodo į tam tikrą transformacijos laiko realybę, apimančią stoką, priklausomybes ir to neišvengiamumą. Šiuo požiūriu pokomunistinės transformacijos atmintį labiausiai išskiria ekonominių iššūkių akcentavimas, nurodantis į tam tikrą visuomenės būklę bei to išraiškas. Šis ekonominis kontekstas, nedominuoja sovietmečio atminties pasakojime ir, kaip bus aptariama vėlesnėje dalyje, nebėra taip ryškiai identifikuojamas dabartyje. Taigi, ekonominiai kontrastai čia veikia dvejopai. Viena vertus, transformacijos metu būstas tampa produktyviausia *mes ir jie* skirtimi nurodančia materialius netolygumus pačiame laikmetyje. Kita vertus, būtent ekonominių iššūkių dominavimas kolektyviniame pasakojime išskiria pokomunistinę transformaciją iš sovietmečio bei dabarties laikotarpių.

3.2. KASDIENYBĖ IR SANTYKIAI DAUGIABUČIUOSE

¹⁶⁵ TD2, Naujoji Akmenė.

Šioje dalyje analizuojamas kitas atminties daugiabučiuose lygmuo – vaikystė ir asmeninis gyvenimas pokomunistinės transformacijos metu. Čia detaliau nagrinėjamos kasdienybės ir socialinių santykių sovietiniuose daugiabučiuose patirtys, papildančios bendresnius kolektyvinės atminties pasakojimus. Tai reiškia, kad šis asmeninis lygmuo pasižymi menkesniu atstumu ar vertinimu lyginant su kolektyviniais pasakojimais, taip išryškėjant emociniam atminties erdvėje aspektui ir užčiuopiant kasdienybės patirčių įvairovę.

3.2.1. ARTUMO KONTROLĖ PRIVATUMO RIBOSE

Gyvenimas sovietiniame daugiabutyje pasižymi miglotu privatumo lygiu, kuris įrėmina žmogaus veikimą ir santykius su kitais. Fokus grupėse išryškėja tam tikras *artumo kontrolės* fenomenas, kaip įtvirtintas erdvės ir pačių žmonių. Šioje dalyje, remiantis įkūnytos erdvės teorine sąvoka, siekiama suprasti daugiabučių fizinių savybių svarbą konstruojant žmogaus buvimą erdvėje. Analizuojant fokus grupių duomenis, bandoma suprasti, kokios privatumo ribos egzistavo daugiabučiuose vertinant erdvės materialumą ir gyventojų praktikas nustatant šias ribas. Vėliau, tai vertinama per prisirišimo prie vietos sąvoką, bandant suprasti, kokios reikšmės suteikiamos privatumui.

Artumo kontrolė išryškėja jau pačioje intymiausioje, asmeniškiausioje erdvėje – daugiabučio bute. Privatumo stoka čia pažymėta jau pačių butų išplanavimuose, kurių erdves sovietmečiu buvo siekiama kiek įmanoma sumažinti – padaryti kuo labiau ekonomiškas¹⁶⁶. Šis aspektas pastebimas ir tyrimo dalyvių atsiminimuose, prisimenant nuolatinį erdvių dalinimąsi su šeimos nariais, atskiro kambario svajonę:

„<...> kad tokio savo kambario neturiu, pavyzdžiui, eidavau į filmus, ten savo kambarius turi – kaip norėčiau, <...>.“¹⁶⁷

„<...> artumas ir visų pirma fizinis, su šeimos nariais. <...> kai kažkas nueina ten į tualetą, tu žinai, kad kažkas ten į tualetą, kažkas, mes tiesiog nepabėgsim nuo to, nes tu visada girdi girdi, ką veikia kitas asmuo.“¹⁶⁸

Šios citatos rodo, kad jau pačioje intymiausioje aplinkoje jaučiamas privatumo trūkumas neturint tik tau priklausančios erdvės arba nuolatos dėl erdvės ankštumo jaučiant šeimos narių buvimą. Todėl artumo kontrolė pirmiausia apčiuopiama per privatumo ir individualios erdvės stygių būnant namie.

¹⁶⁶ Attwood, „The Khrushchev era,“ 163-164.

¹⁶⁷ TD21, Naujoji Akmenė, mišri grupė.

¹⁶⁸ TD26, Vilnius, mišri grupė.

Privatumo trūkumas ne tik jaučiamas santykiuose su šeima, bet ir su kitais, mažiau artimais žmonėmis. Tokia artumo kaimynams kontrolė yra *apspręsta* pačių daugiabučių fizinių savybių – tai reiškia, kad pati erdvė nurodo, kiek privatumo galima tikėtis¹⁶⁹. Kiekvienoje grupėje minėta itin prasta garso izoliacija, kuomet net nenorint vis tiek girdi kaimynų buvimą šalia. Tai reiškia, kad gali girdėti kaimynų pokalbius, ginčus ir bendrai nuolatinį iš kitų butų sklindančius garsus:

„<...> mūsų miegamieji būdavo tikriausiai per sieną, ir visą laiką girdėdavau, kaip jinai knarkia [visi juokiasi]. Nes greičiausiai lova būdavo grynai mano lova ir už sienos jos lova.“¹⁷⁰

„Tikrai labai gerai pamenu, kad su kaimynais būdavo galima per rozetę susikalbėti, jeigu yra noras, jeigu su kaimynu gerai sutari.“¹⁷¹

Šios citatos iliustruoja, kad garso izoliacijos problema buvo patiriama skirtingais būdais, kuomet būnant namie galima jausti kaimynus ar turėti su jais kontaktą. Prisimenama, kad pralaidumas kvapams taip pat buvo vargiai išvengiamas, taip nuolatos jaučiant kaimynus:

„<...> irgi gal čia su vyresniais žmonėmis susiję, kad jeigu tikrai sunkiau judėdavo, tai nelabai iš namų išeidavo, ir buvo, kad 4 aukšte vyras, kuris <...> labai daug rūkydavo bute ir <...> mama irgi visą laiką labai nervuodavosi, kad <...> namai pilni pas mus irgi to kvapo ir ten balkone, jeigu tik atsidarai langą irgi tenai kyla žodžiu tie dūmai, tai tai tas visą laiką labai erzindavo.“¹⁷²

Kitaip tariant, nepasirinktas kontaktas su kaimynais jaučiamas ir per kvapus – atrodo, kažkas įsiterpia į žmogaus asmeninę erdvę. Tai rodo, kad erdvės materialumas čia, kalbant vietos įkūnijimo prasme, privatumą namuose pakankamai apriboja – tiek tu girdi kaimynus, tiek jie girdi tave. Todėl erdvės pačios rodo privatumo ribų išplėtimą, suprantant, kad žmogus negali jų visiškai valdyti ir kontroliuoti. Tai reiškia, kad susidaro tam tikras artumo kontrolės mechanizmas, įtvirtintas pačioje erdvėje.

Privatumo ribų pralaidumas reiškiamas ne tik namuose – jos nustatomos ir per itin atviras bendrąsias erdves¹⁷³, sudarančias nuolatinio stebėjimo galimybę ir nuojautą. Šiuo požiūriu, artumo kontrolė persikelia ir už būsto ribų. Čia reikšmingi kiemai, kaip visiems prieinami ir matomi – jų erdvumas sudaro aplinkybes, kuomet stebėjimas įmanomas iš bet kurio buto:

„<...> šiaip erdvės būdavo gan didelės tiek patalpose, tiek lauke, ir man kažkaip po to susirišo, jau suaugus, kad <...> ta didelė erdvė, kad ir lauke, pavyzdžiui, tave visą laiką kažkas matydavo ten ar tėvai galėdavo matyti per langus, ar... Bet dabar, kai aš apie tai galvoju, tai

¹⁶⁹ Low, Embodied space(s): Anthropological theories, 13.

¹⁷⁰ TD4, Naujoji Akmenė.

¹⁷¹ TD16, Panevėžys.

¹⁷² TD17, Panevėžys.

¹⁷³ Low, Embodied space(s): Anthropological theories, 13.

čia tokia, nu, grynai architektūra, <...> urbanizmas, kur maždaug tu visą laiką jautiesi matomas, stebimas <...>.“¹⁷⁴

Šiuo atveju, reflektuojama, kad pačioje erdvėje yra užprogramuotas tam tikras privatumo ribų perregimumas. Dideli kiemai ir į juos nukreipti kaimynų langai suteikia galimybę ne tik stebėti žaidžiančius vaikus, bet ir bendrai kaimynus: kada jie grįžta iš parduotuvės ar išvažiuoja automobiliu. Tai reiškia, kad judėjimas erdvėje tampa tarsi perregimas, o privatumo ribos mažiau aiškios ar fiksuotos.

Svarbus ir santykio atsitiktinumo aspektas. Gyvenamojoje erdvėje užprogramuotas artumas sukuria aplinkybes, kuomet žmogus yra labai artimame ryšyje su kaimynais, kurių pats nepasirinko. Todėl gali susidaryti ganėtinai paradoksali situacija, kuomet esi itin išreikštame ir neišvengiamame artume su žmonėmis, su kuriais galbūt nenorėtum būti tokia santykių:

*„Iš kitos pusės, visada jauti kaimynus, kad jie yra. Tai ta prasme, gyveni jausdamas kitus žmones aplink per garsus, kvapus, bet su jais neturi jokio santykio artimesnio.“*¹⁷⁵

Todėl tas kaimynų nepasirinkimas tampa tam tikru artumo kontrolės aspektu. Tai reiškia, kad erdvėje nustatytas artumas su kaimynais užprogramuoja priverstinį santykį su jais – negali pasirinkti, kiek girdėti kitus. Tampi priverstas jausti nuolatinį artumą su nebūtinai artimais kaimynais – tai tarsi įtvirtinta pralaidžiose daugiabučių sienose.

Vis dėlto, daugiabučiai ne tik nulemia žmogaus veikimą, tačiau ir sudaro aplinkybes patiems gyventojams kontroliuoti tarpusavio buvimą – privatumo ribos išmokstamos bei nustatomos per santykį su kitais¹⁷⁶. Kitaip tariant, tai, kad kaimynai gali matyti ar girdėti kitų judėjimą ar pokalbius, privatumą riboja per tų žmonių *suinteresuotumą žinoti*. Čia tyrimo dalyviai pažymi, kad šis suinteresuotumas ypač jų vaikystėje buvo itin pastebimas. Viena vertus, prasta garso izoliacija kartais veikiau išnaudojama tarsi bendravimui ar ryšio palaikymui su kaimynais, tam tikra prasme patiems *prisiduodant*, kad kaimynus girdi:

„<...> “be privatumo”, nes irgi girdisi viskas visur ir visada su tuo, su kuo tu grįžti, žino, kad čia tada atlydėjo tas, tada atlydėjo tas ir grįžo tada, o ne tada: „tai kur tu buvai?“ <...>. Ir net ne tada, kai tu eini namo, bet ir kai tu esi tiesiog bute. <...> iš esmės, kad va, tiesiog: “girdėjom, kad grįžot vakar vėlai, tai ką ten veikėt? Ar čia gimtadienis mamos buvo?”“¹⁷⁷

Be to, kiemų suplanavimas sudarė, tiesa, ir vis dar sudaro, galimybę stebėti kaimynų judėjimą. Čia paminėtina ir automobilių aikštelė, per kurią galima stebėti asmeninio gyvenimo pokyčius – pvz. naujo automobilio įsigijimą. Tyrimo dalyviai taip pat reflektuoja, kaip iš esmės daugiabučių fizinės savybės pasitarnavo vaikystėje, pavyzdžiui, per langus matant, ar tavo draugas namie. Kitaip tariant,

¹⁷⁴ TD14, Vilnius.

¹⁷⁵ TD11, Vilnius.

¹⁷⁶ Low, Embodied space(s): Anthropological theories, 13.

¹⁷⁷ TD9, Jonava.

daugiabučių fizinės erdvės sudarė galimybę žinoti, kaip ir kuo gyvena tavo kaimynai, tačiau čia reikšmingas ir pačių žmonių susidomėjimas kitų kasdienybe. Susidaro situacija, kuomet žinojimas apie kaimynų asmeninius dalykus tampa tarsi teise – stebėtojas apsprendžia, kur ir kiek privatumo galima turėti. Todėl artumas verčiau nustatomas ne tik erdvės, bet ir kaimynų: erdvė užprogramuoja privatumo perregimumą, o žmonės, savo ruožtu, tas ribas nuolat gali peržiūrėti ir keisti.

Kita vertus, lieka klausimas, kiek tai sureikšminama ir kaip tokia artumo kontrolė vertinama. Šis aspektas svarbus bandant suprasti žmogaus prisirišimą prie vietos – privatumo ribų vertinimas nurodo į jauseną tiek apie daugiabučius, tiek apie kaimynus¹⁷⁸. Dalis tyrimo dalyvių atkreipia dėmesį į pozityvią šio fenomeno pusę akcentuodami saugumo jausmą. Šiuo atveju jautiesi ramiau ir užtikrinčiau palikdamas savo būstą ar automobilį, nes jei kas nutiktų, yra kaimynai, kurie pamatys, išgirs ar kitaip *prižvelgs*. Toks galbūt menkesnis privatumas iš vaiko perspektyvos taip pat gali būti suprantamas kaip pozityvus dalykas, suteikiantis net ir laisvės pojūtį. Tai itin ryšku pasakojant apie vaikystę ir žinojimą, kad yra kas prižiūrės ir, reikalui esant, padės:

„<...> nu iki dabar atsimenu, atvažiuodavo į Ramučius cirks, <...> atvažiuodavo kokią 12 [val.] nakties, tai mumis vaikus išleidž, nes viena kaimynė pro langą žiūr.“¹⁷⁹

Kartu dalis to privatumo trūkumo nsureikšmino, atkreipdami dėmesį, kad kaimynams *nerūpėdavo*, todėl garso ar kvapų pralaidumas nebūdavo tarsi įtraukiamas į santykio su kitais išraiškas. Taigi, privatumo ribų pralaidumas verčiau gali būti vertinamas saugumo ir laisvės kategorijomis, taip išryškinant pozityvius jausmus ir vertinimus.

Vis dėlto, tokia artumo kontrolė per privatumo trūkumą ne visų prisimenama kaip saugumą ar užtikrintumą teikianti, o veikia kaip neigiamas ir ribojantis dalykas akcentuojant kaimynų aktyvų domėjimąsi ir taip peržengiant ribas:

„<...> žmonės labai... Jie žino ir jie kiša nosį tada, nu, jie sako ir ateina, nu nes aš vis tiek tuo metu nesu atskiras žmogus, aš esu priklausoma savo tėvų kažkuriuo laiku, tai jie tada kažką sužino apie mane ir tada jau man sako: “tai kaip čia suprasti?”¹⁸⁰

Toks *nosies kišimas* į kasdienybę ar asmeninį gyvenimą tarsi kontroliuoja privatumą ir artumą šalia gyvenantiems žmonėms. Kitaip tariant, privatumo ribos, nustatomos bendrai žmonių, veikiančių konkrečioje erdvėje, yra priimamos ir suprantamos skirtingai – tai nėra vien neigiamas ar teigiamas dalykas. Kaimynų galėjimas stebėti vienas kitą gali pasitarnauti ir būti matomas pozityviai. Todėl privatumo ribų neaiškumas verčiau vertintinas tiek pat lanksčiai ir nevienareikšmiškai.

Apibendrinant, galima pasakyti, kad artumas kontroliuojamas nustatant privatumo ribas. Jos didelė dalimi formuojamos fizinių daugiabučių suplanavimo ypatybių. Tam tikri materialūs

¹⁷⁸ Hummon, 256.

¹⁷⁹ TD5, Naujoji Akmenė.

¹⁸⁰ TD9, Jonava.

elementai, kaip garso izoliacija ir atviros erdvės sudarė sąlygas praplėsti privatumo ribas arba tiksliai jų nenustatyti. Nežinai, kada tave girdi ar mato kaimynai, todėl nebūtinai žinai, kokios tos ribos yra. Tuo labiau, kai jos priklauso ir nuo to, kaip kaimynai jas *nustato* – kiek ištraukia į privatumo tam tikrą (ne)užtikrinimą arba kaip kontroliuoja artumą. Susiformuoja tarsi socialinė norma, kuomet privatumo ribos tampa pralaidžios. Šia prasme daugiabučiai ir jų aplinka tampa įkūnyta vieta, kurioje tiek fizinės materijos, tiek ir gyvenantys žmonės veikia nustatant, kiek privatumo galima tikėtis. Taigi, pati erdvė sudaro galimybes ir paskatas tam tikram elgesiui – daugiabutis pats suformuoja artumą, kuris tampa *įgyvendinamas* kaimynų.

3.2.2. KAIMYNŲ ARTUMAS KAIP SANTYKIO NEIŠVENGIAMUMAS

Daugiabučiai ne tik nurodo į artumo kaimynams kontrolę, bet ir į artumo neišvengiamumą, padedantį geriau suprasti santykių turinį. Sugyvenimas su kaimynais, tiek bendraamžiais, tiek suaugusiais, nurodo į nevienareikšmius ir kompleksiškus ryšius. Ši tema itin svarbi suprantant, kad prisirišimas prie vietos yra didele dalimi apsprendžiamas santykių su kitais žmonėmis intensyvumu ir patyrimais¹⁸¹. Todėl šioje dalyje analizuojama, kaip šie santykiai erdvėje prisimenami.

Santykiai su kaimynais daugiausiai apibūdinami familiarumu, nepriklausomai nuo to, kokio dydžio mieste gyventa. Fizinis artumas iš esmės sudaro erdvę ar kolektyvą, kuriame „visi vieni apie kitus viską žino“¹⁸². Tai tyrimo dalyviai dažnai išskiria kaip vieną iš pirmų refleksijų geriausiai apibūdinančių gyvenimą daugiabutyje bendriausia prasme:

„<...> tai iš tikrųjų visi pažinojo visus ir ten tikrai kartas pažinojo – ten kieno tėvai, tada kieno vaikai, kur vaikai gyvena <...>.“¹⁸³

„<...> pažinodavai visus vaikus iš kiekvienos laiptinės, tiesiog žinojai, kur kas gyvena, toksai <...> lokalizavimas to vaiko, iš kur jis <...>, iš kokio namo <...>.“¹⁸⁴

Tai reiškia, kad santykis su kaimynais buvo ne tik apie privatumo ribų nustatymą, bet ir apie tam tikrą bendrumą. Kitaip tariant, fizinės daugiabučių savybės kartu sukuria neišvengiamą kaimynų artumą kaip bendravimo ar subuvimo galimybę.

Toks artumas neretai susipina su prisimenamu bendruomeniškumu ar bendryste¹⁸⁵. Kaip rodo tyrimo dalyvių pasidalinimai, vaikystė dažnai prisimenama per kaimynų draugiškumą ir

¹⁸¹ Lewicka, 38.

¹⁸² *Ibid.*

¹⁸³ TD20, Panevėžys.

¹⁸⁴ TD26, Vilnius, mišri grupė.

¹⁸⁵ Attwood, 162.

bendruomenės jausmą. Pasakojami prisiminimai nurodo į daugiau nei formalų artumą su kaimynais bei draugišką santykį:

„5 aukšte nieks negyveno ir mes iš pagaliukų būrėm <...>. Ir mes tikrai sau buvom tiek vaikai įsiteikę, kad ten bilduką iškvietėm. Mes pasakėm dviem močiutėm iš pirmo aukšto, sako „eikit pas kunigą“, mumis palydėjo. Mes sumetėm po vieną litą, kunigs atvarė ir pašventino. Tai man dabar toks, nu, nesakykit, bet bendruomenė, ar ne? Vaikai pasiėmė babytes, pasiėmė kunigą, pašventino laiptinę [visi juokiasi]“.“¹⁸⁶

„<...> seniau mes turėjom, nu, sakyčiau, kad mes turėjom bendruomenę, nes mes ten susirinkdavom, susitardavom, kada tvarkydavom kiemą, ten kirpdavom krūmus, darydavom dalykus.“¹⁸⁷

Kartu artumas pažymimas ir per lankymąsi vieniems pas kitus – apibendrinama, kad teko pabuvoti svečiuose pas kaimynus iš skirtingų laiptinių nebūtinai prisimenant to priežastis. Šiuose pavyzdžiuose bendruomenė prisimenama per įvykius ir bendras rutinines veiklas. Tai reiškia, kad pati vaikystė daugiabučiuose prisimenama per nuolatinio bendravimo ar kontakto prizmę – taigi, ji yra ne tik užprogramuota erdvėje, bet ir tampa pagrindu labiau išreikštam prisirišimui prie vietos¹⁸⁸.

Artumas su kaimynais pasakojimuose įgyja ir labiau emocines formas. Bendruomeniškumas apibūdinamas per emocinį artumą – pavyzdžiui, rūpestį, jausmą iš kaimynų. Tai iliustruojama pasakojimais apie pasirūpinimą iki grįžtant tėvams ar kreipimąsi į kaimynus familiariai:

„Pas mumis tai visai tokia draugiška pati laiptinė būdava, <...>, pirmam aukšte kur gyveno, net seneliais vadindavau, nes jeigu ten kažkas, jis pirmam aukšte... į antrą aukštą, aišku, man per toli lipti buvo tuo metu, tai į pirmą aukštą atsigert vandens. Ten iš 5 aukšto <...> prižiūrėdavo mane labai dažnai, nes ten irgi kaip draugai. Ir kažkaip visą laiką toks nu vat artimas santykis.“¹⁸⁹

Tokie pasakojimai apie rūpestį ar kaimynų pakankamai artimą pažinimą rodo, kad neišvengiamas artumas įgyja labiau emocines prasmes. Žvelgiant iš vaikų perspektyvos santykis nebuvo tik apie pasisveikinimą ar koegzistavimą. Veikia bendruomeniškumas atsimenamas per patirtus įvykius ar bendrą ryšį. Vis dėlto, šioje vietoje svarbu turėti omenyje, kad tai yra atsiminimas apie bendruomenės jausmą būnant vaiku – tai reiškia, kad tas santykis yra prisimenamas būtent iš vaiko perspektyvos, tuo tarpu klausiant apie tą laiką, pavyzdžiui, tyrimo dalyvių tėvų, bendruomeniškumo motyvas gali būti ir mažiau išreikštas arba silpnesnis.

¹⁸⁶ TD5, Naujoji Akmenė.

¹⁸⁷ TD23, Vilnius, mišri grupė.

¹⁸⁸ Lewicka, 38.

¹⁸⁹ TD3, Naujoji Akmenė.

Artumo su kaimynais neišvengiamumas aiškinamas ir per šeimos aspektą. Visų pirma nurodoma, kad butai tokiuose daugiabučiuose ėjo *iš rankų į rankas*, tai tuo pačiu suartindavo su kaimynais ta prasme, kad pastarieji pažinodavo senelius ar kitus giminaičius:

„<...> visi vieni kitus pažinojo, kaip ir minėjau, kartų kartas, nes ten gyveno visų seneliai, po to vaikai, o po to tų vaikų vaikai, tai toks persipynimas nuolatinis.“¹⁹⁰

Tai reiškia, kad artumas su kaimynais – jų pažinėjimas – yra apspręstas gerokai ankstesnio laiko. Kartu apskritai pažymima, kad kaimynystėje neretu atveju gyveno giminaičiai – kartais netoliese, kai kuriais atvejais net ir toje pačioje laiptinėje¹⁹¹. Tai natūraliai erdvę nurodo kaip labiau *savą*. Todėl bendrai galima sakyti, kad gyvenimas tokiuose daugiabučiuose, bent jau anksčiau, reiškė įsišaknijimą tiek bendruomeniškumo, tiek ir šeimos prasme. Taigi, toks erdvės atsiminimas nurodo į artimesnį bei intensyvesnį prisirišimo prie vietos pojūtį, kuomet per neišvengiamą ryšį susikonstruoja erdvės savumas¹⁹².

Vis dėlto, pažymima ir mažiau pozityvi artumo su kaimynais pusė. Vienas kito pažinėjimas nurodo ir į labiau išreikštą (lyginant su dabartimi) kaimynų susidomėjimą vieni kitų gyvenimais. Tai ypač išryškėja per refleksijas apie kaimynų tarpusavio apkalbas ir to normalizavimą:

„<...> tai ten tikrai visos ir paskalos ir dar visokie dalykai jie tikrai būdavo žinomi, nes nu glaudžiai tie dalykai vykdavo <...>.“¹⁹³

„Bet tai jie taip vat atsiminus, tai nu jo, turėjo tą kontaktą ir žinodavo savo aplinkos kažkokius tai pokyčius, tuo pačiu patys kažkaip atliepdavo juos, dalindavosi ta informacija, gaudavo tos informacijos.“¹⁹⁴

Šios citatos rodo, kad egzistavo tam tikros praktikos palaikant *kontaktą*. Tai nurodo ne tik į privatumo ribas ir artumo kontrolę, užfiksuotą erdvėje. Citatos rodo, kad tai buvo santykių su kaimynais praktikos. Reiškia, kad artumas neišvengiamas ta prasme, kad susidaro tam tikras kolektyvas, kuriame dalinimasis *paskalomis* yra viena iš santykio išraiškų. Kitaip tariant, apkalbų normalizavimas verčiau suprantamas kaip tam tikra tarpusavio santykių *palaikymo* praktika.

Suprantama, kad bendruomeniškumas nėra bendrai visų, gyvenusių daugiabučiuose, patyrimas. Pirmiausia, fokus grupėse vartojamas ir neutralusis žodis – bendrumas ar kontaktas. Kartu nurodoma į formalesnį ryšį, kaip sugyvenimo neišvengiamybę. Turima omenyje labiau saikingesnį tarpusavio ryšį ar mandagų koegzistavimą:

¹⁹⁰ TD19, Panevėžys.

¹⁹¹ TD16, Panevėžys.

¹⁹² Manzo, 79.

¹⁹³ TD20, Panevėžys.

¹⁹⁴ TD9, Jonava.

„Nors nebendraudavom visiškai, kiek čia jūs kalbat, kad ten dalintis kažkuom... Bulvės, obuoliai ir panašiai, bet bet mes rūpindavomės... Atsimenu, net su mama dažėm laiptinę ir ten šveitėm ir viską <...>.“¹⁹⁵

Kitaip tariant, tas egzistavęs artumas nebūtinai suprantamas ir atsimenamas per bendruomeniškumo prizmę, o neutraliau, neakcentuojant intensyvaus bendravimo. Bet kuriuo atveju, santykis išlieka, tačiau jis nebūtinai prisimenamas kaip emociškai reikšmingas.

Taigi, čia svarbus ne tik daugiabučio erdvių naudojimas, bet ir pačių tarpusavio santykių turinys, kuris neišryškėja kalbant apie bendrą pokomunistinės transformacijos atmintį. Todėl susidaro įspūdis, kad fizinėje erdvėje užkoduotas artumas ir santykio su kaimynais intensyvumas nurodo į tam tikras bendruomenėje susiklostančias tradicijas, paremtas pagalba ir rūpesčiu. Tai reiškia, kad per įvairias praktikas kuriantis pakankamai artimam santykiui su kaimynais, prisirišimas prie vietos tampa labiau pozityvus¹⁹⁶. Galiausiai – nesusidarant ar neprisimenant intensyvaus santykio bei jo praktikų, ryšys su kaimynais verčiau lieka formalus ir saikingas, suprantant jį kaip neišvengiamą, tačiau nebūtinai artimą emociškai. Kitaip tariant, erdvės savumas, susiformuojantis per kontaktą su kaimynais, nebūtinai savaime tampa prisirišimą prie vietos užtikrinančiu aspektu.

3.2.3. VAIKYSTĖ UŽ BUTO RIBŲ

Atsiminimai apie daugiabučius nemaža dalimi suvedami į vaikystės temą, kuri yra reikšminga nepriklausomybės kartos patyrimė. Prisirišimo prie vietos teorijoje vaikystė yra vienas iš svarbiausių ryšių su erdve formuojančių aspektų – tai gali tapti pagrindu intensyviai santykiui ir, kartais, veikti kaip tapatybę formuojantis pagrindas¹⁹⁷. Todėl šioje dalyje analizuojama, kaip atsimenama vaikystė amžių sandūroje ir sovietinės gyvenamosios architektūros aplinkoje.

Visų pirma, pažymėtinos tyrimo dalyvių atsimenamos žaidimų vietos, kurios nepriklausomai nuo miesto atsikartoja visose grupėse. Čia reikšmingiausias yra kiemas, apibūdinantis tam tikrą vaikystės daugiabučiuose esmę – „socialinę ir kultūrinę aplinką“¹⁹⁸. Kiemas, nors ir naudotas skirtingu intensyvumu, yra nenuginčijamai svarbi erdvė:

„<...> atsimenu kaip kiemo tokį gyvenimą, kad ėjimas pastoviai į kiemą, tai vat iš tų aplinkinių <...> du namai mūsų buvo priešais laiptines, <...> tai ten kieme visi ir žaisdavom iš tų butų susirinkę.“¹⁹⁹

¹⁹⁵ TD6, Jonava.

¹⁹⁶ Lewicka, 38.

¹⁹⁷ Hauge, 47.

¹⁹⁸ Goda Damaševičiūtė, „Žmonės norėjo gyventi kitaip: Gyvenimo kokybės samprata vėlyvojo sovietmečio Lietuvoje“, Naujasis Židinys-Aidai, Nr. 1 (2019), 13.

¹⁹⁹ TD21, Naujoji Akmenė, mišri grupė.

„Tai va, ir tada kiemo draugai ir tas kiemo ritmas jisai irgi toks labai... Gal net nebuvo tokio kvestionavimo, kad kažkaip pasaulis kažkur kitur yra kitoks.“²⁰⁰

Šios citatos rodo, kad kiemas reiškia ne tik erdvę, kurioje kartais žaisdavai, bet veikiau tam tikrą tradiciją, reikšmingą kasdienybės dalį. Tai matosi per tolimesnius pasakojimus kuomet kiemas suprantamas kaip tam tikras *įvietinantis* dalykas ar net teikiantis tapatybinę prasmę:

„Drakona kieme, populiariausias. Su pasididžiavimu šitą dalyką sakydavau aš, kažkodėl buvo didelis pasididžiavimas, kad aš iš Drakoniuko kiemo.“²⁰¹

Kitaip tariant, kiemas nebuvo tik dar viena laiko leidimo erdvė. Tai suteikia tiek ir bendrumą, galvojant apie vaikystę transformacijos metu (kiemas kartojasi visuose miestuose), tiek ir tam tikrą identiteto prasmę. Pastarasis aspektas svarbus vertinant santykį su vieta, nes čia labiau erdvės fragmentui suteikiama tapatybinė reikšmė²⁰², o ne daugiabučiams bendrai. Kitaip tariant, *kiemo gyvenimui* suteikiama reikšmingesnė prasmė, kaip apibrėžianti vaikystę ar gyvenimą daugiabučiuose apskritai.

Šalia kiemo, atsikartojanti žaidimų ar laisvo laiko leidimo vieta – laiptinės bei jų prieangiai. Esant prastesniam orui, būdavo žaidžiama laiptinėse, laikas leidžiamas laiptinių įėjimuose. Atvejais, kuomet tyrimo dalyviai patys gyveno ar kaimynystėje buvo aukštesnių daugiabučių nei penkiaaukščiai, minimas ir liftas kaip kartais žaidimams naudota erdvė:

„<...> bet man su draugais būdavo tokia didelė pramoga tiesiog eiti į tuos namus, kur ten gyvendavo kokia nors draugė ar draugas, kur būdavo liftas ir čia būdavo smagiausia pramoga važinėti tuo liftu, net ne žaidimų aikštelėj <...>“²⁰³

Galiausiai, čia svarbu suprasti, kad labiau papildomos erdvės (ne tik kiemas) taip pat kartojasi pasakojimuose. Tai reiškia, kad panašiai išnaudojamos erdvės, kurių intencija nebuvo vaikų žaidimo vieta – todėl susidaro įspūdis, kad daugiabučių suplanavimas ankstyvame amžiuje naudojamas maksimaliai lanksčiai ir kūrybiškai prisitaikant tas vietas saviems poreikiams²⁰⁴.

Veikimas už namų ribų turėjo tam tikrą veikimo logiką. Visų pirma, nurodomos ribos tarp kiemų – tai neišvengiamas ir atsikartojantis vaikystės tokiuose daugiabučiuose motyvas²⁰⁵. Šis aspektas įdomiai dera su prisimenama laisve – nors ir egzistavo tam tikra nepriklausomybė vaikystėje galint ilgai žaisti kieme, ta laisvė nutrūkdavo už kiemo ribų. Šia prasme, kiekvienas kiemas turėjo savas taisykles, buvo pažįstamas ir suprantamas, kai tuo tarpu kitas kiemas buvo tarsi nauja realybė ar naujas pasaulis:

²⁰⁰ TD20, Panevėžys.

²⁰¹ TD3, Naujoji Akmenė.

²⁰² Hauge, 47.

²⁰³ Liveta Panavaitė, Vilnius.

²⁰⁴ Damaševičiūtė, „Žmonės norėjo gyventi kitaip“, 17.

²⁰⁵ *Ibid*, 14.

„<...>kiekvienas namas turi savo kiemą, tas kiekvienas kiemas turi savo taisykles. Aš labai gerai atsimenu, kad Panevėžy kai gyvenau, pas mus buvo 3 namai, <...>. Ir kiekvienas kiemas turi savo taisykles. Ta prasme, mes kalbam apie metrus, ta prasme, tų kiemų. <...> kai įeini į tą kitą kiemą – wow, kaip čia viskas kitaip.“²⁰⁶

Šiuo atveju reflektuojamas supratimas, kad kiemus skiria aiškos ribos, nepaisant nedidelio atstumo. Šis ribų aspektas įdomus tuo, kad nors ir atrodo natūralu, kad vaikystėje pasaulis atrodo mažesnis, tačiau prisimenant ankstyvasias patirtis daugiabučių erdvėse, būtent kiemas tarsi labiausiai nurodo į pasaulio ir jo ribų supratimą.

Antra, kasdienybė kiemuose prisimenama per vaikų gausą. Kieme visuomet galėjai rasti, su kuo leisti laiką:

„<...> tai mes ir susitikdavom ten kieme ir kiekvienąkart išėjus vis dar kokį nors naują draugą susirasdavau ir panašiai, tai tų draugų visada buvo labai daug ir tikrai daug žaidimų žaisdavom.“²⁰⁷

Tai reiškia, kad kieme vyko tarsi pirmoji ir pagrindinė socializacija nuolatos ir intensyviai leidžiant laiką – todėl ši erdvė ne tik vieta, bet ir bendruomenė²⁰⁸. Santykiai su vaikais kieme apibūdinami būtent per intensyvumą bei nuolatinį veiksmą:

„Mes gyvenom grynai tokį kaip Šiaulių pietinio <...> tą gyvenimą tokį laukinį, <...> nuo pat ryto iki pat vakaro...“²⁰⁹

Taigi, galima sakyti, kad kiemai ir jų erdvės reikšmingos ne tik laiko leidimo prasme, bet ir dėl intensyvios socializacijos, nuolatinio laiko leidimo su draugais – tai tampa vienu iš pagrindų prisimenant vaikystę pokomunistinės transformacijos metu, kuri neišryškėja bendroje šio laikotarpio atmintyje. Maža to, tai tampa pagrindu kuriančiu intensyvesnį ir labiau emocinį ar sentimentalų prisirišimą prie daugiabučių.

Santykiai su kitais vaikais nulemti ir bendrai infrastruktūros artumo, kuris buvo ir lieka vienas iš tokios sovietinės urbanizacijos bruožų²¹⁰. Šiuo atveju artumas nurodo į platesnį urbanistinį planavimą – sovietinių daugiabučių rajonai buvo planuojami taip, kad visos būtiniausios paslaugos būtų netoli gyvenamosios vietos²¹¹. Vaikystės daugiabučiuose požiūriu svarbu, kad šalia buvo darželiai ir mokyklos, taip prisidedant prie intensyvesnio santykio su bendraamžiais tiek iš savo kiemo, tiek iš gretimų namų. Kitaip tariant, su tais pačiais kiemo draugais susitikdavai ir ugdymo įstaigose:

²⁰⁶ TD19, Panevėžys.

²⁰⁷ Liveta Panavaitė, Vilnius.

²⁰⁸ Damaševičiūtė, 16.

²⁰⁹ TD1, Naujoji Akmenė.

²¹⁰ Attwood, 162.

²¹¹ *Ibid.*

„Aš tai labai daug turėjau draugų kieme, nu nes turbūt buvo tas toks jungiantis dalykas, kad šalia buvo žaidimų aikštelė ir gyvenau šalia mokyklos ir darželio, į kurį patiėjau, tai ten aplinkui ir mano visi draugai daugmaž gyveno, <...>.“²¹²

Tai reiškia, kad daugiabučių rajonų išplanavimas dar labiau suintensyvina santykį su šalia gyvenančiais bendraamžiais. Toks infrastruktūros artumas reikšmingai prisideda prie kiemo ryšių tankumo ir atsikartoja nepriklausomai nuo miesto dydžio. Todėl atrodo, kad taip sustiprėja tam tikra kiemo ar mikrorajono realybė. Galiausiai, nors vaikystė apspręsta sovietmečio urbanizacijos strategijų, ji taip neapibūdinama – šiuose pasakojimuose greta paliekamas praėjusio laikotarpio lygmuo, susikoncentruojant būtent į savo asmeninį patyrimą.

Vis dėlto, santykių su bendraamžiais intensyvumas nėra absoliutus. Kiemas ir laikas su kitais vaikais nebuvo itin reikšmingas tais atvejais, kai, pavyzdžiui, darželis ar mokykla buvo kitose miesto vietose. Kartu žmonės, kurie turėjo alternatyvias erdves, tokias kaip kaimus, ir leisdavo ten daugiau laiko, turėjo menkesnį arba visai neturėjo santykių su kiemo draugais:

„Bet man tai gal labiau asocijuojasi su tuo, kad aš neidavau į kiemą, į daugiabučio kiemą, mane kažkaip vasarą ar vaikystėmis veždavo į kaimą pas senelius, tai aš <...> nežinau, pavyzdžiui, ką reiškia eiti į kiemą, nors esu augus tokioje daugiabutyje ir nelabai žinau, nesuprantu to koncepto kiemo draugų turėjimas, <...>.“²¹³

Šis pasidalinimas rodo, kad kiemas ne visais atvejais tapdavo vaikystę daugiabutyje apibrėžiančiu dalyku. Be to, dalis prisimena, kad tėvai vengdavo išleisti į kiemą dėl nesaugumo arba dėl šios priežasties nepalikdavo jų vienu. Taigi, svarbu suprasti, kad nors ir egzistuoja dažnas bei intensyvus atsiminimas apie laiką kieme ir kiemo draugus, tai negali būti taikoma universaliai.

Šioje vietoje svarbus ir santykio su bendraamžiais nepasirinkimas. Nepaisant to, kad pažymimas dažnas laiko leidimas su kitais vaikais kieme, jis vis dėlto kai kuriais atvejais apibūdinamas kaip laikinas, kiemo ar daugiabučio erdvė apribotas ir pačių nepasirinktas. Pažymima, kad ryšys tarp vaikų apsiriboja žaidimu kieme – kitaip tariant, tai veikiau atsitiktinumu paremtas santykis nei pasirinkimas leisti laiką su konkrečiais žmonėmis:

„<...> kalbant apie nu labiausiai, nu iš žmonių, vat kurie buvo tuo metu aplinkui, tai jie visi kažkaip tiesiog buvo suvesti aplinkybių, kad arba mes kaimynai buvom, arba mokykloje irgi <...>. Aš su nė vienu nepasirinkau būt ir jie su manim turbūt nepasirinko būt. Tai šiandien aš nei su vienu, su nė vienu turbūt ir nebendrauju. Nei iš kaimynų, nei iš mokyklos. Tai tiesiog buvo tuo laikotarpiu, bet tuo ir baigėsi, kai aplinkybės pasikeitė, tai nebeliko.“²¹⁴

²¹² Liveta Panavaitė, Vilnius.

²¹³ TD16, Panevėžys.

²¹⁴ TD14, Vilnius.

Čia reflektuojamas tiek santykio laikinumas, tiek ir draugų nepasirinkimas – leidi laiką kieme su tuo, su kuo tenka. Tokie santykiai dažniausiai nutrūksta plečiantis erdvei ir interesams, taigi, nebesant priklausomam nuo konkrečios lokacijos:

„<...> *kažkaip pradėjo labai skirtis interesai, tiesiog pomėgiai, muzika, šiaip kažkokie hobiai ir aš <...> neberasdavau tos daugiau bendros kalbos ir pakeičiau tiesiog savo paties lokaciją, kažkur kitur išeidavau, nebebūti lauke.*“²¹⁵

Šis pasakojimas rodo, kad žmogus nuo tam tikro amžiaus pats galėdavo plėsti savo erdvę, todėl ir keisti santykius su žmonėmis. Tai reikšminga sekant prisirišimo prie vietos teoriją – santykių su bendraamžiais vaikystėje laikinumas ar ankstyvas nutrūkimas rodo ir menkesnį susisiejamumą su erdve²¹⁶, nes išnyksta arba sumenksta ryšiai. Kartu tam tikras įpareigojimas ar net *priverstinumas* būti santykiuose nebūtinai tampa teigiamo ryšio pagrindu, todėl prisirišimas prie vietos gali būti menkesnis ar mažiau išreikštas.

Apibendrinant, šis santykio su bendraamžiais daugiabučių erdvės aspektas nurodo į prisirišimą prie vietos dvejopai. Viena vertus, santykių intensyvumas ir dažnas buvimas su kiemo draugais tarsi turėtų kurti stipresnį prisirišimą prie vietos – dalinai, intensyvūs atsiminimai apie kiemo ir vaikystės patirtis rodo ankstyvojo patyrimo svarbą formuojant santykį su vieta. Kita vertus, kiemo draugai dažniausiai likdavo tik kiemo draugais ir bendravimas su jais nutrūkdavo vėlyvesniame amžiuje. Tai rodo, kad santykiai su bendraamžiais yra kitokie nei santykiai tarp kaimynų bendrai – vaikų draugystės kurį laiką intensyvesnės, bet labiau *laikinos*. Taigi, tokio santykio laikinumas arba jo nebuvimas siejamas su menkesniu emociniu ryšiu daugiabučiams apskritai.

3.3. ATMOSFERA

Daugiabučiai prisimenami ir apibūdinami per tam tikrą bendrai atpažįstamą nuotaiką. Čia, sekant afektinės atmosferos sąvoka, svarbu suprasti, kad žmonės gali jausti panašius dalykus kažkokiam objektui, šiuo atveju – daugiabučiui, nors ir patyrė jį atskirai²¹⁷. Atmosferos daugiabučiuose vertinimas svarbus tuo, kad jis papildo ir padeda suprasti bendresnį foną, kuris reiškiasi ne tiek per praktikas ir įvykius, kiek nusako afektinę patirtį erdvėje²¹⁸. Šis aspektas leidžia geriau suprasti santykį su vieta įvertinant sunkiau apibendrinamus jausmus bei estetinius vertinimus. Kitaip tariant, gyvenimas erdvėje yra taip pat ir šie sunkiau įžodinami afektiniai patyrimai.

²¹⁵ TD19, Panevėžys.

²¹⁶ Lewicka, 38.

²¹⁷ Anderson, 80.

²¹⁸ *Ibid*, 79.

3.3.1. JAUSMINĖ APLINKA

Visų pirma, susisiejimui su vieta itin svarbus saugumo pojūtis²¹⁹, kuris daugiabučių atveju verčiau kritiškai vertintinas iš dabarties perspektyvos, bet suprantamas kaip tam tikra laiko norma. Nepriklausomai nuo bendruomeniškumo lygio, daugmaž didesnė tyrimo dalyvių dalis pasakoja apie veikimą nesaugumo sąlygomis. Tai nurodoma per tokius prisiminimus, kaip žinojimą, kurių laiptinių vengti ar kuriuos aukštus praeiti greičiau. Vis dėlto, atsikartoja pasakojimai apie nesaugumo nesureikšminimą, kuris pasižymi verčiau labiau išreikštame bendruomeniškume:

„<...> vaikystėj, nors aš irgi ten iš muzikos mokyklos vėlai grįždavau, man visai nebūdavo to nesaugumo jausmo, <...> o tikrai buvo žmonių, kurie ten nepažįstami ir kažkokie gal keistai, nejaukiai atrodantys vaikščiodavo, bet aš visai to nejaučiau, kažkoks burbulas aplink mano galvą, <...>.“²²⁰

Šis pasakojimas rodo, kad atsimenamas nesaugumas vaikystėje nebūtinai buvo sureikšminamas, o veikiau suprantamas kaip rutinos dalis. Tuo tarpu kiti nurodo į labiau išreikštą ir įsisąmonintą nesaugumo jausmą, nuolat tėvams primenant atsargiai elgtis ir vaikščioti:

„<...> nu tai tas nesaugumo jausmas, nes visada buvo tų kaimynų, kurie ar ten užmigdavo koks nors girtuoklis laiptinėj, ar tie patys narkomanai ten šalimais, ar dar kas nors <...> vaikstantys, tikrinantys butus, ten rankenas, ar užrakinta, ar ne.“²²¹

Šios dvi citatos rodo nesaugumo vertinimo skirtumus – kitokį jausmo įsisąmoninimą. Bet kuriuo atveju, veikimas nesaugumo sąlygomis tampa vienu iš vaikystės daugiabutyje apibūdinimu – skirtumas yra tame, kiek bendrumo su gyvenusiais žmonėmis jautei. Tai nurodo į skirtingą tokio jausmo įsisąmoninimą, apimantį pakankamai įvairią patirtų įvykių ar išmoktų praktikų visumą. Reiškia, kad nesureikšminant tokių įvykių ar atsiminimų, veikiau išryškėja pozityvesnis emocinis ryšys su daugiabučiais. Vis dėlto, svarbu ir tai, kad pasakojimai apie nesaugumą kuriami dabartyje, kuomet normos yra pakitusios – tai reiškia, kad ir pasakojimas apie nesaugumo pojūtį anuomet yra konstruojamas reflektuojant iš šiandienos patirties.

Bendrą daugiabučiuose gyvenančių žmonių nuotaiką nurodo ir kitas aspektas – *piktumas* bei *apatija*. Pasakojimai apie egzistavusią nuotaiką prisideda prie atmosferos daugiabučiuose apibūdinimo. Kiekvienoje grupėje paminimas dalies kaimynų pasipiktinimas vaikų keliamu triukšmu:

„<...> toks įspūdis tai buvo, kad nu nebuvo labai draugiški žmonės <...>, nebuvo bendruomenės kaip kitur, <...>.“²²²

²¹⁹ Sýkora et.al., 1945.

²²⁰ TD23, Vilnius, mišri grupė.

²²¹ Liveta Panavaitė, Vilnius.

²²² TD12, Vilnius.

„Nu ne tai, kad blogai, bet kad ten visi labai pikti, viską. Buvo įvairių tų žmonių, bet <...> didesnė dalis tai turbūt jo buvo tų tokių viskuo nepatenkintų, užguitų žmonių, tokių, kur ten kartais atrodo, kad ten kieme žaisdamas ten maišaisi jiems po kojom, <...>.“²²³

Šios citatos rodo, kad atmosfera nusakoma ne kiek per tiesiogines patirtis, o per bendresnę afektyvų santykį su gyvenusiais žmonėmis. Daugiabučių atmosferos apibūdinimas papildomas per pasakojimus apie atstumo bei apatijos aspektus, pavyzdžiui, tarp kaimynų girdint galimą smurtą ar nepriimant žmonių su negalia. Šios istorijos ir negatyvūs pasakojimai vis dėlto parodo, kad ankstesnėje dalyje minėtas bendruomeniškumas nebuvo absoliutus. *Apatija*, *nesaugumas* ir *piktumas* vėliau nurodo į tam tikrą būdingą laikmečio daugiabutyje nuotaiką, mažiau ar daugiau patiriamą skirtingu intensyvumu, bet bendrai suprantamą.

Apibendrinant, galima teigti, kad bendra pokomunistinės transformacijos daugiabučiuose atmosfera pažymėta dabar neigiamai vertinamais aspektais, kurie anuomet buvo veikiau suprantami kaip tam tikras normalumas. Šiuo požiūriu atrodo, kad afektinė atmosfera nėra kuriama vien tik santykiuose su fiziniais aplinkos objektais – vėliau tai konstruojama ir per interakciją su žmonėmis erdvėje. Toks atmosferos apibūdinimas nėra fiksuojamas pasakojant apie transformacijos laiką per atstumą – veikiau ten konstatuojamos priklausomybių ir stokos problemos, tuo tarpu bendresnio afektinio fono užčiuopimas padeda aiškiau suprasti jausmines patirtis gyvenant šiose erdvėse tuo laiku. Be to, pasakojimas iš dabarties perspektyvos nurodo ir į normų pasikeitimą – šiandien tiek apatijai, tiek nesaugumui suteikiamos kitokios, labiau negatyvios reikšmės.

3.3.2. ESTETIKA

Daugiabučių atmosferą nusako ir labiau estetiniai, tarp grupių atsikartojantys apibūdinimai. Jie leidžia suprasti ne tik visuomenės ar žmonių kuriamą jauseną, bet ir daugiabučių materialią nuotaiką²²⁴. Visų pirma, nurodomi veikiau išorę apibrėžiantys būdvardžiai, tokie kaip *pilka*, *niūru*, *betonas*:

„Betonas jis gal labiau asocijuojasi, <...> bent jau kur aš augau, gyvenau, daugiausia buvo tie tokie blokiniai. Ir tas toks jo dažnai būdavo, kad išėjus į kiemą tas toks pilka aplinkui... <...> daug to tokio betono tada. Tiek ir tuose ten namuose, tiek ir aplinkui...“²²⁵

²²³ TD8, Jonava.

²²⁴ Anderson, 78.

²²⁵ TD8, Jonava.

Kitaip tariant dominuojanti spalva ir materialumas tarsi apibendrina daugiabučių išorinį vaizdinį. Nors paminėtina, kad to laikmečio daugiabučių būta ir kitų spalvų, tačiau jos retesnės ir pilka lieka dominuojanti, bendriau suprantama ir asocijuojama su šia gyvenamąja architektūra.

Šie labiau išoriniai objektyvesni apibūdinimai veda ir prie jausminio apibūdinimo. Atrodo, tarsi išorė ir jau minėta *pilkuma*, nurodo į tokius būdvardžius kaip *niūru*, *šalta*, *uždara*, *brutalu*:

„<...> pasižiūrėjus, niūrumas ir toks šaltumas tikrai eina.“²²⁶

„Tai tas toks bandymas <...> sukišt visus į vieną, vieną kažkokį tai bloką ir nu tikėtis, kad tai bus malonu ir džiaugsminga... Tai gal toks pilkas tas gyvenimas, sakyčiau bendrai.“²²⁷

Šie apibūdinimai rodo, kad tai nėra objektyvūs ir akivaizdūs daugiabučių apibūdinimai, o verčiau subjektyvus atmosferos nusakymas. Tuo tarpu galvojant apie platesnes erdves, sovietinė gyvenamoji architektūra įvardijama kaip *vienoda*, *šabloniška*, *šampuota*. Tai kyla iš supratimo, kad daugiabučiai didžiąja dalimi atrodo jei ne taip pat, tai mažiausiai itin panašiai:

„TD21, Naujoji Akmenė, mišri grupė.

Dar kyla, kad vienoda, nes, nu visi... Nu tai gerai, gatvėj vienodi, kitur gal ten šiek tiek kažkas minimaliai skiriasi, bet vis tiek, nu tas vienodumas toksai visur nu vienoda taip.

TD24, Kelmė, mišri grupė.

Šampuota tiesiog viskas.“²²⁸

Tokių citatų pokalbiuose gausu ir jie parodo bendrą erdvės nuotaiką. Ji tam tikra prasme lieka, galvojant apie šias erdves, nepaisant to, kad dalis jų išoriškai keičiasi. Vis dėlto, šie apibūdinimai labiau nurodo dabarties požiūrį – tyrimo dalyviai reflektuoja, kad vaikystėje nemastė apie daugiabučius kaip apie *niūrius* ir *šaltus*. Todėl atmosfera daugiabučiuose nusakoma per šiandienos kontekstą.

Vis dėlto, nors ir estetiškai daugiabučiai tarsi sudaro *pilkumo* ir *niūrumo* įspūdį, jie vis vien lieka *savi* bei *artimi*. Čia svarbu suprasti, kad visiems tyrimo dalyviams daugiabučiai žymi vaikystės, o kartais ir viso gyvenimo namus. Todėl išryškėja tarsi viena kitai prieštaraujančios, bet toje pačioje erdvėje egzistuojančios kontrastingos jausenos: *pilkumas* ir *brutalumas* šalia *nostalgijos* bei *laisvės*. Pastarosios nurodo ir į tam tikrą pozityvesnę ar šiltesnę jausmą:

„Šiluma, jaukumas – dar du žodžiai. Nežinau, kaip kaip laukas žvarbus, grįžti žiemą... <...>
Šilta, jauku, mama kažkur sėdi, valgyt padaro ir panašiai. Ir jauku, ir šilta, ir saugu.“²²⁹

²²⁶ TD3, Naujoji Akmenė.

²²⁷ TD18, Panevėžys.

²²⁸ Mišri fokus grupė.

²²⁹ TD6, Jonava.

Šiuo atveju apibūdinamas vaikystės namų jausmas. Bendrai daugiabučiai prisimenami nostalgiskai, nurodant vaikystės, kiemo draugų, *laisvės* ar namų pasiilgimą:

„<...> *tai nostalgija dėl to, <...> kad buvau jaunas, buvo visi draugai, mokykla, darželiai ir panašiai, tai dėl to vat akivaizdu, kad tu pasiilgsti tų žmonių.*“²³⁰

Tai reiškia, kad ta atmosfera bei jausminis erdvės supratimas nurodo ne tik į išorinius apibūdinimus, bet ir į bendresnį jausmą ar nuotaiką, nusakančią erdvę ir jos vertinimą. Kitaip tariant, nors ir pradžioje minėti žodžiai *pilka, betonas, vienodumas*, tikėtina, būtų girdimi ir kituose vertinimuose, tačiau ankstyvo gyvenimo patirtys daugiabučiuose sudaro, galų gale, švelnesnį tų erdvių apibendrinimą. Galiausiai, nors ir susidaro įspūdis, kad atmosfera daugiabučiuose pažymima kritiškais ar labiau neigiamais aspektais, ji lieka artima ir suprantama tose erdvėse augusiai kartai. Šiuo požiūriu *laisvė* daugiabučiuose veikiau nurodo į sentimentą ir vaikystės atsiminimą, kol tuo tarpu *pilkumas* ir *niūrumas* nurodo į dabartinį vertinimą. Taip sovietiniai daugiabučiai tampa erdve, kurioje sudera pozityvūs ir šilti atsiminimai su mažiau estetiškai patrauklia erdve. Kitaip tariant, nei *nostalgija vaikystei*, nei *estetinis pilkumas* netampa dominuojančiais daugiabučių atmosferoje.

3.4. DABARTIS DAUGIABUČIUOSE

Atmintis nėra tik apie praeitį. Ji veikiau ne mažiau apibūdina ir dabartinį vertinimą – pasakojimas apie praėjusį laiką tampa konstruojamas šiandienos konteksto²³¹. Tai reiškia, kad dabartis itin svarbi bandant suprasti, kaip yra atsiminama. Šioje dalyje būtent tai ir bandoma dekonstruoti – pateikiamas požiūris į pačius daugiabučius, vaikystę juose bei socialinį kontekstą per laiko distanciją.

Visų pirma, pažymėtinas sovietinių daugiabučių racionalizavimas. Nepaisant minėtų daugiabučių problemų, tokių kaip prasta garso izoliacija, menkas privatumas, suprantama, kad tai nėra iš esmės bloga vieta gyventi²³². Tai išryškinama per keletą aspektų. Pirmiausia, naujos statybos daugiabučiai nebūtinai yra pranašesni už sovietinius – ten taip pat galima girdėti kaimynus, taip pat ne visada yra geriausios kokybės. Antra, nepaisant pakankamai panašios kokybės lyginant su naujos statybos daugiabučiais, sovietiniai labiau *įkandami*. Kitaip tariant, už tą pačią kainą, ypač Vilniuje, gali įsigyti didesnę būstą ir patogioje lokacijoje:

„<...> *Vilniuj yra visai daug tų sovietinių rajonų, kurie yra tikrai netoli netoli nuo centrinės miesto dalies ir tu gali gyvent visai dideliame plote už visiškai normalią kainą, palyginus ten*

²³⁰ TD22, Kaunas, mišri grupė.

²³¹ Assmann, „Communicative and Cultural Memory“, 113.

²³² Viltė Janušauskaitė, „Living in a Large Housing Estate“, kn. Housing Estates in the Baltic Countries The Legacy of Central Planning in Estonia, Latvia and Lithuania, ed. Daniel Baldwin Hess, Springer Open, (2019), 181-183.

su galbūt nuomojimusi vieno kambario kažkur čia, nežinau, prie Vokiečių gatvės, kur bus labai faina, bet galimai neturėsi lango.“²³³

Šiuo atveju, sovietinis daugiabutis racionalizuojamas per kontrastą su kitų laikotarpių būstais. Todėl tokie daugiabučiai pirmiausia suprantami ne tiek per emocinį prisirišimą ir tam tikrą sentimentalų prielankumą, o per racionalų erdvės vertinimą. Kitaip tariant, tai tampa racionalių pasirinkimu ypač galvojant apie pirmojo būsto įsigijimą.

Vis dėlto, santykiui su daugiabučiais lieka svarbus ir skirtingas emocinis ryšys. Pirmiausia, čia išryškėja neigiamas erdvės atsiminimas ir vertinimas. Nepaisant to, kad jis netampa dominuojančiu, negatyvus santykis su daugiabučiais reiškiasi tiek per vaikystės atsiminimus, tiek per dabartinį erdvės *atmetimą*. Čia pabrėžiamos socialinės problemos, tokios kaip jau aptartos priklausomybės, tam tikri patirti nemalonūs įvykiai. Akcentuojami tokie pojūčiai kaip nesaugumo jausmas, bendra *melancholija*, liūdesys ir pilkuma:

*„<...> tu užkyli iš kažkur aukščiau pasižiūrėt, į tą patį televizijos bokštą, tarkim, ir tu matai tuos rajonus ten, nežinau, Karoliniškes, dar kažką ten, tai <...> liūdnas man tas vaizdas, nu man jis labai liūdnas, man jis labai pilkas ir tiesiog, <...>“.*²³⁴

Šiuo požiūriu negatyvus vertinimas apskritai tarsi nurodo labiau į daugiabučių atmosferoje slypinčią nuotaiką. Reiškia, kad intensyvaus ar pozityvaus santykio su vieta nebuvimas susisieja ar net kyla iš afektinės daugiabučių atmosferos. Kiek šie pojūčiai yra išskirtinai priskiriami daugiabučiams transformacijos metu ar daugiabučiams apskritai – sunku pasakyti. Verčiau susidaro įspūdis, kad santykis su vieta – tiek patirtas, tiek emocinis – konstruoja tai, kaip kalbi apie vaikystę ir tas pačias erdves dabartyje. Galiausiai, toks labiau neigiamas vertinimas vis vien palieka galimybę kalbėti apie atsiminimus ir patirtis erdvėje.

Vis dėlto, šis santykis nėra absoliučiai negatyvus. Emocinis jo pagrindas nurodo ir į skirtingo intensyvumo teigiamą sentimentą. Čia neabejotinai dažnai pasikartoja daugiabučių kaip savos praeities matymas. Ši gyvenamoji architektūra matoma kaip kažkas *artimo, savo, nostalgiško*:

*„<...> man tas vaizdas tų devynaukščių tokių nerenovuotų, nu tai visada galvoj bus ir kai kažkada bus momentas, kai jau visi bus renovuoti ir tas kažkoks landscape‘as labai pasikeis ir tas vaizdas pasikeis, nebus toksai savas, bet negyvensi praeity.“*²³⁵

Net ir tais atvejais, kuomet santykis su daugiabučiais labiau neigiamas lieka švelnumo ar sentimentalumo vietoms, kuriose tyrimo dalyviai augo:

„<...> kai aš pati mačiau, kaip tas bloko sienas, kur aš užaugau, deda tais naujais, ir vis mažėja to namo pamažu, man skaudėjo. Nes, nu tai buvo ta vieta, <...> tas status quo visiškai,

²³³ TD26, Vilnius, mišri grupė.

²³⁴ TD24, Kelmė, mišri grupė.

²³⁵ TD26, Vilnius, mišri grupė.

kur aš grįžtu ir tai nesikeičia. Ir dabar, nu ir to vat neliko. Tai netgi stovi tas namas, jis turi tą kvapą, ta laiptinė nepasikeitus, bet vis tiek buvo toks, kur vat čia jau kitaip.“²³⁶

Šiose citatose pokytis matomas per materialų daugiabučių pasikeitimą, suteikiant ankstesnėms formoms labiau išreikštą *savumo* krūvį. Čia svarbu tai, kad artumas daugiabučiams verčiau žymi santykį su pastatu, kuriame augo, o ne su absoliučiai visa sovietine gyvenamąja architektūra. Tai svarbus aspektas suprantant, kad santykis su vieta pirmiausia yra su žmogui artimomis erdvėmis, o būtent toks artumas sudaro aplinkybes išryškėti asmeniškam, nuo kolektyvinių naratyvų mažiau priklausomam, atminties pasakojimui. Šių daugiabučių atveju, artumas sau pažįstamai erdvei tarsi fiksuoja tam tikrą vaikystės laikmetį ir sentimentą jai, taip jungiant erdvę su laikotarpiu.

Santykis su vaikystės daugiabučiais keičiasi ir fiksuojant bendrą tiek fizinį, tiek žmonių pokytį. Materialus daugiabučių pokytis ganėtinai akivaizdus – vis daugiau sovietinės gyvenamosios architektūros yra renovuojama. Tai reiškia, kad keičiasi tokių pastatų išvaizda – šis pokytis taip pat vertintinas skirtingai. Vieniems daugiabučių renovacijos tarsi simbolizuoja tam tikrą bendrą progresą ar pokytį, kuris vertinamas per apčiuopiamas naudas – mažesnes sąskaitas, tvarkingesnes laiptines:

„<...> labai pasikeitęs tas bendras vaizdas. Tie daugiabučiai tie patys, bet pats estetinis vaizdas visai kitoks. Taip, anksčiau būdavo jis daug niūresnis, daug toks šaltesnis, o dabar tokio daugiau pozityvo atsiradusio.“²³⁷

Ši citata rodo, kad renovacijos bendrai nurodo į pasikeitusią erdvių nuotaiką. Tuo tarpu, kiti šį procesą supranta dvejopai – nors ir renovacija tarsi *sutvarko* vaizdą, tačiau ji nebūtinai reiškia kokybę ir estetinį priimtinumą. Dalinamasi istorijomis apie prastų renovacijų atvejus kuomet, pavyzdžiui, suprastėja ryšys arba netrukus pajaučiamas nekokybiškas darbas:

„Vieną namą mūsų gatvėj renovavo jau seniai. Jis buvo vienas iš pirmesnių aplinkui ir jisai supelijo <...> iš vidaus ir atrodo prasčiau negu sovietiniai nerenovuoti namai <...>.“²³⁸

Kartu kritikuojami ir estetiški sprendimai kaip pigūs, nekokybiški ar tik bandantys *paslėpti* pilkumą, tačiau nepakeičiantys esmės, perfrazuojant tyrimo dalyvę – citrininio skonio sovietmetis²³⁹. Tai rodo ir bendresnį renovacijos kaip fenomeno vertinimą – nors ir naudingas, tačiau nebūtinai esmingai erdves keičiantis procesas. Veikiau tai tampa tam tikru būdu *pagerinti* sovietinius ženklus. Šie aspektai svarbūs ir ta prasme, kad jie parodo kritiką ir dabartinėms būsto tvarkymo praktikoms – nors ir egzistuoja rinkos ekonomika, ji nebūtinai reiškia geresnius ir labiau priimtinius pokyčius.

Pasikeitimai daugiabučiuose pastebimi ne tik materialioje pastatų būklėje, bet ir žmonėse. Dabar verčiau reflektuojamas susvetimėjimas – nors ir lieka tam tikras erdvėje nulemtas artumas su kaimynais, kitaip nei vaikystėje, santykis su jais gerokai menkesnis. Šiuo požiūriu įvardijama, kad

²³⁶ TD9, Jonava.

²³⁷ Rokas Leonavičius, Jonava.

²³⁸ TD15, Vilnius.

²³⁹ TD9, Jonava.

bendrai vyksta žmonių kaita – tai reiškia, kad nebepažįsti kaimynų taip gerai, jie rečiau sveikinas, taigi, sunku apskritai palaikyti minimalų kontaktą:

„<...> kai nuvarau pas pas drauges <...>, tu jauti tą tokį, žinai, atotrūkį, kur net nesisveikina, o kaip tu gali nesveikinti su žmogumi, kuris tau už sienos gyvena, žinai?“²⁴⁰

Kartu nurodoma, kad tarsi nebėra bendrai svarbių ir apjungiančių klausimų, pavyzdžiui, laiptinių tvarkymo paslaugos perkamos. Todėl pasikeitusios praktikos nurodo ir pasikeitusį subuvimą su kaimynais – taigi, tarpusavio santykius.

Visa tai rodo ne tik į praėjusį laiką. Daugiabučiai bendrai tampa erdve, kurioje matomas fizinis ir socialinis pokytis, tačiau jis nėra suprantamas vien per progreso perspektyvą. Šis aspektas yra itin svarbus bandant suprasti, kaip nepriklausomybės karta atsimena pokomunistinę transformaciją ir kokią santykį su daugiabučiais turi. Dabartyje fiksuojamas gyvenamosios architektūros pokytis nurodo į besikuriantį ar susiformavusį atstumą nuo ankstesnės realybės. Taip išryškinamas ekonominių iššūkių kontekstas, dabartyje keičiantis savo ankstesnes reikšmes – šiandien svarbiau erdvės pasirinkimas dėl racionalių savybių. Šis laikotarpio kontrastas leidžia suprasti transformacijos atmintį, kaip apibrėžtiną per ekonominių netolygumų, materialinės stokos ir jos pasekmių aspektus. Tuo tarpu dabarties daugiabučių vertinime lieka ir asmeninio lygmens svarba, akcentuojant pasikeitusias bendrumo praktikas ar likusį emocinį santykį, taip sustiprinant kontrastą su pasakojimais apie praeitį.

IŠVADOS

Šiame darbe buvo siekiama suprasti, kokia nepriklausomybės kartos atmintis išryškėja santykyje su sovietine gyvenamąja architektūra. Tam buvo atliekamos 5 fokus grupės, su 1992-2001 m. gimusiais žmonėmis, gyvenusiais tokiuose daugiabučiuose reikšmingą savo ankstyvo gyvenimo dalį. Šis metodas leido visapusiškiau aptarti patirtis erdvėje randant bendrumus, dalyviams kvestionuojant ar papildant vienas kitą. Naudojant atminties studijų teorines prielaidas, buvo siekiama suprasti, kokie išryškėja nepriklausomybės kartos pasakojimai apie praeitį daugiabučiuose. Remiantis įkūnytų vietų, prisirišimo prie vietos ir afektinių atmosferų sąvokomis, buvo bandoma užfiksuoti santykį su erdve, įvertinant emocinį ir subjektyviai konstruojamą ryšį. Erdvę konceptualizuojančių sąvokų sujungimas teoriniame modelyje papildė atminties studijas analizuojant tokius komplikuotus atminties atvejus, kuomet jie nėra įrėminti politinių naratyvų arba neturi aiškaus bei įprasto pavidalo, tačiau vis tiek ne mažiau prisideda formuojant supratimą apie praeitį.

Visų pirma, daugiabučiai sukuria galimybę kalbėti apie sovietmečio ir pokomunistinės transformacijos kolektyvinę atmintį. Ši gyvenamoji architektūra nėra visiškai atsiejama nuo

²⁴⁰ TD5, Naujoji Akmenė.

okupacinio laikotarpio. Pasakojimai apie daugiabučius sudaro aplinkybes vertinti ideologinius bei politinius sovietinės santvarkos sprendimus išlaikant atstumą nuo asmeninės erdvės ir taip išryškinant moralinį laikmečio vertinimą. Kartu, į sukonstruotą sovietmečio atmintį talpinamos ir asmeninės šeimos istorijos – taigi, telpa tiek bendresnė kolektyvinė, tiek komunikacinė atmintis. Kita vertus, taip pat išryškėja pačių tyrimo dalyvių patirtas pokomunistinės transformacijos laikotarpis, kurio atmintis nurodo į visuomenės būklę ir atsimenamą realybę. Šis socialinis kontekstas įvardijamas per skirtingas praktikas infrastruktūroje bei gyventojų elgesyje. Nepaisant to, toks kalbėjimas apie transformaciją konstruojant bendresnį kolektyvinės atminties pasakojimą neatliepia patirčių erdvėje įvairovės ir emocinio krūvio.

Antra, darbe siekta suprasti asmeninį patyrimo lygmenį gyvenamojoje architektūroje. Tam buvo derinamos įkūnytos vietos ir prisirišimo prie vietos sąvokos nuosekliau įvertinant, kaip erdvė ir žmonės veikia vieni kitus. Šiuo požiūriu, santykis su vieta konstruojamas per artumą su kaimynais, kontroliuojant privatumo ribas ir numatant neišvengiamą tarpusavio subuvimą. Tai reiškia, kad, viena vertus, artumas yra užprogramuotas erdvėje. Todėl daugiabučiai nelieka neutralios erdvės – jie verčiau prisideda prie socialinių santykių ir žmogaus elgsenos konstravimo. Kita vertus, artumas reguliuojamas ir pačių žmonių nustatant ribas ar neišvengiamo kontakto praktikas. Šiuo atveju, kaimynai numato, kur baigiasi privatumas, o kartu atsiduria daugiau ar mažiau išreikštame bendrume. Santykių pagilina intensyvūs vaikystės atsiminimai erdvėje, kaip neatsiejama transformacijos laikotarpio daugiabučiuose dalis. Todėl bendrai socialiniai santykiai yra itin svarbūs suprantant ryšį su daugiabučiais – jų tęstinumas, intensyvumas ir gilumas konstruoja emocinį pagrindą. Taigi, įkūnytos vietos ir prisirišimo prie vietos sąvokos padeda aiškiau suprasti socialinių santykių kompleksiskumą, kuris menkiausiai užčiuopiamas per laikotarpio apibendrinimus.

Trečia, afektinių atmosferų sąvokos įtraukimas į teorinį modelį padeda išryškinti nevienareikšmiškai atsimenamą daugiabučių nuotaiką – čia išlieka pakankamai kritiškas, bet santūrus jos vertinimas. Iš dalies nurodoma į bendrą daugiabučiuose jaučiamą *melancholiją*, *pilkumą*, *niūrumą*. Toks afektinis fonas siejamas ir su pačių gyventojų kuriamą atmosfera, pažymint žmonių *piktumą* ar *apatiją*. Vis dėlto, net ir esant tarsi mažiausiam pozityviam prisirišimui prie vietos, vis tiek išlaikomas švelnumas dėl nostalgijos ir *šilumos* namams bei vaikystei. Tai reiškia, kad net dominuojant prisiminimams apie kaimynų rūpestį arba smagų gyvenimą kieme, šalia didesniu ar mažesniu intensyvumu atsimenamas erdvės ir/ar pačių žmonių kurtas komplikotas kontekstas. Taigi, afektinė atmosfera nurodo į paradoksalią *švelnumą niūrumui*, kuris leidžia įvertinti tiek pajautimo, tiek patirčių įvairovę.

Galiausiai, galima teigti, kad sovietiniai daugiabučiai yra visokeriopai daugiasluoksnės erdvės, talpinančios skirtingų lygių atmintis: viena vertus, kritiškus sovietmečio ar pokomunistinės transformacijos kolektyvinius pasakojimus, kita vertus, kompleksiskus asmeninio gyvenimo

atsiminimus. Tai reiškia, kad sovietmečio atmintis pasakojama per atstumą ir konstruojama labiau schematiškai, nurodant moralinį vertinimą. Tuo tarpu asmeninėse patirtyse tas pasakojimo atstumas ir kritiškumas išnyksta, išryškėjant emociniam artumui bei švelnumui paties patirtai erdvei. Šie skirtingi lygmenys, nors ir išryškinantys kitokius pasakojimo būdus, neprieštarauja, o veikiau papildo vienas kitą.

Vis dėlto, jei patirčių įvairovė lieka neįvertinama bendresniame atminties pasakojime, gali susidaryti įspūdis, kad daugiabučius pokomunistinės transformacijos metu labiausiai apibūdina ekonominių iššūkių kontekstas. Tačiau tai nebūtų visapusiškas erdvės tuo laiku supratimas – daugiabučių patyrimo svarbi ir kiemo realybė, ir santykių su kaimynais neišvengiamumas, ir tas emocinis ryšys. Kitaip tariant, visa tai irgi yra ir asmeninė patirtis, ir transformacija daugiabučiuose. Todėl neįvertinus asmeninio lygmens liktų neaišku, kodėl atmintyje apie erdvę nunyksta *sovietiškas* ir kokiomis aplinkybėmis išryškėja *švelnumas*. Panašūs mechanizmai gali veikti ir atmintyje, susijusioje su kitokiais paveldo objektais, pavyzdžiui, paminklais. Kitaip tariant, tai gali padėti suprasti atminties diskusijas, kuomet jos vertinamos ne tik kaip nesutarimas dėl politinio naratyvo, bet ir kaip konfliktas, paremtas asmeninio patyrimo lygmeniu.

Taigi, bendrai žiūrint, gyvenamoji architektūra padeda suprasti komunikacinę ir kolektyvinę atmintį geriausiai užčiuopiant praeities kasdienybę bei erdvės svarbą. Todėl asmeninio lygmens įtraukimas gali būti naudingas analizuojant kitas sovietmečio bei pokomunistinės transformacijos patirtis, kurios gali būti reikšmingos formuojant identitetą, savivoką ir net santykį su socialine aplinka ar su valstybe, nes nepatenka į politinių naratyvų kategoriją. Todėl bandymuose analizuoti ne tokias įprastas atminties vietas asmeninio patyrimo lygio įtraukimas gali padėti aiškiau suprasti, kodėl įprasti kolektyviniai pasakojimai *neprigyja* arba kaip jie yra koreguojami galvojant apie žmogaus asmeninius atsiminimus. Vis dėlto, lieka klausimas, kiek atmintis skirtusi pasikeitus erdvei arba kaip tos pačios erdvės būtų atsimenamos nesant asmeniniam santykiui su vieta – tai galėtų būti ateities tyrimų kryptys.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

1. „Nostalgia Island“. Leidykla LAPAS. Žiūrėta 2026 m. sausio 3 d. <https://www.leidyklalapas.lt/products/nostalgia-island>.
2. Anderson, Ben “Affective atmospheres”. *Emotion, Space and Society*, 2, 2009, 77–81.
3. Assmann, Aleida. „Memory, Individual and Collective.“ In *The Oxford Handbook of Contextual Political Analysis*, edited by Robert E. Goodin and Charles Tilly, Oxford: Oxford University Press, 2006, 210-224.
4. Assmann, Jan. „Communicative and Cultural Memory“. In: Astrid Erll, Ansgar Nünning (Hg.). *Cultural Memory Studies. An International and Interdisciplinary Handbook*, Berlin, New York 2008, 109-118.
5. Attwood, Lynne. „The Khrushchev era: ‘To every family its own apartment’“. In *Gender and Housing in Soviet Russia*. Manchester: Manchester University Press, 2013, 154–179.
6. Baločkaitė, Rasa. "Post-Soviet transitions of the planned socialist towns: Visaginas, Lithuania." *Studies of Transition States and Societies* 2, no. 2, 2010, 63-81.
7. Brown, Barbara B. ir Douglas D. Perkins. „Disruptions in Place Attachment.“ In *Place Attachment*, sud. Irwin Altman ir Setha M. Low. New York: Springer, 1992, 279–303.
8. Budreckaitė, Valda. „Glaudžiai įsipynusi į dabartinį Nepriklausomybės laikotarpį: posovietinės transformacijos vieta socialinės atminties žemėlapyje šiuolaikinėje Lietuvoje.“ *Filosofija. Sociologija* 34, Nr. 4, 2023, 410–421.
9. Budreckaitė, Valda. „Lietuvos posocialistinės transformacijos vieta populiariosios atminties žemėlapyje.“ *Daktaro disertacija, Vilniaus universitetas*, 2025.
10. Colacios, Raquel, Carmen Mendoza-Arroyo and Isabelle Angelovski. „Neighbourhood Reconstruction, Community Identity, and Place Attachment: Mixed Experiences from the Mass Social Housing Complex of Sant Cosme, Barcelona“. *Italian Journal of Planning Practice*, 10, 1, 2020, 1-30.
11. Crețan, Remus, and Claudia Doiciar. „Postmemory sits in places: the relationship of young Romanians to the communist past“. *Eurasian Geography and Economics*, 64, nr. 6 2023, 679-704.
12. Damaševičiūtė, Goda. „Žmonės norėjo gyventi kitaip: Gyvenimo kokybės samprata vėlyvojo sovietmečio Lietuvoje“. *Naujasis Židinys-Aidai*, Nr. 1, 2019, 13-18.
13. Delfi. „Filmas ‘Pietinia kronikas’ pagerino lietuviško kino rekordą.“ *Delfi*. , [paskelbta 2025 m. kovo 17 d. <https://www.delfi.lt/veidai/filmai-ir-tv/filmas-pietinia-kronikas-pagerino-lietuvisko-kino-rekorda-120094088>.

14. Diener, Alexander C., and Joshua Hagen. "From Socialist to Post-Socialist Cities: Narrating the Nation through Urban Space." *Nationalities Papers* 41, no. 4, 2013, 487-514.
15. Drėmaitė, Marija. „Kultūrinė rezistencija ar maištaujantis oportunizmas? Tylusis modernizmas kaip Lietuvos architektų 1955–1990 m. laikotarpio atsiminimų strategija.“ *Acta Academiae Artium Vilnensis*. Nr. 95 (2019), 103-130.
16. Drėmaitė, Marija. "Mikrorajonas." Kn. *Jūs gaunate butą. Gyvenamoji architektūra Lietuvoje 1940-1990*. Sud. Marija Drėmaitė, Vilnius: Leidykla LAPAS, 2023, 137-184.
17. Drėmaitė, Marija. "Pratarmė." Kn. *Jūs gaunate butą. Gyvenamoji architektūra Lietuvoje 1940-1990 metais*. Sud. Marija Drėmaitė, Leidykla LAPAS, 2023, 7-9.
18. Dovydaitytė, Linara. „The Pedagogy of Dissonant Heritage: Soviet Industry in Museums and Textbooks.“ Kn. *Learning the Nuclear: Educational Tourism in (Post)Industrial Sites*. Sud. Natalija Mažeikienė, Bern: Peter Lang, 2021, 65-111.
19. Forest, Benjamin, and Juliet Johnson. "Monumental politics: regime type and public memory in post-communist states." *Post-Soviet Affairs* 27.3 (2011), 269-288.
20. Gutasas, Aurelijus. „Organizuotas nusikalstamumas Lietuvoje: faktinė padėtis ir teisėsaugos institucijų praktika.“ *Jurisprudencija* 49, Nr. 41 (2003), 5–18.
21. Halbwachs, Maurice. *On Collective Memory*. Chicago, London: The University of Chicago Press, 1996, 43—51.
22. Hauge, Åshild Lappegard. „Identity and Place: A Critical Comparison of Three Identity Theories.“ *Architectural Science Review* 50, Nr. 1 (2007), 44–51.
23. Hummon, David M. „Community Attachment: Local Sentiment and Sense of Place.“ In *Place Attachment*, sud. Irwin Altman ir Setha M. Low. New York: Springer, 1992, 253–277
24. Young, Craig, and Sylvia Kaczmarek. „The Socialist Past and Postsocialist Urban Identity in Central and Eastern Europe: The Case of Łódź, Poland“. *European Urban and Regional Studies*, 15, 1, 2008, 53–70.
25. Janušauskaitė, Viltė. "Living in a Large Housing Estate". Kn. *Housing Estates in the Baltic Countries The Legacy of Central Planning in Estonia, Latvia and Lithuania*, ed. Daniel Baldwin Hess (Springer Open, 2019), 181-202.
26. Kajėnas, Gediminas. „Neįtikėtina filmo ‘Pietinia kronikas’ sėkmė: sumušė net du Lietuvos rekordus“. *15min.lt*. Paskelbta 2024 m. balandžio 23 d., <https://www.15min.lt/kultura/naujienu/kinas/neitiketina-filmo-pietinia-kronikas-sekme-sumuse-net-du-lietuvos-rekordus-4-2414114>

27. Karsokaitė, Viktorija. „Policijos pastatas Vilniaus Giraitės gatvėje: vertybė ar ne?“ *15 min.* Paskelbta 2016 m. spalio 14 d. <https://www.15min.lt/verslas/naujiena/nt-ir-interjeras/nekilnojamas-turtas/policijos-pastatas-vilniaus-giraites-gatveje-vertybe-ar-ne-973-697261>.
28. Kitzinger, Jenny. "Qualitative research: introducing focus groups". *Bmj* 311.7000 (1995).
29. Krueger, Richard A., and Mary Anne Casey. "Focus Group Interviewing Research Methods. Notes". University of Minnesota, 2015, <https://richardakrueger.com/focus-group-interviewing/>.
30. Lewicka, Maria. „What Makes Neighborhood Different from Home and City? Effects of Place Scale on Place Attachment“. *Journal of Environmental Psychology*, 30, 2009, 35–51.
31. Lietuvos oficialiosios statistikos portalas. „Būstai“. 2021 m. gyventojų ir būstų surašymo rezultatai. Žiūrėta 2026 m. sausio 3 d. <https://osp.stat.gov.lt/2021-gyventuju-ir-bustu-surasymo-rezultatai/bustai>
32. Lietuvos Respublikos Aplinkos ministerija. „Sovietmečiu statyti Vilniaus mikrorajonai per dešimtmetį prarado daugiau nei 30 tūkst. gyventojų“. Paskelbta 2024 m. balandžio 3 d. <https://am.lrv.lt/lt/naujienos/sovietmeciu-statyti-vilniaus-mikrorajonai-per-desimtmeti-prarado-daugiau-nei-30-tukst-gyventuju/>
33. Lietuvos šilumos tiekėjų asociacija. „Šildymo kokybė butuose yra jūsų rankose“. LŠTA, 2022 m. gruodžio 5 d. <https://lsta.lt/aktualijos/sildymo-kokybe-butuose-yra-jusu-rankose/>.
34. Low, Setha M. „Embodied space(s): Anthropological theories of body, space, and culture.“ *Space and Culture* 6, Nr. 1, 2003, 9–18.
35. Low, Setha. *Spatializing Culture: The Ethnography of Space and Place*. London: Routledge, 2016.
36. LRT televizija. „Koncertų ir sporto rūmų likimas: jei nepavyktų susitarti dėl tolesnės paskirties – juos galėtų tekti nugriauti“ *LRT Mediateka*. Paskelbta 2024 m. gegužės 7 d., <https://www.lrt.lt/mediateka/irasas/2000279548/koncertu-ir-sporto-rumu-likimas-jei-nepavyktu-susitarti-del-tolimesnes-paskirties-juos-galetu-tekti-nugriauti>.
37. LRT.lt. „Buvo nebėra. Apie laidą“. LRT.lt. Žiūrėta 2026 m. sausio 4 d. <https://www.lrt.lt/mediateka/audio/buvo-nebera?srsId=AfmBOopprrae9PquAiJ2Sg6BiowMIYiqpqK1wmvVuEqJ74SzeF9URTNI>

38. Lumsden, Karen. "Focus Group – Introduction". National Centre for Research Methods online learning resource. Žiūrėta 2025 m. birželio 20 d. <https://www.ncrm.ac.uk/resources/online/all/?id=20852>
39. Manzo, Lynne C. „For better or worse: Exploring multiple dimensions of place meaning.“ *Journal of Environmental Psychology* 25, Nr. 1, 2005, 67–86.
40. Morgan, Paul. „Towards a Developmental Theory of Place Attachment“, *Journal of Environmental Psychology*, 30, 1, 2009, 11–22.
41. Prusik, Monika, Tomasz Oleksy, Anna Wnuk and Agnieszka Maria Kula. „Attitudes Towards Places Associated With Communism: The Role of Place Attachment and Interest in Place History“. *Social Psychological Bulletin*, 14, 2, 2019, 1-24.
42. Ramonaitė, Ainė. „Gerovė ir parama demokratijai Lietuvoje / Welfare and Support for Democracy in Lithuania.“ *Politologija* Nr. 2, 38, (2005), 69–90.
43. Schiff, Brian. „Talk about the Past.“ *Memory Studies* 18, Nr. 3 (2025): 676–687.
44. Sýkora, Jan, Marie Hornáková, Kirsten Visser and Gideon Bolt. „‘It is natural’: Sustained Place Attachment of Long-Term Residents in a Gentrifying Prague Neighbourhood“. *Social & Cultural Geography*, 24, 10, 2023, 1941–1959.
45. Šliavaitė, Kristina. "Deindustrializacija, socialinis nesusigimimas ir išgyvenimo strategijos posovietinėje erdvėje: Visagino atvejais". *Lietuvos etnologija*, 2010, 93-116.
46. Vaiseta, Tomas. *Nuobodulio visuomenė: kasdienybė ir ideologija vėlyvuoju sovietmečiu (1964-1984)*. Vilnius: Naujasis židinys-aidai, 2014.
47. Von Scheve, Christian ir Jan Slaby. „Emotion, emotion concept.“ In *Affective Societies*. London: Routledge, 2019, 42–51.
48. Wawrzyniak, Joanna. "Transforming industry: On the corporate origins of post-socialist nostalgia in Poland." In *From Revolution to Uncertainty*. Routledge, 2019, 182-201.

DIRBTINIO INTELEKTO NAUDOJIMO DEKLARACIJA

Vardas, pavardė: Kamilė Raudoniūtė

Studento pažymėjimo numeris: 2315521

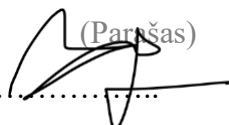
Prašome pažymėti „x“ taikytiniems punktams:

☐ Aš **nenaudojau** dirbtinio intelekto įrankių pateikiamame darbe.

☒ Aš **naudojau** vieną ar kelis dirbtinio intelekto įrankius pateikiamame darbe.

Jei taip, kokius?Chat GPT, Tilde, Deepl.....

Dirbtinio intelekto įrankius naudoju kritiškai, kaip pagalbines priemones. Prisiimu visą atsakomybę už darbe pateiktą informaciją, argumentus ir galutinius darbo rezultatus.

..... (Parašas)

Prašome pažymėti „x“ taikytiniems punktams bei paaiškinti, kaip naudojote dirbtinį intelektą:

Aš naudoju dirbtinio intelekto įrankius šiam/-iems tikslui/-ams:

1. ☐ **Idėjų generavimui** (pavyzdžiui: argumentų ar kontra-argumentų generavimui, struktūros plano sudarymui, galimų tyrimo klausimų generavimui)

Paaiškinkite:

2. ☒ **Informacijos paieškai** (pavyzdžiui: papildomos literatūros ar kontekstinės informacijos paieškai)

Paaiškinkite:Papildomos informacijos paieškai.....

3. ☒ **Kaip rašymo asistentą** (pavyzdžiui: gramatinių ar stiliaus klaidų taisymui, vertimui, pastraipų perstruktūravimui ir pan.)

Paaiškinkite: Naudojau redagavimui taisant gramatines klaidas, sinonimų paieškai, vertimui ir santraukų rengimui

4. ☐ **Vizualinės medžiagos kūrimui** (pavyzdžiui: naujo paveikslėlio, žemėlapių sukūrimui ar redagavimui)

Paišinkite:

5. ☒ **Kaip mokymosi pagalbininką** (pavyzdžiui: papildomam medžiagos paaiškinimui paprastesne kalba, sąvokų ar teorinių koncepcijų palyginimui, žinių patikrinimo užduočių generavimui ir pan.)

Paišinkite:Sąvokų palyginimui.....

6. ☒ **Duomenų analizei** (pavyzdžiui: skaičiavimui, kodavimui, kokybinių ar kiekybinių duomenų vizualizacijai, lentelės ar grafiko sukūrimui)

Paišinkite:Fokus grupių transkribavimui naudotas Tilde įrankis.....

7. ☒ **Efektivumo didinimui** (pavyzdžiui: tekstų santraukų kūrimui, išnašų formatavimui ir pan.)

Paišinkite:Išnašų formatavimui, tekstų santraukų rengimui

8. ☐ **Kitu būdu.**

Paišinkite:

9. **Kokių žingsnių ėmėtės siekdami sumažinti dirbtinio intelekto daromų klaidų ar neatsakingo naudojimo tikimybę?**

Paišinkite: ..Dirbtinį intelektą naudoju atsakingai, atidžiai reflektuojuant siūlymus visais klausimais, visą tyrimą atliekant visiškai savarankiškai.....

PRIEDAI

Priedas nr. 1. Sociodemografinė dalyvių matrica.

		Naujoji Akmenė	Jonava	Vilnius	Panevėžys	Mišri grupė	Iš viso
lytis	vyr	2	4	2	2	3	13
	mot	3	1	3	3	3	13
gyvenamasis miestas							
	tas pats	4	2	5	0	2	13
	kitas	1	3	0	5	4	13
šiuo metu gyvena sovietiniame daugiabutyje							
	taip	4	4	1	3	4	16
	ne	1	1	4	2	2	10

Priedas nr. 2. Klausimyno gairės

- **Bendri klausimai.** Tikslas – suprasti kiekvieno kontekstą.
 - Kiek jums dabar metų, kur gyvenate?
 - Kiek laiko gyvenote/gyvenate sovietiniame daugiabutyje? Kur gyvenate šiuo metu?
- **Vaikystės aspektas.** Tikslas suprasti, kaip atsimena vaikystę sovietiniuose daugiabučiuose – praktikos, socialiniai santykiai su bendraamžiais.
 - Kaip apibūdintumėte savo vaikystę? Kokios pagrindinės žaidimų erdvės buvo?
 - Ką veikdavote kieme? Kaip apibūdintumėte kiemo erdvę?
 - Kaip manote, kokie aspektai geriausiai apibūdina vaikystę sovietiniame daugiabutyje?
 - Ar vaikystėje turėjote alternatyvą kiemui? Ar leisdavote laiką kažkokiose kitose erdvėse? Kada atsirado alternatyva?
- **Socialiniai santykiai.** Tikslas suprasti, kokie buvo socialiniai santykiai ir kaip jie prisidėjo prie santykio su erdve konstravimo(si).
 - Kaip prisimenate žmones, gyvenusius sovietiniuose daugiabučiuose? Kas geriausiai juos apibūdina (pvz. būdo savybės, praktikos)?
 - Kaip apibūdintumėt savo kaimynus? Kaip apibūdintumėt savo santykį su jais?
 - Kokie buvo santykiai su bendraamžiais? Ar jie išliko?
 - Ar sakytumėte, kad keičiasi žmonės tokiose vietose? Jei taip, kaip matote tą pokytį?
- **Estetinis aspektas.** Tikslas suprasti iš dalies buitinius patyrimus ir pagrindines asociacijas (garsai/kvapai) bei grynai estetinį vertinimą

- Pagalvokite apie gyvenimą sovietiniame daugiabutyje bendrai. Kokie dalykai geriausiai apibūdina tai?
- Kaip atrodo butis daugiabutyje?
- Kas estetiniu požiūriu jums geriausiai apibūdina sovietinius daugiabučius?
- (rodomos renovuotų ir nerenovuotų daugiabučių nuotraukos) – kaip vertinate šį pokytį? Kuris variantas estetiškai jums labiau priimtinas/savas? Kodėl?
- Kuo renovuoti daugiabučiai pasikeičia? Ar jie labiau patrauklūs?
- **Tapatybė.** Tikslas suprasti, kiek bendrumo turi žmonės, gyvenę panašiose erdvėse ir kiek tos erdvės reikšmingos žmogaus savivokoje/tapatybėje/identitete.
 - Ar manote, kad žmonės gyvenantys/gyvenę sovietiniuose daugiabučiuose turi bendrumų? Jei taip, kokių?
 - Kokie jausmai kyla grįžus į sovietinių daugiabučių erdves?
 - Ar jaučiate skirtumą emocine prasme tarp sovietinių daugiabučių kituose miestuose lyginant su savo vaikystės vieta?
 - Kai galvojate apie tai, iš kur esate kilę – kaip apibūdintumėte savo kilmės vietą?
- **Laiko distancija.** Tikslas iš esmės suprasti, koks dabartinis tų erdvių vertinimas. Ar išlieka emociškumo vertinime ir kaip jos suprantamos, kokios dedamos reikšmės.
 - Kokioje erdvėje dabar gyvenate?
 - Kaip vertinate sovietinius daugiabučius dabar? Ar manote, kad jie vertingi (tiek emocine, tiek kultūrine prasmėmis)?
 - Pabandykite sudėlioti gyvenimo sovietiniuose daugiabučiuose plusus ir minusus. Kurie labiau nusveria? Kaip manote, kas atsakingi už tuos minusus?
 - Karts nuo karto kyla pasvarstymų, kad sovietinius daugiabučius reikėtų nugriauti. Ar pritariate šiam požiūriui?
 - Ką jums simbolizuoja daugiabučiai bendresne prasme?

Priedas nr. 3 Fokus grupės naudotos daugiabučių nuotraukos

Paveikslėlis nr. 1. Šaltinis: Tv3.lt

Paveikslėlis nr. 2. Šaltinis: E. Genio / LRT nuotr.

Paveikslėlis nr. 3. Šaltinis: K. Pansevič / Delfi.

Paveikslėlis nr. 4. Šaltinis: 15 min / BETA nuotr.

Paveikslėlis nr. 5. Šaltinis: 15 min / nuotrauka iš APVA archyvo.

Naujosios Akmenės fokus grupės transkripcija.

Naujoji Akmenė, 2025-08-07

TD1, TD2, TD3, TD4, TD5 – tyrimo dalyviai

M – moderatorė (tyrimo autorė)

M.

Pradėsiu įrašinėti. Ačiū labai, kad atėjot šiandien ir paaukojot tokį gražų vasaros vakarą. Tai, žodžiu, šita fokus grupė ir visą mūsų pokalbį naudosiu savo magistro darbui apie jaunų žmonių santykį su 40-90-ųjų gyvenamąja architektūra. Šita tema iš esmės labai nėra nagrinėta nei Lietuvoje, nei Rytų Europoje. Tai manau, kad bus apskritai labai didelis jūsų indėlis į šitą klausimą. Ir ir turiu čia nemažai klausimų, bet kadangi turim apie pusantros valandos, tai tai, žodžiu, stengsimės sutilpti ir jeigu kažkur užsikalbėsime, tai aš turiu galiu, taip sakant, nutraukti šiek tiek ir eit prie kitų klausimų, kad galėtumėm dar šiek tiek šiandien pavakart, kažką paveikt. Tai tai nėra jokių teisingų atsakymų. Ta prasme aš labai noriu išgirsti tiesiog kuo įvairesnes, įvairesnius atsiminimus, prisiminimus ir ir įvairesnes nuomones. Tai žodžiu, drąsiai kviečiu dalintis tiesiog viskuom. Tai man atrodo, kad plus minus čia esat visi pažįstami, bet gal apeikim ratelį papasakokit žodžiu vardą, pavardę ką veikiat šiuo metu ir kiek laiko gyvenat tos statybos daugiabuty... plus minus nereikia čia tiksliai. Tai kas norit pradėti? TD3 gal?

TD3.

Aš esu [vardas pavardė]. Tai ką dabar veikiu pabaigiau magistrą ir greitai pradėsiu dirbti Vilniuj [darbo vieta] ir... o gyvenu tokios statybos name nu realiai nuo gimimo tai 18 metų, 19 kol išėjau į Vilnių gyventi.

TD4.

Aš [vardas pavardė] šiuo metu auginu 3 vaikus tai toks mano darbs pagrindinis. O gyvenu tokiam daugiabuty realiai visą gyvenimą, 31 metai.

TD2.

Sveiki, [vardas pavardė], dirbu [darbo vieta] ir tokio tipo daugiabuty gyvenau irgi, kaip manau visi beveik esantys, nuo pat gimimo. Teko ir Kaune bestudijuojant gyvent bendrabutyje, irgi kuris buvo to laiko statybos. Tai tikrai artimas dalykas mano gyvenime.

TD1.

Sveiki esu [vardas pavardė] taip pat iš Naujos Akmenės, taip pat gyvenęs tokio tipo bendrabuty visus 29 savo metus. Tai dirbu [darbo vieta], taip pat savivaldybės tarybos narys. Tai tiek

TD5.

[vardas pavardė]. Irgi tam pačiam name gyvenu lygiai 25 metus, o tokios statybos 28. Dirbu [darbo vieta].

M.

Okay, na tai plus minus beveik visi gyvenat ten pat, ar ne? Tose pačiose vietose... Pradėkim gal nuo vaikystės atsiminimų. Tai pagalvokit apie savo vaikystę tuose daugiabučiuose ir kaip manot kokie pagrindiniai gal bruožai, aspektai, žodžiai apibūdina vaikystę tenais. Nu ta prasme jūsų vaikystę kaip apibūdintumėt? Gal yra kažkokie...

TD1.

Ta prasme, vienu žodžiu?

M.

Nu galite ir daugiau žodžių.

TD5.

Pala tu drakono kieme gyvenot, ar ne? (klausia TD1)

TD3.

Aš irgi drakono kieme... (juokiasi)

TD5.

Nu fainai, ko ne. Didelis nams, su daug tavo panašaus amžiaus chebros vaikų. Tai nubėgi į vieną laiptinę, pasiimi bandelę iš kokios draugės, nubėgi pas kitą į tualetą, nes žinai, kad mama neišleis namo po to grįžus...

TD1.

Dar papildant irgi... apskritai tie tokie laikai buvo, kai visi gyveno ta prasme kieme ir lauke, nebuvo taip, kaip dabar va visi prie kompo sėdi. Mes gyvenom grynai tokį kaip Šiaulių pietinio ar ne, tą gyvenimą tokį laukinį, ta prasme, nu nuo pat ryto iki pat vakaro... Tai aš tik sakau, toks atsiminimas vienas, kad mama pro langą kviesdavo pareik pavalgyt, toki...

TD4.

Ir nebūdavo, kad paskambini, išeik... šauki po langais vardu.

TD3.

Bet iš tikrųjų tokia bendruomenė, bet iš kelių namų, nes vis tiek tie kiemai iš skirtingų namų aplinkui, tai ir pas vieną, ir pas kitą tai labiau iš tikrųjų to laiko net lauke gal daugiau praleista vaikystėje nei pačiam bute.

TD2.

Bet ir to... tie prisiminimai vaikystėje, jie visada tokie šilti, malonūs ir būtent apie saulę ir vasarą dažniausiai, nes tuo metu dažniausiai ir būdavom, tai tas santykis su tais daugiabučiais ir kas juose gyvena, būdavo didesnis, aktyvesnis ir... toksai....

M.

Vasarą, ar ne, labiau?

TD2.

Vasarą labiau. Tai vaikystė ir kas su tais daugiabučiais... tai visą laiką vasara ir saulėta... medžiai, aplinkui žalia visą laiką irgi ten... tai ten vat čia kai Ramučiuose yra tie krūmai tokie, nueini ten kokią šaką nusiskini, ten pradėdi muštis ir taip toliau, bet ir būdavo smagu. Tai būdavo tokia veikla, kurią mes patys susigalvodavom.

TD1.

Nes nu kitų sezonų metu mes nu realiai... mokyklos visokios ten būna, darželiai, taip toliau, visokios veiklos...

TD2.

būreliai ten, pavyzdžiui...

TD1.

Bet aš atsimenu irgi žiemą mes eidavom į lauką. Nežinau, ten statydavom visokias bazes ir taip toliau

TD5.

Jo arba šiaip ten žinai į svečius, pavyzdžiui, aš atsimenu dar tam gyvenau 4 Ramučių... Gabija gyveno antram aukšte, mes ketvirtam ir Gabijos mama... namo varyt per radiatorių su šaukštu, žinai (visi juokiasi). Eini ir tu supranti - "Gabija namo". Atsimeni tokius dalykus, nu fainai, ką žinau...

TD2.

O jūs dar gyvenot kai buvo tie laidiniai telefonai? Kartais kai pagalvoju man jau 5-6 metai buvo, ten nusikirpom ten tuos laidus besiremontuodami butą, bet dar būdavo kad ten mama skambina kaimynei, nes tuomet tiksliai žinodavai, kokiam bute arba kur tavo vaikas yra, ir visą laiką pataikydavo. Vat tokių būdavo niuansų.

M.

Bet iš esmės suprantu, kad kiemas buvo, ar ne, nu tokia pagrindinė erdvė, ar dar kažkokių erdvių buvo?

TD3.

Sklepukai... (juokiasi)

TD2.

Butai, vis tiek į svečius eidavai...

TD4.

Laiptinė.

TD3.

Laiptinė.

TD4.

Dekiuką pasikloji toj aikštelėj, žaidi su barbėm, dar su kuo.

M.

O pavyzdžiui, nu čia dabar pagalvokit, ar turėjot kažkokią kitą erdvę be tų daugiabučių kiemų, laiptinių ir panašiai? Ar buvo kažkokia alternatyvi vieta, kur irgi leisdavot vaikystę? Nežinau, nu ta prasme, vasaros atostogas kažkokias ir panašiai?

TD4.

Kaime nebent...

TD1.

Kaime pas senelius, labiau tokia alternatyva buvo, bet labiau lauke norėjau būt, nes kieme daugiau draugų buvo, o kaime ten draugai gyvūnai buvo.

TD2.

Nu mano mama tai dažniausiai stengdavosi išvežti iš šito kiemo. Tiesiog toks posakis būdavo, kad “nedžiūsi ant to asfalto”. Labiau į kaimą... Teta gyveno kaime, senelis kaime gyvendavo, tai visą laiką, jeigu yra galimybė ištrūkti iš miesto, tai visą laiką išvažiuodavai iš to kiemo, pakeisti aplinką.

M.

Tai o kur... Nu vat TD1 sakė, kad fainiau jam būdavo kieme. O jums kitiems kieme ar vat kaime kažkur?

TD4.

Ir ten, ir ten, savi plusai, savi minusai. (visi pritaria)

TD3.

Man irgi ir ten, ir ten. Bet ir atrodo šiaip... atrodo tą vasarą... šiaip dabar tai labai trumpa, bet ten tai atrodo visur spėdavai - ir į kaimą, ir čia kieme su draugais ir visa kita...

TD4.

Dar kokia stovykla, dar kažkas.

TD1.

Tada baigdavos mokslo metai dar gegužės gale, visą mėnesį dar...

M.

Okei. Jūs dar šiek tiek užsiminėt apie apie santykius su draugais. Tai o kaip, pavyzdžiui, gal pabandyt įsivaizduoti, kaip tie patys žmonės, kaip kaimynai elgdavos? Kokie jie buvo ar panašiai? Kaip apibūdintume tiesiog savo kaimynus? Gal kažkokios praktikos, gal kažkokie būdo bruožai?

TD1.

Visokių būdavo tų kaimynų iš tikrųjų. Buvo, kur labai gerai sutardavom, ir duodavo ten saldinių, ta prasme ten močiutės tos mūsų ten... ta prasme, skanumynų kažkokių. Bet buvo tokių, kur nesutardavom, nes ten po langais žaisdavom su kamuoliais ir ten mus bandydavo išgint visaip ten...

Ir atsimenu ir ir tokį kaip ir smurto priemonės naudodavo, ten mėtydavo bulves į mumis, kad tiktais, kad tiktais mes dingtume nuo tų langų. Tai vat yra visko buvę, sakau. Buvo ir gerų ir blogų.

TD3.

Pas mumis tai visai tokia draugiška pati laiptinė būdavo, ir ten aš net sen... pirmam aukšte kur gyveno, net seneliais vadindavau, nes jeigu ten kažkas, jis pirmam aukšte... į antrą aukštą, aišku, man per toli lipti buvo tuo metu, tai į pirmą aukštą atsigert vandens. Ten iš 5 aukšto, ten prižiūrėdavo mane labai dažnai, nes ten irgi kaip draugai. Ir kažkaip visą laiką toks nu vat artimas santykis. Bet ir buvo ten kaimynas ten alkoholikas, kur visą laiką ant laiptų pakritęs būdavo, reikėdavo padėti įvesti ir visa kita. Nu tai vat irgi tokių ir nu ir tokių draugiškų, bet tokių kur problematiškų tokių buvo. [9:40]

TD5.

Aš tai kaip tik atsimenu... iki dabar visi beveik tie patys kaimynai kur aš augau, nes iš iš jaunimo tik vienam bute gyveno už mane jaunesnė... jaunesni vaikiukai. Tai kadangi tam tam pačiam bute ir iki dabar dar gyvenu tai fainai jeigu žinau kad man reikia pagalbos - galiu paprašyti, jeigu jiems reikia kažkur nuvežti, tai jie jau pasiprašo, nes amžiui... Toks žinai kaip šeimos nariai. Tai biškį gal ir skaudėtų širdelę, jeigu išsikraustytų kur nors. Nes visko matė. Tai nuo paauglystės mama į naktines išvaro, tu esi paauglys, tu gali sau leisti biškį pauliavot, žinai, ateini, sakai "labą dieną, mamai nesakysit..."; "nesakysiu..." (visi juokiasi). Užuoventą turėdavai, nebijodavai, galėdavai drąsiai elgtis. Kažkaip man tai gerai iki dabar.

M.

Okei... Kaip kitiem?

TD4.

Pas mumis irgi nepatenkintų buvo. Kad triukšmaujame prie laiptinės susirinkę (juokiasi). Nežinau tokių, kad jau draugauti tai nelabai. Vienas kitas iš laiptinės...

TD2.

Pas mus tai kažkaip nežinau... Taip atrodo tas vaizdas, kad pusė būdavo jaunesnių šeimų, nu tuomet jie būdavo jaunesni. Būdavo kas gyvendavo vat ten senjorės pagrinde tai jos vat kaip seneliai, ten ir saldainį, viską, ir ten "nueik į parduotuvę", ten dar kažką. Bet šiaip mūsų daugiabutis toksai būdavo tuščias. Jisai vis tiek nu paskutinės statybos Naujojo Akmenė, tai ten beveik kas trečias būdavo tuščias. O pirmas aukštas beveik būdavo tuščias arba pirmam aukšte gyvendavo... mmm... per pirmą aukštą reikėdavo bėgti visą laiką, kažkokia būdavo baimė ten. Ir benamiai gyveno ir tiesiog taip visą laiką nyku būdavo... Ir dažniausiai šviesos nebūdavo pirmam aukšte. O po to ten lengvai užbėgdavai, laiptinė šviesos būdavo. Bet šiaip tai sakyčiau, kad visai gerai, kad tų žmonių ten daug negyveno, nes ir tos erdvės tokios daugiau būdavo, ir patriukšmauti, mažiau skųsdavosi, jeigu ten vaikai lakstydavo.

M.

Okei, tai čia kažkas biški susidūrė su tuo ne... su ta nemalonia dalimi, ar ne? Ir su nemaloniais kaimynais... O kaip manot, ar ar kažkaip dabar, nu vat vertinant ten savo namus ir panašiai... Ar keičiasi tie kaimynai? Ar keičias žmonės patys, kurie gyvena tuose namuose?

TD5.

Jaučiu. Vien žiūrint čia yra žiauriai keistas pavyzdys, bet kaip skalbiamės, ane? Anksčiau visi į lauką nešdavo, o dabar pro langą pažiūri, ten gal vienetą tų skalbinių, žinai. Bet tai vistiek kažkaip keičias, gal tas, kad, nu, gal balkone dabar pasidėsime, žinai, ir panašiai. Aišku keičiasi. Tos jaunesnės šeimos, kur atvaro, nori to privatumo, nori jau žinai, kad tyliau viskas būtų, tos laiptinės, kad būtų švarios, tvarkingos. Mano vaikystėje nežinau, mes ten prisidėdavom nesąmonių ir kaimynai nepykdavo, o

dabar aš įsivaizduoju, jeigu būčiau vaikas ir pasidėčiau ten žaislus ir kokia ten mamytė ateitų sakytų "man vaikas nepraeina pro jūsų ten sukrautą...". Bet tai visur tokių žmonių yra, man taip atrodo.

M.

Bet dabar jauti, kad to kažkokio bendruomeniškumo biški mažiau, ar ne?

TD5.

Savo laiptinėj - ne. Bet kai nuvarau pas pas drauges, pas chebrą, kažkur kitur, tu jauti tą tokį, žinai, atotrūkį, kur net nesisveikina, o kaip tu gali nesveikint su žmogum, kuris tau už sienos gyvena, žinai? Bet mes tai, sakau, kol kas visi fainai susitinkam dar kartais prie laiptinės pasišnekėt visi po darbo. Tai labai labai džiaugiuos savo kaimynais. Nežinau, kaip senė kalbu, bet... (visi juokiasi) Bet fainai...

M.

O kaip kitiem atrodo, ar keičiasi žmonės tokiose vietose?

TD2.

Šiaip keičiasi pas mus. Mes gal paskutiniai iš tų senųjų gyventojų. Yra dar kitoj laiptinėj gyvenanti moteris, kuri mano mamos draugė yra, tai jinai... jos abi gerai pažįsta vien dėl to, kad jos užsiimdavo tuo... priežiūra to daugiabučio... ten pirmininke, ten ta kaimynė būdavo. Tai tai yra vienas seniausių... tai yra du seniausi to daugiabučio... nu jo, to daugiabučio gyventojai, o apart to visi beveik yra pasikeitę. Vienu momentu buvo net ištuštėja tie butai, bet per kokį dešimt metų paskutinių padaugėja.

M.

O pati kaimynystė dabar... nu, nežinau, geresnė ar blogesnė?

TD2.

Sakyčiau, kad yra atšalus. Nu nėra to bendruomeniškumo ir..

TD1.

Kiekvienas sau...

TD2.

Kiekvienas sau. Man net yra policiją jau kvietę, nors ten to triukšmo tiek ir buvo. Bet, nu, tai yra toks kaip ženklas, indikacija, kad, nu, vis dėlto kiekvienas sau nori ir ta ramybė, ta ta tyluma turi būti, bet ir iš to neatsiranda bendruomeniškumas, neatsiranda tos draugystės tarp kaimynų jeigu visi, kiekviens nori tyliai gyvent savo butuose.

M.

O tai anksčiau, pavyzdžiui, nebūtų kvietę [policijos], nu, ten dėl kažkokių garsų

TD2.

Būtų patys...

TD3.

Pasibeldę, atėję.

TD2.

Būtų patys atėję pasiklaust, gal net ir pasisiūlys net ateit, jeigu koks nors jaunesnis gyventojas būdavo. Ta prasme aš manau kad vis tiek seniau jeigu ir taip būdavo, kiek žinau iš ten brolių pasakojimų, tai ateidavo patys kaimynai tiesiog paprašyti, kad tyliau, bet nu nebūdavo, kad be jokios... be perspėjimo iškart pult ir kviest.

TD4.

Mes kažkaip kai sueidavom geriau su tais kaimynais ten aplink kur gyvena, ar viršuj, ar apačioj... ir jau ruošies kokiam gimtadieniui ar dar kažkam, nueini ir pats pasakai, kad perspėjai. O dabar aš buvau ta kaimynė, kuri pati kviečiau policiją, nes realiai būdavo kiekvieną mielą dieną muzika visą visą parą, o vaikam reikia ir miegoti, ir viską. Ir iš 4 aukšto pas mane antram aukšte girdėjos taip, kaip realiai vos ne kitam kambary grotų muzika. Tai aš bijojau realiai eit ar ten pati, ar ten vyra irgi neišleidau, nes ten, kiek žinau, tokie nu... [pauzė] vartojantys ne viską, ką galima. Tai ai, sakau, geriau aš išsikviesiu ir bus viskas saugiai. Bet taip tai visi beveik pasikeitę yra kaimynai tai net nežinau. Irgi visokių atsikraustė dabar ir kur malonūs, ir kur net nešneki.

TD3.

Bet kažkaip man atroda... nes dabar taip galvojant apie vaikystę, atrodo, viskas ten taip artimai buvo, vat, sakau, prižiūrėdavo mane... Bet šiaip kuo toliau augau, tuo galiausiai ten, nežinau, paskutiniaisiais metais tai irgi nelabai ten iš tikrųjų mes bebendravom, jau buvo atitolę kažkokie santykiai. Nežinau, čia atrodo, toj vaikystėj kažkaip visi į bendruomenę... Tikrai esu ir druskos ėjus prašyt pas kaimynus, bet vėliau šito net jau kai gyvenau, jau nebeliko, po truputį vis atitolo, atitolo, atitolo ta bendruomenė ir ne ne... Nu nežinau, kodėl čia taip. Ar čia tokie individualūs visi palikom. Mano laiptinėj, man atrodo, visi... Nu mes dabar išsikraustę esam kitur, bet šiaip dauguma tai yra likę iš tų senolių.

M.

Okay, nu gerai, tai eikim dabar prie kito klausimo, matau jau TD2 naudoja lapukus, tai dabar visi panaudosim lapukus. Tai dabar pagalvokit, tai pagalvokit bendrai apie gyvenimą tokiuose daugiabučiuose ir ir kokie jums nežinau 3 žodžiai šauna į galvą ir užrašykite.

TD1.

Atskirai ar ne?

M.

Galit ant atskirų.

TD2.

Koks klausims?

M.

Pagalvokit apie gyvenimą tokiuose daugiabučiuose ir kokie vat, nu bendrai, bendriausia prasme, kokie vat 3 dalykai jums šauna į galvą? Kažkokie žodžiai, kažkokie nežinau, em kažkokie jausmai ir panašiai. Tai kelias minutes duosiu. [pauzė]

TD1.

Nėra taip lengva.

TD5.

Aha, ant trečia pastrigau

M.

Gal kažkoks tiesiog buities dalykas, ta prasme.... [pauzė]

TD3.

Aš irgi ant to trečio užstrigau... O čia paaiškint galės?

M.

Žinoma. Ir reikės. [pauzė] Viskas, visi? Nu tai gerai, tai galima... Gali, TD3, skaityt tą paskutinį žodį, ką užrašei? [20:02]

TD3.

Nu aš visaip, nes čia tas biški susiję, vat tas antras ir trečias žodžiai, nes toks... Man sunku buvo įvardint, kad tarsi šiaip prisiminus, viskas buvo labai artima, ta prasme, turiu omeny fiziškai apskritai su... su kaimynais, ir šiaip tas toks nebuvo, kad visiškai... kaip ir atrodo, privatus gyvenimas ir būdavo tas toks, kas namuose, tas liek namuose, bet vis tiek ir tu girdėdavai kaimynus, jeigu ten pyksta ar dar kažką. Ir tu, ir šiaip kieme kai esi, tu vistiek... tave steb, kiek namų, kiek langų, vis tiek tu esi toj tokioj pastoviai tokioj artimoj aplinkoj su visais ir labai daug žmonių. Bet tuo pačiu, prisiminus vaikystę man ir laisvė. Tai vat tą trečią žodį "laisvė", nes atrodo beleką mes darydavom, nu, visur eidavom per tą kiemą, ten belekur.. nu vistiek kiemo kažkur toj teritorijoj už namo, bet būdavo, nebūdavo vis tiek, atrodo, tos kontrolės kažkokios didelės. Tai toks vat keistas. Tarsi toks artumas stebimas, bet tuo pačiu ir laisvė buvo.

M.

Mhm, kažkas kažką parašėt panašiai?

TD5.

Aš irgi turiu laisvę, bet aš iš kitos pusės vat pasižiūrėjau. Žinai, aš dar vaikų neturiu, bet aš įsivaizduoju, kad nu aš taip lengva ranka nebeišleisčiau tikriausiai. O ten, nu iki dabar atsimenu, atvažiuodavo į Ramučius cirks, va čia. Dar nebūdavo to gardo vadinamo, atvažiuodavo kokią 12 [val.] nakties, tai mumis vaikus išleidž, nes viena kaimynė pro langą žiūr. Mes jo ten 12, ten laukėm ant karstyklių. Nu aš dabar vaiką... Visks, 10 valandą man namuose negrižt, aš policiją jau kviesčiau. Aš turiu omeny, kad laisvas, tu saugiai jautiesi, pats kaip vaikas, ir aš manau, kad mano tėvai saugiai jautėsi, kad aš buvau kieme, žinai. Tu žinai, kad ten kažkur trinsiuos aplink. Tai aš iš tos pusės, gal tą laisvę suvokiu.

M.

Mhm, kažkas užrašėt kažką dar panašaus?

TD1.

Tai čia, manau, visų panašūs, tokie jau persipynę yra. Aš laisvės neužrašiau, aš užrašiau vaikystę. Ko gero ir tuo pačiu irgi ir nostalgiją.

TD2.

Nostalgiją aš irgi.

TD1.

Tai vat tai man ir vaikystė, ir nostalgija. Ir aš dar... nu ir pasakysiu ir trečią - ir žaidimus užrašiau. Žaidimai.

TD3.

Aš irgi norėjau šitą rašyt.

TD1.

Tai vat sakau, tai visi 3 tokie kaip ir persipynę...

M.

O kodėl nostalgija? Kam nostalgija?

TD1.

Tam laikmečiui ko gero. Viskam, kad čia ir laisvė irgi persipina, sakyčiau, žaidimai ta prasme... kad ir pasiilgau ir tų kiemo draugų, sakykim, ir ir net nežinau, kaip čia daugiau papildyt, ką čia pasakyt.

TD2.

Nostalgija tam, kad atostogos gegužės gale jau prasidėdavo [visi juokiasi]

TD1.

Kad niekas nerūpėjo, gal irgi ta prasme, kad jokių atsakomybių nėra kažkokių. Atsakomybė grįžt namo, aišku. Nežinau, sunku dabar apibendrinti.

M.

O ką jūs turėjot omeny, kai rašėt nostalgiją?

TD4.

Nu irgi panašiai, bet ir tas, kad... Pas mane irgi visi, sakykim, žodžiai būtų susiję, tai yra "triukšmas", "nostalgija" ir "šiluma". Tai tas triukšmas, kad vaikystėj visi kieme, vaikų būdavo, aš nežinau, kiek pas mumis kieme žaisdavo, duodavosi, rėkaudavo. O dabar pažiūri pro langą ir nu vienas kitas vaikas tebūna lauke. Nu būna to triukšmo, bet ne tiek ir gal ne tokio. Ir ta šiluma tam laikui, kai mes būdavom, žaisdavom irgi vat, kad laisvai jausdavomės. Ir pritarčiau irgi, kad vat dabar irgi turiu vaikų ir didžiausias yra 5 metų, tai aš jau neleidžiu vieno pačio į lauką, nes pas mumis irgi kieme dabar yra romų tautybės šeima gyven, tai aš kartu būnu su vaikais ir tai jau prisistata šalia. Tai nu nežinau, mes jau geriau kažkur kitur išeinam iš to kiemo ar nuvažiuojam kažkur, ar dar kažką, kur žinau, kad bus ramiau. Jo, ir neleidžiu viena.

TD2.

Aš tik paantrinau TD1. Ta nostalgija tam, kad tu neturi problemų. Tavo didžiausia problema buvo nubrozdyntas kelias. Būdavo linksma, žaidimai tie patys. Man tai vat irgi visą laiką ta vasara. Kažkodėl man visą laiką tai primena vasarą, kai aš taip pagalvoju. Šeima, nes nu ten ta pradžia, vis dėlto, tu ten su savo šeima vis tiek namuose susipažindavai. Ir man kažkodėl visą laiką ta nostalgija... gal dar vis visą laiką, kartais kai pagalvoju, nu ne kartais, dažnai, beveik visada, kai pagalvoju, man visą laiką asocijuojasi su mokykla, nes vis dėlto po mokyklos grįždavai namo ir kuprinę į šoną ir ar prie kompiuterio, ar tiesiog pailsėt. Tu namuose jausdavai saugus, tau jauku būdavo ir tiesiog jausdavai ten, kur tau vieta atrodydavo.

M.

Turit gal dar kažkas, ko nepamirėjot iš savo žodžių?

TD5.

Tai man bendruomenė. Mes jau kalbėjom... mes sakau irgi turim tokį atsiminimą dabar, kaip TD2 pasakoja, kalbėjom apie laiptines, ar ne, kad žaisdavom. 5 aukšte nieks negyveno ir mes iš pagaliukų būrėm, tai žinot tą dalyką? Ten 12, kas ten? 12 pagaliukų, ane? Ir mes tikrai sau buvom tiek vaikai įsiteikę, kad ten bilduką iškvietėm. Mes pasakėm dviem močiutėm iš pirmo aukšto, sako eikit pas kunigą, mumis palydėjo. Mes sumetėm po vieną litą, kunigs atvarė ir pašventino. Tai man dabar toks, nu, nesakykit, bet bendruomenė, ar ne? Vaikai pasiėmė babytes, pasiėmė kunigą, pašventino laiptinę [visi juokiasi]. Bijojau po to eit namo...

M.

Okei. Tai dabar galim pereiti prie kito klausimo. Jeigu galvojant nu apie tokią buitį, buitį jau namie gyvenant, tai kaip apibūdintume tą buitį žmogui, kuris nėra gyvenęs tokiam daugiabutyje?

TD1.

Nereikia žolės pjaut...

TD2.

Kiekvienas, kiekvienas buto kampas būdavo veiksmė kažkokiam, kiekvienas kambarys būdavo užimtas. Nu ten tualetas, dušas nesiskaito, bet ten virtuvėj kažkas zuja, bendram kambariui irgi ten televizorių kas žiūri, kambariui ten skaito, žaidžia žaidimus, taip toliau. Aš iš keturių vaikų šeimos, tai pas mane ten būdavo visą laiką tikrai biziakas, tai kiekvienas buto kampas būdavo veiksmė tiek ryte, tiek vakare. Tai vat toks gal labiau apibūdinimas būtų.

TD5.

Man tai gal, kad užuodi, ką kaimynai valgyt dara [visi juokiasi].

TD4.

Ir dabar būn, pareini: o, kaimynai blynus kep.

TD5.

Dabar mana namas renovuotas, tai taip nebėra, bet būdavo rytais sekmadieniais sau leidi pamiegot, ir ten penkt... Aš pirmam aukšte gyvenau, aš penktam aukšte turėjau virėją, girdėdavau kaip ryte tą mėšą čiu čiu čiu...

M.

Iš 5 aukšto?

TD5.

Iš penkto aukšto, jo jo jo. Nes, dabar sunkiai reiks paaiškinti. Mano kambarys originaliai ten turėtų būti virtuvė, bet mes persimetėm viską per sieną. Žodžiu, tai kur visiems virtuvės, ten mano miegamasis. Aha, tai aišku kvapų labai daug jausdavau, girdėdavau viską tai. Bet man, sakau, gal kvapai, kai kažką kaimynai daro. Kaip paaiškinti kitam... kvapai...

TD3.

Nu ir garsai, nes ir šiaip ir girdėdavau aš visada per rozetę, nes aš būdavau prie to kur jau... jau iš kitos laiptinės, ten. Tai šiaip šiaip bendravom ir per per balkoną, nes mano katinas visada pereidavo į tą, tai visą laiką turėdavau eiti į kitą laiptinę ir ten bute, iš buto pasiimti savo katą, nes jinais perėjo, per tą, per tuos turėklus. Tai ir šiaip girdėdavosi ir pokalbiai, ką ten kalbasi su kokia drauge per telefoną.

M.

Nu tai tas vis tiek kažkoks artumas?

TD3.

Jo jo, artumas tikrai buvo.

TD4.

Man tai labiau trukdys toks būdavo, nes kaimynai... mūsų miegamieji būdavo tikriausiai per sieną, ir visą laiką girdėdavau, kaip jinais knarkia [visi juokiasi]. Nes greičiausiai lova būdavo grynai mano lova ir už sienos jos lova. Ir iš viršaus dar kiti kaimynai pažadindavo, ten jau kitką... Va toks vat.

TD1.

Pas mumis irgi pykčiai, ten dar kažką kas garsiau kalba, ten šaukia, rėkia vieni ant kitų, konfliktai kažkokie buitiniai tai vat tas pas mane yra atsiminęs labai.

TD4.

Kaimynė irgi sakė, kad 5 aukšte mane gird...

TD2.

Kai grįždavai namo iš toli, galėdavai pamatyti, ar, sakykim, tavo draugas ar kažkuris kaimynas yra namuose, ar ten dega šviesa, ar nedega. Visą laiką žinodavai, ar namuose, ar ne namuose. Tai va tas toks irgi išskirtinis. Nuosavuose namuose tai ten toli reik nueiti greičiausiai iki kokia artimiausia pirma drauga. O čia beinant žiūri “o, tas namuose, gerai”.

TD3.

O jeigu dar iš kito namo, tai per balkoną pasižiūri.

TD2.

Jo, jo, priklauso nuo kampo, kur ten langai...

M.

Okei. Oi, kaip manot, nu čia vis tiek dauguma dar gyvenat tose vietose. O ta butis yra dabar pasikeitus? Nu vat, TD5 sakė, kad šiek tiek yra pasikeitę. O jums jaučias, ar tokia vat butis ar ar kitokia jau dabar?

TD4.

Panašiai man atrodo.

M.

Vis tiek girdis viskas...

TD1.

Plius minus jo, bet gal ten, sakau, dabar visokios tos, nu statybinės medžiagos gal geresnės ten, kas susiremontavę, ten nepraleidžia gal tiek to garso.

TD4.

Vieni kaimynai sakė, apačioj jau apsišiltino, lubas pasistorino, kad negirdėtų, kaip pas mane vaikai laksto. [30:01]

TD2.

Šiek tiek tyliau, man atrodo. Prieš tai kažkaip kalbėjom, kad visi nori tos tylumos, tai ir patys, ta butis tokia tylesnė, ramesnė.

M.

Okei, o pavyzdžiui, galvojant, nu taip estetiniu požiūriu, kaip apibūdintume daugiabučius? Nu kokie vat estetiškai žodžiai kiltų?

TD1.

Dabar ar tuo metu?

M.

Dabar. Nu galvojant absoliučiai apie visus.

TD3.

Man tai dabar taip pasižiūrėjus man tai jie tokie šalti ir niūrūs šiaip atrodo iš šono tikrai. Visi pilki, nu kai kurie, nežinau, raudoni gal yra, bet šiaip dauguma tai pilki tokie ir visi vienodi tiesiog. Tai tai man tai toks, pasižiūrėjus, niūrumas ir toks šaltumas tikrai eina [tyla].

TD1.

Sovietmetis [pašnibždom]

TD4.

Aš tą patį pagalvojau, bet nu bent jau tie, kur nerenovuoti.

M.

O tada, nu vaikystėje, ar irgi taip buvo?

TD4.

Galvoju, gal taip nekreipdavom dėmesio.

TD3.

Įprasta buvo, įprasta kažkaip.

TD1.

Viskas pasroviui buvo.

TD3.

Nes visi čia, bent jau Naujojo Akmenė, dauguma namų tokie yra.

TD1.

Kitaip nebuvo.

TD5.

Nors TD2 namas, jeigu gerai atsimenu, pats pirmas Ramučiuose renovavos.

TD2.

Pats pirms tas raudonai...

TD1.

Ne Kudirkoj?

TD5.

Ne, ne, ne, Ramučiuose.

TD2.

O pirms tas prie Saulėtekio renovuots.

TD3.

Bet mes prisimenu vaikystę, bent jau drakoniuko kieme, ten tas vienas renovuotas namas, kur dar iki dabar sakau "nu čia iš renovuoto to namo", nors man atrodo... ai ir nėra kiti renovuoti, bet mes tai pavydėjom. Nes buvo labai gražus, geltonas toks, o mūsų pilkas.

TD2.

Tai dabar kaip tik šiandien per tą vietą jau tai ten jau dumbliais apėję...

TD3.

Nu ten jau nebegražus, nebegražus. Bet tuo momentu buvo gražu.

TD2.

Ir tada gal būdavo taip įdomu pastebėti tai, kad net jeigu tie namai būdavo tokie, nu jų būdavo tuomet paprasti, kasdieniai tokie. Bet visą laiką kreipdavau dėmesį, jeigu kažkaip įsidėdavo plastikinius

langus. Nes visų buvo mediniai su stiklu. Tai vat čia įsidėjo plastikinius langus. Gerai, tie geriau gyvena.

TD1.

Su portfiku.

TD3.

Jo, aš pamenu tą tokį, kur irgi pakviesti... Kažkaip buvo, kad kažką ar sesę, man mama sakė, pakviesti, kad grįžt nuo kalniuko. Nes ten tas kalniukas, kur yra už drakono. Tai kad reikėjo atidaryt... ar brolių pakviesti, tai tą tokį su tinklais kur šone, nu tai aišku...

TD1.

Nežinau kaip vadinasi lietuviškai...

TD3.

Kvieti per tokį tą langiuką...

M.

Okei. O pavyzdžiui nu vat šiek tiek užsiminė apie tuos renovuotus namus, tai nu kurie jums dabar kažkaip labiau savi, priimtini atrodo. Ar tie renovuoti ar tie neregom?

TD5.

Čia gal sunku vertinti, nes kai tu vaikas tau 100 metų tu už komunalines nemoki galų gale, o kai tu suaugi ir ant tavęs yra būstas nu ir dabar turiu lyginti, ane? Kai turėjau nerenovuotą butą ir dabar namas renovuotas, tai per viską pasijauti, žinai, ir šiaip smagiau, švariau, tvarkingiau. Tai toks sunku lyginti, kur tu esi vaikas nieko nevertini, nesuvoki - laiptinė da laiptinė, buts da buts, žinai, nes dar dar galėdavau su kamuoliu į sieną ten mėtyt, žinai, dabar prisisaugočiau gal netgi, neleisčiau gal vaikui savo. Sakau taip sunku vertinti man atrodo

M.

Bet dabar jeigu renkantis, kuriam gyvent, tai renovuotam? [dauguma pritaria] TD4, o tau?

TD4.

50 ant 50 kažkaip, nežinau.

M.

O estetiškai jums nu jie tie renovuoti yra nu gražesni?

TD4.

Nu iš dalies taip.

TD1.

Šiai dienai jo, aš manau.

TD2.

Čia skonio reikalas...

TD4.

Žiūrint kaip padaro.

TD5.

Tiesiog, kad tvarkingiau, žinai...

TD4.

Nu tas kad tvarkingiau, naujai atrodo.

TD2.

Bet labiau gražesnis ten plokštėm yra negu vat, pavyzdžiui, man tas skardinis mūsų, nu toks juokingai atrodo yra, ir iš kitos pusės...

TD4.

Sakydavo, kad ten ryšys paprastėjo kai sutvarkė [visi juokiasi].

TD2.

Baisiai prastesnis ryšys, tikrai čia yra visiška tiesa. Net ir abonementą įsivedus, nu nesąmonė. Bet man šiaip patinka brutalizmas kaip architektūros stilius. Ir tas brutalizmas vat būtent tuo sovietmečiu taip išryškėjo. Tai vat kartais tie daugiabučiai tokie nu turi kažkokią atstovavimo tokią vertę vat to laikotarpio architektūros. Nu gal ne istorinio tokio konteksto įtraukiant į šitą reikalą, bet tiesiog kaip stilius. Tai kartais ir tokie gražūs būna, bet labai sutvarkyti. Kaune, Šilainiai pavyzdžiui man tai kažkodėl nuostabą kelia, nors ten taip niūru, taip atrodo šlapia ten visą laiką, bet man ten visai gražus rajons. Bet ir renovuoti yra gražūs, tikrai. Daugiau spalvų, daugiau tokios įvairovės, nu kas atitinka šių laikų realijas.

TD3.

Ir tvarkingesnė tiesiog, nes dabar tvarkos tokios, atrodo nėra. Į laiptines įėjus... neseniai buvauėjusi savo senąją laiptinę, nesėjom pasivaikšiot, tai tokia ir nostalgija, bet tuo pačiu taip ir keista, taip tamsu tie laiptai, tie turėklai ten nežinau, gal 50 kartų dažyti ant viršaus, ten kur trupa jau.

M.

Tai tie nerenovuoti, tai tuo pačiu yra su netvarka, ane, nu kažkaip susiję?

TD1.

Nu tai čia jau priklauso irgi nuo laiptinės, tos bendruomenės, ar ne?

TD2.

Babusyčių, kurios tvarka...

TD5.

Nuo tvarkaraščių... mes turėdavom visą laiką, kada kas plauna, o dabar kadangi yra renovuotas, tai yra paslauga nupirktą kur kiekvieną pirmadienį atein. Tai jau tas atkrent. Tikrai aš jau geriau pagulėsiu po darbo negu aš eisiu plaut laiptinės.

TD3.

Mes tai buvom aukštais pasiskirstę kažkaip. Mes antrą aukštą, ten kas pirmą ir buvo visas kalendorius ten uždėts, kas kada šluoja aukštą savo.

TD4.

Man vaikystėj pramoga būdavo eit, ten darželį susitvarkyt, iš sodo gėlių iš močiutės parsineši, pasisodini. Kažkaip patys taip labiau prižiūrėdavom dabar gal taip nebeprižiūri tų visų...

TD3.

Tų sodelių nebėra tiek daug. Jeigu pirmam aukštyje gyveni.

TD4.

Visos gėlės dar iki dabar aug kur sodinom, bet jau tiek nu nieks nebepriziūri taip kaip...

M.

O kaip manot, kodėl taip yra?

TD4.

Gal taip ne... kaip čia pasakyt... neberūpi tiem žmonėm, svarbu, kad namai gal kad namai taip tvarkingi, nu nežinau kaip išsireikšt net reikėtų. Nebe nebe taip svarbu aplinka kur "ai nu vistiek koks skirtumas, ateis kas nors ar ištryps, ar išskins, ar dar kažką tai kam tvarkyt?". Aišku yra kas tvarko ir labai gražiai pasidaro prie laiptinių va bet...

TD3.

O nėra tada kad senesni čia žmonės, nes man bent jau toks įspūdis kas tvarko tai senesni labiau. Čia toks dar kartų dalykas, kad mes nelabai...

TD1.

Laisvo laiko daugiau turi.

TD5.

Ir požiūris tas, kad žinai anksčiau prisimenu mes būdavo laiptinės patys dažydavom, o dabar yra tas yra komunalinis, yra būstas - jie turi tvarkyt. Nu tipo kodėl aš turėčiau savo laiką ir pinigus kažkur dėt? Labai daug, tikrai daug kur matosi. Nu dirbant kad ir mano darbą ateina "nu pas mane prie laiptinės žolė nenupjauta", nu sorry aš nusipjaunu, pasiimu, atsivežu žolepjovę, nusispjaunu, nes aš gyvenu ten, noriu kad būtų gražu. "Kodėl man būstas netvarko?" Nes jie... Atsiranda institucijų, kurios turėtų tvarkyti, tai kam man dabar kištis? O tie vyresni, kur dėl savęs dirbo ir dirbs, tai jie ir tvarkysis, tą savo darželį, žinai.

TD2.

Bet ir vyresni, nu ta karta vyresnė, gal jinau jau ir pasibaigus yra, bet jinau turėdavo daugiau atsakomybių, prisiimdavo daugiau atsakomybės sau. Jie taip buvo išugdyti sunkiai dirbti, siekti kažko ir ta prasme tie daugiabučiai visokie, laiptinių prižiūrėjimas, ar ten tų gėlyčių sodinimas tai atrodydavo jiems, kad yra jų atsakomybė, nes jie taip prisideda prie to gerbūvio, prie bendruomenės puošimo. O dabar ta karta, nu vat labiau vat yra paslaugos, būstas renovuotas, atsakingos institucijos, jos sutvarkys, mes į mėnesį sumokam mokesčius, ko mums ten toliau kištis į šitą reikalą, bent jau toks požiūris dabar atsiranda. Bet iki šiol senesni žmonės, matosi, kapsto prie savo balkono.

TD1.

Išeina, kažką sutinka gatvėj, pasilenkia pašnekėt, ten daugiau laiko šneka negu dirba, tai vat taip ir gaunasi. [39:21]

TD3.

Bet man atrodo, tie sodeliai pirmo aukšto, tie sodukai irgi vienas iš bruožų yra tų tokių pastatų. Nes aš dabar galvoju, nu tikrai naujesniuose tai nu nėra šito kad tie sodeliai, ane?

TD2.

Kudirkoj ten dabar tie atrenovuoti, tai ten pievos, vienas ten krūmas, kitas, ar ten kokia gėlė pasodinta, bet tas jo...

TD3.

Nu tuo laiku mana baba net vyšnią turėjo pasisodinus ir turėjau daug draugų, nes daug kas norėjo tos vyšnios [visi juokiasi].

M.

Kaip manot, ar žmonės, kurie augo irgi tokiose pat erdvėse, kaip ir jūs ar jie tarpusavy turi kažkokių panašumų, nu, jau čia galvojant galbūt apie, nežinau, jų kontekstą, jų bendravimą, vertybes ir panašiai. Nu vat jeigu galvotumėt apie žmogų iš Šiaulių, augusio irgi vat tokiuose daugiabučiuose, ar ar manot, kad jie yra kažkaip, nu kaž kokių bendrumų turi?

TD1.

Manau, kad taip.

TD3.

Iš kažkur... Man atrodo, kad tie bendrumai gal atsirastų iš patirčių, vaikystės ar ten kažkokių kiemo žaidimų, vat iš va tokių dalykų, iš vertybių, tai gal čia, nu, čia jau sudėtingesnis dalykas, man atrodo, iš daug ko gali susidėti ir iš šeimos dalykų daug kas ateina iš šiaip patirčių, žiūrint vėliau, kai tu mokaisi ar panašiai.

TD1.

Nu kas liečia dabar internetą, kai pasižiūriu dabar, ten visi plaukioja, būna populiari užrašas 90-ieji, nostalgija ir rodo tuos, kaip ten su tom gumytėm ten žaisdavo, ten šokdynės, slėpynes, ten buvo, amerikankės visos, 12 pagaliukų ir taip toliau, tai žmonės ten irgi dalinasi, laikina, reaktina, tai vadinasi, visur čia taip buvo...

M.

Bet nu šitie dalykai labiausiai ir asocijuojasi, ane? Nu su tais vat tuo, ta vaikyste daugiabučiuose?

TD1.

Jo, bent jau man taip.

M.

Bet vat buvo, buvo TD1 paminėjęs Pietinia kronikas filmą, ir tenais šiaip rodo apie 90-uosius, tai kaip ir jau ganėtinai ankstesnius laikus, bet, nu nežinau, kiek kiek matėt, bet ar jums irgi yra kažkas panašaus, ta prasme, ar jums čia kažkaip artima yra? Nu vat tie 90-ieji.

TD1.

Bet mes, man atrodo, esam šiek tiek vėlesnio to laikotarpio, negu ten rodė, tai mum gal kažkiek keitėsi tie dalykai, tai...

TD5.

Jeigu paaugliukai vat būtume buvę to amžiaus, tai gal būtų ta nostalgija, nes su vyresniais draugais kur važiuojam, ane, kur dabar keturiasdešimt metų, ir jie ten žiūri, rašo ir galvoju [vardas], tu nebesvaik, kas tau čia dabar... Čia arklides rodo, kad čia Jėzus mano, nei aš žinau, kas tos arklidės, žinai. Bet ten rodo, žinai, epizodas, kur ten turguje ant kartono stovi ir ten prieš visus nusimauni kelnės ir apsimauni, nu tai visi tą patyrė, yra panašumų, bet bet kaip ir TD1 sako, mes gal biški tie vėlesni esam

TD2.

Bet mes turėjom ryšį vis tiek tam kieme augant, nu buvo tie paaugliai arba beveik 18 metų pacanai, vadinami ir tos panos. Kažkaip iš jų jausdavos, kad vat jie gyveno tais laikais kaip Pietinia kronikoj, nu kažką bent turėjo į tą pusę. Bet to asmeniškai man atrodo, mums neteko patirti,

M.

O tai tai galima buvo buvo patirti gal iš tėvų pasakojimų, kažkokių vyresnių draugų? Nu, ta prasme, tą tokį žinojimą apie tą laikmetį, kad yra kažkoks vat skirtumas, ane?

TD2.

Taip tiek tėvai papasakodavo, ką galėdavo, bet visi ten tie brolių vyresni draugai, nežinau, čia per daug giliai, bet tu jausdavai per pokalbį, per manieras, kad kažkaip žmonės kitaip elgiasi, nu nebūtinai elgiasi, bet kalba kitaip, nors iš to pačio kiemo, miesto, bet kažkokią kitokią pasaulėžiūrą

TD3.

Aš tai tokių vyresnių draugų... nes būdavo šiaip susiskirstymas, nu tie vyresni aš nežinau, kur būdavo. Tu [rodo į TD1] iš to pačio kiemo, bet aš tai visiškai tavęs neprisimenu [visi juokiasi]. Bet kažkaip buvo visada tokie bendraamžiai labiau tuose kiemuose. O tie vyresni, tai aš net nežinau, kur jie būdavo

TD5.

Man atvirkščiai, mano visa chebra, aplamai visą vaikystę iki paauglystės, mano draugai visi vyresni buvo ir man kaip širdį skaudėdavo, kai jie tapdavo tais paaugliais, kur manęs jau jaunesnės nebelabai reikia. Tai va, tai širdį skaudėdavo atsimenu tikrai, labai. Bet aš kaip tik neįvardinčiau nė vieno jaunesnio draugo arba savo bendraamžio iš vaikystės. Nu tikriausiai, kad ir nelabai ir turėjau, nes visi vyresni visiškai visi.

M.

Okei. Tai dar truputėlį grįžtant prie to ankstesnio klausimo, tai jeigu galvojant apie panašumus, na, žmonių, kurie irgi augo tokiose vietose, tai sakytumėt, kad vaikystės kažkokios patirtys, kažkokie žaidimai čia būtų tikriausiai tai, kas jungia, ane?

TD5.

Nu gal ir buities kažkiek žinai, kur ten mama duoda litą išnešt šiukšles, žinai gal ir yra kažkokių vis tiek panašių dalykų, nes nu ką tu ten name iki savo ten to konteinerio du žingsniai. Atsimenu, aš pirmoj laiptinėj gyvendavau, konteineris ten bekiek toli ir be lito tikrai nenešdavau, tai aš manau, kad ir kiti kitaip, žinai, kituose miestuose tą patį darydavo

TD2.

Jo, vienoj vietoj būdavo tie konteineriai, kurie dažniausiai nebūdavo išvežami taip dažnai. Bet nu jo, žaidimai gal tokia asociacija yra tas pagrindinis.

TD4.

Šūkavimai pro langus ar dar kažką, va tokie vat.

TD3.

Bet ir buitiniai man atrodo dalykai, kaip tas... bendruomenė, kalbėjom, man atrodo, kad čia irgi tokie panašumai būtų tikrai su kitais

M.

Okay. Dabar tokį gal pagalvojimui klausimą šiek tiek, bet kai galvotumėt, kai galvojat apie savo kilmę, gal dažnai negalvojat apie savo kilmę, bet dabar pagalvokit. Tai kaip nu kaip pasakytumėt, iš kur esat kilę, jeigu nesakant miesto pavadinimo? Na, nu ta prasme, tiesiog tokį kontekstą, galbūt aplinką ir panašiai.

TD1.

Gatvę, iš respublikos.

TD4.

Iš rajono...

TD1.

Aš tai sakydavau, kad prie miškelio gyvenu.

TD4.

Kaip aš, kad prie senelių namų

TD3.

Ai čia sakyt, kokioj vietoj grynai?

M.

Nu kokioj vietoj... Nu pasakyk kokioj vietoj.

TD3.

Drakona kieme, populiariausias. Su pasididžiavimu šitą dalyką sakydavau aš, kažkodėl buvo didelis pasididžiavimas, kad aš iš Drakoniuko kiemo.

TD4.

Mes jeigu pabėgdavom iš kiemo, tai ten ir eidavom, nes realiai netoli.

TD3.

Mums tai nepatikdavo, kad kiti eina iš kitų kiemų į mūsų erdvę.

TD4.

Nežinau, mes pas močiutę kai būdavom, ir ten būdavo kiek ten kokie 3 namai, man atrodo, ir per keliuką ėjo viens nams, nu vienoj keliuko pusėj du namai, kitoj... ir tada kars buva, ten viena nama prieš kitą namą

TD1.

Ne tik nama, būdavo ir gatvėm, biškį nukrypom nuo temos. Tai būdava Kudirka prieš Respubliką, ten prieš Ramučius ten ir mušdavos, ten ir žaidimus sportinius, visokių būdavo ten. Aš kadangi per tą sporto prizmę augęs, tai ir krepšį tekdavo žaisti prieš vieną ten kiemą, prieš kitą, žodžiu...

M.

Žaisdavot...

TD1.

Jo, jo turnyrai visokie būdavo. Ten būdavo ir su su vyresniais ten su priežiūra, ten teisėjaudavo, nu ten yra visko buvę

M.

Tai būdavo kažkokie turnyrai kiemų?

TD1.

Jo, jo, jo, netgi taip. Ir blogų dalykų būdavo, ten atsimenu ir muštynės, ir ten... Neatsimenu kaip vadinos, ragatkės. Netgi teko vienam kare sudalyvauti.

M.

Bet visi šitą atsimenat? [visi pritaria]

TD3.

Tikrai esu mėčius akmenukus į tuos, kurie atėjo į mūsų erdvę, į mūsų kiemą [juokiasi].

TD1.

Meskit į mane akmenį, kas nesat buvę [juokiasi].

TD3.

Dabar kai pagalvoji, tai šiaip žiauru, bet...

TD2.

Grįžtant prie ten to klausimo, tai jei reikėtų pasakyti iš kur tu, tai dažniausiai, bent jau aš sakydavau gatvė ir nu daugiabučio numerį. Tai Ramučių ten 3, o tai kur ans randas? Nu ten prie raudonkės, nu tas mūsų apleists daugiabutis. Tai tą raudonkę kažkaip visi žinodavo.

TD1.

Tam tikros vietos kažkokios būdavo, kaip va drakonas, aš sakykim prie miškelio arba drakonas arba kaip tu sakai, tas raudonkė ten...

TD2.

Nu bendrai suprantamos tos vietovės. Galbūt skaičių neatsimins, bet ten prie kokios prie juodos-geltonos...

TD4.

Prie raskės...

TD2.

O kokių dar ten tų vietų būdava, nu tokių nelabai atsimenu. Prie gausos, nu bet gausa... Jeigu senamiesty, tai būdavo labai toli. Aš atsimenu, kai reikėdavo... Nu močiutė gyvendavo prie Saulėtekio progimnazijos, nu kitoj pusėj, beveik prie maximos. Mūsų mama neleisdava eit, nes tai būdavo labai toli, o dabar aš per 9 minutes nueinu ir neatrodo tie atstumai tokie dideli. Tais laikais tai tikrai atrodydavo, kaip į žygį išeidavai, dar reik sustot į juodą geltoną, kažką nusipirkt, nes tikrai norėdavos. [49:23]

TD4.

Man tai kaip tik vaikystėj atrodė, kai neturėjom mašinų, nieka, tai varydavom po visą miestą, visur iki to černika vadinamo, nu visur varydavom peškom. O dabar pagalvojus, reikėtų iki ten nueit, tai gal nenuėičiau taip [visi juokiasi].

TD2.

Daug ką darydavo kompanija ten gal viens, du jau taip liūdniau...

TD4.

Ten kai prisirenki ten kaip ten...

TD2.

Ten iki kur, gal iki Alkiškių prūda, dar kažką.

TD3.

Jo, jo, jo, bet šiaip tai labai daug apvaikščiota visur, bet tuo metu tai atrodė dideli atstumai. Man tai labiausiai iki muzikalkės eit... O dieve, tiek jau toli atrodo, kur jau net svarstai, čia meluot mamai ar ne, kadėjau?

M.

O jeigu, pavyzdžiui, bandytumėt paaiškinti, nu vat irgi žmogui ne, ne jūsų, nu ta prasme, ne iš jūsų aplinkos, iš kur esat kilę, nu ta prasme iš kito miesto, kažkoks galbūt studijų draugas, kažkoks...

TD3.

Iš provincinio miestelio aš visada sakau, toks provincinis miestelis, jaunas gan ir... nu, sovietinis gan toks. Nu vis tiek, nes jaučiasi, kažkiek nu užsimenu tą, kad toks pastatytas tuo laikotarpiu tiesiog ir garsėja cementu.

TD1.

Jo, jo, visi tą patį sako.

TD2.

Nuo vaikystės netgi tas toksai yra, kad va čia stovi cemento gamykla, ten buvo miestas pastatytas ir kažkaip taip. Nu stengiuosi aš dar taip pasakyt kitiems, kad ten nu prie Latvijos...

TD1.

Prie sienos.

TD4.

Šalia Latvijos arba yra cemento gamykla.

TD2.

Tokį kaip orientyrą, bet ir tai dažniausiai nieks net nežino ta Latvijos pasienis, nu ten labai ilgs yra.

TD3.

Nu tai ten link Šiaulių ten kažkur, Mažeikių.

M.

Mhm, bet patį miestą apibūdinat labiausiai per cementą ir per tą sovietinį?

TD5.

Jeigu dabar reikėtų, sakykim, sutikčiau žmogų, sakyčiau, kur karjerai, nes dabar populiariausias dalykas, bet anksčiau tai tikriausiai jo cementą žinai

TD1.

Laikrodis?

TD5.

Seną laikrodį atsimenat kas nors? [visi pritaria]

M.

O kodėl jūs sakytumėt, kad laikrodis?

TD1.

Nes nėra ką daugiau sakyti, nebuvo ta prasme, ką daugiau sakyti. Mes tokio išskirtinio kažkokio nieko neturėjom.

TD5.

Neturėjom. Aš tik atsimenu, irgi kažkada močiutės klausiu, sakau, papasakok ką nors apie miestą, žinai. Tai turėjom baseiną, jinai pasakojo, sako, žinai kas statė Naują Akmenę? Sakau kas? - kalėjmčikai. Nu tai man tas labai įstrigo. Kažkada irgi į sanatoriją kai važiauvau, kai buvau paauglė: "aš iš miesto, kur kalėjmčikai statė". Trylikas metų.

TD2.

Bet jo, nu visur tų istorijų yra, va čia dabar, kur tas Jaunimo parkas yra įkurtas, tai man tėvai pasakojo, kaip irgi cemento gamyklą kažkuriuo momentu čia jau prieš nepriklausomybę, lenkai statė, tai čia buvo lenkų stovykla, palapinė. Jie turėjo savo atskirą tokį kaip ir mini miestelį.

TD5.

Taip čia lenkynas buvo, vadinos.

M.

O kada čia, atsiprašau, buvo?

TD2.

Nuo 80-ų, apie 80-us.

TD1.

Aš tai šabakštynus prisimenu, praeit nebuvo įmanoma

TD5.

Bet čia buvo lenkynas, tai, pavyzdžiui, vyresnio žmogaus paklausus, kur buvo lenkynas, pasakys čia.

TD2.

Tai čia, kur jaunimo parkas, bet čia tikrai reik vyresnių ir šitam mieste gyvenusių tokių.

TD5.

Ir labai, pavyzdžiui, daug kas irgi, jeigu geresnių paklaustumėt, labai daug gruzinų, kazachstaniečių būdava, ypač senamiesty.

TD2.

Jie senamiesty ten prie buvusios rusų mokyklos tam dviaukščiam daugiabuty gyvendavo

TD5.

Tikrai labai platus čia visokių...

TD2.

Ta Nauja Akmenė tokia tas... lietuvių pačių čia iš tikrųjų tik po to vėliau atsirado, bet čia...

TD5.

Taip, taip, taip Terasa atsirado... [visi juokiasi]

M.

Okei, galim tada gal toliau eit. Nu, žiūrėkit, aš dabar pabandysiu čia rašyt ir pabandykim susidėliot plusus, minusus apskritai dabar galvojant apie tuos daugiabučius, kokie yra plusai ir kokie minusai, tai galim... Aš susirašysiu ir tada galėsime šiek tiek...

TD4.

Gyvent daugiabuty?

M.

Jo, vat grynai tam tokiam daugiabuty. Kokie yra jų plusai?

TD3.

O dabar ar tais laikais?

M.

Dabar. Nu bendrai, visiškai bendrai žiūrėt, gali ir tais laikais gali ir...

TD1.

Socialiniai įgūdžiai, nu tipo aš galvoju, kad vaikystėj įgijau...

TD2.

Nu daugiau socializacijos buvo. Vis tiek tekdavo prisiderint ar ten prie amžiaus grupės, ar prie lyties draugų tarpe. Neliūdna.

M.

Neliūdna, tai čia plusas?

TD2.

Nu turėtų būt.

TD4.

Ne, tas triukšmas ne kieme, o už sienų.

TD2.

Ai tada ne, aš ne taip supratau.

TD4.

Kieme triukšmas, tai jo, tai čia vaikai kai žaidžia.

M.

Okei, žaidimai kieme, ane? Nu galvokim dabar apie plusus, susikoncentruokim į plusus.

TD2.

Rūsys, ten galėdavai sandėliuoti uogienes, dviračius, žieminius rūbus vasarą ir atvirkščiai.

TD5.

TD2, namuose, dideliame name gali pasidaryt.

TD1.

Dar daugiau...

TD2.

Nu, kaip čia pasakius...

TD3.

Bet jeigu į daugiabučius bendrai žiūrint, tai labai gerai rūsys, rūšį turėt.

TD5.

Kad dabar pasislėpt nuo karo.

TD2.

Nu tai vat tą patį norėjau sakyt dabar nuosavi namai, turėdami rūšį pirmam aukšte, bomba kris, tai iškart galas. O čia tai nu rūsy, daugiabuty tai tam tai jis toksai nu ir tam buvo tie daugiabučių rūšiai sukurti, kad realiai ekstra atveju galėtų žmonės pasislėpt ten. [tyla] Čia taip visi...

M.

Viskas okay.

TD1.

Mažiau gal kažkokių buitinių tų dalykų, žolės...

TD5.

Jo, mažiau gerbuviui ten tvarkyt, nei ten žolės, nei ten tų tokių.

TD1.

Nežinau, kaip čia reiktų suformuluot kažkaip...

M.

Nu parašysiu mažiau buities, bet suprantam visi, ką turim omeny.

TD3.

Šiaip kai pasakė rūsys, aš pagalvojau apie kamurkę. Ne visi turėjo, bet mano baba tikrai turėjo...

TD5.

Uošvienės kambariuką? [visi juokiasi]

TD3.

Jo, jo... [juokiasi]

M.

Ką reiškia uošvienės kambariuką?

TD5.

Uošvienės, nu aš nežinau. Mes vadindavom uošvienės kambariuku, kadangi įsivaizduoju, kad einant į butą, ar ne, kambariai, ir tarp kambarių yra toks mažas kaip skladukas, mažas sandėliukas, kur šalta, tamsu visą laiką, lentynos. Tai ten vadindavo uošvės kambariuku, nes tipo, kad jeigu uošvė atvaro, tai ten jinai gyven.

TD1.

Tai nerašom gal šito [visi juokiasi].

TD3.

Ne, aš pagalvojau kaip pliusą, nes šiaip visai šiaip patogų turėt tokį, ten uogienę susidėt šaltai. Jeigu čia iš tos pusės mąstom kaip pliusą.

TD2.

Nu tai dar vieną tokią papildomą vietą turėjai kur daiktus susidėt. Kokius varžtus, plaktukus, ten...

TD3.

Nu beleką.

TD5.

Aš kai mažam butuke gyvenau, tai pavydėdavau, kas turi trijų, keturių kambarių butą ar ten namą išvis. Bet tada, kai sakydavo, kad ten dieną reikia visą tvarkyt, o man ten kambarį per 20 minučių... Tai kaip ir pliusą išvelgčiau tą mažesnę tvarkymosi plotą.

TD4.

Palauk kai turėsi vaikų... [juokiasi]

TD1.

Tai tą patį mes čia ir pasakėm.

TD5.

Sunku labai įvardinti, ane.

M.

Nu gerai, tai eikim prie minusų, gal dar galėsime grįžt prie plusų, jeigu dar sugalvosit. Nu tai kokie yra minusai, tai triukšmas buvo

TD3.

Aha, triukšmas

TD4.

Mažiau privatumo.

TD3.

Mažos erdvės apskritai šiaip, o dažniausiai daug būna bute bent jau, nu daug gyven, šeima jeigu didelė tai... Ir dar gyvūnai kokie tai išvis.

TD1.

Nėra mašinos kur mašinos pasistatyt, užkimšti kiemai.

TD5.

Nu jūsų kiemas baisus, pas mane visada vietos rasi.

TD1.

Tai pas tave tik tais.

TD5.

Žinai, atrodo dabar lengviau minusus sakyti. Bet kad ir to privatumo nori ar ne? Kaip turi namą, į terasą išeini, kokteilių, aliuką ir ramiai. Nu į laiptinę neišeisi, nes tuoj prisistatys ten pareigūnai, kurie... Nežinau, kaip tą reik įvardinti, tą tokį.

M.

Nu erdvės kažkoks ar ne...

TD5.

Jo, bet tokios visiškos privačios. Žinai, kad ir VMG, kas nors dabar žinot, kas čia gyven, tai VMG kotedžiškai yra. Neįsivaizduojat net kur jie egzistuoj ane. Jie atrodo, sakykim, jis yra kaip bendrabutis, namai sudėti, bet kiekvienas turi savo terasėlę, tai vat kad tokie būtų, būtų va fainai. Mes tokių net neturim, žinai.

TD3.

Balkonas nebent.

TD5.

Bet jeigu tu nori, žinai, ten iš kroksų išsimauti, parkrist, nu tai turi važiuot...

TD3.

Jo, toks suvaržymas.

TD5.

bet tikriausiai visi bent jau kas Akmenėj... Dauguma kas Akmenėj turi, tai turi alternatyvą tai sodą arba važiuoja kažkur kitur. Bet kažkas iš tavo šeimos tikrai turės erdvę, kur tu gali...

M.

Tai iš esmės žalios erdvės kažkoks trūkumas, ar ne?

TD5.

Jo, jo, jo, kažkas tokio sakyčiau.

M.

Mhm, kas dar? Kokie dar minusai? Tiesiog galvokit apie kasdienybę tenais, nežinau...

TD4.

Aišku, kas gyven 5 aukšte, aukštai lipt reik

M.

Mhm, nėra liftų...

TD5.

Bet ir šiaip gal kad tu suvaržytas esi, bent jau aš tai manau, kad jeigu aš naktį tikrai nemiegosiu, bet aš neįsijungsiu garsiai muzikos dėlto, nes aš jaučiu pagarbą kaimynams. Tu savo tą laisvę šiek tiek suvaržai gyvendamas daugiabutyje. [59:44]

TD1.

Tokie pašaliniai kvapai, garsai visokie, kažkaip reikia suformuluot.

M.

Nu tai taip ir galima suformuluot: kvapai, garsai. [tyla] Okay, tai pagrindiniai tokie dalykai, ar ne. Gal dar gal prie plusų kažką sugalvojot?

TD5.

Nu mažai plusų parašėm labai. Nes kaip fainai, kaip mes fainai gyvenom, o plusų nėra [visi juokiasi].

M.

Nu okei, sakyk...

TD2.

Prisiminiau daugiabučių kiemuose buvo mini tos parduotuvės vis tiek...

TD5.

Kampinės?

TD2.

Kampinės tos, o gyvenamuosiuose namuose vis tiek ir pavažiuot šiek tiek...

TD5.

Bet gal dar reikėtų prie gal plusų. Čia tie name gal tokia strategiškai patogi vieta, nes dažniausiai vis tiek tai būna centre, o, žinai, namai tai [neaišku] miestelis, kur jau turėdavai eiti, tai gal kad ten vat patogi strategiškai vieta nu vat daugiabutis.

TD3.

Bent į Naujoį Akmenį, tai čia jau labai patogiai daugiabučiuose, ir mokyklos, ir darželiai, viskas ten po vieną minutę vos ne.

TD2.

Jo, daugiabučių tas suplanavims. Nu vistiek, daugiabučių statymams buvo apgalvotas kaip gyvenvietė. Kaip kelius išdėstyti... Taigi, ta visa infrastruktūra, tai vis tiek, net ir tarp daugiabučių kiemų: gimnazija, darželis ten, ligoninė irgi netoli. Tai jo, strategiškai tokios reikšmingos vietos yra šalia daugiabučių.

M.

Okei. Tai tas išplanavimas?

TD3.

Jo. Nes kas ten žvaigždžių miestely gyvena, tai netgi ir vadinom jau ten... Ten per daug toli... Net nežinau iš kur čia tas žvaigždžių miestelis, pavadinimas, bet...

TD1.

Jaučiu tie darželiai, mokyklos ir taikės prie daugiabučių.

TD2.

Ai atvirkščiai?

TD1.

Man atroda, kad atvirkščiai, nors aš negaliu pagrįsti labai, bet man atroda, kad jie taikėsi. Atsirada tie daugiabučiai.

TD4.

Anksčiau darželis kitur būdava. Kažkur, ar ne senamiesty.

TD2.

Ten iš pradžių būdava, ten visai buva.

TD4.

Ir ligoninė ten buva.

TD5.

Ten kur gyven... Ligoninė ten buva anksčiau.

TD4.

Taip, taip, ten buvo ligoninė, bet čia žymiai senesniais laikais.

TD5.

Ai nežinau, kažkada pas [vardas] mamą atėjau, išipyliau vandens ir man [vardas] per rankas davė "čia ligoninė buva, negerk vandens, negalima!" Tai man atrodė, kad neseniai.

TD2.

Tai tas urbanistinis planavims vis tiek kažkiek nu tur būt suderints, apgalvota: kur daugiabučiai ten gal ir kokį darželį pastatys. Pagal poreikį gyventojų ten.

M.

Tai čia sakytum, kad nu tipo Naujoj Akmenėj daugiabučiai kur yra, tai tenais yra ganėtinai geras išplanavimas, nu vat urbanistinis, kaip sakei?

TD2.

Kas nu vat respublikoj, kur gyvenat, man tai iš Ramučių, kad nuvažiuot, man čia kilpą reik padaryt, kad į kokį komunalinį išvažiuočiau, jums ten biški, kaip čia... Nu bet sutikčiau su tavim.

M.

Nu gerai, tai čia prirašėm. Dar turit kažkokias plusų, minusų? Kažko? Nekilo minčių? [tyla]. Tai nu tai gerai. Tai prie plus buvo socializacija, žaidimai, rūšiai, mažiau tos tokios buities, kažkokia patogesnė vieta, urbanistiškai... Bet tada prie minusų privatumo mažuma, triukšmas, mažos erdvės, parkingo problemos, žalių erdvių trūkumas. Tai kaip manot, kas labiau nusveria: ar plusai, ar minusai?

TD4.

50 ant 50.

TD5.

Bet aš čia vėl kartosiuos, sakau, tuos minusus, žinai, gali... Nu alternatyvų turim, čia Akmenėj gyvenant, tikrai va randam tų... kaip tą plusą padaryt iš to minuso.

TD4.

Kaip pats nusiteiksi, ar labiau plusų ieškosi, ar minusų.

TD2.

Mes su tuo susidūrę tai gal ir daugiau ir tų plusų daugiau įžvelgiam.

TD5.

Nu žinok čia minusų daugiau... [rodo į sąrašą]

TD1.

Čia reikia klaust žmogaus, kuris gyveno ir ten, ir ten, ir galėtų irgi pasakyt. Aš tai bent jau bute visą laiką, tai nežinau.

TD3.

Nu, pavyzdžiui, dabar vat šeima, mama perėjo į namą, tai ta prasme, dabar į butą, bent jau ką aš iš mamos girdžiu... Ir šiaip dabar man grįžti į namus žymiai maloniau, nes žymiai daugiau erdvės, ir tu gali į kiemą išeiti, pasideginti, vat tas... į pavėsinę. Šiaip namai tokie erdvūs, žymiai daugiau... Nebėra... Nes iš tikrųjų jau... aš bent jau per karantiną, kai buvau grįžusi, tai aš suspausta jaučiausi, nes ir šuo, katė, čia sese, ten mama, labai daug visko, negalėdavau net susikaupti. O dabar ten, namuose, užsidarai, visi turi savo erdvę vos ne atskirą, kur nebūdavo to. Tai vat vat tas skirtumas. Nu kur pasižiūrėjus tada supranti, kodėl žmonės nori išeiti į tuos namus gyventi, į individualius namus.

TD5.

Žinai, ir dar nuo gyvenimo būdo priklausa, nes aš su savo dabartinių gyvenimo būdu, aš labai mažai namuose būnu, tikrai, bet jeigu jau ten apie šeimą galvojat, ar ne, tai tikrai planuose yra tas namas ir tas daugiabutis su visom nostalgijom ir vaikystės prisiminimais nu bus iškeistas, tikiuosi. Bet dar nuo to gyvenimo periodo tavo... Aš ten tikrai, sakau, vienai gyvent arba su su vyru, tai nu žiauriai gerai.

Ten man sodo užtenka žolei pjaut, jeigu reikia ar bulves eiti nusiravėt. Bet jeigu apie ateitį galvojant, tai tik tai namas.

M.

Okei, bet jeigu va dabar, nu ta prasme, gyvenant tenais, galvojant apie tuos plus minusus, tai tie minusai, kurie yra, tai kažkaip pavyksta juos...

TD5.

Eliminuoji juos, kažkaip taip ieškai tų variantų

M.

Kažkaip kitose erdvėse... Visi jau pasisakėt... Okei o dar tada grįžtant prie tų minusų, galvokim dabar tik apie tuos minusus, apie tą privatumo trūkumą, triukšmą, kvapus visus ir panašiai. Tai kaip manot, ar yra kažkas atsakingas dėl to, kad vat tokie tie minusai yra? Ta prasme, kad ar kažkas neapgalvojo, ar ar tiesiog, ar taip yra, ir viskas?

TD5.

Tai vien, kaip sakydavo iš tų blokų tokių, sakau, jeigu aš pirmam aukšte gyvenu, aš 5 aukšte girdžiu, kaip kažkas, mėsa muša. Tai ten jie darydavo tam, kad greitai padaryt kuo daugiau butų. Tai aš nemanau, kad ten galvojo apie komfortą, apie pilnavertį gyvenimą kažkokioj uždaroj erdvėj, kur niekas nieko negirdės ir nebus kvapų. Bet irgi laikotarpis ne toks buvo.

M.

O kas tie jie? Kaip tu įvardintum juos?

TD5.

Tuometiniai miesto kūrėjai. Nežinau, kaip reiktų įvardinti, nu taip. Nes Ramučiai jaučiu paskutiniai ir buvo, ane, iš kurių tų namų? Nežinau, nežinau, kas... Vaitka [visi juokiasi].

TD2.

Šiaip Nauja Akmenė, yra tekę domėtis, Nauja Akmenė labai taip išsiskiria tais laikotarpiais, pavyzdžiui, yra tas... Senamiestis, pavyzdžiui, Stalino laikai, tada Kudirkos visi yra Chruščiovo ir tos chruščionkės visos, daugiabučių stiliai ir po to ten dabar brežneviniai tie, tai čia būtų Respublika ir Ramučiai pastatyti būtent tokio stiliaus. Tai iš tikrųjų, tai pritarčiau TD5, kad tuo metu, nu... Kieme nėra automobiliu kur pasistatyt, tais laikais, nu nebuvo tokia idėja, kad visi turėtų po automobilį ar nebuvo tokių galimybių. Ko ten dar pavyzdžiui, nu nežinau, net ir ta elektros instaliacija, tą varžą nepriklausomybės metais reikėjo didinti, nes visa ta elektronika iš Vakarų ir tą varžą didesnę turėjo, tai irgi nu susidūrė su tam tikrom tokiom realijom, kad nu vistiek ta ta sistema seniau, nu jina nebuvo tokia progresyvi. Negalvojo, kad jina subyrės, todėl ir namai tokie buvo ant greitųjų pastatyta, visi po kampilį ir visi laimingi.

TD4.

Statė darbininkam...

TD2.

Statė darbininkam, kurie dirbs ir numirs tiesiog.

TD4.

Kurie gamykloj dirbs...

TD3.

Bet ir šiaip kai statė, tai ir tuo metu čia... man atrodo, čia irgi atrodo viskas ant tokių greitųjų. Greitai statė, statė ir kvietė visus. Nes aš žinau, kad mano baba su seneliu tiesiog pasikvietė ir gavo jie tą butą, bet siūlė ir namą, bet kadangi dirbantys žmonės nenorėjo, nes papildomos atsakomybės tai butą tiesiog nu for free – imkit, gyvenkit.

TD4.

Mano seneliai irgi gavo jie. Sakė, dvi šeimos tam bute gyveno, kol dar jie dirbo, tada, kai ką tik atėję čia buvo, ir kai davė tuos butus tiems, kurie dirbo gamykloje, ir paskui tie jau kiti kaimynai, kaip sakant, išsikraustė, ir jie paliko tą butą, ir nereikėjo nei pirkti, nei kažką. Irgi sakė, kad ir namą siūlė, ir dar kažką...

M.

Tai nu vat kažkaip tiesiog taip buvo statomi, ir nėra kažkaip labai kažko kalto, ane? [1:09:24]

TD5.

Ne, aš nemanau, kad rastumėm vieną kaltą, nes, nu viskas keičias. Nu vat ir TD2 sakė, ar ne, kad ten elektras ir, panašiai, paimk paprastą namą, dabar žiūrėk visi saulės kolektoriaus panelės dedasi, nes nu jie juda į priekį, jiems reikia daugiau visko, tai ką kalbėt apie daugiabutį? Nemanau, kad rastume kažką tokio vien tik... Jeigu reiktų, kad kažką vieną rast kaltą, tai laikmetis tiesiog tuo metu ir viskas galbūt.

TD2.

Sistema.

TD3.

Sistema tokia buvo.

M.

Okay, gerai, tai jau judam link galo. Tikriausiai esat pastebėję, kad karts nuo karto kyla viešojoje erdvėje tokių diskusijų, kad tuos daugiabučius reiktų nugriaut, nes jie kažkaip estetiškai nepatrauklūs, gal ne ne visai ekonomiškai. Tai ką jūs manot apie šitą požiūrį? Ar pritariat jiems? Ar reiktų nugriaut tuos daugiabučius?

TD2.

Kai kurie tikrai, kai kurie tikrai yra avarinės būklės, bent jau per žinias kiek girdėjau, bet ir pilnai tikiu. Nu kiekvienas daiktas nusidėvi. Jeigu įmanoma jį išsaugot ir jis yra dar kiek įmanoma naudingas, tai gal ir galima kažkaip išlaikyti. Nu vat užklojant skarda arba kokį plokštėm ir tiesiog... Priklausomai nuo individualios situacijos.

TD3.

Jo, čia aš irgi pritarčiau, kad nuo būklės, nes jeigu taip visiškai pašalinti... Čia Naujos Akmenės nebeliks tada, realiai.

TD1.

Nu aš aš manau, kad jie bus pašalinti, bet čia laiko klausimas. Čia turi daug metų dar man atrodo praeit.

TD3.

Bet pašalinti, atstatyti labiau gal bus per laiką.

TD1.

Nu tie avarinės būklės, sakykim, tai ir yra renovuojami po truputį, dar kažką, bet šiaip aš manau, kad laikui bėgant, nežinau, kiek tų metų čia turi dar praeit taip, kad visi bus pakeisti. Galbūt atsiras kažkokia sistema, dar kažkas.

TD5.

O turi omeny pakeisti į ką? Irgi į daugiabutį? Nes aš manau išvis vietos nebeturėsime dėl to, kad kaip tik gyvenamųjų namų didelių nebebus. Bus visi, žinai, suspausti.

TD1.

Aš manau, kad kažkoks analogas atsiras daugiabučiui, kažkas į tą pusę. Bet čia, sakau, man atrodo, čia yra laiko didelis klausimas. Čia toks pats kaip ir toks nukirpimas, kaip kaip ir su kapais, ar ne? Dabar jau irgi truputį išeina iš mados jau kast į žemę, dar yra tų dalykų, bet bet irgi kažkada atsiras tik tie kolumbariumai. Tai manau, kad su daugiabučiais kažkada irgi bus, kad kažkoks analogas išliktų. Mano tokia nuomonė.

TD2.

Bet kolumbariumas yra dar kompaktiškesnis, ankštesnis variants palaidojimo negu kaps. Tai tada butas turės būti kaip Japonijoje, tokia dėžutė.

TD5.

Bet, aš manau, ties tuo ir einam, nes nu mum tos žemės tikrai reikės viskam. Ne mum, bet visur pasižiūrėjus.

TD2.

Vat aš kaip tik gal sakyčiau, vat TD1 tas pavyzdys labai geras. Nu mūsų, man rodos, gyvenimas, būdas dar kaip tik mažesnis. Mūsų gyventojų pasauly daugėja, žemė kurią mes galime panaudoti užsiauginti maistą, jos po truputį mažėja ir nu tokia kaip Nauja Akmenė, okei jinau ant pelkės yra pastatyta, bet jinau labai gerai numelioruota ir tai yra derlinga žemė. Tai daugiabučiai tik užima papildomas vietas kur galim grūdą, tų pačių bulvių užsiauginti, nežinau. Bet laikui bėgant kažkoks turėtų atsirasti ekologiškesnis gal, nes tie patys namai turi ten ir tų, radono, tų radioaktyvių medžiagų, tai tie namai turi būti saugesni mums ar ateities kartom tai kažkas tokio atsiras tokio...

TD5.

Ties tuom ir juda vat dabar jeigu viskas okei, tai dabar planuojamas yra, tikriausiai žinot, visas atskiras VMG rajonas, nuo Meškienės sprūdo link ažuoliukų sodų, įsivaizduojat, ane. Tai nežinau kiek metų dar reik sulaukt, bet gal pamatysim tą naują vat TD1 sakomą rajoną, kur viskas iš medienos, viskas faina, ergonomiška, gražu ir ir patvaru. Tai gal ir pamatysim.

M.

Tai manot, kad tas griovimas kažkoks daugiabučių tai toks savalaikis dalykas, ane? Nu ta prasme nereikia imtis dabar čia kažkokios va tokios politikos, kad griaujam viską, bet po truputį tai mažės?

TD3.

Mažės, jo. Renovuoja, mažėja, nebesimato jau daug.

TD2.

Kažkuo keisis.

M.

Nu gerai, tai dabar paskutinis klausimas. Pagalvokit taip bendresne absoliučiai prasme, ką jums simbolizuoja šitie daugiabučiai? Galvo... Nu vat įsivaizduokit tuos sovietinius... Žodžiu, to laikotarpio daugiabučius ir ką jie jums simbolizuoja?

TD4.

Namus.

TD5.

O į namus daug kas, žinai, įeina... Nu gyvenimą, namus, nežinau.

TD3.

Vaikystė tiesiog.

TD1.

Nu čia persipina,

TD5.

Ką prieš tai kalbėjom.

TD1.

Bendruomenė.

TD2.

Bet tuo pačiu tokie Elektrėnai, Visaginas, nu nežinau, ar tarpukario ta Lietuva, jeigu jinai būtų vis dėlto laisva, ar tokie miestai būtų išdygę, tai tuo pačiu tai yra ir tam tikra priespauda, ten ta pati okupacija, galima sakyti. Čia taip labai giliai žiūrint į šitą reikalą. Bet tai gali asocijuotis su tuo dalyku, nes jinai neatsirado iš oro ir neatsirado kaip tik tuo laiku, kaimės 90-aisiais ar iki 40... 30-ų metų.

M.

TD4, tu dar kažką nori pasakyti?

TD4.

Nežinau, nieko.

M.

Na, okei, tai manau, kad galim...

Jonavos fokus grupės transkripcija.

Jonava, 2025-10-19

TD6, TD7, TD8, TD9, Rokas Leonavičius – tyrimo dalyviai

M – moderatorė (tyrimo autorė)

M.

Taip, tai ačiū labai, kad atėjot, labai labai smagu ir labai laukiau šito pokalbio. Labai įdomu, kaip, žodžiu, seksis. Tai, aš esu [vardas], jau teko susipažinti... Tai šitą fokus grupę naudosiu savo magistro tyrimui apie jaunų žmonių santykį su [19]40-90-ųjų gyvenamąja architektūra. Tai man yra labai įdomu tiesiog išgirsti jūsų pasidalinimus apie jūsų prisiminimus ir ir tie klausimai, kuriuos esu pasiruošęs jie bus labai atviri, nėra jokių teisingų, teisingų ir neteisingų atsakymų, tai žodžiu, labai kviečiu dalintis viskuo, kas šauna į galvą. Ir man įdomu yra tiesiog surinkti kuo įvairesnes patirtis. Tai tai mes pasitengsim tilpti į pusantros valandos, kaip ir žadėjau, tai jeigu matysiu, kad kažkur užsibūnam per ilgai ties kažkuriuo klausimu, tai bandysiu vesti mus toliau. Gerai? Tai tiek intro iš

manęs. Tai dabar apeikim gal ratelį ir papasakokit, pasakykit kelintais metais gimėt, ką šiuo metu veikiat, kur gyvenat ir... Nu jo tai gal pradėkim.

TD7.

Okei, tai esu [vardas], gyvenu šiuo metu Vilniuje... Šiuo metu bedarbis tai va tai... Viskas turbūt?

M.

Jo, pradžiai tiek.

TD8.

Sveiki dar kartą, esu [vardas]... Apie gimimo metu šnekėjom, ar ne?

M.

Aha.

TD8.

Tai gimiau [19]98 ten pat kur ir gyvenu dabar – Jonavoje ir kol kas planų kažkur pabėgt neturiu.

TD9.

Aš esu [vardas]. Gimiau irgi [19]98. Gimiau Jonavoj, dabar gyvenu Kaune ir esu projektų vadovė marketingo agentūroje

M.

Okei.

TD6.

Eee sveiki, [vardas] esu ir Jonavoj nuo 2000-ųjų... Gimiau Kaune, bet bet gyvenau Jonavoj, nežinau, gerą tokį 19 metų. Dabar esu programuotojas ir gyvenu Kaune.

Rokas Leonavičius.

Taip, tai sveiki, esu Rokas, 2000-ą gimimo. Dabar šiuo metu 25 metai ir gimiau, užaugau ir gyvenu toliau Jonavoje. Dirbu Kaune buhalteriu ir tiek galbūt pradžiai, nežinau...

M.

Okei. Tai tai gal dabar galim dar pasidalint, žodžiu, kiek laiko gyvenot tos to laikotarpio daugiabučiuose? Ir ir ar vis dar gyvenat? Ta prasme, kiek laiko gyvenot? Ir jeigu gyvenat dabar, žodžiu kokioj vietoj?

TD7.

Gyvenau visą gyvenimą ir gyvenu dabar.

M.

Ten pat, ar ne?

TD7.

Ne, ta prasme, iš pradžių gyvenau Jonavoj, nes gimiau Jonavoj, tai ten daugiabutis, o dabar gyvenu Vilniuje, tai irgi daugiabutyje.

M.

Irgi daugiabutyje... Mhm...

TD8.

Aš taip pat galiu paantrinti... Nuo nuo pat gimimo gyvenau tų metų statybos daugiabučiuose ir dabar gyvenu ir kol kas nežinau dar kiek gyvensiu [juokiasi].

TD9.

Aš gyvenau 18 metų Jonavoje, tame sename daugiabutyje, dabar irgi gyvenu daugiabutyje, bet praėjusių metų statybos.

M.

Tai ta prasme naujesnės...

TD6.

Tai gyvenau apie 19 metų, įskaitant kovidą, metus ten grįžimą, bet Kaune irgi gyvenu senos statybos daugiabutį.

Rokas Leonavičius.

Taip tai gyvenau, nu dar iki šiol gyvenu, prieš tai dar pakeičiau gyvenamą vietą, bet taip pat Jonavoj, tik į kitą gatvę persikėliau, bet taip pat senos statybos daugiabutyje.

M.

Okei, tai tik TD9 dabar gyvena kito laikotarpio, ar ne, name? [visi linkčioja] Okei. Tai dabar grįžkim, žodžiu, į pačią pradžią, į vaikystę. Tai kaip apibūdintumėt? Kokie pagrindiniai žodžiai apibūdintų geriausiai vaikystę tokiame daugiabutyje? Kas jums šauna į galvą?

TD9.

Čia einam ratu ar...?

M.

Bet kas gali, bet kas.

TD8.

Neikim ratu [juokiasi].

TD7.

Draugai, kaimynai, ką žinau, kiemas...

Rokas Leonavičius.

Bendrystė su kaimynais irgi, va, ką minėjo kolega, kad visi visi, vieni kitus pažįsta, visi artimi, ta prasme, kažkiek, iš tų pačių laiptinių.

TD7.

Žaidimų aikštelė gal, vėl smėlio dėžė, supynės.

M.

Mhm.

TD9.

Man tai toks šaltas jaukumas. Bet jisai šaltas... Nu ta prasme, aš labai atsimenu, kai aš eidavau namo iš meno mokyklos vakarais žiemos ir aukšti tie daugiabučiai, kur aš gimiau, viskas apsupta, ir ten tie langai, kurie šviečia, kai kurie ne, gatvės neapšviestos, reik eit namo ten per kiemus, kur tu tik žinai tą taką, ir tas takas yra jaukus, nes tu eini namo ir tu žinai tas vietas, tu vienas, bet tuo pačiu viskas tamsu realiai ir ten tik tose vietose yra šilta, bet ne, ne ten, ne aplinkui. Tai man tos didelės

bendrystės aš gal kiemo neturėjau, sakyčiau. Tai man labiau nostalgija gal yra tas žodis, ką aš matau ir ką aš girdžiu iš gal šalia esančių, bet tuo metu nejaučiau aš to.

M.

O nostalgija kuria prasme?

TD9.

Nes nu tai buvo vaikystė, tai buvo labai smagūs laikai, kada bėgiojai kieme, smėlio dėžė, t.t. Bet jeigu taip bandant atsiminti tas dienas, tai tuo metu, tai man ten nelabai man patiko.

M.

Okei, TD6, kaip tau?

TD6.

Paantrinčiau turbūt beveik viską, ką sako. Bet šiaip man vis tiek gan šilta pasirodydavo namai, grįžti iš mokyklos... Mokyklos, gimnazijos nekėsdavau, tai tai tai tikrai namai buvo jaukiausia vieta ir šilčiausia, ir grįžtant namo langas su šviesu visada matydavosi, jeigu dar būdavo kažkas namuose, tai tai tai tikrai jaukus vaizdas dabar nostalgiškai žiūrint.

M.

Okei, čia šiek tiek TD7 jau užsiminė apie žaidimų erdves, tai gal galit nu vat galvojant, kokios buvo pagrindinės vietos, kur žaisdavot...

TD8.

Improvizuotos...

TD7.

Buvo slyvukų medis, į kurį lipdavom.

TD8.

Medžiai, krūmai, gal ten kokia viena kita sūpynė. Ten smėliadėžių pas mus kieme, atsimenu, būdavo. Dažnai žaidimam naudodavom metalinį tą nežinau, kaip teisingai pavadint, tas tas toks metalinė konstrukcija, kuri skirta turbūt kilimam daužyt būdavo, bet

TD9.

Turnikas.

TD8.

Galimai gal ir teisingas terminas, jo. Tai jisai dažnai būdavo naudojamas kaip, kaip... Turbūt netgi dažniau buvo naudojamas mūsų žaidimam negu negu pagal paskirtį. Paskui, vėliau jau atsirado žaidimų aikštelė. Bet jo iš pat pradžių tai būdavo, nežinau, gamta daugiausiai išnaudojama aplink tą namą, kiek jos ten buvo.

M.

Mhm, kaip kitiem? Kur kiti žaisdavot?

Rokas Leonavičius.

Man gal pasisekė biškį labiau, nes prie Joninių slėnio, kur ten man teko gyventi, Sodų gatvėj gale, ten jau buvo įsikūręs tas vadinamas skate parkas. Tai ten labai daug laiko yra praleista. Jau toks šiuolaikiškesnis, naujoviškesnis. Tai vat ten yra daug laiko tekę praleist. Taip pat, kaip ir minėjo gamta. Tai žiemą tam pačiam Joninių slėnyje tekę slidinėt labai daug kartų. Tai galbūt tas vat galas

labiau buvo išnaudojamas.

M.

Okei.

TD6.

Man tai... Gyvenau ant kalno, čia nežinau, kaip ta gatvė vadinasi, bet bet kur MSajus stovi, čia Chemikuose. Tai kalnas didžiulis, tai ant kalno krūmai, miškai, slidinėjimai, šiaip kiemuose labai dideli žolės plotai pas mus būdavo, tai kiemuose su šuniuku lakstai ankstesnė vaikystė. Nežinau. Šiaip daug daug aplink kiemus lakstymo, daug po miškus lakstymo. Jo, kažkas tokio. Prie skate parko netraukdavo manęs, nes ten būdavo daug, kaip čia pasakyti...

TD8.

Ten jisai laukdavo [rodo į TD8, juokiasi visi].

TD6.

Jo, taip taip taip, įdomesnių žmonių. Tai va...

TD9.

Pas mus tai kieme ten buvo pagrinde metalinės konstrukcijos visos. Tai tas turnikas vadinamas. Ir tos sūpynės kur girgždžia, ir sūpynės kur apvalios, kur atsisėdi kiekvienas ir laikaisi už to, ir tada kažkas tave suka į šoną ir tu bandai nevemt, niekada nebuvo mano dalykas. Ką aš atsimenu labai gerai ant šitų ir ant bet kurių kitų sūpynių, tai kai tu atsisėdi ir tau įsirežia į šlaunies kitą dalį, metaliniai tie tokie... Nes vienintelė vieta, kur tu sėdėdavai, buvo medinė, tiesiog nu ta tokia... Lentelė maža, kuri yra, nu kažkuriuo metu tinka tauvo užpakaliui, po to jau nebelabai, ir tu tiesiog įsireži, ir tu nulipi, ir matosi kiekvieno vaiko, kad buvo tie metaliukai jiems čia, nes jie įsispraudę ten sėdi. Tada dar labai atsimenu, kaip mes gramdydavom dažus nuo tų metaliukų, tų visų sūpynių, nes jie jau ten buvo nežinau kiek metų ir labai lengvai lupdavosi, ir tai būdavo visai smagu, kol reik laukt kažko

TD6.

Tai va, kas tai darė...

TD9.

Taip, [juokiasi] aš visoj Jonavoj... Ir dar labai gerai atsimenu čiuožykla, kur irgi ant galo turėdavai spėt nušokt, nes galas yra aštrus, tai tu negali nučiuožti iki galiako jau visiškai ir kai būdavo vasarą karšta ant jų užlipti, ir kaip mes čiupindavom, kuris turėdavo lipti ten ir nu išsivaskint, kaip čia kas sako, kad kas turi nučiuožti ir kuo greičiau ir kad tu turi spėt sėst greitai ir iškart čiuožti, nes jeigu tu tik atsisėsi, tai belekaip karšta ir tu negali, būdavo belekaip įkaitę. Ir labai atsimenu, kai nu pas mus buvo ten toks biški kalniukas kieme, tai ten čiuožinėdavom su rogutėmis, kas ten ką. Mm bet šiaip... Ai vat dar žaidimų... Pas mus buvo elektrinė kieme, nu ji po šiai dienai stovi, tai mes ten nulošdavom tuku-tuku ir vienoj konkrečioj vietoj ten buvo toksai kaip išdaužimas sienoj, nežinau, ir ten reikėdavo prisitukint. Tai tiesiog visi lakstydavo aplinkui tą namą ir nu kažkur aplinkui. Tiesiog realiai tų žaidimų labai daug nebuvo. Tuku-tuku buvo labai geras. [10:30]

M.

Okei. O jeigu reikėtų galvot apie, nu vat santykį su bendraamžiais, tai ar buvo daug bendraamžių? Žodžiu, ar daug laiko leisdavot su kaimynais vaikais?

TD8.

Buvo.

TD6.

Pradžiai daug, po to labai mažai. Iki kokių 10-ų norėčiau sakyt, kažkur buvo tikrai pilni kiemai. O toliau tai mažiau ir mažiau, mažiau, bet ir pats mažiau lįsdavau. Bet nebebūdavo dėl ko lįst.

M.

Okei.

TD7.

Šiaip jo tikrai daug, atsimenu, ten iš visų laiptinių ten susirinkdavom. Netgi, man atrodo, iš kitų namų būdavo kas ten prisijungdavo, tai tai šiaip tikrai labai daug. O paskui, atsimenu, na, aišku, ten šiek tiek ir atsi atsi...

TD9.

Atsisijoja...

TD7.

Jo jo [visi juokiasi], nusiisijoja, sakykim taip, tų žmonių ir ir ir tai vis tiek tie, kas vyresni būdavo, jau jiems ne taip būdavo įdomu. Tai paskui, atsimenu, nu taip iki kokių 4-5 būdavo jau tokių mūsų jau grupelė, kur nu mes ten taip gana ilgokai būdavom. Bet, sakau, pačioj pradžioj tai tikrai, atsimenu, įsiminė, kad nu daug žmonių labai.

M.

Okei.

TD9.

Pas mus buvo kažkiek, bet nu aš ten labai ir nebuvo tas vaikas, kuris žaisdavau su kitais, tai ten kažkiek pasitrindavau, bet nu kokius du vakarus atsimenu, kada jau tikrai labai ilgai buvau. Šiaip daugiausiai laiko aš biški kitoj vietoj praleisdavau su vaikais, aš kaime pas močiutę labai daug būdavau tom dienom, kada būni lauke vasarą. O mokslo metais tai nelabai aš ten ir eidavau, nes būdavo užimtos dienos nuo ryto iki vakaro.

M.

Okei, kaip jum?

Rokas Leonavičius.

Panašiai irgi. Ta prasme būdavo ir bendraamžių iš kitų laiptinių, kitų namų susirinkdavo. Labai daug laiko būdavo su klasiokais po pamokų, kad eini namo, kažkur užsuki, kažkur kažką paveiki. Labai labai įvairiai ta prasme, nes nu kadangi Jonava tikrai nėra toks didelis miestas, kad kad kad galėtum labai rajonais skirstyt, tai nežinau, su vienais, su kitais praleidi tai, bet vis tiek būdavo maždaug panašaus amžiaus grupės, pora metų vyresni, pora metų jaunesni, maždaug toks amžius būdavo.

M.

Okei, TD8?

TD8.

Pas mane kieme kažkaip būdavo, kad mūsų tam pačiam daugiabuty gyveno gan gan nemažai irgi panašaus amžiaus vaikų, kelių metų skirtumo, ir mes dažniausiai kažkaip su su panašiu tuo kolektyvu... Kartais nu kartais ten vienas gali, kitas negali, bet pagrinde tie patys žmonės, iš to pačio būtent daugiabučio ir tiesiog, ar ten prie namo susigalvodavom ką veikt, ar ten tie patys tie vat žaidimai, tie patys tuku-tuku ir ir ten chali chalo ir ir ten nežinau, daug ir pamiršęs turbūt. Ir šalia mokykla buvo, stadionas, tenai daug laiko praleista, irgi ten futbolas, krepšinis. Šiaip tiesiog veikla

būdavo kartais... Kartais ir ir veiklos būdavo, ne žaidimų, o ten kokių nors ten kas nors ten gaudavo kokios ten salietros ir daugiabučio rūsy laikraščius mirkydavom, paskui eidavom ant traukinių viaduko, ant vamzdžių, kol dar buvo neuždengti, džiovinti ir šaškes vadinamas darydavom.

TD9.

What? Aš praleidau šitą savo vaikystės dalį...

Rokas Leonavičius.

Jo, jo, būdavo.

TD8.

Jo, darėm, buvo visko, bet jo, bet kažkaip kolektyvas... Nelabai būdavo iš iš kitų namų, nu būdavo gal vienas kitas, bet pagrinde kažkaip vat iš to pačio daugiabučio ta chebra, pavadinkim, tokia kažkaip susidarius buvo. Su laiku kažkaip išsilakstė visi, nelabai su kažkuo ryšį palaikau jo, bet jo... Bet kažkaip vat nebuvo to, kad iš viso ten rajono susirinktų, ten ar iš atskirų namų, pagrinde iš to pačio daugiabučio buvo.

TD6.

Pas mus tai būdavo tokia U formos kiemas, tai iš visų namų po kelis žmones, žinai, ir viskas.

TD9.

O kur yra Jonavoj U formos kiemas?

TD6.

Už Norfos.

TD9.

Kurios?

TD6.

Chemikų Norfos.

M.

Ai, o tai, pavyzdžiui, būdavo, kad eidavot į kitus kiemus arba pas jus ateidavo iš kito kiemo? Nu ta prasme nebuvo kažkokių nesutarimų tarp kiemų ir panašiai?

TD7.

Būdavo.

TD8.

Pasitaikydavo ten tokių pavienių atvejų...

TD6.

Bet kažkaip nusiramindavo jie greitai po to [juokiasi]...

TD9.

Čia... Okei, ne šitam klausimui [juokiasi].

TD6.

Būdavo, ką ką aš omeny turiu, kad būdavo, kad atvarydavo, pas mus yra bendrabutis, toks bendrabučio stilio, ten turbūt įvairių kolektyvų gyvena, tai būdavo prieidavo... Kaip čia, ne nenoriu įžeidinėti žmonių, bet tiesiog prisikabinti, prisikabinti, prisikabinti, prisikabinti bet tai nežinau, nu kai

iš kiemo turbūt ne vienas esi, tai turbūt... Kažkaip... Ateidavo, kažką paraganėdavo ir išeidavo. Būdavo pas mus tas rajonas, kur nėr fainiausias toj vietoj, nes ten tas bendrabutis gadindavo reikalus. Tai taip, bet šiaip tai jo būdavo tokių konfliktų.

M.

Okei.

TD7.

Mes tai atsimenu, net... Tikrai atsimenu, buvo bent pora tokių atvejų, kai žinojom, kad kitam kieme vyresni gyvena ir mes net nu... Einam, paerzinsim, žinai, kažką ten paerzini, nu ir tada į laiptinę [juokiasi]. Jo, mes jaunesni buvom ir raganėjom, tai vat tai tai nueini ten, paerzini ir tada į laiptinę iš karto bėgi, žodžiu, ten slėpiesi. Ir paskui jie nežinodavo, į kurią mes laiptinę įbėgam. Mes per koki į antrą aukštą įlipam ir matom, kaip jie po kiemą vaikšto, žiūri, mes jiems pabeldžiam: "Hello", tipo čia maždaug. Tai vat atsimenu, kad buvo tų tokių paerzinimų.

TD8.

Tai čia vėliau, čia jau kai tos laiptinės durys su kodais atsiranda.

TD7.

Jo jo [juokiasi visi]...

TD6.

Po to laikai tą mygtuką, kad nejeitų.

TD8.

Ir visų kodas 3-8. Į pusę namų gali įeit.

M.

Okei. O, pavyzdžiui, ar turėjot kažkokią alternatyvią erdvę? Tai vat, TD9 minėjo, į kaimą važiuodavo. O kaip kiti? Ar kiemas buvo pagrindinė erdvė, ar kažkur dar kitur leisdavot laiką?

Rokas Leonavičius.

Taip pat labai daug laiko buvo praleista irgi kaime. Labai labai daug. Nu dar mokykloj iki mokyklos kokios 4 klasės. Taip pat būdavo labai daug laiko praleidžiama ir centriniame stadione, kol jis dar buvo biški kitoks: krepšinio aikštelės, tie patys turnikai minėti. Ten irgi būdavo, kad susirenkam iš kitų rajonų, iš Kosmonautų galo ateina kiti. Turėjau ir giminaičių, ir šiaip draugų. Susirenki, ten daug laiko praleidi, o po mokyklos, kaip jau ir minėjau, irgi eini namo, chemikuose kažkur, nes teko lankyti Vareikio progimnaziją dabartinę. Tai tai ten irgi chemikuose eini iš mokyklos, porą valandų praleidi su draugais kažkur. Būdavo ta toks va maždaug miškas irgi.

M.

Okei, kaip kitiem?

TD8.

Aš tai neturėjau kažkaip tokių erdvių labai. Nes jo daug kas ten į kaimus išvažiuodavo. O mano... Vienų senelių nebeturėjau, kiti seneliai buvo emigravę, tai realiai nebent ten vasarom kartais į sodą išvažiuodavom, bet tai ten... Tiesiog nu ta prasme dienai ten be nakvynės dažniausiai jokios. O pagrinde tai jo, arba prie namo, arba tiesiog kažkur kažkur mieste.

M.

Okei.

TD6.

Sodas ir po to vėliau jau link galo Airija vasarom.

M.

O sodas - tai tie kolektyviniai sodai, ar ne?

TD8.

Jo.

TD6.

Jo.

TD7.

Ne, šiaip aš gal neatsimenu, kad tokia ryški, kad būtų. Pagrinde kieme, nebent jeigu kažkur labai ten sumąstydavom, nu jeigu ten netingėdavom, tai aš, kadangi ten gyvenau, prie nu čia jau kur vidurinis yra, ten Samulevičius-Vareikis, tai nu nueidavom ten, nežinau, ten maniežas pastatytas, tai ten futbolą pažaist ar kažką tokio, bet nu labai retais atvejais. Tai jo pagrinde kiemas, sakyčiau, ta erdvė vienintelė, pagrindinė.

M.

Okei. O pavyzdžiui, kaip kaip apibūdintumėt savo kaimynus daugiabutyje? Kokie jie buvo? Gal kažką jie...

TD8.

Visokių buvo...

TD6.

Geras apibūdinimas.

Rokas Leonavičius.

Čia tie kaimynai klausimas labiau kaip tavo bendraamžiai ar ta prasme ir vyresni?

M.

Jau vyresni. Bendrai galvojant apie kaimynus.

TD6.

Tai aš galiu išvardint visas kategorijas [juokiasi]. Sena rusų močiutė, kur išmokydavo ten "ja nipaninamą", saldinių duodavo.

TD9.

Check.

TD6.

Koks fūristas, kuris gerdavo ir grįždavo, muziką leisdavo.

TD9.

Check.

TD6.

Turbūt visiems pasitaiko. Tada šeima, su... Kuri ten užaugina vaikus iki paauglių ir išsikrausto, ir ir daugiau nežinau... Kokie nuomininkai, kurie ten skalbenkes išneša, kaimynai... [juokiasi] [19:41]

TD7.

Nu šiaip gal dar įvardyčiau tokį, nu tikrai visur pasitaiko, tai nu nu tos tetulytės, ta prasme, nu kur jos yra svarbios ir kur, kur visada viskas blogai, nu vat tokios kur, nu kur visas gyvenimas, visas burbulas tai sukasi daugiabučio reikalai, jos, ta prasme, daugiabučio aplinka ir visa kita, tai nu vat dar tokią grupę išskirčiau, kad jinai visur yra. Ir dabar, kur aš irgi gyvenu, ten buvo, ta prasme, nu dabar Vilniuje, kai gyvenu, tai yra ten irgi, ten tų būna susirinkimų, ten tų bendrijos, tai nu viens prie vieno. Ta prasme, visą laiką kažkas kažkas negerai. Tai va.

TD8.

Laikas bėga, žmonės lieka.

TD9.

Pas mus gal labai buvo daug, nu dabar taip žiūrint atgal, man atrodo, kad labai nepasiturintys. Mes kaip ir nu nebuvo bendrabučio tipo, jeigu taip jau stereotipiškai žiūrint, bet šiaip tai pirmam aukšte buvo neįgal neįgalią merginą auginanti moteris, irgi vyresnio amžiaus, tada aukščiau ten irgi kylant būdavo, nu ten kažkas, kur nuolatos riejas. Mūsų pačių kaimynai, kur visiškai šalia, tai ten nuolatos girdėdavai, arba kažkas šaukia, arba ten sienos daužomos yra ar dar kažkas, nu dėl bet kokių priežasčių. Ten viskas labai gerai girdisi ten. Tai aš vat bandau dabar atsirinkt kaimynus, kur sakyčiau, kad vat čia gal žaidėm ar bendravom, ar kad ten ėjom, nešėm pyragus vienas kitiems, kas vat dabar yra mano realybė, tai nieko panašaus. Ta prasme, ten būdavo, kur tu žinai pagal tai, kodėl jie nu kažką ne taip ten. Kažkas kažką ten geria, kažkas... Nu tiesiog liūdnos tos istorijos dabar taip tomis retrospektyviai žiūrint. Tai jo...

TD7.

Šiaip aš irgi gal TD9 paantrinėčiau, nu, man irgi dabar, kai vat uždavei tą klausimą, man iš karto toks, nu išsoko atsakymas, nu vaizdinys, nu, kad vis tiek dominavo tas piktumas toks. Tikrai atsimenu, tikrai iš ne vieno aukšto galėčiau įvardyti ta prasme, tuos konkrečius žmones, ta prasme, net atsimenu nu kur, nu tikrai gaudavai barti ten būdamas vaikas, ten nežinau, ten ten ar kamuolį ten neatsargiai ten spyrei, ar ten dar kažkas. Nu aišku, būdavo ir už ką barti, jeigu ten nu į antrą aukštą ten nu... Šaudavo į galvą: “davai, slyvukus pamėtom ir pasižiūrėm, kaip reaguos”, nu tai nu tai faktas, kad ta prasme yra už ką [juokiasi]...

M.

Nu suprantama...

TD7.

Jo jo. Bet nu tikrai yra buvę tokių, atsimenu, atvejų, kur nu nu kad gal nu per aštriai ta prasme buvo reaguojama, kur nu tikrai nereikėtų taip galbūt.

TD8.

Aš tai kažkaip atsimenu kažkiek ir to kontrasto, nes būdavo ten būdavo ir kaimynų tų, kur ten, pavyzdžiui, ten jeigu į kokią nu jau į pradinę ten mokyklą kokią kai eidavau, būdavo kartais ten jeigu kažkaip ten be raktų išėini ir grįžti reikia laukt, kol kažkas grįš namo, būna, ten priima į svečius, ten pamaitina. Bet tuo pačiu ir turėjom istoriją, pavyzdžiui, kai vienas kaimynas, kuris po mumis gyveno, mum daužė į duris su policijos bananu, nežinau, iš kur jisai jį gavo, tai mum tiesiog daužė į duris, nes ten jam kažkas vaidenosi, kad kažkas labai pas mus triukšmauja [juokiasi]. Tai buvo jo ir tokių istorijų. Bet kažkaip nežinau, negalėčiau taip vienprasmiskai labai atsakyti, kad ten viskas blogai buvo... Nu ne tai, kad blogai, bet kad ten visi labai pikti, viską. Buvo įvairių tų žmonių, bet dides dides didesnė dalis tai turbūt jo buvo tų tokių viskuo nepatenkintų, užguitų žmonių, tokių, kur ten kartais atrodo, kad ten kieme žaisdamas ten maišaisi jiems po kojom, bet bet buvo ir ta kita pusė...

M.

O kokia ta kita pusė?

TD8.

Nu tai sakau, va ten žmonės, kur sakau, ten, tarkim, po mokyklos grįžti, ten raktą nuo namų neturi reikia laukt, kol grįš kažkas namo ir ten pasikviečia į svečius ten, ta prasme, ir ten laikinai priglaudžia, ten pamaitina ir ir panašiai.

TD6.

Kažkaip pas mus tų piktų nelabai atsimenu, kad būtų. Atsimenu, mano mama būdavo pikta ant kažkokių random vaikų įbėgusių, kur tiesiog įbėga į laiptinę ir ten šūkauja. Tai tai tuos išvarydavo, bet šiaip tai nežinau, nu jo, personų įvairių buvo, bet tikrai šiaip gan saugiai jausdavausi, faini žmonės, bet kad nebendraudavom nieko. Bet buvo dar keli narkotikus, kurie pardavinėjo ten keliuose aukštuose skirtinguose, bet kur nepasitaiko...

TD9.

Casual [juokiasi visi].

TD8.

Eilinė diena ofise...

TD6.

Tai tai šiaip jo...

M.

O tai kaip vat pavyzdžiui, nu vat minėjot jūs abu, kad buvo vat kažkas narkotikus pardavinėjo, kažkas vat daužydavo, žodžiu, į duris, tai ar būdavo šiaip daug tokių atvejų? Ta prasme, daug tokių atsitikimų?

TD6.

Kažkaip atsimenu, mama nuėjo pakalbėt ten su tuo, kur narkotikus pardavinėjo, kad čia daugiau nebesivestų klientų. Tai nebesivedė [visi juokiasi]

TD8.

Aš nežinau, tavo mamą norėčiau ar nenorėčiau pamatyt

TD6.

Ji matai vaiknamy keliasdešimt metų dirbus, tai ten su kontingentu įpratus bendraut.

Rokas Leonavičius.

Kaip šnekėt žinojo.

TD6.

Jo, jo...

TD9.

Ne pas mus... Man atrodo, kad labai casual čia diena ofise, nu tikrai, kad tu tiesiog girdi, kad kažkas ten kažkur rėkia, nu tiesiog praeini. Jeigu dabar jau aš savo dabartiniam gyvenime išgirsčiau tokį dalyką, tai aš jau galimai arba skambinčiau kažkam, arba kreipčiaus pas juos, stuksenčiau, kad ir viskas gerai, galbūt kažkas vyksta. Nu jau čia kažkokia yra kritinė situacija. Tuo metu taip būdavo, kad pažvengiam "o tai čia va, grįžo namo, turbūt žinai... Antradienis..." Nu tipo. Nu man, sakau, va tas kontrastas, kaip buvo tada ir kaip aš matau kitokį gyvenimo būdą... Man labai... Tuo

metu turbūt buvo normalu, nu natūralu, kasdienybė visiškai. Dabar, kai aš suprantu, kad tu gali pažinoti kaimynus, žinoti jų vardus, su jais bendrauti, kalbėtis, ne šiaip sakant, kad gal nerūkykit jau vonioj, nes pas mus smirda, bet nu normalia kažkokia tokia labai... Jo, vat tas kontrastas turbūt tokį duoda didelį...

TD8.

Šiaip šiaip kitokie laikai būdavo. Aš net atsimenu, irgi ten mūsų rajone ir aplinkiniuose esu bent vieną kartą, atsimenu, tikrai matęs ten kaip tiesiog einant tarp tarp kiemų... Neatsimenu, pas pas kažką jau gal ar iki klasiokų, ar kažkur, ir ten prie prie vieno daugiabučio, prie laiptinės tiesiog stovėjo du vaikinai ir vienas tiesiog pistoletą, ta prasme, laikė, tai vat išsitraukęs, nu ir tiesiog vat stovėjo prie laiptinės, rūkė, šnekėjo ten kažką, juokavo, bet nu šiai dienai tokį vaizdą pamatyt turbūt... Vienas dalykas – nelabai realu, kitas dalykas – turbūt visuomenės reakcija būtų kitokia. O tada žmonės tiesiog geriau nežiūrėdavo, nesikišdavo ir...

M.

Ir nesureikšmindavo?

TD8.

Jo, tiesiog praeidavo pro šalį ir geriau nesikišt. Ir bus ramiau.

TD9.

Ne mano kiškis... Ne man ir kištis...

TD8.

Jo jo...

M.

Rokai, tu turi kažką pradėt?

Rokas Leonavičius.

Ne, galbūt irgi paantrinčiau kolegoms. Pas mane galbūt būdavo kaimynai, mano būtent laiptinėj, tokio ne to ne tie senesni, bet jie labiau kokių 25-35 metų, tam tarpe, kas dirba kariuomenėj, kas šiaip, kokie darbininkai paprasti yra, nu kurie labiau savo reikalų žiūrėdavo irgi kur ta prasme irgi niekada ta prasme nieko nepasakydavo, kad tenais kad per daug rėkauji, kad tenais kažką per garsiai žaidi kieme, nu tokie labai paprasti būdavo, savo reikalų tiesiog žiūrėdavo. Tai tai nežinau kažkokių tokių, kad tenais apstaugdavo, aprėkdavo tave, tai kažkaip nepamenu, neateina tokie flashbackai...

M.

Tai gali ir flashbackai geri ateit.

Rokas Leonavičius.

Tai ta prasme tai geri tai tiesiog su su su kiemo draugais, kaip kas ką veikė, tai va tokie vat galbūt labiau dalykai.

M.

O kaip manot dabar, nu taip truputį palyginant tą laikmetį ir ir dabartinį, ar matytumėt, kad keičias žmonės tose vietose gyvenantys? Ar keičias nu ta atmosfera tenais ir panašiai?

TD6.

Kiemuose vaikų nėra, tai jo, dabar pasižiūrėt, kad užvažiuoji kartais į tą kiemą, tuščias tas kiemas, tai žinai...

TD8.

Dar dar nespėjo gyventojų karta taip pasikeist, dar daug kur didelė dalis gyvena tie patys žmonės, kurie dabar jau ten dažniausiai jau pensijinio amžiaus ir dar jo kol kas nėra, nėra tiek daug tų vaikų. Arba mes tiesiog to nematom, nežinau.

TD7.

Nu man irgi kažkaip mintis ateina, kad gal gal dar nežinau, per mažai gal laiko praėjo, kad kad atrodo vis dar nu tie patys žmonės, toks jausmas dar nu gyvena. Netgi va pas tėvus va Jonavoj, va grįžtu namo ir nu tie patys, kur ten vaikystėj lakstydavau, tai atrodo žmogus nieko nepasikeitęs, dabar irgi kaimynas vaikščioja, tai vat... Ir tos pačios piktos tetulytės.

M.

Tai sakytumėt, kad labai minimalus kažkoks pokytis, ar ne? Arba nelabai išvis pastebimas.

Rokas Leonavičius.

Šiaip ką atkreipiau dėmesį, ką pastebėjau, kad žmonės labiau tokie galbūt tapo turtingesni iš tos pusės, kad ta prasme naujesnės mašinos kiemuose, kad visai kitokia apranga vaikšto negu kas anksčiau būdavo irgi labiau savo reikalų, ta prasme daugiau žiūri negu anksčiau. Anksčiau irgi būdavo ten praeini, pasisveikini su kažkuo, irgi su šypsena, viskas, o dabar visi tokia labiau sau tokie užsidarę patapo šitoj va vietoj jo.

M.

Okei.

TD8.

Man asmeniškai renovacija daugiabučių...

Rokas Leonavičius.

Jo, teisingai.

TD8.

Kažkiek tai kitokį tą vaizdą kuria. Ir ir lyginant, tarkim, kur vaikystėj, kuriam daugiabuty augau ir kur dabar gyvenu, tai dabar, kadangi irgi yra yra kaimynų, tarkim, ir vat panašaus amžiaus, pavyzdžiui, kur irgi ten vaikus augina, tai tas gal toks kartais ryšys atsiranda su kaimynais. Nors seniau ten turbūt gal tėvai irgi su tais kaimynais gal ten kažkiek bendraudavo ten, tai ten nežinau, druskos pasiskolint, dar kažko. Bet dabar irgi būna ten, tai ten kaimynai ten kokių obuolių atneša ten kaime prisirinkę, ten mato, kad nesuvalgys, tai ten mes kažką tenai atiduodam, ar ten tokių... Kažkiek to tokio bendravimo, bendravimo gal daugiau yra, bet irgi sunku atsakyti, ar jo seniau nebuvo ir paprasčiausiai mes jo kažkaip nefiksuodavom, nes mes pagrinde, būdavo ten nu su vaikais bendraudavom, bendraamžiais. [30:38]

M.

Okei, galim eit tada prie kito klausimo, jeigu niekas nebeturi ką pridėti. Dabar turit tuos lapelius prie savęs. Čia tos spalvos skirtingos nieko nereiškia, tiesiog... Tai duosiu dabar keletą minučių pagalvoti apie gyvenimą daugiabutį bendriausia prasme, nebūtinai apie vaikystę, nebūtinai, žodžiu, apie kažkokius konkrečius dalykus, bet tiesiog galvojant apie gyvenimą tokiame [19]40-90-ųjų, žodžiu, statybos daugiabuty, kuriuose gyvenat visi, tai kokie 3 pagrindiniai žodžiai apibūdintų tai? Tai ant kiekvieno lapelio po po žodį galit parašyti, tiesiog pagalvokit kelias minutes ir aptarsim. [paūzė]

TD8.

Tiek vaikystėj, tiek dabar?

M.

Jo, jo.

Rokas Leonavičius.

Po vieną ar po 3?

M.

Po vieną ant lapelio.

Rokas Leonavičius.

Po vieną ant lapelio, okei. [pauzė]

TD7.

Nieko tokio, jeigu ant vieno lapelio bus du žodžiai, pavyzdžiui?

M.

Ne, viskas gerai.

TD7.

Kaip apibūdinimas, ta prasme?

M.

Taip taip. [pauzė]

TD6.

Daug tenka su tušinuku rašyt?

M.

Nelabai. Jums tikriausiai irgi, spėju...

TD9.

Šiaip visai nemažai.

TD6.

Notebookini ane?

TD9.

Rytais po 3 puslapius...

M.

Visi jau?

TD9.

Man dar vieno trūksta, labai sunku parašyt tai, kas nebūtų susiję su tiesiog vaikyste man, nu nes bent nu kiek už tai atsakingas namas, o kiek už tai atsakinga bet kokia kita aplinka ir bandau atskirti, labai sunku.

M.

Tai gali parašyti ir su vaikyste, tada galėsi aptart. [pauzė]

TD6.

Įdomi tatuiruotė ant piršto...

TD8.

Čia dar reiks ją pataisyti biškį.

TD9.

Labai graži, labai nice.

TD8.

Nu čia kaip mano vardo simbolis, sakykim.

TD9.

Bet čia iš tų lietuvių tautosakos ar čia...

TD8.

Jo jo, nu tas ta prasme “x” tai yra baltų ugnies simbolis, o o čia tas toks kaip tinklėlis ten yra irgi baltų kaip gyvybės medis, kažkas tokio.

TD9.

Jau viskas.

M.

Jau viskas? Nu tai gerai, tai TD9, ir pradėk, kad paskutinė baigėi.

TD9.

Nu okei. Tai aš parašiau melancholiškas, nes man tiesiog... Man kažkaip gyvenime svarbu estetika, nors susivėlus šiandien, bet čia ne dėl to, bet tiesiog šiaip kažkaip labai man, kadangi jie yra visi vienodi, nu jie tavęs neįkvepia niekuo. Ten būdavo, jeigu išvažiuoji kur nors, nežinau, į tą pačią Klaipėdą ar į kokią kitą miestą, ten ta architektūra šiek tiek kitokia tau atrodo, ten visiškai nu užsienis. Ir man labai būdavo liūdna grįžti čia atgal ir matyti, nu tas pilkumas, jisai slėgė, toks atrodo vien dėl to, kad jie visi vienodi, ten gyvena vienodi žmonės, tas labai kažkaip man duodavo, kad aš nenorėdavau ten būti. Man visos kitos erdvės buvo geriau. Mokykla – aš ten nakvot galėjau, negu kad vat būtų tose dėžutėse. Tada parašiau “be privatumo”, nes irgi girdisi viskas visur ir visada su tuo, su kuo tu grįžti, žino, kad čia tada atlydėjo tas, tada atlydėjo tas ir grįžo tada, o ne tada tai kur tu buvai? Kaimynai ten visi visada ten, nu žodžiu... Tai vat šitas irgi labai labai toksai aiškus būdavo. Ir net ne tada, kai tu eini namo, bet ir kai tu esi tiesiog bute. Nu ta prasme, nežinau, nežinau ten nu bet kas iš esmės, kad va, tiesiog “girdėjom, kad grįžot vakar vėlai, tai ką ten veikėt? Ar čia gimtadienis mamos buvo?” Nu ok. Kas nu ir gerai, ir blogai šitas. Ir dar, kad siauras ir toks uždaras man irgi jisai buvo, nes aš labai visą laiką nu žiūrėdavau su tokia didele... Tokiu... Nu man daug labiau patiko kaime būti, nes ten mes turėjom namą, ir ten buvo labai daug vietos ir labai daug kambarių ir erdvių, kur tu galėdavai kažką veikti, pasiskirti vietas. O ten mes asmeniškai gyvenom dviejų kambarių bute. Dar aš turėjau sesę, tai pas mus buvo nu siaura ganėtinai. Tai irgi tiesiog tai irgi man tas labai yra įsirežę, kad jeigu aš noriu sportuoti, bet mano sesė tuo pačiu nori ten kažką lipdyti, tai jau mes netelpam. Automatiškai mes turim skirstytis veiklom, laikais. Ten vonia yra viena, ar ne, kur irgi ten tas... Nu kas nebūtinai yra to blokino, čia tiesiog buto dalykai. Bet vat sakau, man dėl iš to laiko yra įsirežę šitie, kad tiesiog vat toks labai uždaras, tie langai maži, aplinkui kiti blokai irgi stovi, saulės šviesa praeina tik kažkuriuo metu, jeigu tu neturi tarkim to pietinio lango. Tai nu jo, tokie man: tamsu, siaura ir nelabai faina.

M.

Okei, turit gal kažkas kažką panašaus?

TD6.

Klaustrofobijos turiu užsirašęs. Nu, uždaros sienos, 4 tos pačios, nejuda, nesikeičia ir ir ir, ir nu jo, tie tokie... Išdėstymas jų yra klaustrofobiškas, ypač kai ten turi, jeigu turi kokių brolių, sesių, tai jo, labai jaučiasi tas.

Rokas Leonavičius.

Aš gal klausimą TD9 turiu. Dabar, kai ta prasme, gyveni naujos statybos daugiabuty, tai o tas skirtumas labai jaučiasi, kaip būdavo anksčiau, kaip ir sakai, anksčiau tipo labai girdėdavosi tos plonos sienos, viskas girdėdavosi, kaip kas. Kaimynai ta prasme, matydavo, kur ką parsivedi, tai gal dabar jau to nėra, ta prasme, visai kitaip?

TD9.

Vat sunku, sakau, tikrai labai sunku, nes tada gal labai rūpėjo, žinai, kad kažkas mato ir sako ten mano tėvam, kad "va čia TD9 su tokiu berniuku grįžo", nu, tarkim, dabar jau man nu jokio skirtumo, žinai. Bet šiaip tai garsų prasme tai jų beveik nėra išvis. Mes net nežinojom, pavyzdžiui, kad šalia gyvenantys žmonės augina šunį, kuris pasirodo garsiai loja. Nu ta prasme, mes nieko tokio, o aš dirbu iš namų. Vienintelis dalykas, ką girdžiu, tai kad kaimynai kėdes stumdo viršų, žinau, kad pusė 8 kažką jie ten traukia, daro, pusryčiauja gal, nežinau. Ir kitas dalykas tai, kad yra labai dideli langai. Pas mus kiekvienoj sienoje yra nu va tokie [rodo į erdvės vitrininius langus] realiai langai, kas man labai svarbu, yra ta šviesa. Tai vat šitie du faktoriai iš esmės turbūt duoda, gal... Ir patys kaimynai labai malonūs ir mandagūs, tai net jeigu jie kažką ir stebi, ir mato, nežinau, niekas nieko neklausia, niekas nieko nesako. Nes net ir mūsų balkonas iš tikrųjų yra vidinį kiemą, kur žaidžia vaikai, ir yra kitų žmonių balkonai, bet man ten yra okei skaityti, tarkim, knygą, tiesiog, vat kimarint, valgyt pusryčius, kai pas save Jonavoj aš to nebūčiau sugalvojus daryt pavyzdžiui.

Rokas Leonavičius.

O tada privatumo klausimų, kaip sakei, pas tave yra tie vitrininiai langai iki žemės tokie dideli, tai nesijaučia to tokio privatumo klausimas? Kad ta prasme, šalia, sakai, yra daugiabutis ir ta prasme, kad nestebi niekas per langą, ta prasme kaip kas? Nes irgi man tenka nuvažiuot pas draugus į Vilnių, tai, nu nuvažiuojam ir kažkaip atrodo, kad norėtusi tas užuolaidas prisitraukt kažkiek, žinai, ar ar ar, kad biški labiau to to privatumo tokio būtų daugiau. Nes pas mus, nu, ta prasme, Jonavoj nu irgi yra tie daugiabučiai vienas šalia kito, bet, nu, tie langai yra tokie siauresni, mažesni, tai taip, gal biškį taip saugiau jauties, toks privatesnis. [39:45]

TD9.

Yra šitas kažkiek... Ten tas, nu, tie namai, kurie matosi, pas mus, jie yra šiek tiek toliau, plius aš gyvenau 3 aukšte čia, Janovoj, čia dabar gyvenu 5. Tai iš žemės klausimo, nežinau, kaip būtų pirmam aukšte gyvenant... Gal kažkiek... Bet kitas dalykas yra, kad visi kaimynai labai atvirai gyvena tenais. Nu, tarkim, pirmam aukšte matančius aš matau, kaip jie vakarienįauja, kaip jie žiūri ten teliką, žaidžia su šunim, ir aš juos esu mačius gatvėj, žinau jų šuns vardą, tai man nėra, kad aš kažkaip blogai jausčiaus, plius aš nemačiau jų jokioje situacijoje, kur man būtų gėda į juos žiūrėt, o jiems būtų gėda į mane. Tai toksai yra, nu lengvas toks kažkoks pojūtis, kad tau ne gėda neturėt tam tikro privatumo. Bet jeigu tu nori, tu gali užsitraukti tas užuolaidas. Tai kai pir... Bet vat nu geras tavo pastebėjimas šitoje vietoje, ir aš nežinau, kur teisingai yra, nu kas tiksliai pasikeitė ar manyje, ar aplinkoje, bet man yra ok nu ta prasme, vat nei tų užuolaidų traukt, man kaip tik labai jaukumo daug daugiau duoda, bet ten yra aplinka kita, žaidimų aikštelė kitokia, ir medžiai kitokie...

TD8.

Ir ir močiučių nėra – kamerų...

TD9.

Yra močiučių. Mes turim tokių kaimynų, kurie pyksta ant mano šuns, pavyzdžiui, ir yra primėtę net žiurknuodžių. Jo, yra tokių variantų, bet net ir tas vis tiek kažkaip...

Rokas Leonavičius.

Nesustabdo.

TD9.

Nesustabdo manęs džiaugtis, kad yra pokytis įvykęs. Nežinau, kas tiksliai vat duoda. Nežinau, kiek skirti, bet vat tam daugiabučiui ir kiek skirti tiesiog bendrai aurai ir nu niuansams vaikystėj.

M.

Tai čia gal yra toks truputį sureikšminimo, ar ne, pasikeitimas, ta prasme, ten to privatumo kiek...

TD9.

Gal aš labiau gal privatumo turiu šitoj vietoj, kad žmonės labai... Jie žino ir jie kiša nosį tada, nu, jie sako ir ateina, nu nes aš vis tiek tuo metu nesu atskiras žmogus, aš esu priklausoma savo tėvų kažkuriuo laiku, tai jie tada kažką sužino apie mane ir tada jau man sako: "tai kaip čia suprasti?" Dabar, nu, aš iš esmės galiu daryti, ką noriu. Tai čia jau yra truputį kitas tas power dynamic yra kitas. Aš atsakinga už savo gyvenimą ir savo veiksmus. Tuo metu nebuvau ir nelabai galėjau, neturėjau kur slėptis nuo nuo to, ta prasme, aš negalėjau daryti, turėjau kažkaip galvot, kaip apeiti, kad žinodama, kad kaimynai mano stebi ir žiūri per langą ten, kada aš grįžtu ar su kuo aš einu. Tai vat, o dabar tiesiog gal nu nerūpi... Tai

Rokas Leonavičius.

Bet čia irgi galbūt toks labiau kaip požiūrio klausimas irgi sakyčiau. Nes kadangi kai dar teko gyvent su tėvais, tai tai irgi ten kaimynai kažką pasakydavo, ten kažką ne taip padarai, nu tipo dažniau, dažniau viskas eidavo per tėvus, ne tau asmeniškai. O dabar irgi, kai teko, kai įsikėlęs į kitą daugiabutį, kitoj gatvėj, irgi ta prasme, tos sienos yra gana siauros, nu plonos, nesiauros ir labai viskas girdisi: ką kaimynai veikia, kokią muziką klauso, kaip kas. Nu bet tau tiesiog neįdomu, neaktualu, tu neisi pas juos, nesakysi. Jeigu tau kokią 10-11 valandą vakaro, leis tą muziką, okei, nueisi, pasakysi kažką. Bet taip, nu jeigu tau netrukdo nieko, nu tai koks skirtumas, ką jie tenais veikia tuose namuose? Tai aš čia sakau, čia yra labai labai daug požiūrio klausimas šitas. Nes anksčiau žmonėm labai rūpėdavo, kas ką ten padarys, kas ką pasakys, ką... Dabar, kaip ir sakiau, kiekvienas labiau savo reikalus žiūri. Ir toks...

M.

Okei. Dar kažkas gal parašėt kažką su privatumu susijusio? [pauzė] Okei. Kas dar kažką parašėt?

TD6.

Šiluma, jaukumas – dar du žodžiai. Nežinau, kažkaip laukas žvarbus, grįžti žiemą... Vaizdas, sėdi, nežinau, prie kompiuterio, standartiškai ir... Šilta, jauku, mama kažkur sėdi, valgyt padaro ir panašiai. Ir jauku, ir šilta, ir saugu. Nepatikdavo, sakau, nei mokykla, nei nei nei nei gimnazija tai tai man namai buvo saugi vieta. Tiesiog, kur galėdavau ramus būti, ilsėtis.

M.

Okei. Kažkas kažką panašaus turit?

TD7.

Ne, gal tiktai paantrinčiau, kad na, aš to neparašiau, bet ta prasme, bet irgi man asocijuojasi irgi su šiluma, ir netgi dabar, pavyzdžiui, kai aš gyvenu Vilniuje, man po Vilniaus, pavyzdžiui, chaoso ten, kur, nu tiesiog daugiau judesio, ten tie kiemai yra sugrūsti, suspausti, ten ir taip toliau, žmonių

tiesiog daug... Nu čia grįžti, nu tokia nu nu šiluma, ta prasme, tau toks jausmas, kvėpuot lengviau ir ir viską... Tai va su šiluma tokia susiję, kad vat grįžti namo, tėvai, jauku. Tai vat.

M.

Okei, ką dar parašei?

TD7.

Aš šiaip iš tikrųjų labai taip gana primityviai surašiau: tai yra kaimynai, automobilių aikštelė ir laiptinė. Nu, tiesiog fiziniai dalykai, kurie... Tai net nežinau, ar čia verta sustoti šitoj vietoj...

M.

O kodėl automobilių aikštelę parašei?

TD7.

Nu, nes prie daugiabučių dažniausiai būna automobilių aikštelė ir ir ypatingai, jeigu esi vairuojantis, tai tau yra irgi aktualu. Vat irgi palyginimas, pavyzdžiui, tarp Jonavos ir Vilniaus tai yra nepalyginamas. Ant kiek atvažiuoji į Jonavą ir na, aišku, irgi čia yra problemų su parkingu, bet bet tikrai ne taip, ir jie yra labiau pritaikyti... Jie labiau šiuolaikiškesni ir bent jau pas mus dabar yra, vat pas mano tėvus čia Jonavoj padaryta... Na, ta prasme, buvo perdaryta ta automobilių aikštelė, tai jinai nu pritaikyta šiuolaikiniam žmogui. O ten, Vilniuje, matosi, kad jinai buvo suprojektuota sovietmečiu, kai žmonės ten, nežinau, per visą, per 3 namus ten turėjo ten kokias 5... 5 mašinas ir ten nei plėsti nelabai jų yra vietos... Ir ir renovuoti jas, tvarkyti nelabai ten kaip ir irgi kažkas puola. Tai va, tai aš vairuojantis esu ir man tiesiog aktualu tas dalykas ir tiesiog pamatai tuos skirtumus ir asocijuojasi iš karto su daugiabučiais.

M.

O laiptinė kodėl?

TD7.

Nes koks daugiabutis be laiptinės... [juokiasi] Tai tiesiog nežinau, vieta, pro kurią tu visą laiką grįžti namo.

M.

Okei.

Rokas Leonavičius.

Aš gal irgi galėčiau pridėti dėl automobilių aikštelės, kadangi tėvai labai anksčiau skųsdavosi, grįžta namo ir nėra, kur mašinos pastatyt. Taip pat ir dabar yra ta pati problema išlikus. Tėvai gyvena Sodų gatvėj, aš persikėliau į Rietavą, ta prasme problema dar dar ten didesnė galėčiau sakyti, nes nes tų daugiabučių yra daug daugiau, automobilių aikštelės siauresnės, kad ir ten jas tvarko viską, bet nu vistiek yra ta problema išlikus. Tai jo, tai čia toks man gal asmeninė nuoskauda iki šiol išlikus. Kaimynystė... Aš parašęs dar kaimynystę ir užkalbinimas. Užkalbinimas tas toks labiau small talkas toks, kai būna, kai irgi dabar praeini, su kaimynu prasilenki kažką paklausi: tai nusipirko naują automobilį, kaip kas, kad o kodėl pasikeitė? Kiek kainavo, kaip... Nu tiesiog tokie, nu lengvi tokie pasikalbėjimai, kaip sekas darbe, kaip kas. Nes anksčiau... Aš čia galbūt labiau iš savo dabartinės perspektyvos galėčiau sakyti, kadangi dabar irgi ten pat gyvenu... Daugiabutis senam, tai... Kaip kaip tėvai elgdavosi, tai tu taip pat irgi stengies dabar elgtis, kad tėvai irgi pasikalbėdavo su kaimynais, kažką ten persimeta keliais žodžiais... Kokie prie laiptinės susitinka, tėtis ten dar kokias 15 minučių šnekasi su kaimynu, atsimojuoja, nueina namo. Ta prasme nu ir būna tas toks, ta kaimynystė ir tokia bendrystė, nu vis tiek jinai tokia yra... Šiek tiek, taip.

M.

Okei... TD8, ką tu turi?

TD8.

Aš parašiau irgi tokius primityvius: betonas, kiemo draugai ir kaimynai. Čia tokie pirmi turbūt žodžiai, kurie man šovė į galvą, galvojant apie tuos daugiabučius. Betonai jis gal labiau asocijuojasi, ta vat iš iš vaikystės pusės žiūrint, nes tie visi namai buvo ten va būdavo ir tų plytinių, bet bent jau kur aš augau, gyvenau, daugiausia buvo tie tokie blokiniai. Ir tas toks jo dažnai būdavo, kad išėjus į kiemą tas toks pilka aplinkui... Kaip sienos atrodo... Ir šiaip ten dažnai ir kamuolį į tas sienas spardydavom, ten prisigalvodavom... Tai tuo labiau būdavo aplinkui irgi dar šalia namo būdavo toks takas ir jisai su tokia kaip nuolydžiu, bet jisai būdavo ne ne tai, kad visas takas su nuolydžiu, o takas ėjo tiesiom atkarpom, tarp kurių vietom būdavo laiptai, ir tie laiptai irgi ten su tokiais betoniniais bortais, per kuriuos mes ten laipiodavom, šokinėdavom ir nu tiesiog nežinau, kažkaip daug to tokio betono tada. Tiek ir tuose ten namuose, tiek ir aplinkui... Daugiau jo, ten... Ką aš tenai rašiau? Kiemo draugai. Nu tai irgi prisiminus, ta vat vaikystė kažkaip daug prisiminimų kyla, kai ten kieme susirenki ten keliese, ten susigalvoji ką veikti... Ir ir ir ten realiai ten pusdienį praleidi ir ten savaitgalį, kartais nu tai ten visą dieną praleisdavai lauke su tais draugais. Ten su tais pačiais dviračiais kartais ten irgi išvažiuoji, kartais net ten už miesto ribų išvažiuoji... Grįžti, vėl atgal. Ten yra buvę, kad ir ten iki nakties ir ten grįžti, ir ten jau ten... Mama pikta, kad ten grįžai belekaip vėlai, jau ten išsigandusi sako ten “dingai kažkur”. Bet jo... Kažkaip draugų kolektyvas grįžta... Ir kaimynai, nes dažnai irgi tekdavo prasilenkti ir irgi būdavo tų kaimynų, vat kaip Rokas minėjo, kur ar ar su tėvais, ar būdavo ir kaimynų, kurių ten ir su tais pačiais vaikais ten kažką ten pora žodžių persimesdavo, ten ko nors užklaUSDavo. Ten vieną vieną kaimyną, atsimenu, turėjau, kuris kažkada ten dar senesniais laikais buvo su su mano seneliu bendradarbis, ir senelis, kadangi buvo emigravęs, tai kiekvienąkart prasilenkiant... Tai net ir po šiai dienai aš pas mamą kai nuvažiuoju su tuo kaimynu, jeigu prasilenkiu, visad pasiteirauja, kaip senelis gyvena ten, kaip kas, ar viskas tvarkoj, tai vat tas, jo kaimynų tas toksai... Gal bendruomenė per daug šiltas žodis, bet toks vat kontaktas kažkoks... [50:35]

M.

Okei, na, nu jau čia buvot šiek tiek užsiminę, bet dar gal, taip sakant, susidėliot labiau akcentus... Tai kaip atrodo butis tokiam daugiabuty? Ar ne, minėjot, kad mažai privatumo... Gal yra dar kažkokie aspektai galvojant apie buitį, apie tiesiog tokią kasdienybę visiškai?

TD6.

Nežinau, to privatumo kažkaip aš nejaučiau problemų. Pas mane brolis 8 metais vyresnis, tai jisai gana anksti išsikraustė, tai tai nebuvo didelių problemų... Jam turbūt daugiau problemų aš keldavau, tai... Šiaip turėjau savo kambarį, savo erdvę, kur darydavau, ką noriu, ar elektronikos ten projektus, ar kažką tiesiog... Ir ir labai iš iš tėvų pusės labai remdavo tai. Tai vat kažkaip šito šito ne nebuvo man trūkumo... Gal klaustrofobiška daugiau tiesiog jo tą tą tą...

TD9.

Kaip sakant apie buitį tai man atrodo, kad arti viskas. Nu bet čia vėlgi ne ne ne tik apie blokinius, bet tiesiog parduotuvė dvi minutės, ten vaistinė – 3, ten mokykla – 5... Nu čia ir mažo miestelio, aišku, dalykas tiesiog... Bet nu apie tą buitį šnekant, tai, kad tiesiog viskas aplinkui, šalia, ir tu dalinai pažįsti savo ten tą pardavėją, kirpėją, ten vaistininkę, dar kažką. Tai vat iš tos pusės gal... Nu nes kai kurie ir tavo kaimynai buvo realiai, tai...

M.

Okei, tai bet kažkiek girdėdavos, ar ne, kaimynai? Ta prasme, kaimynų dalykai?

TD6.

Jo.

M.

Tiktais ne ne visada sureikšmindavai tai būdamas mažesnis...

Rokas Leonavičius.

Ir dabar tai yra, kaip ir minėjau prieš tai, bet tai tau pasikeitęs labai požiūris, kai anksčiau kažką kaimynai pasakydavo, tai dabar tiesiog tu savo reikalais užsiėmęs ir tiek. Tiek žinių, ta prasme...

M.

Okei.

TD9.

Nu mano tėvai, pavyzdžiui, atsimenu žinodavo visų mašinas... Nu ta prasme, galvoju, kas, kur, kada... Nes ne tik kad apie mus šnekėdavom, bet ir mes šnekėdavom. Natūralu. Tai mano vat tėtis, mama sakydavo: “o čia tas grįžo... O čia, o čia jau raudona, buvo prieš tai ten sidabrinė. Kaži kodėl nusprendė tokią pakeist?” Tai vat tokie dalykai irgi būdavo. Kažkieno gal paklausdavai, kažkieno ne. Visą laiką žinodavo, kas nauji įsikėlė, kodėl pardavė ten, pavyzdžiui, kieno vaikai, kurio amžiaus. Čia nu iš tėvų jeigu pusės, nes man tai ten bam bam, nu tuo metu. Bet tai jie taip vat atsiminus, tai nu jo, turėjo tą kontaktą ir žinodavo savo aplinkos kažkokius tai pokyčius, tuo pačiu patys kažkaip atliepdavo juos, dalindavosi ta informacija, gaudavo tos informacijos. Tiktai vat tose kritinėse, kritinėse situacijose gal nebuvo to bendruomeniškumo, kurio tikėtumeis, nu, pagalbos kažkokios ar dar kažko...

M.

O pavyzdžiui, kokia kokia kritinė situacija?

TD9.

Kad kažkas rėkia ant savo vaiko gretimam bute, pavyzdžiui, ir rėkia ne šiaip, kad “ai, ką tu čia padarei?” Bet nu su visa tirada ir keiksmazodžių, kažkokiais neaiškiais dundesiais, kurie, galbūt nu indikuoja kažkokius tai fizinius galbūt interactionus. Tai “ne mano reikalas čia yra”, tai...

M.

Tai tarsi visi vieni apie kitus viską maždaug žinojo, bet tas privatumas toks...

TD9.

Jo, tai vat tas vat toks privatumas – nu okei, tu matai, ką aš valgau, bet, tarkim, aš žinau, kad tu, nu, galbūt fiziškai kažką neteisingo darai savo vaikui – aš irgi šitą žinau, bet aš nieko, nu, nesakysiu, nedarysiu. Greičiausiai. Galbūt ir buvo kažkurių, kurie ten iškviisdavo, aš nelabai pamenu, šito, ar buvo kada atvažiavę kažkas ar ne, bet nu, kad tie dalykai būdavo ir kad mes, nu, tarsi juoko forma nurašydavom... Nu tarkim kai ten per giminių susitikimus tu šnekiesi ir tu pasakoji, nu, kad “ai, va čia vat buvo čia” ir kažkas pasijuokia, pasijuokia: “nu va kam nebūna, va, mes čia irgi”, čia močiutės ten pasidalina istorija “nu tai kaip kitaip vaikus auginti?” žinai. Ir tai tu tokį turi, kur nu... Nu sakau dabar vat savo suaugusius gyvenimą lyginant ir matant savo tėvus tada, tai atrodo biškį crazy. Nu bet čia jo... Nes jo, tu girdėjai, tu žinojai, tu matei. Tai vat man tas privatumo vat gal klausimas yra. Šiuo metu jeigu tu taip nori elgtis, tu greičiausiai nenorėtum, kad tai būtų vieša. Tuo metu tau nebuvo svarbu, kad tai yra vieša.

M.

Okei. O, pavyzdžiui, ar buvo didelė kaimynų kaita? Ar atsimenat, kad labai ten keistųsi kaimynai?

TD8.

Visiškai nebuvo kaitos atrodo.

Rokas Leonavičius.

Pas mane būdavo keliuose butuose, kur žinai, kad jie yra nuomojami, taip, kas metus kokius vis pasikeisdavo tie nuomininkai. Bet o šiaip didžioji dalis tai jo jo, tie patys ta prasme.

M.

Visus tuos metus, kiek gyvenot tie patys?

Rokas Leonavičius.

Tai net ir dabar grįžti pas tėvus, užėini, užsuki, tai pasilabini, pasisveikini, kaip sekas, tas small talkas vis tiek būna. Tai taip toks

M.

okei.

TD8.

Yra vieni kiti pasikeitę. Bet būdavo net... Vaikystėj, atsimenu, ten irgi kažkuriam bute, kad labai ilgai ten gyveno vieni žmonės, paskui kažkaip ilgą laiką nieko nesimatė, ir paskui kiti žmonės ten tą butą ar ten nupirko, ar nežinau tiksliai, kaip ten pasikeitė tie savininkai, bet atsimenu, kad žiauriai keista buvo matyt kažkokius naujus žmones tam pačiam daugiabuty, nes toks kažkaip vis tiek jausmas buvo, kad čia, nu, ten, vat čia mes gyvenam, čia mūsų ir čia dabar kažkokie ten vos ne nežinau... Svetimkūniai atsikraustė kažkokie nesavi į ten į mūsų teritoriją. Toks nu viduj vat toks jausmas kažkaip buvo, bet paskui ten, aišku, ten per kažkiek laiko susigyveni, susibendrauji su tais naujais kaimynais ir ir... Jo ir viskas gerai. Bet daug kaitos ten nebuvo, per visus metus tai ten turbūt keli butai pasikeitė toliau iki šios dienos dar daug kas tie patys gyvena.

M.

Okei. O galvojant, pavyzdžiui, estetiniu požiūriu apie vat šituos daugiabučius, tai kokie būdvardžiai geriausiai apibūdina juos jums?

TD9.

Aš turiu tik ištiktuką – ew [pykinimo garsas, visi juokiasi]. Žodžiu nežinau kaip rašysis.

Rokas Leonavičius.

Renovacija būtų geriausias žodis, ta prasme, nes Jonavoj tai 80-85% visų daugiabučių realiai yra renovuoti. Nes jo palyginus kaip ir anksčiau. Va kaip kolega minėjo, kad betonas tas būdvardis – nueini, visi pilki, visi vienodi, nu realiai visi vos identiški būdavo daugiabučiai. Dabar vienas va čia matosi [rodo į daugiabutį pro langą] rudos spalvos, kitas kažkur su raudonais balkonais kokiais. Nu ta prasme labai pasikeitė tas estetinis vaizdas ir pačios laiptinės viduj perdažytos, tvarkingesnės, nu labai labai pasikeitęs tas bendras vaizdas. Tie daugiabučiai tie patys, bet pats estetinis vaizdas visai kitoks. Taip, anksčiau būdavo jis daug niūresnis, daug toks šaltesnis, o dabar tokio daugiau pozityvo atsiradusio.

TD9.

Bet va matai, kaip man. Nu aš čia paantrinsiu tiesiog ką tu sakai. Pas mus neseniai pabaigė renovaciją, ten, kur mano tėveliai gyveno ir ten kaip tik man atrodo, ant to, kas skaudėjo, ant to, kas nebuvo gražu, nu ant viršaus užteptas sluoksnis dažų, tiesiog, kad nu va dabar tas pats, bet geltonai! Ta prasme ir man tai visiškai... Nu jo, iš išorės, na, sakykim, bet irgi tie namai ten jie nusidažo, nusitrina, ten juos gali apmėtyt žemėm ir nieks jų neplauna, ten po po metų jie gali tai pat atrodyt. Ten įdauži ir kai kurie irgi laikosi su tom sudaužytom išorinėm plokštėm, nežinau kiek kiek laiko,

bet konkrečiai viduj... Va dėl to mane palietė, nes pas mumis nieko nepakeitė toj laipinėj viduj, tik kad perdažė, ir nu man tai kosmosas, ant kiek kainavo tie dalykai, bet tam, kad tiesiog tas sovietinis paveldas dabar kitokiu, citriniu skoniu.

TD8.

O kodėl? Būna dar pašto dėžutės pakeičia... [juokiasi]

TD9.

Ne pas mus.

Rokas Leonavičius.

Radiatoriai pakeisti...

TD9.

Nežinau, gal mes susitarėm dėl kažkokio mažesnio package, bet ta prasme... Aš nesu labai daug vaikščiojus čia, nežinau, kaip gali pasikeisti, bet nu čia, sakau aš kai buvau labai apsidžiaugus, kad vat pakeis, ir tada atėjau jau, kai sakė “va čia jau taškas”.

Rokas Leonavičius.

Bet tu kažko labai taip stipriai tai tu nepakeisi... Nu, aišku, ten gali kažkokį paveikslą, žinai, padaryti ant sienų, dar kažką, nu bet tai šiaip vizualiai pačio projekto, tai tu ten labai daug stipriai kažko nepadarysi. Tuos pačius, nu, turėklus dar pakeist kitokia spalva, nu bet tai, kad ten kažkaip labai labai

TD9.

Nu aš sakau, kad laiptai, jeigu buvo, tarkim, nuskilinėję, tai kad nu jau jie bus laiptai dabar, nu, žinai, atnaujinti, kažkaip užpilsim... Nu, aš nežinau, aš toj srity nesigaudau. Bet nu jeigu jau vyksta renovacija, kažkoks atnaujinimas, tai aš tikėčiausi, kad tu įeini ir tu jauti, kad čia buvo keista, o dabar tiesiog su tuo voleliu, žinai, praėjo ten kažkur vietoj ir tipo va juosta atsirado, dabar geltona, visi tokie “u, fancy”. Nu ne, man tiesiog kito skonio sovietmetis. [59:48]

TD6.

Kažkaip nebuvo tos problemos pas mane. Mes šiaip iš iš dalies dėl to, nes palaikydavom tvarką, gan... Kaimynų ta buvo... Nors nebendraudavom visiškai, kiek čia jūs kalbat, kad ten dalintis kažkuom... Bulvės, obuoliai ir panašiai, bet bet mes rūpindavomės... Atsimenu, net su mama dažėm laiptinę ir ten šveitėm ir viską ir ten, ir ten ornamentais visokiais, kai parenovavo actually, tai nu nežinau, tipo tiesiog... Pas mus nebuvo, pas normaliai atrestauravo, aišku, tie patys laiptai ten apvalūs liko, bet bet bet sienos ištinkavo gražiai, tvarkingai irgi nežinau kažkaip, nepasisekė tau...

TD9.

Nu, sakau, nu čia gali būti pilnai, aš nežinau.

TD7.

Nu nu aš irgi paantrinėčiau, pas mus, pavyzdžiui, renovacija, vat jau pas tėvus Jonavoj baigėsi praeitų metų vasara. Tai nu irgi buvo ta prasme laiptinėj spalvos žalia ir raudona, nu ta prasme, iš dviejų pusių ten žalia ir tada per priekį raudona. Dabar tiesiog pilka, ta prasme viskas pilka ir netgi atsimeni tu... Nu tu atsimeni, kad ten, tarkim, būdavo, nu toks išdaužtas tiesiog. Nu ir kaip TD9 sakė irgi nu ta prasme, kad bent užtaisyty tą įskilimą... Ne, tiesiog voleliu praėjo, ten dabar pilka skylė. Buvo kažkada raudona skylė, dabar pilka... [juokiasi]

TD9.

Grynai grynai same, nu visiškai

TD7.

Vat man irgi atrodo.

TD6.

Bet kažkaip pas mus ištinkavo visas sienas normaliai ten su tuo

TD7.

Sienos jo, sienos jo bet bet bet bet pavyzdžiui, ten ta vieta, kur jau eini, tai...

TD6.

Ai grindys, ta prasme?

TD7.

Jo jo...

M.

Gali prasiųst... [dalinamos nuotraukos]

Rokas Leonavičius.

Po vieną pasiliko?

M.

Ne, gali tiesiog siųst pažiūrėt. Nu kad jau čia pradėjot apie renovaciją taip intensyviai kalbėt, tai tai čia siunčiu dabar nuotraukas renovuotų ir nerenovuotų daugiabučių. Tai kaip jūs...

TD8.

Dabar bent įvairovės daugiau, nes seniau būdavo visi namai vienodi ir kažkur į kitą rajoną nuvarai “o čia geltonų plytų daugiau”

TD9.

Jo!

TD8.

Dar kitur nuvarai – “eik tu, čia raudonų plytų!”

M.

Nu tai kaip jūs bendrai vertinat šitą pokytį renovacijos? Ta prasme, jums tai atrodo... Vat TD9, kaip suprantu, nelabai čia teigiamas pokytis...

TD9.

Tiesiog uždėjo glaisto ant to pačio, nu man asmeniškai.

TD8.

[nesigirdi frazės] Aš tai teigiamai vertinu, nežinau.

Rokas Leonavičius.

Aš tai irgi labai teigiamai, nes palyginus irgi, jeigu žiūrint asmeninių finansų pusę, tai palyginus, kiek anksčiau mokėdavo už nerenovuotą butą tarkim šildymo metu, tai kiek dabar tenka mokėti, tai kosmosą, kiek labai pasikeitė. Tų pačių tėvų bute tai sumažėjo kaina realiai dvigubai. Dabar kur irgi pasišneki, kur ta prasme, kai būdavo senesnė renovacija pati pirma, ten kokių [20]10-12 metų, tai

tėvai moka dar šiek tiek daugiau negu kur aš dabar gyvenu. Labiau nu su naujesne renovacija. Kur dabar šalčiausią mėnesį praeitais metais, nu ne paslaptis, neturiu, ką slėpt, mokėjom 15 eurų dviejų kambarių bute, nu kur ta prasme...

TD9.

Nice.

Rokas Leonavičius.

Jo, sakau. Ir tie patys radiatoriai pakeisti naujos renovacijos butuose, nes pas tėvus tie patys seni, tie vadinami špižiniai radiatoriai su tom baterijom. O pas mus dabar tie nauji reguliuojami. Gali pasireguliuot: jeigu per karšta – susimąžini, per šalta – pasididinti tą šilumą. Aš tą naujesnę renovaciją nu aš sakau man labiau prie širdies, labiau patinka. Senesnė irgi viskas okei. Tai ir tuo ekonominiu aspektu tai labai pasijuto ir šiaip sakau viskas...

TD9.

Bet už ją reik mokėt... Nu bent jau mano tėvai, ką sakė, kad tu moki mažiau už šildymą, bet tu moki už renovaciją ir gaunasi kaina identiška mėnesio gale kaip ir buvo panašiai kaip būdavo prieš...

Rokas Leonavičius.

Jo, jo yra tas momentas, jo, renovacijos kaina...

TD8.

Šiaip pigiau gaunasi

TD6.

Sienos nepelyja, ant viršaus pavyzdžiui tos siūlės būdavo...

TD8.

Jo, jo bet šiaip pigiau gaunasi mokėt už renovaciją ir šildymą, negu už šildymą be renovacijų. Mūsų pavyzdžiui nors ir vat nu dabar gyvenam su šeima daugiabuty tam pačiam, tik jisai renovuotas jau. Ir radiatoriai nors ir palikti tie seni, bet perdaryti, kad galėtum reguliuot...

TD7.

Termostatas...

TD8.

Jo, tai mūsų nors ir kampinis butas, bet tai mes ten tų radiatorių... Nu mes praktiškai visą žiemą čiut nepilnai užsukti būna ten realiai stogas kiek išyla, ten praktiškai prišildo tuos namus ir nežinau... Ten už tą šildymą tai mes minimaliai mokam...

TD9.

Nu praktiniai gerai duodam... Super. Šilumą laiko. Bet nu nu aš žiūriu va dabar į tą [rodo į namą pro langą], na jis gražiau atrodo, aišku, negu šitose nuotraukose, nieko čia nepasakysiu, čia Černobylio nenufilmuosi. Bet nu tas vaibas jisai ten... Nu ypač vat laiptinėse jaučiasi, nes jau iš išorės, sakykime jo...

M.

Tai iš išorės atrodo estetiškiau dabar, bet vis tiek kažkokią tą dvasią neša, ane? Taip, suprantu?

TD9.

Jo, bet tu žinai, į ką tu žiūri.

TD8.

Čia kaip sako, gali žmogų iš kaimo išvaryti, kaimo iš žmogaus neišvarysi, čia panašiai, gali vaizdą vaizdą pakeisti, ta pati, pati esybė lieka, bet... Bet šiaip miesto vaizdas tai vis tiek gražesnis, ypač ten, pavyzdžiui, atvažiuoji, tarkim, va nuo Kauno, nuo Šveicarijos kalno, nusileidi, pasižiūri ten tarp medžių ir Rimkų visą rajoną, ten namai gražūs. Tai bendras, bendras miesto vaizdas visai kitoks. Jau ne, nebėra taip tokios tos sovietinės nuotaikos, to tokio...

Rokas Leonavičius.

Ir šiaip ta nuotaika labai sukuria vidų to pačio buto, kokiam tu gyveni, ar tu esi susitvarkęs pats savo asmeninį, atrenovavęs savo asmeninę erdvę pačią, ar tu gyveni tiesiog, nežinau, pasikeitė į duris, persidėjai, užsidėjai naujus tapetus ant sienų ir viskas. Tai labai priklauso, kaip tu pats susikuri tą savo erdvę. Nes vis tiek tu daugiausia laiko, ką tu, tu tiesiog praeini ir viskas, o didžiąją dalį praleidi vis tiek pačio buto.

TD8.

Užsimerki...

Rokas Leonavičius.

Jo jo, užkyli, atidarai duris...

TD8.

Įsimeni, kiek laiptelių iki namų [juokiasi]...

Rokas Leonavičius.

Jo, tai šitas labai daug ką duoda irgi.

M.

Okei. O kaip, pavyzdžiui, galvojat, ar tikriausiai yra tekę, ar ne, su kitais žmonėmis iš kitų miestų bendrauti, kurie irgi augo, gyveno tokiuose daugiabučiuose. Tai kaip manot, ar yra kažkokių bendrumų? Ta prasme galvojant vat apie jonavičius, apie gal kauniečius ir visus kitus, kurie irgi vat augo tokiam tokiuose namuose?

TD6.

Sakyčiau, viskas labai nuo rajono paklauso, nesvarbu, koks miestas, tiesiog. Kur daugiau kas gyvena statistiškai, koks kontingentas, kokie darbai aplinkui

TD8.

Jo, čia labiausiai nuo žmonių turbūt priklauso, nes, nu vistiek aplinka, aplinka, namai tai aplinkos dalis, bet pačią tą visą aplinką tai kuria žmonės, jie priklauso nuo rajono, nuo žmonių. Bet pagrindiniai dalykai tai turbūt daugiau mažiau panašūs.

M.

O kaip galvojat, kokie tie pagrindiniai dalykai?

TD8.

Nu tai ten tos sovietinės žaidimų aikštelės, pavyzdžiui, tai būdavo ten kokia nors ten supynė, tas vat ratelis, kur ten iš 5 vietų tik ant vienos lentelės yra kur atsisėsti, ar ten kokie nors ten tie tokie gaubliai dideli kaip būdavo, ant kurių karstyti, kuriuos ten paskui iš žemės išlupdavo, ridendavo per kiemą vaikai. Taip... Nu tokie vat...

TD9.

Tetulytės vietos.

TD8.

Nu tai ten tetulytės, ten kaimynas, kur ten, ten kokia ten mašina ar ten langas su kamuoliu pataikydavai ir ten rėkdavo...

TD9.

Man kas labai yra įsiminę, tai kur nuvažiuojant, pavyzdžiui, Alytų, kiek teko būti, arba nu čia labiau Dzūkijoje kiek kiek vat iš... Nes šiaip, sako, žmonės šiltesni, patin kažkiek šiek tiek gal galiu patvirtinti, bet esu buvus keliose laiptinėse, kurios, nu buvo išskirtinai labai gražiai ir šiltai prižiūrėtos. Ten išnerta visokių vazonėliams dalykų prikabinta, paveikslų kažkokių sudėta, augalai prižiūrėti tiek, kad per visą sieną nueina ten... Ir tada tu pasigilini, kas čia nu ten... Per Kalėdas jie buvo vat irgi išsipuošę ten tokius didelius, dėžes kabino ant laiptinės viršaus, ta prasme, kaip tipo va Kalėdų metas, ir jie ten tiesiog su laiptinės... Nu žmonės tiesiog susirinko ir padarė. Tai mano draugo mama tenais gyvena, ir aš tiesiog... Ilgą laiką ir aš vat su ja irgi kalbėjau tai “kodėl pas jus čia taip kietai? Gyvenime nieko panašaus nemačiau”, “tai pas mus labai aktyvi bendruomenė, mes čia vieni pas kitus nueinam, čia va pusryčius aš kartais ten valgau, kartais ten valgau”. Jie ten va tarpusavy keičiasi ten va tais pyragais... Nu vat čia aš skaitau, kad nu vat ta bendruomenė kažkokia, kur žmonės bendrauja ir pas juos nėra to tokio kažkokio negatyvumo. Kodėl konkrečiai ten – nežinau, susibėgo, statistinis atsitiktinumas, kažkokia tai laimė, sėkmė. Bet nu jo jiems nepakenkė to, kad jie gyveno tokiam pačiam ar gal net baisesniam name, negu kad aš vat, pavyzdžiui, užaugau, su mažesniais dar langais, bet žmonės tiesiog pasidarė sau šventę, vat, nu absoliučiai kiekvieną dieną kuriasi va tokį ir tikrai labai yra skirtumas. Labai va, pritariu, ką TD8 sakė, kad, nu tie dalykai, jie kaip atsištapavę, jie atitinka. Bet kalbant apie vat tą laiptinės vidaus kažkokią tą tokį šilumos tą kūrimą, tai nu vat jo nebuvo pas mane, nes pas mane galbūt vat tie žmonės visi tokie buvo, kur nu kažkas ten kažką kažkam gadino, o ten sutapo taip, kad nu jie visi, nežinau, kai kurie ir giminėm, vat tiesiog pažįsta vieni kitų ten senelius ar dar kažką. Išvažiuoja kažkur kartu... Kaimynai! Kosmosas!

TD8.

Tai čia kartais ir vieno žmogus užtenka, vat pavyzdį turiu, pavyzdžiui, brolis dabar kur gyvena irgi daugiabuty ir pas juos ten viena kaimynė nauja atsikraustė. Ir kažkaip jinai pati viena sau tiesiog iniciatyvos ėmėsi, ten laiptinėj ant turėklų su grandinėm tarp aukštų pakabino ten gėlių vazonus, ten... Kai šventiniu laikotarpiu būna, irgi jinai ten ant turėklų papuošimų kažkokių uždeda, dar kažko ten tarp aukštų, ten irgi gėlių kažkokių pastačius ir tiesiog vat vienas žmogus, bet kažkaip netingi, randa laiko, randa motyvacijos ir ir vat. Nes nu jai pačiai gal tiesiog vat smagu, fainai, bet tuo pačiu ir... Aišku, turbūt yra ir ten kažkokių kaimynų, kur eina ir ten skundžiasi “ko čia prikabino čia tų vazonas”. Bet tai daugeliui turbūt vis tiek fainai, smagu tas kažkaip. Dar plus po renovacijos pas juos irgi ta laiptinė ten kažkiek ap aptvarkė, ten išstinkavo, perdažė, ten tas pasikeitė kažkiek tas vaizdas, bet vat ir tų kai kurių kartais kad ir pavienių žmonių kažkokia iniciatyvą vis tiek pridėda to vat... Pokyčių aplinkai. [1:10:47]

M.

Okei, o dar vat įdomu, jeigu nuvažiuojant į kažkokius kitus miestus, irgi vat į tokias vietas, koks jausmas aplanko, ta prasme...

TD8.

Keista.

M.

Kodėl keista?

TD8.

Nežinau, eini ten, laiptinė, turėklai kitokie kažkokie, dar kažkas, tokie vat smulkūs skirtumai, kurie ateini, iš išorės tas namas kaip ir taip pat atrodo, paskui pažiūri “blemba, ten balkonai biški kažkaip čia kitaip padaryti”, ten dar kažkas, tai toks kaip ir

TD6.

Klaipėdoj balkonai mozaikinėm plytelėm iškljuoti, pavyzdžiui...

TD8.

Arba kitur nuvažiuoji, ten būna kampiniai tie balkonai ir kokie nors ten dar į lauką ten iš išnešti, ar ten tokių visokių... Ar kaip būna ten ypač daugiausia... Nežinau... Gal Vilniuj turbūt kur, kur daugiabučiai tie tokie, kur... Pas mus, pavyzdžiui, kai būna daugiabutis ir jisai visas, tarkim, per visus aukštus vienodas, o ten ta prasme tų daugiabučių nemažai yra, kur ta architektūra tokia nesimetriška, kur ten eina, tarkim, ten vienoj pusėj balkonai iki 5 aukšto, ten kitoj, ant kito namo šono, ten tiktai nuo 7 aukšto balkonai prasideda, ten dar kažkokie ten priestatai. Toks, kur nėra jisai visas toks vienodas, bet vat priklausomai dar nuo aukštų, tarkim, skiriasi kažkokie dalykai, dar kažkas, tai toks at atrodo... Kai tu esi pripratęs visą laiką prie vieno, nuvažiuoji, atrodo, ten tiesiog nu vat keista. Kad ir kad ir tie panašūs namai, kur iš išorės vos vos praktiškai niekuo nesiskiria, bet vat užėini į vidų ir, sakau, kažkas kvapas kitoks laiptinėj, ten pašto dėžutės kažkokios kitokios ten neaiškos, nežinau, tokie vat skirtumai, kur tu esi pripratęs prie vienokio vaizdo ir ten vat kažkas kitaip, ir iš tų smulkmenų tokia dauguma susideda, kur tiesiog. Tiesiog nežinau, bent man tiesiog keistumo jausmą kelia.

M.

Okei. O TD7, TD6, jums gyvenant... Jūs dabar gyvenat kituose miestuose, bet irgi tokiuose daugiabučiuose, ar ne? Tai kaip jums estetiškai ta prasme jausmas?

TD6.

Jonavoj gražiau.

M.

Jonavoj gražiau...

TD7.

Jo, tikrai gražiau.

TD6.

Daugiau susitvarkė viską, pas mus ten močiučių pilna, tie namai nerestauruojami, laiptinės tokios nu tvarkingos, bet tikrai nieks nesistengia, kaip kaip pas mus būdavo, ten su mama dažydavom laiptines, panašiai.

TD9.

Tavo mama žiauriai cool, by the way.

TD6.

Jo, daug darbo įdėdavo.

TD7.

Šiaip jo, atrodo, kaip ir namai panašūs, ir statybos metai yra panašūs, ir taip toliau... Nežinau, gal čia ta renovacija čia tiek lemia dabar tą vaizdą ir taip toliau, bet nu kad ir tas rajonas, aš gyvenu

Karoliniškėse, nu atvažiuoji tu iš Jonavos į Vilnių, nu tikrai, nu ta prasme susidaro tas vaizdas, nu aš negražiai išsireikšiu, nu sovietinė chruščiovkė nu tokia, nu kur, nu žymiai tragiškiau negu Jonavoj visom visom prasmėm...

TD6.

Tai aš kai tas nuotraukas rodei, tai va Kaunas ir Jonava, ta prasme, vienas renovuotas, kitas visiškai ne, ta prasme...

M.

Okei, tai nu čia nemažai aptarėm dalykų, tai biški jau einam link apibendrinimo. Tai tai iš to, ką aptarėm, ką pakalbėjom, pabandykim sudėlioti plusus minusus gyvenimo daugiabuty. Gyvenimo tokiame daugiabuty galvojant ir apie vaikystę, ir apie dabartį, nu žodžiu, bendrai visiškai...

TD6.

Viskas arti, turbūt, sakyčiau...

M.

Pliusas, ar ne?

TD6.

Jo, jo.

TD8.

Draugai turbūt, tas kolektyvas kažkoks...

M.

Mhm... [pauzė]

TD7.

Na jo, galbūt, bet čia tas pats turbūt, kad galimybė tam bendruomeniškumui. Ta prasme, jeigu reikėtų kažką...

M.

Jo, čia prie kolektyvo tikriausiai... Kas dar? Galit ir minusus sakyt.

TD6.

Nu TD9, varyk. [juokiasi visi]

TD8.

Tai mes plusų padavėm, tu minusų pavaryk.

TD6.

Aš rašyčiau, kad klaustrofobija, nes nu uždaros sienos, kiemai... Išėini, kiemai irgi gan uždari dažnai būna, bent jau Kaune. Čia Jonavoj pas mane kažkaip tas kiemas geras buvo, tai...

Rokas Leonavičius.

Plonos sienos, gali parašyti...

TD6.

Maži langai, na šviesos trūkumas...

TD8.

Bet ir tuos langus užtraukia dieninėm užuolaidom, dar naktinėm užuolaidom, dar po apačia ruoletus užtraukia, kad tikrai... Iš lauko žiūrint nesuprasi, ar šviesa dega, ar ne viduj [juokiasi].

TD9.

Jo jo, visiškai, mano tėtis turi išsireiškimą tokį labai juokingą, čia cituot gal nereikėtų, kad jeigu mes tik užsidegam lempą virtuvėj, tai jis iš karto bėga, nu bėga [pabrėžia] prie užuolaidų uždarinėti – “bloga akis!”. Sakau “kieno?” – “kaimynai mato”.

M.

Nu tai dar minusų ar plusų?

TD7.

Nu tai gal prie minusų gal gal privatumo stoka, ta prasme, nu kaip ir kalbėjom ten, jeigu jeigu nusipirkai naują automobilį, visą laiką visi pamatys, eisi ten su taše iš parduotuvės... Tai net atsimenu, yra buvę vaikystėj “o, ką nusipirkai?” Žinai...

TD6.

Aš sakyčiau, galima, kaip tik kaip tu minėjai, TD7, bendruomeniškumo galimybė? Tai aš sakyčiau, kad šitas yra ir minusas tuo pačiu, nes jeigu ta galimybė neišnaudota, tai nu nu sucks, nes susirenka visokių žmonių ir tada gaunasi toks... Visi už save, žinai, nieks niekuo nesirūpina, nieks niekam nerūpi, vat tas šiek tiek ir liūdna, žinai, galbūt. Tai aš nežinau, bet nežinau, ar čia...

TD8.

Tai čia šitas priklauso turbūt nuo...

TD6.

Nuo tavęs pačio, turbūt.

TD8.

Ir nuo tavęs pačio, ir apskritai nuo žmonių, kas gyvena tam name.

M.

Parašiau “apatijos galimybė”, nu tai čia kažkas į tą pusę tikriausiai...

TD8.

Gali būt ir taip...

TD9.

Estetikos... Nu tokia melancholija, toks pilkumas ir toks... Net kai saulėta, vis tiek liūdna, toks, hm...

M.

Mhm, nu tai jau čia minusų gerokai prirašėm...

TD8.

Grįžtam prie plusų...

TD9.

Galvoju, galvoju... Nes man tas nesisieja būtent su sovietiniais. Pavyzdžiui, tie plusai, kuriuos jūs čia surašėt nu tai yra bet kurio daugiabučio dabar, nu naujos statybos daugiabučio, tai yra lygiai tokie patys plusai, kad tu gali... Tu gali nuosavam name gyvent, gatvėj turėt bendruomenę, kaime

gyveni, vienkiemy, tu vis tiek gali turēt žmones. Tai kad tai blokinis būtent turėtų kažkokį vat jam, kad priskirčiau tuos šituos žodžius, tai nu ne, labiau tiesiog...

TD8.

Nostalgija...

Rokas Leonavičius.

Va dabar irgi užsiminei naujos ir senos statybos daugiabučių tai kaina labai akivaizdžiai skiriasi...

M.

Kaip plusas ar kaip minusas?

Rokas Leonavičius.

Plusas, plusas, kaip plusas, jo.

TD8.

Tai dar nuo vietos priklauso, užtenka Jonavos ir ten, pavyzdžiui Ruklos daugiabučių, butų kainas palyginti.

Rokas Leonavičius.

Du kartus skiriasi viskas...

TD8.

Tai dar daugiau...

TD6.

Kiek kainuoja vieno kambario butas kainuoja? Ar dviejų?

TD8.

Jonavoj?

Rokas Leonavičius.

Dviejų dabar kokių 50-60, 50-70 gali būt.

TD8.

Labai dar priklauso ar ten remontas dar yra prieš 15 metų ar ar prieš pusmetį, nes ten gali rast turbūt nuo 40 iki kokių 80

TD6.

Čia dviejų kambarių?

TD8.

jo.

TD9.

Jo, dviejų, nes aš dabar kaip tik žiūrinėju tas kainas

Rokas Leonavičius.

Jo, aš dabar kaip tik dieną žiūrinėjau.

TD8.

3 kambarių butą, tai ten praktiškai vos ne už ten namo su daline apdaila kaina gali nusipirkt...

Rokas Leonavičius.

Aš dar net irgi vakar žiūrėjau Jonavoj, čia kaip tik Klaipėdos gatvė netoli, yra įmestas skelbimas dviejų kambarių nu bet ten jau remontas ten visiškai padarytas flow, tai buvo įmestas už 95 tūkstančius, bet numetė iki 87 dabar jau, taip stipriai nukrito, bet vis tiek brangu, 90 tūkstančių už du kambarius. Nu bet jau ir senos statybos jau tos kainos yra visiškai užkilusios.

TD9.

Nu bet dabar visur. Nu bet šiaip toksai, kur tu gali, nu tu sumoki šitą sumą ir tu gali realiai gyvent visiškai. Ten yra skalbimo mašina, ten yra orkaitė, ten yra mikrobangė, viskas yra. Nu okei, tu ten nusivalysi dulkes, bet šiaip... Tai tas visai, nu tikrai labai didelis plusas, nes jeigu tu norėtum tokio varianto Kaune arba Vilniuj...

Rokas Leonavičius.

Be šansų visiškai. Jo, tai mes irgi, sakau, mes irgi planavom žiūrinėtis ar Kaune, ar Vilniuj kažkur būstą nuosavą, bet vis tiek pasirinkom Jonavą, nes nu labai didelis aspektas yra yra kaina. O kitas dalykas, kad nu iki to pačio Kauno, kaip ir minėjau, dirbu Kaune, tai ta prasme, 20 minučių iki centro, nu gerai, 30 minučių iki centro ir ta prasme... [1:19:37]

TD9.

Kokiu greičiu važiuoji?

Rokas Leonavičius.

Kaip?

TD9.

Kokiu greičiu važiuoji?

Rokas Leonavičius.

6 ryto išvažiuoju, vat as yra momentas.

TD9.

Ai tada taip, tada taip.

M.

TD8, tu minėjai nostalgiją. Tai čia plusas ar minusas?

TD8.

Nu man tai plusas toks vis tiek, jeigu nu... Nes aš manau čia kaip prieš tai buvo ten diskusija, flashbackai, kažkas, tai čia turbūt tokie, tas ir skirtumas, kad flashbackus sukelia blogi dalykai, nostalgiją sukelia geri dalykai, tai jeigu galima būtų taip sulygint.

M.

Tai nostalgija kažkokiai vaikystei, kažkam?

TD8.

jo.

Rokas Leonavičius.

Prisiminimai vis tiek tie patys irgi, nostalgijos irgi.

TD9.

Jo, nu čia tas pats kaip “prie ruso buvo geriau” [visi juokiasi]. Tu buvai jaunas, gražus ir capable, tai aišku...

TD8.

Nepamiršk, įrašinėja [juokiasi].

M.

Na okei, tai gerai. Tai čia nemažai visko prirašėm. Tai kaip manot... Tai žodžiu, tai plusai tai viskas arti, draugai, kažkoks bendruomeniškumo galimybė, kaina mažesnė, ar ne? Prie minusų - klaustrofobija, plonos sienos, maži langai, privatumo stoka. Tai kaip manot, kas nusveria? Ar plusai, ar minusai?

Rokas Leonavičius.

Kaina. [visi juokiasi]

TD9.

Ne, nu tu nusipirksi tą namą. Tada atsisėsi “nu man čia nepatinka”, tai irgi toks...

TD8.

Aš dar kadangi kadangi gyvenom devynaukštį, tai turbūt tas namas dalinai prisidėjo prie mano vaikystės liftų baimės... Nes ten... Aišku, mes antram aukšte gyvenom, lifto nenaudojom, bet nu kartais būdavo pas kažkokį kaimyną varai ten į kokį 6 aukštą ir dažniausiai vis tiek pasirinkdavai laiptais tiesiog, nes tie liftai ten seni tokie, kur ten, blemba, nežinai, bet bet kuris pakilimas gali virsti nusileidimu, man atrodo [juokiasi].

TD7.

Didesniu greičiu...

TD8.

Jo, jo, ne nežinai, kada kada tos durys paskutinį kartą užsidarys...

TD6.

Aš kažkaip šokinėdavau tuose liftuose, atsimenu...

TD8.

Va šitų žmonių nemėgau... [juokiasi] Jeigu įlipi, paspaudi, ramiai stovėk, pakentėk, atvažiuos, atsidarys, aš išlipsiu, tada galit šokinėt, ten kažką...

M.

Šiandien čia daug tokių susivedimų sąskaitų, kas ką gąsdindavo ir panašiai...

TD9.

Visiškai...

TD8.

Jo, bet tas būdavo.

TD7.

Nežinau, aš apibendrinant gal galėčiau pasakyti, aš manyčiau, kad vis tiek gal, mano akimis, plusai laimi...

M.

Svaresni...

TD7.

Nu, bet čia mano subjektyvi nuomonė. Vien tikrai dėl galbūt simpatijų. Turiu omeny, kad, na, nu, aš ne neįsivaizduoju savo gyvenimo ta prasme name, ten, sakykim, ir taip toliau, nu, aš kažkaip užaugęs visą gyvenimą daugiabuty ir gal man net, paskui gal net ir vietos gal būtų, gal, nu, keistai skamba, daugokai, ta prasme, bet, nu, aš kažkaip įpratęs taip gal kompaktiškai ir taip toliau, ir aš pripratęs, man gerai ir tai aš manau, kad kad plusai laimi.

M.

Mhm...

Rokas Leonavičius.

Jo, čia labai irgi, kaip ir sako kolega, labai priklauso, su kuo lyginsim, ar su nuosavu namu, ar su daugiabučiu naujos statybos, ar su daugiabučiu senos, nu, ta prasme, daugiau senos statybos. Labai priklauso, su kuo lyginsi, nes kaip vat yra žmonės, kurie gyvena naujos statybos, jie turi su kuo palyginti, o kai mes, ta prasme didžioji dauguma dar iki šiol gyvenam tos senos statybos daugiabučiuose, tai labai sudėtinga. Arba laikotarpis, jeigu lyginsim, kaip buvo anksčiau ir kaip yra dabar, tai dabar yra žymiai geriau, negu kaip buvo anksčiau.

M.

Ir dabar tie plusai yra reikšmingesni nei nei kad minusai?

Rokas Leonavičius.

Taip, taip, faktas.

TD6.

Minusai man tai laimi šitoj vietoj tikrai. Ne, ne, ne tas žmogus, kur ten tas klaustrofobija ir ir ir tie kaimynai visur... Nežinau, aš link namo, link privatumo daugiau, daugiau erdvės...

M.

Okei, dar šiaip dar pora klausimų baigiamųjų tokių. Tai šiaip vis visuomenei pasigirsta, viešojoje erdvėje pasigirsta tokių pasvarstymų, kad gal tuos daugiabučius, kadangi jie ten kažkaip nepatrauklūs, nežavūs, neekonomiški, gal reiktų juos nugriaut ir statyt naujus. Ką jūs galvojat apie visa šitą?

TD8.

Brangiai skamba.

TD6.

Turtingi tie lietuviai [juokiasi].

TD9.

Jo, nu, kad neekonomiški, aš pati labai tvarumo tema gaji mano gyvenime, tai aš suvokiu, kad, nu, tai, ką aš sakau, tai yra tiesiog asmeninis mano požiūris, kada nu man nepatinka, ir aš idealiam pasauly sakčiau "jo, viską čia nubuldozinam ir tiesiog darom iš naujo, kad čia neliktų nei kvapo dalyko", nu arba paliekam kaip Rumšiškės yra, tai, kad tegul būna ten kokios Karoliniškės, žinai, ir visa kita, tegul būna naujo. Bet nu jo, nesąmonė, turi tuos... Tai, ką turi, greičiausiai ką įmanoma,

reikia gelbėti, pernaudoti, nes, nu tai yra ir žaliavų klausimas, ir atsiminimų klausimas ir nu galų gale labai daug žmonių ir iš tiesų yra prisirišę. Nu, labai daug yra to nostalgijos, tokio. Jeigu tu viską sulyginsi su žeme, atimsi iš žmonių jų prisiminimus ir jų, nu gyvenimus iš esmės. Man irgi dabar netgi ta pati renovacija, nu vat aš čia šneku, ar ne, ten vat geras dalykas, tarkim, kad reikia atnaujinti, bet kai aš pati mačiau, kaip tas bloko sienas, kur aš užaugau, deda tais naujais, ir vis mažėja to namo pamažu, man skaudėjo. Nes, nu tai buvo ta vieta, kur kaip aš matydavau, kaip yra, nu, tas status quo visiškai, kur aš grįžtu ir tai nesikeičia. Ir dabar, nu ir to vat neliko. Tai netgi stovi tas namas, jis turi tą kvapą, ta laiptinė nepasikeitus, bet vis tiek buvo toks, kur vat čia jau kitaip. Tai jeigu to namo iš viso neliktų, nu koks jisai bebūtų buvęs, bet nu jisai yra ten, kur tu užaugai, tai čia nors ir į gera eina, bet nu atiminėja iš tavęs tą istoriją... Tas yra liūdna.

TD7.

Nu jo, šiaip gal antrčiau. Išnaudoti maksimaliai tiek, kiek leidžia techninės savybės, nes tikrai, pavyzdžiui, Vilniuje yra... Ir aš pats, tarp kitko, gyvenu, dabar bandau atsiminti, kelintų metų statybos, bet nu žodžiu, jam jau ten link 60 metų, gal ir vis 60 [metų] jau artėja. O o bent jau tie sovietai kai projektavo tuos daugiabučius, tai jie ir davė panašiai, kad tas nu daugiabutis jis turi tiek pragyventi ir jau pagal pagal jų tuos įsitikinimus jau kaip ir reikėtų griauti, nes jau tampa nebesaugu gyvent. Tai va, tai aš manyčiau, aš pasisakau tikrai už griovimą, tikrai tada, kai kai jau tikrai tu padarai studiją galimybių, įvertinti, kad tikrai negalima jau jo atrenovuoti ar kažkaip kitaip padaryti jo saugesnio, ir tokiu atveju... Tikrai tokiu atveju aš pasisakau už tą užgriovimą. Ir gal nežinau, nu, aišku, ar čia daugiabučiai yra ta vieta, kur čia reikėtų tą... Nu, nežinau, čia kaip kaip senamiesty, sakykim, tą paveldą bandyt išlaikyti... Bet, pavyzdžiui, nu, aš prieš prieš mėnesį buvau Albanijoje, sostinėj Tiranoj, tai kaip pavyzdys, ten, pavyzdžiui, vaikštom ir nėra ta prasme senamiesčio, ten nauji daugiabučiai, stovi, dangoraižiai, ir sako, kodėl? Nes pas juos yra principas – truputį paseno, griunam, statom naują. Ir iš to yra išvada tokia, kad nu tu tiesiog vaikštai po senamiestį ir nu tu neturi ką pažiūrėti, nu naujus pastatus pamatei, bet ta prasme ten paveldo kažkokio tai nelabai pamatysi. Tai va, tai vėlgi sakau, nežinau, ar daugiabučiai būtų ta tas objektas, kurį čia reikėtų saugoti ateities kartom, kad pamatytų, bet nu bet jeigu tai būtų svarbu, tai dar ir dėl to galbūt būtų gerai išlaikyti kiek įmanoma ilgiau.

Rokas Leonavičius.

Aš tai galbūt labiau iš tos finansinės pusės žiūrėčiau, kam tai kainuotų statyt naujus ir griaut. Nes dabar renovacija krenta ant žmonių, jų pečių, nu bet mum to sumažėjo ta šildymo kaina, o dabar jeigu griaut ir sakyt naują, tai jeigu mum tai kris ant pečių patiem žmonėm gyventojam, tai nu sorry, gal dar pagyvenam, kol dar leidžia galimybės.

TD6.

Iš tavęs mokesčiai ir ateina.

Rokas Leonavičius.

Būtent būtent. Gal dėl to, tai būtų ir valstybinis klausimas, valstybinės reikšmės, tai tai manau, kad čia yra labai daug dedamųjų.

TD8.

Kitas dalykas, renovuojant namą, tai tau nereikia jo palikt, o ten, tarkim, jeigu griaut ir statyt naują, tai tada turėtų visas tas namas kažkokį naują arba nuolatinį, arba bent jau laikiną būstą susirasti ten tiem, vistiek, nežinau, turbūt keliem metam kaip minimum.

Rokas Leonavičius.

Būtent.

TD8.

Tai vat irgi tas toks atrodo labai labai, kad ir, nu, savaime suprantama, labai ilgalaikis procesas, bet ir tuo pačiu toks gan sunkiai įgyvendinamas nebent, nu ten kažkaip po biški

Rokas Leonavičius.

Klausimas, iš kurio kyla dar daug klausimų.

M.

Taip. Nu ir dabar jau tikrai paskutinis klausimas. Tai bendriausia prasme galvojant apie šituos daugiabučius, ką jie jums simbolizuoja?

TD6.

Man vaikystė ir viskas, tiesiog paprasčiausias.

Rokas Leonavičius.

Prisiminimai, taip, taip. [1:29:00]

TD9.

Man irgi panašiai šovė į galvą.

TD7.

Vaikystė.

M.

Vaikystė?

TD8.

Vienbalsiai.

TD6.

Kažkaip nesigirdi, kad dabartis, ateitis, žinai, tipo toks nežinau...

TD9.

Nu jo, praėjęs etapas toks, jo... [pauzė]

M.

Nu, gerai, tai ačiū, baigiu įrašą...

Vilniaus fokus grupės transkripcija.

Vilnius, 2025-08-20

TD11, TD12, Liveta Panavaitė, TD14, TD15 – tyrimo dalyviai

M – moderatorė (tyrimo autorė)

M.

Tai tai ačiū labai, kad atėjot šiandien ir paaukojot besibaigiančios vasaros vakarą. Tai šios fokus grupės duomenis naudosiu savo magistro darbe, kuris... kuriame bandau suprasti, koks yra jaunų žmonių santykis su 40-ųjų-90-ųjų gyvenamąja architektūra. Tai Lietuvoj ir apskritai Rytų Europoj šitas klausimas ganėtinai menkai analizuotas. Tai tai, žodžiu, jūsų tikrai indėlis bus labai svarbus,

svarbus bandant suprasti ir atsakyti į šitą klausimą. Tai iš esmės turiu nemažai klausimų, bet jie yra visi tokie ganėtinai bendro pobūdžio, tai nėra jokių teisingų atsakymų. Ir kviečiu labai dalintis tiesiog nuoširdžiai savo savo prisiminimais, savo vertinimais ir ir žodžiu, ir viskuo, kas ką tik sugalvojot, nes, mano tikslas surinkt kuo įvairesnes, kuo įvairesnius, žodžiu, patyrimas. Tai tai mes turim apie pusantros valandos, nes 8 užsidaro TSPMI, tai iki 8 turim išeiti. Tai jeigu kažkur užsikalbėsime, tai tai aš bandysiu, taip sakant, pereiti prie kito klausimo, tai gal gal apeikim ratelį, prisistatykit savo vardą, ką veikiat, kiek jums metų ir kiek laiko gyvenot tokiuose daugiabučiuose. Kas norit pradėt?

TD12.

Aš galiu pradėt. Aš esu [vardas], dirbu kaip rinkodaros specialistė, šiame šiame savo etape. Gyvenau, visą gyvenimą gyvenu Vilniuje ir daugiabučiame gyvenau nuo gimimo iki 9 metų Naujininkuose, 11 aukšte ir mačiau visą Vilnių priešais.

M.

Gera, ačiū.

Liveta Panavaitė.

Aš esu Liveta, grafikos dizainerė, užaugau Pašilaičių mikrorajone, ten gyvenau beveik apie 20 metų, jau po studijų išsikrausčiau iš tėvų, va tokia mano patirtis su daugiabučiais sovietiniais.

TD11.

Taip, tai aš esu [vardas], šiuo metu studijuoju, dirbu komunikacijos specialistu. Am... gimiau Vilniuje ir didžiąją vaikystę praleidau Vilniuje, tai gyvenau daugiabutyje Naujamiestyje kokius 12 metų, po to persikėliau į Kauną, bet studijoms vėl grįžau į Vilnių ir į tą patį daugiabutį, nes na šeimos tai... Dar dabar ten pat tebegyvenu kaip ir vaikystėje.

TD14.

Aš esu [vardas] ir aš sovietinio laikotarpio architektūroj gyvenau turbūt gal dvidešimt šešis metus iš viso. Skirtinguose rajonuose gyvenau, daug metų Vilkpėdėj, sovietiniam name visiškai tokiam standartiniam ir dar porą metų Pilaitėj gyvenau irgi sovietinio laikotarpio name tai jo turiu nemažai patirties, bet nelabai geros turbūt tai...

M.

Tai galėsi pasidalint...

TD15.

Aš esu [vardas], dirbu projektų vadove, studijuoju magistrą ir gyvenau... Gimiau, gyvenau beveik visą gyvenimą Antakalnyje, 22 metus ir tik studijų metais išsikrausčiau kitur gyvent, bet na su sovietine architektūra tiek metų ir pažindinaus.

M.

Tai dar galit gal pasakyt, kas dabar vis dar gyvena tokios statybos daugiabuty, o kas kas jau naujesniam name arba arba iki iki to laikmečio statytam?

TD11.

Aš gyvenu tos statybos, bet jis renovuotas jau šiuo metu yra.

M.

Okei...

Liveta Panavaitė.

Aš negyvenu.

TD12.

Aš irgi nebegyvenu.

TD15.

Aš daugiabuty, bet jau naujesniais laikais statytam.

M.

Gera, tai jeigu reikėtų apibūdinti savo vaikystę toje erdvėje, tai kokie, kaip ją apibūdintumėt? Kokie galbūt buvo pagrindiniai pagrindinės erdvės, kuriose vat leisdavot laiką?

TD12.

Mes tai su šeima gyvenom 3 kambarių bute ir kiekvienam kambary gyveno po šeimą. Reiškia buvo labai daug žmonių vienam bute, nes gyveno mano tėtis su su mumis, tada seneliai ir tėčio brolis su šeima. Tai mes turėjom kiekvienas po mažą kambarį, tai realiai mes daug laiko, daugiausiai laiko leisdavom, nu vat dar buvo pusbrolis, tai nu toksai žodžiu, vis tiek bute ir visi vienoj vietoj, žodžiu. Aš neprisimenu, kaip ta visa organizacija vyko ten dušai, tualetai ir šitas dalykas, bet bet jo bet na buvo tikrai daug ir prisimenu, kad mano mama paskutiniaisiais metais, kai mes jau tenais gyvenom, realiai neišeidavo iš kambario, nes tiesiog ją jau nu, sprogo galva nuo to, kad nu daug šeiminių vienuose namuose.

M.

Tai pagrindinis toks atsiminimas apie nu vat vaikystę toj erdvėj, tai vat...

TD12.

Kad visada kažkas yra močiutė tenais, dėdė, pusbrolis ten, mes žaidžiam, bėgiojam ir taip toliau va toks...

TD15.

Mano labai panaši, tik nu iš to žmonių kiekio namie, visą laiką nesibaigiančio, nes aš gyvenau per 3 namus per tuos 20 metų ir visą laiką turėjom po du butus, kur vienam bute gyvenau aš su tėvais, kitam seneliai, dėdė dažniausiai su seneliais irgi gyvendavo, ir tiesiog buvo du butai, po to nusipirkom naują irgi Antakalny, ten viskas kilometro spinduliu buvo, tai mes persikėlėm į tą, kur seneliai, seneliai į tą naują. Tai irgi ten, kur tėvai, būdavo ramu, bet aš su seneliais didžiąją laiko dalį praleisdavau ir visą laiką dėdė, dar kažkas, kažkas ten į svečius, kažkas atvažiuoja iš giminių irgi niekada nebuvo tylu, visą laiką buvo pilna žmonių namie, kas ir iki šiol yra išlikę senelių namuose, bet na irgi toks pastovus chaosas, bet ne tai, kad gyveno daug žmonių, bet kad daug mūsų visą laiką atvažiuodavo ir lankydavosi. Tas labiausiai man yra įstrigę.

TD14.

Aš galiu... Nežinau, man gal labiausiai įstrigę, kas yra, tai ne kiek namuose situacija, bet kiek už namų ribų, kad, tarkim, kažkokios infrastruktūros vaikams nelabai buvo, tai nežinau, mes ten kai futbolą žaisdavom arba tarp medžių, arba ten tarp rūbų džiovyklių tokių metalinių būdavo kieme, ten į krepšį, jeigu lankai - būdavo gerai, bet tinkliukų niekada nebūdavo. Ta prasme niekada nebuvo jokios infrastruktūros tiesiog vaikam leisti laiką, tai mes ten būdavo laiptinėse sėdėdavom tiesiog ant laiptų, lauke, nu vat ir kaip minėjau ten krepšinis, futbolas, jeigu pasisekdavo kažkur. O namie, tai nežinau, ta prasme dydis... Gal ir naujesniuose namuose ten priklauso nuo nuo dydžio buto, gal labai neišskirčiau, kad sovietiniam taip buvo, bet man gal labiau užstrigo, jo, kas už namų ribų, tiesiog.

Liveta Panavaitė.

Man labai surezonavo, ką TD14 sakė apie žaidimų aikšteles. Aišku, pas mane tai buvo tų žaidimų aikštelių, bet man su draugais būdavo tokia didelė pramoga tiesiog eiti į tuos namus, kur ten

gyvendavo kokia nors draugė ar draugas, kur būdavo liftas ir čia būdavo smagiausia pramoga važinėti tuo liftu, net ne žaidimų aikštelė, nu nes tėvai neleisdavo išeiti iš kiemo būtent per gatvę, kur nors toliau, bet man tai irgi tas laikmetis toks labiau asocijuojasi su viskuo, kas vyko ne bute. Bute būdavo tokia labai rami erdvė, labai girdėdavau net kaimynus, kas vyksta, tai tos gan tokios plonos sienos ir kaimynus labai atsimenu visus. Tai šitą atsimenu, nes didžioji dalis jų probleminiai aišku buvo, tai dėlto.

M.

Okei.

TD11.

Mano atveju irgi tam vat Naujamiestyje bute, kur aš ten gyvenau su mama, o kadangi tėvai išsiskyrė, tai tėtis gyveno Santariškėse, tai aš jį lankydavau savaitgaliais dažniausiai reguliariai. Tai su mama ten vat kaip kitų patirtys, kad ten daug žmonių ar kas nors, pas mane visiškai nepatiriau, nes nu būdavo mama dar ji, nu ta prasme kartais turėdavo ten kokį draugą ar panašiai, tai gyvendavo su draugu, bet aš turėjau atskirą savo kambarį, ta prasme. Butas buvo 3 kambarių, tai du miegamieji, vienam būdavo mama, kitam aš gyvendavau. Ir irgi nežinau šiaip netgi aš nepasakyčiau, kad tas mūsų butas buvo... Jis buvo sovietinės statybos [19]62 metų chruščiovkė, jeigu teisingai pamenu metus, bet 60-ųjų, bet mama jį neseniai po pirkimo renovavo, tai jis net nebuvo toks sovietinės... sovietinio interjero stipriai, aišku, laiptinė, ten durys dar senesnės, bet viduj tai nebuvo tokios patirties, bet vat kas mane ganėtinai stebina, kad irgi labai nebuvo būtent toje vietoje jis pastatytas, kur nėra jokios infrastruktūros vaikams kažką veikti. Kieme buvo vienintelis toks kažkoks namelis, kur bet iš esmės jokių žaidimų aikštelių, nieko, visiškai nėra, tokioj gatvėj gyvenau, kad nu ten nieko nenuveiksi palyginus kur tėtis gyveno Santariškėse, ten irgi man atrodo, galbūt 80-aisiais galėjo būti statytas, ten jau prie Santariškių žiedo ir netoli Verkių regioninio parko ir miško, tai ten netgi dvi žaidimų aikštelės buvo aplinkui, ten jau daug su kiemo draugais žaisdavom ir turėjom kur, o vat Naujamiestyje, kur daugiausiai laiko praleidau, tai nu nieko. [11:01]

M.

O tai kokiose tada erdvėse buvo? Nu kokios erdvės buvo tada tos žaidimų erdvės? Vat, pavyzdžiui, Naujamiesty

TD11.

Mokykla, ko gero, būdavo daugiausiai žaidimų erdvė. O mokiausi aš irgi pakankamai sovietiniam rajone, tiesiog toliau Naujamiesty... Naujamiestyje, toj vadinamoj Krasnūchoj, tai ten buvo mano mokykla, nu tai ten jau su klasės draugais žaisdavom kažką. Buvo, aišku, aptvertas mokyklos kiemas, na, mokykla tai sovietinės statybos, tai bet ten nežinau, labai kažkokių įrengimų nebūdavo, tiesiog, nu futbolo aikštelė būdavo, du akmenys vartams, kitam gale irgi du akmenys, nutrypta žolė, praktiškai jos net nėra, na, tiesiog žemė.

M.

Okei, TD12 ir TD15 neužsiminė apie žaidimų erdves, tai kur jūs žaisdavot? Kur leisdavot laisvą laiką?

TD12.

Prie namų buvo didelė aikštelė, nu ten buvo tikrai toj vietoj tos aikštelės, bet kadangi mes gyvenom 11-am aukšte, Naujininkai ne pats saugiausias rajonas, tai manęs vienos niekada niekas neleisdavo, visada eidavau arba su mama, arba su močiute... Jo, nu tai pagrinde toj aikštelėj, tada šalia buvo darželis toksai, aš į jį nėjau, bet mano mamos draugė tenais auklėtoja, tai mes tenais būdavom kartais, tai vat kažkur aplinkui, bet jo, su kiemo draugais... Nu buvo viena draugė, bet toksai... Daugiausiai namuose vis tiek visi žaidimai.

TD15.

Prie tų pirmų dviejų butų nebuvo aikštelių arti, reikėdavo toliau biškį paeit, tai ir eidavau kartais tas Antakalnis vis tiek tikrai saugus tuo metu buvo, tikrai, tai leisdavo mane, bet jau prie naujausio buto, nes jisai tas naujausias statytas 80-ais ir kiek man pasakojo, kad jisai buvo statytas partiniam žmonėm, tai jis ir geresnis, ir visa infrastruktūra geresnė, ir jis prie miško ir mes ten turim aikštelę prie pat namo žaidimų, toliau paėjus dar vieną aikštelę, bet ten toliau bendrabučiai, kur peiliu yra grasinę man ne kartą, tai likdavom tuoj prie namų prastesnėj, bet nu jin buvo, tai eidavom ten...

M.

Tai tenais ir praleidavot didžiąją dalį?

TD15.

Jo, didžiąją dalį, taip, nu ir miške, nes prie pat miškas ir tenais tikrai daug esam išvaikščioję, ištyrinėję, išnagrinėję su draugais.

M.

Okei. Tai, pavyzdžiui, be tų kiemų ir be tų ištryptų aikštelių, ar jūs turėjot kažkokias kitas erdves? Šiek tiek užsiminėt kai kurie, bet ar turėjot kažkokias alternatyvias erdves, kur leisdavot laiką? Turiu omeny, ne būtent vat tam rajone, ne būtent tuose daugiabučiuose.

TD12.

Mes tai eidavom į Sereikiškių parką, nu, jeigu ne, ne namuose ir ne rajone, nu tai vat centre kažkur senamiestis būdavo, vat taip. Mus dažnai ten vesdavos tėvai.

Liveta Panavaitė.

Ar čia klausimas su tėvais, ar su draugais?

M.

Ir su tėvais, ir su draugais.

Liveta Panavaitė.

Nu su draugais, tai faktas, kad iki tam tikro amžiaus, kaip minėjau, nebuvo galima išeit iš kiemo. Mano tėvai tai keliauninkai, visada visur važiuodavom - ir į kaimus, ir po visą Lietuvą važinėdavom. O jau truputį vyresniame amžiuje, tai su ten draugėm ar mokyklos draugais jau visada kur nors į centrą važiuodavom, pabūt ar į tuos pačius parkus, irgi į tą Sereikiškių parką, kur nors į Vingio parką.

TD11.

Aš tai... Mano mama turėjo draugę, kuri gyvena... aš gyvenau Vivulskio gatvėj, Vilniuje, o mamos draugė Algirdo, tai jos yra netoli, ta prasme, ir turėjo sūnų, panašaus amžiaus kaip aš, tai aš su juo draugaudavau ir jis buvo mano pagrindinis tos vat vaikystės draugas. Tai atsimenu, kad tiesiog mane mama išleisdavo pas jį pačiam nueiti ten iš esmės vienas kvartalas būdavo, tai aš per 5 minutes ir pas jį nubėgdavau, ten nežinau, bijau spėti, kurių metų statybos namas, bet gal arba tarpukario, arba stalinistinis koks nors, irgi nu, Naujamiestis, tik tarpukariu, man atrodo, pradėjo būt statytas. Tai jo, tai mes tiesiog pas jį bute būdavom ir su kompiuteriu dažniausiai žaisdavom pas jį, tai nežinau, tą atsimenu, kad pakankamai daug laiko su juo būdavom. Nors pas jį dar į kiemą išeidavom pažaist, bet ten kitų vaikų nelabai būdavo kažkaip žodžiu, vat mano tas vaikystės periodas nelabai pasižymėjo didele vaikų panašaus amžiaus gausa, iš esmės buvo tas vat vienas draugas, tuomet klasiškai, bet ten jau, na, mokyklos erdvė, arčiau gyvenamosios labai nedaug buvo.

TD14.

Hm, jo, aš tai sakyčiau, jeigu neskaitant namų ir mokyklos, tai na, arba kiemas, kaip kaip jau minėjau, arba būrelių kažkokios patalpos, tai ten ar krepšinis, tarkim, ar ten futbolas tas pats. Tai kiemas,

būrelių patalpos, tada draugų namai, jo, draugų namai ir nu pas senelius išvažiuoji, bet šiaip daugiau taip nelabai į miestą kažkur tai mes bijodavom.

TD15.

Aš daugiausia irgi būrelį, be tų namų, mokyklų, nuo vaikystės į labai daug būrelių ėjau, išvažiuodavom bent kartą per metus kažkur už Vilniaus ribų atostogų ir nemažai praleidau iki kokių dešimties metų Šiauliuose laiko, bet nu toks jau kur aš jau nebelabai atsimenu, ką aš ten veikdavau ir ką darydavau, bet tikrai būdavo, kad išvažiuodavom porai mėnesių su močiute, nes močiute Vilniuj, Šiauliuose butą turėjom, ten važiuodavom būt.

M.

O tada dar truputėlį grįžtant prie vat tų žaidimų ir ką žaisdavot? Kokie? Kokios būdavo? Kokie pagrindiniai žaidimai? Kokios veiklos? Minėjo važinėti liftu, tai gal dar kažką žaisdavot?

Liveta Panavaitė.

Slėpynes, aukščiau žemės, tada su ta gumyte, kur šokinėja, plyteles išsipyšiant, tą vienas du šokinėt. Tada ant tų tokių gal ir varganų, bet karstyklių irgi kažką laipiot, su kamuoliu... Visą laiką būdavo kieme dar tas dalykas, kas turi kamuolį, tai net jeigu tas žmogus nėra kieme, reikėdavo nueiti jam paskambinti į domofoną ir sakyti, kad "gal tu kamuolį gali duoti?". Tai su kamuoliu, jo, dar būdavo pagrindiniai žaidimai.

TD14.

Jo, su kamuoliu. Irgi krepšinis, futbolas, kvadratas.

Liveta Panavaitė.

Kvadratas, jo.

M.

Kiti atsimenat kažkokius žaidimus?

TD15.

Jeigu ne tik kiemo ribose, tai namie su lėlėmis labai daug žaisdavom su drauge – šeima ir visokius tokius dalykus,

M.

O kiemo erdvėse?

TD15.

Pas mus kieme buvo labai daug buvo tokių konfliktinių situacijų nemažai su kitais panašaus amžiaus žmonėmis, tai mes su drauge vat gerai sutarėm, su kaimyne ir buvo iš kito namo žmonių, kurie iš mūsų labai tyčiojosi, tai mes jų vengdavom. Tai mes dviese su drauge būdavom lauke, tai mes nelabai kažką, ant sūpynių varydavom ir tiek. Kad kažką žaist labiau tai ne. [19:22]

TD12.

Panašiai, dar su kamuoliu ten chali chalo, visokie tenais šansai ir taip toliau, kažkokie va tokie.

Liveta Panavaitė.

Prisiminimai visi grįžta

M.

TD11, gal tu atsimeni dar kažką?

TD11.

Aš, kaip sakiau, netoli gyvenamosios erdvės nelabai tų vaikų panašaus amžiaus buvo. Žaisdavom pas draugą su kompiuteriu, jeigu pas save, tai turėjau, nežinau, ten medinį traukinuką, ten gal porą lego konstruktorių, kompiuteriu kartais žaisdavau, bet mama nelabai žaidimus mėgo kompiuterinius, tai dažniausiai stengdavausi kai jos nėra arba ką nors. Pas tėtį kai nuvažiuodavau, tai ten, kadangi, jau minėjau, yra arti miško, ten pora žaidimų aikštelių buvo, tokios, jeigu atsimenat kas nors, tai medinės dar žodžius nežinau, realiai viskas padaryta iš medžio rąstų tokių maždaug rankos storio, ten toks tiltukas, svyruojantis bokštelis, metalinė, aišku, čiuožyklė, tai prie mūsų dvi tokios buvo. Ir nežinau, kadangi miškas šalia, tai mes ten nulįsdavom į mišką, kokį nors ten su pagaliais ką nors žaisdavom ten šautuvus pasidarydavom, žodžiu. Aišku, ten į mišką tolyn neidavom, bet nu tiesiog būdavo galima nueiti į pamiškę pasirinkt kažko tai. Čia pas tėtį buvo daugiau ir panašaus amžiaus vaikų buvo, nu kokie ten aplink 5 gal galėdavo būt arba 5-10. Nu su 5 gal labiau pažįstamas gali būt aišku, dabar vardų tai jau be šansų atsiminimti, bet kažkas tokio vat. Ten tas arčiau miško, kur Naujamiestis, tai urbanizuota, ten tai nežinau, nelabai ir nepažinojom tų vaikų aplinkui. Gal buvo kokių nors kituose butuose, bet...

M.

O kaip kitiem? Kokie buvo santykiai su su vat bendraamžiais? Kažkiek jau kai kurie užsiminėt tai, bet gal galit dar taip įžodint labiau. Kokie tie santykiai buvo? Ar buvo daug daug draugų ar nelabai ir panašiai?

TD12.

Gyvenant tam daugiabuty tai man nelabai. Ten keletas tokių vaikų, kur kur jau dažniau kažkaip matydavosi kieme, nu bet nebuvo daug.

Liveta Panavaitė.

Aš tai labai daug turėjau draugų kieme, nu nes turbūt buvo tas toks jungiantis dalykas, kad šalia buvo žaidimų aikštelė ir gyvenau šalia mokyklos ir darželio, į kurį patiėjau, tai ten aplinkui ir mano visi draugai daugmaž gyveno, tai mes ir susitikdavom ten kieme ir kiekvieną kart išėjus vis dar kokį nors naują draugą susirasdavau ir panašiai, tai tų draugų visada buvo labai daug ir tikrai daug žaidimų žaisdavom. Ir dar grįžtant prie žaidimų temos, atsiminiau, kad kažkuriuo metu buvo labai populiari keistis lipdukais ir kiemo lipdukais keistis... Ir pirkt lipdukų irgi.

M.

Pirkt ir keistis...

TD15.

Pas mus ir vagysčių būdavo mokykloj lipdukų.

TD12.

Dar būdavo tokie kepsai nežinau, jūs prisimenat, ar ne.

TD15.

Žinau, kas tai yra, bet neprisimenu. (maždaug ties 23 min)

TD12.

Nu tokie apvalūs ir ten būdavo kažkoks paveikslėlis ir tu sudedi, sudedi į ten kažkokį bokštelį ir kitas turi su kepsu kitu trenkti ir tipo jeigu iškrenta, tu pasiimi, nu žodžiu.

TD11.

Man tai yra taip kažkaip pažįstama... Aš tą esu lietęs, aš tą žinau, bet dabar visiškai visų tai nepamenu. Ką aš norėjau sakyti... Ai, vėlgi Santariškėse pas tėtį, tai vat ten, kur daugiau tų vaikų buvo su jais

dabar – nei vieno nežinau, nu jie nėra ta prasme, tik kiemo draugai, ta prasme iš to, kad nu artumo erdvei buvo ir parankumo, kad nu vat. Tai atsimentu, kad buvo toksai [vardas], vienas iš rusakalbės šeimos, gal ji ir daugiavaikė buvo, nu tokia, nežinau, nepasakyčiau, kad labai aukšto ten socepo... to sluoksnio, bet nežinau, kažkaip man atrodo, tėtis, tėčiui nelabai patikdavo, kad aš su juo draugauju, bet mano seneliui kažkaip jis labai prilipo, nes kartais atvažiuodavo senelis manęs prižiūrėti, kai tėtis būdavo darbe, aš jeigu pas tėtį būdavau, tai išeina darbo dieną, kada nors, tai mane senelis prižiūrėdavo, gal čia jaunesnė vaikystė, kai dar į mokyklą nereikėdavo, arba ten ankstyvos klasės vasarą, tai seneliui kažkaip būdavo toks “o, ten, [vardas], [vardas]” nežinau, kažkaip tokį vos ne artumą... Kažkuom jis jam pažįstamas buvo tas toks vaikas [vardas], nežinau... Suprantamas, atrodo,

M.

TD14?

TD14.

Aš biškį susimąsčiau kažkaip, bet šiaip apie kalbant apie nu labiausiai, nu iš žmonių, vat kurie buvo tuo metu aplinkui, tai jie visi kažkaip tiesiog buvo suvesti aplinkybių, kad arba mes kaimynai buvom arba mokykloje irgi, aplinkybių suvedė, kad mes nežinau, mes nė vienas... Aš su nė vienu nepasirinkau būt ir jie su manim turbūt nepasirinko būt. Tai šiandien aš nei su vienu, su nė vienu turbūt ir nebendrauju. Nei iš kaimynų, nei iš mokyklos. Tai tiesiog buvo tuo laikotarpiu, bet tuo ir baigėsi, kai aplinkybės pasikeitė, tai nebeliko. Bet šiaip jo, nebuvo, nebuvo blogai, tiesiog kiekybė buvo nemaža, bet kokybė tai jo, tokia...

TD11.

Ką aš pagalvojau, kad tik dabar vat pirmąkart susimąsčiau apskritai per visą laiką, kad pas mane toks įdomus atvejis, kad šiaip neretai, nu ir pats sovietmečio statybos principas yra, kad statant rajoną viskas turi būti arti, nu ta prasme, žmonės eina kažkur ten, sakykim, yra pastatyti daugiabučiai netoli gamyklų, ar ten yra tas vat suaugusiems darbas, tuomet pastatyti darželiai, mokyklos rajone, ten kažkokios kitos tos įstaigos ir nu neretai galbūt tie patys žmonės iš to paties rajono gali eiti į tą pačią mokyklą, bet ašėjau Vilniaus Valdorfo mokykla vadinosi ir nu ji tokia ta prasme, nėra valstybinė, kaip ir privati ir tokia, nu ta prasme, ten specifinės mokymo programos, dabar gal į tai neisiu, ten turbūt iš viso Vilniaus pasibarstydavo tų vat tėvų, kurie leidžia vaikus į Valdorfo mokyklą, nes, nu čia irgi sakyčiau, toks gal spec. braižas, nežinau, nu tikrai ten ta mokykla turi tokį specifinių ir tėvų braižą ir ir vaikų gal. Tai kažkaip dabar pareflektačiau, kad nieko iš mano gyvenamosios aplinkos, nu aš neturėjau iš esmės kaimynų, su kuriais eičiau į tą pačią mokyklą. Taip vat ir atsiskyrė labai, kad vaikai iš mokyklos buvo mokykloje ir tuomet Naujamiesčio gyvenvietėje, tiesiog mamos draugės sūnus panašaus amžiaus mano draugas, o pas tėtį tiesiog, nu tokie vat kiemo draugai, kurie tik kiemo draugai ten gyveno.

TD14.

Aš vieną dalyką galiu pasakyti, aš šiaip irgi susimąsčiau, kad rajonas, kuriam aš gyvenau, jisai buvo vadinamas aklųjų rajonu, jisai vadinosi aklųjų rajonu todėl, kad visa infrastruktūra yra, ta prasme, tas mano rajonas Vilkpėdė, ten tam tikra Vilkpėdės dalis, ir jina buvo pritaikyta akliesiems su idėja, kad aklieji turi būt tam kvadrato, Vilkpėdės ir iš jo nelabai išeiti, nu kas gal biški ir atspindi tą tokį sovietinį mąstymą, kad “jūs va, jūsų čia vieta, jūs ten būkit ir nelįskit į išorę”. Tai tiesiog. [29:27]

M.

Okei. Tai dabar gal galim pereiti prie tokios kaimynų temos, vat čia į temą, jau ką TD14 kalbėjo. Tai kaip apibūdintumėt savo kaimynus, savo žmones, kurie galbūt gyvena toje pačioje laiptinėje, tam pačiam name, kokie būtų pagrindiniai dalykai, bruožai apie juos? Galbūt elgesio, galbūt būdo ypatybės ir panašiai.

TD15.

Aš gal noriu. Nu aš tokį kontrastą kadangi matau, aš daugiausiai vat atsimenu, kur dabar turim tuos du namus, tėvų ir senelių, tai iš tėvų, kadangi aš ten gan mažai laiko praleidau, tai aš atsimenu plus minus, kad buvo ir alkoholikų, buvo, buvo ir daktarų, ir buvo šiaip, nu ta prasme, tvarkingų žmonių, bet buvo ir alkoholikų, buvo ir tokių antisocialesnių žmonių. Bet jau kur, ta prasme, tam naujesniam bute, tai buvo visiškai visi labai puikūs žmonės, dauguma iki šiol gyvenantys arba vyresni žmonės vaikams atidavę butus, bet su visais sutarėm nuo pat pradžių ir iki šiol vat jau 20 metų bendraujam su kaimynais, tai tikrai buvo labai nuostabūs kaimynai, kur gali ir pašnekėt apie gyvenimą, gali ir kiaušinių pasiskolint vidury nakties ir na turėjom labai gerą santykį visą laiką. Buvo vienintelė situacija tai irgi labai tvarkinga šeima, prieš mus gyveno žmonės, bet vienas iš sūnų buvo narkomanas, tai tuo metu, jo aktyviausiai... Nežinau kaip pasakyt, bet kai jis daugiausiai ir vartojo ir draugų vesdavosi namo, tai ir švirkštų mėtydavosi aplink namus ir viską, bet jisai numirė perdozavęs ir su tuo dingo viskas ir vėl viskas grįžo į labai tvarkingą, saugią aplinką aplink namą būtent mūsų.

M.

Okei, kaip kiti apibūdintumėt savo kaimynus? Tiesiog žmones, kurie tenais buvo.

TD12.

Nu pas mus taip buvo labai daug rusakalbių ir toks įspūdis tai buvo, kad nu nebuvo labai draugiški žmonės, nu toksai, nebuvo bendruomenės kaip kitur, vat tenais visi pažįsta vieni kitus laiptinėj, vat kaip TD15 sako, ten kiaušinių, dar kažko. Tai pas mus to nebuvo, nes ir namas labai didelis, ir tai tai nebuvo to santykio su kaimynais. Keletą kaimynų ten pažinojom, bet didžioji dalis tiesiog gyveno visi savo gyvenimą.

Liveta Panavaitė.

Pas mus kažkaip panašiai. Nors ir visokių žmonių buvo įvairių. Buvo ir šeimų, malonių žmonių, su kuriais ir pasisveikindavom, bet buvo visokių asocialių žmonių ir tikrai daug alkoholikų ir rusakalbių žmonių, ir tokių, kuriems ten policijas kviesdavo, ir ne iš mano daugiabučio. Bet irgi buvo ir narkomanų, vietų, kurių reikėjo... Daugiabučių laiptinių konkrečių, kurių reikėdavo vengti, tai nu tokių visokių kontrastų sakyčiau.

TD11.

Naujamiestyje, kur gyvenau su mama, tai ten apskritai daugiabutis buvo tik 4 aukštų, tas chruščiovkė, tai ten mažiau tų gyventojų buvo. Su kaimyniniais namais, nu, aišku, ten kontakto nelabai jau ten turėjom, nes tiesiog iš esmės Naujamiestis gan urbanizuota vieta, nežinau, kažkaip visi sau gyvena tiesiog. Mūsų name, ne pats, bet iš mamos pasakojimų atsimenu, kad mano ten ankstyvoj jaunystėj už sienos gyveno kažkokia senesnė rusakalbė, gal moteris, kuriai labai nepatikdavo, ten nu verkdavau, kai mažesnis būdavau ar kažkoks ten triukšmas ir ji daužydavo į sieną. Pats to jau neatsimenu, bet mama pasakodavo. Ai, ir ji labai garsiai kalbėdavo telefonu, irgi galėdavai girdėti. Am... Tuomet mano mama kaip ir nu nepasakyčiau, kad buvo draugės, bet tokia, tokia kaip kaimyniška bendrystė, bičiuliavimasis kažkoks, kur pasisveikini, buvo 4 aukšte, gyveno tokia kaimynė [vardas], dar dabar tebegyvena ten pat, nu tokia kultūringesnė galbūt ar padoresnė. Ta prasme, nu nežinau, kaip išreikšt tiksliai, bet irgi galbūt į bendradarbiavimą linkusi, ten kažką, tiesiog domisi kaip kas. Turėjo du mažus vaikus, visada girdėdavai, kai grįžta iš darbo, nes atsidaro laiptinės durys ir vaikai į 4 aukštą turėdami užbėgti, jie per visas duris būdavo [beldžia į stalą], tai ta prasme kiekvienam aukšte 4 butai ir per visas duris, o vaikai du, tai būdavo po du kartus į kiekvienas duris, kiekvienam aukšte. Nežinau, ji negalėjo niekaip matyt šito iš jų išvaryti. Tai kada 5 ten valanda ar 5:30 būdavo, tai nereikėdavo į laikrodį žiūrėt. Dar dabar virš manęs tebegyvena... Vaikystėj kažkaip nelabai atsimenu, nes gal toks ne ypač ryškus, bet lygtais gyveno. Gal dabar taip į senatvę taip nukriušo, kad a... Gyvena kažkoks, nežinau, pagyvenęs vyras, aš jo gyvenime nesu matęs. Jis iš esmės nesirodo, nežinau, kada jis išeina iš savo buto ir kas ten vyksta... Nu aš, aišku, į 3 aukštą ir nelabai lipu, gal jis kažkada praeina, bet gyvai 5 metus jau dabar, daugiau net, gyvenu čia ir nesu sutikęs, bet tiesiog pasigirsta kartais, kai tiesiog namie būna tylu, iš viršaus toks [garsus keiksmas], nu nežinau, kažkas arba jis ten su kažkuo

rėkia. Aš nesuprantu, ar jis gyvena vienas, ar ne vienas, su kažkuo, nes, nu, ta prasme, lygtais kartais su kažkuo ginčijasi, kažką jis, jam kažkas atsako, kažkokia lygtais moteris, kartais tiesiog pats sau vienas ten keikiasi ir rėkia, bet nu toks duslus labai, man atrodo, čia tik į senatvę jis taip, nu nežinau, tokios tendencijos atsirado, nes iš vaikystės šito nelabai atsimenu. Tai va, čia Naujamiestis, pas mane tos erdvės labai atsiskyrusios. O Santariškės, kur tėtis gyveno, ir nuvažiuodavau, tai ten buvo didesnis daugiabutis, gal 9-10 aukštų, ir toks irgi ilgas koridorius būdavo. Tas namas jau turėjo liftą, nes, na, daug aukštų. Tai jo, liftas visada buvo šlapimo kvapas, lifte ten, ir irgi dabar jau nebegyvena. Tėtis dar tam pačiam daugiabutyje gyvena, irgi jis jau renovuotas, bet ten vaikystėj dar nebuvo. Tai irgi buvo tokių vyresnių paauglių, kurie ten, nežinau, laiptinėj sėdėdavo, nes laiptinė gan erdvi buvo. Ta prasme, laiptinė, tuomet į kiekvieną aukštą užlipus toks didesnis kaip ir holas ir vėliau koridorius tęsiasi, tai tam hole ten tikrai būdavo daug vietų sėdėti, jie ten, nežinau, sėdėdavo, kortom lošdavo, alų gerdavo, rūkydavo ar ką nors tokio, nu, nežinau, gal rūkydavo protarpiais, bet nu kažkas tokio ten tikrai įvairių kvapų būdavo koridoriuj. Tai jo, ten daugiau buvo, ne viena rusakalbių šeima gyveno, bet didesnis daugiabutis, daugiau žmonių, daugiau vat tokio kažkokio jaunimo, kuris nebūtinai yra labai ten tėvų prižiūrimas, greičiausiai tėvai ten patys ten didžiąją laiko dalį geria ar nežinau, darbe, yra išėję. Tiesą sakant, nu visiškai kontakto su jais neturėjau, tik žinodavau, kad egzistuoja ar ten kalba rusų kalba iš to, kad nu girdisi per sienas.

M.

Okei, TD14, kaip tu apibūdintum savo kaimynus?

TD14.

Šiaip, kas susiję su suaugusiais žmonėm, tai manau, kad daug priklausomybių buvo. Skirtingų: alkoholis, narkotikai, nežinau, tabakas gali, nu, galima turbūt sakyti, irgi vis tiek kažkokią priklausomybę turėjai. Tai nemaža dalis tikrai suaugusių tą turi, turėjo problemų. O kas susiję su mano bendraamžiais, tai šiaip gal kas, ką, vat dabar pagalvoju, kad iki kokių 15 metų visi daugiau mažiau buvom, taip, su bendrais interesais, bendrais dalykais, bet tada atsiranda toksai lūžis, ties 14 – 15 [metų], kur vieni nueina į tas pačias priklausomybes, kur jau minėjau, o kiti lieka, nu, kažkaip nenueina ten, arba jeigu ir nueina, tai labai trumpam, ir negiliai. Tai nežinau, gal, gal, gal tokie būtų pastebėjimai.

TD15.

Aš dar ir tokį trumpą. Kilo mintis klausant, kad gal sutapimas tiesiog ir greičiausiai tik sutapimas, bet didžiausia rotacija vyko butuose, su kuriais mes nesutariam, nu, su kuriais mes, nes mano močiutė labai šiaip su visais bendravo, draugavo, bet su tais, su kuriais mes kontakto neturėjom, jie ir išsikraustė kažkuriuo metu, ir dingo, ir atėjo žmonės, su kuriais mes jau bendraut pradėjom. Sakau, mūsų laiptinės santykis buvo ir yra iki šiol labai stiprus. [39:55]

M.

Okay. Tai galim gal pereit dabar prie tų lapelių. Tai pagalvokit kelias minutes, yra 3 lapeliai ir ant kiekvieno parašykit po žodį arba žodžių junginį, kas jums geriausiai nusako gyvenimą daugiabuty. Tiesiog pagalvokit bendrai apie gyvenimą tokiame daugiabuty ir parašykit vat po 3 žodžius ant lapelio.

TD14.

Po vieną ant kiekvieno?

M.

Po vieną ant kiekvieno, taip.

TD11.

Atsiprašau, vienas žodis?

M.

Nu gali būt du, gali būt trys, bet jo kažkas tokio.

TD15.

Gerus dalykus?

M.

Bet kokius. [pauzė] Tai man atrodo, jau visi, ar ne, parašėt? Tai pasidalinkit po lapelį, žodžiu ką parašėt? Liveta mačiau pirma pabaigė, tai gali vienu iš dalykų pasidalint...

Liveta Panavaitė.

Man taip net nesmagu pasidarė, nes visi tokie negatyvūs ir bet čia buvo tie pirmi, pirmi žodžiai ir mintys, kas atėjo į galvą tai galvoju, turbūt tai ir yra. Tai buvo nesaugumo jausmas, smarvė ir triukšmas.

M.

Okei, gal gali tada prasiplėst šiek tiek?

Liveta Panavaitė.

Jo, nu tai tas nesaugumo jausmas, nes visada buvo tų kaimynų, kurie ar ten užmigdavo koks nors girtuoklis laiptinėj, ar tie patys narkomanai ten šalimais, ar dar kas nors, arba čigonai vaikštantys, tikrinantys butus, ten rankenas, ar užrakinta, ar ne. Smarvė tai kažkuriuo momentu, kai dar būdavo tie šiukšlių išmetimo vamzdžiai, tai visada smirdėdavo laiptinės nuo šiukšlių, paskui nuo tų pačių rūkalų ar dar kažkokių dalykų. Mano name dar gyveno tokia labai nevalyvi močiutė, tai nuo jos ten irgi sklisdavo baisus kvapas, net žiurkės pas visus į namus eidavo. O triukšmas tai irgi, nes būdavo smurtaujančių žmonių, tai girdėdavai tuos buitinius konfliktus arba ten kas nors muziką leisdavo, ar dar kažką, tai to garso irgi visada daug labai būdavo. Tai jo, liūdna, kad taip negatyviai, bet...

M.

Okei, kažkas gal irgi parašėt tuos pačius?

TD12.

Aš irgi parašiau nesaugu. Bet irgi tas nu toksai ir tėvų suformuotas, kad “būk atsargi” tenais, tai vat tas jo, savisaugos daug reikia tam.

Liveta Panavaitė.

Dar dėl saugumo, jeigu nesupyksit, tai įterpsiu. Tai būdavo taip, kad dar laiptinės jeigu sugenda ten koks nors kodas, tai daug atvejų buvo ir pas pažįstamus laiptinėse, kur vykdavo užpuolimai ten su peiliais ir apvogdavo žmones ir panašiai. Tai nuo to dar irgi didelis nesaugumas būdavo grįžt namo.

M.

Dar kažkas gal parašėt irgi kažką apie saugumo, nesaugumo jausmą? TD12, ką dar užrašei?

TD12.

Dar parašiau daug žmonių, nes, na, ir pas mus bute buvo daug tų žmonių ir šiaip, man atrodo, kad nu visam tam rajone, nes ir vaikai ten kieme žaidžia, ir prie parduotuvės kažkas stovi, ir eilėj stovi, nu toksai atrodo, kad daug daug tų žmonių buvo. Ir dar parašiau balkonas, nes įdomiausia žaidimų vieta būdavo balkonas, ten buvo toksai didelis, ilgas ir tie tokie... Tos tokios kopėčios, kur perlipt per, iš vieno į kitą, prisimenu, patikdavo laiptot jom, nes buvo viduj, viduj balkono.

M.

Okei, ką kiti parašėt?

TD15.

Man tai pirma... Aš kai galvoju apie tą vaikystę, aš galvojau apie tą naujausią mūsų butą įsigytą, tai man iš karto bendruomeniškumas buvo pirmas, aš labai pozityviai iš karto nuėjau, nes nieko neigiamo iš tikro kaip ir negalėjau sugalvoti. Man bendruomeniškumas toks pagrindinis ir taip pat ir parašiau triukšmą per brūkšnelį daug judėjimo, nes, nu vistiek visą laiką kažkas vyksta, kažkas juda, kažką girdi iš lauko, kažką girdi iš šono, iš viršaus, ten kažkas nukrenta, mes kaip pirmam aukšte gyvenam, tai labai daug buvo to viršutinio triukšmo. Ir taip bendrai sakau, kad įdomu. Man buvo labai įdomu gyventi ten, kur yra žmonės bendruomeniški, nes dabar, kur gyvenu, nepažįstu nė vieno kaimyno, su niekuo nesisveikinu, nešneku, nu esi sau toj dėžutėj, o čia buvo tiesiog įdomu, nes tu žinai, kad tu eisi, kažką sutiksi, pašnekėsi, pasidalinsi ir jo.

M.

Okei. Ką dar parašei?

TD15.

Tai triukšmą, bendruomeniškumą ir kad įdomu buvo gyvent.

M.

Įdomu buvo gyvent, okei.

TD11.

Aš pradėjau nuo to, kad parašiau nėra kaimyniškumo, dėl to vat ir klausiau, ar vienu žodžiu, nes sunku taip galbūt išreikšti sąvoka, nu bet nėra tokios bendrystės tarp kaimynų, labai mažai kas realiai bendrauja tarpusavyje. Nu pasitaiko kažkokių tais pavienių atvejų, kad ten su vienu galbūt, bet nu ten su kitais nelabai. Iš kitos pusės, visada jauti kaimynus, kad jie yra. Tai ta prasme, gyveni jausdamas kitus žmones aplink per garsus, kvapus, bet su jais neturi jokio santykio artimesnio. O paskutinį, nežinau, ta prasme, jau galvojau, ką dar parašyti, tai tiesiog parašiau, kad negraži, pasenusi aplinka. Ten laiptinės tokios nu nešvarios, sakykim, viskas ten nudėvėta.

M.

Mhm.

TD14.

Aš parašiau tamsa ir uždarumas. Čia du pirmi, man jie biški susiję, nes nežinau, man tos ilgos žiemos, laisvas laikas arba bute, arba laiptinėse su draugais, tos blyškios šviesos viduj namo tose pačiose laiptinėse, nežinau, man tiesiog asocijuojasi su tokia tamsa ir uždarumu, kur ir apleičiai kažkaip visa tai paveikdavo ir man atrodo, gal ir psichologiją biškį, kad tiesiog gal bijodavai išeiti iš savo namo, iš savo rajono ribų, pamatyt kažką plačiau. Tai toks atrodo biškį kaip kalėjime iš dalies, ir visa tai gal virsdavo į 3 dalyką - tai priklausomybės. Tai čia vat...

M.

Okei. Šiek tiek užsiminėt apie vat apie estetinius dalykus, tai jeigu reikėtų apibūdint estetinė prasme tuos daugiabučius, tai kokie būtų galbūt būdvardžiai, kurie labiausiai apibūdintų juos? Kokie būdvardžiai, kokie dalykai vat jums labiausiai. [49:27]

TD11.

Pigus, pasenęs.

Liveta Panavaitė.

Ankštas.

TD12.

Unikalus.

TD15.

Mano kaip tik, sakyčiau, toks didingas gal net. Jeigu kalbėčiau apie tuos pirmus savo du, tai jie irgi, viskas, ką sakėt, labai nublanę, paprasti, pilki, neįdomūs. Bet šitie nu tai buvo du namai viens šalia kito, kur eina į kalną kyla, tai jie ir, na, forma savo yra į kalną kylantys, jie yra milžiniški pastatai. Tai jie tokie... Jie irgi, aišku, pilki, ir jie labai sovietiniai iš išorės, bet gerokai didingesni ir, na, viduj, tai ten dideli butai buvo labai tai. Viduj to suspaustumo, mažumo nebuvo visiškai. Ir laiptinė buvo, ten, kur butą laiptinėj galėtum padaryt, ten tokio dydžio ta laiptinė.

TD11.

Pagalvojus apie estetiką ir vizualumą, tai, man atrodo, beveik nieks negalėtų ginčytis su žodžiu pilkas. Ta prasme, beveik visi jie buvo pilki. Nors Santariškėse pas tėtį ten buvo geltonų plytų.

TD12.

Bet net ir tie pilki, nu, pavyzdžiui, nors atrodo pilkas visas pastatas, bet, pavyzdžiui, balkonai jie išsiskirdavo... Nu, ta prasme, vis tiek jei tu žiūri, pavyzdžiui, į kažkokį tą daugiabutį, na, jisai turi kažkokį, vat, sakau, unikalumas, nes, nu, kiekvienas butas kažką, nu, kažkaip vis tiek prideda to... Nes dabar, pavyzdžiui, kur, nu, tarkim, nauji namai, ane? Jie pastatyti visi vienodi balkonai, viskas yra vienoda, standartiška, ane? Nors jie atrodo nepilki, ten koks nors žalias, rožinis ar dar kažkoks, bet, nu, jisai toks, kokį jį pastatė, toks jisai ir išliko.

M.

Okei.

TD14.

Man tai iš... apie erdves, taip, buvo klausimas? Pamišau.

M.

Kaip estetiškai apibūdintum?

TD14.

Estetiškai? Okei, aš gal biškį nukreipsiu, bet man šiaip erdvės būdavo gan didelės tiek patalpose, tiek lauke, ir man kažkaip po to susirišo, jau suaugus, kad ta prasme, ta didelė erdvė, kad ir lauke, pavyzdžiui, tave visą laiką kažkas matydavo ten ar tėvai galėdavo matyti per langus, ar... Bet dabar, kai aš apie tai galvoju, tai čia tokia, nu, grynai architektūra, kur... ar urbanizmas, kur maždaug tu visą laiką jautiesi matomas, stebimas ir tu negali... Čia jau vėliau prisiskaičiau, kad tai yra tiesiog toks urbanizmas, kuris pritaikytas, kad tu visą laiką jaustumėisi stebimas, matomas ir gal kontroliuojamas iš dalies. Tai čia kažkaip to vat gal yra.

M.

Okei, aš čia turiu keletą nuotraukų...

TD11.

Galiu papildyt?

M.

Jo.

TD11.

Tai jo, darnos trūkumas, ta prasme, toks nedarnumas tarp tų visų gyventojų ir butų, kur ten kiekvienas balkonas yra skirtingai įrengtas ir ten kai kurie įsistiklina visą laiką ten, užsideda kažką ten, nu vat labai labai labai labai skirtingai, tai šitas jo.

M.

Okei, čia dabar prasiunčiu nuotraukas tokias. Tai kaip pažiūrit, galit siųsti toliau. Tai čia, žodžiu, yra nuotraukos krūvelėms tokioms, pirmos nuotraukos yra tų tokių įprastų daugiabučių, kaip jie buvo pastatyti, ir kitos nuotraukos yra jau po renovacijos. Tai tikriausiai esat ir šiaip gyvai matę šitų kontrastų. Tai kaip jūs vertinat apskritai šitą pokytį?

TD15.

Aš šiaip gal galvoju, kad visi rajonai, aišku, buvo savotiški Vilniuje, bet Antakalnis buvo vis tiek toks mažiau pilkas, labiau žalias visą laiką ir tie namai nebuvo sukalti kampais, kaip nežinau, Justiniškėse kokiose. Tai nebuvo taip tokio baisaus kaip nuotraukos, nes nuotraukos tikrai tokie tipiniai sovietiniai, bet man asmeniškai tie renovuoti namai nėra gražūs estetiškai, man jie tokie blokeliais pilkais irgi nudėlioti, nu ir tipo ar oranžiniai, ar dar kokie, bet atrodo tvarkingiau. Čia tas gal yra vat labiausiai, nu sutvarkingėja visas bendras vaizdas tada jeigu visi yra padaryti. Jeigu vienas yra padarytas tarp pilkų, tai nelabai kažką keičia šitoj vietoj, man atrodo.

M.

Tai tau estetiškai priimtinesni tie nerenovuoti?

TD15.

Man jie nepriimtinesni. Bet bendras vaizdas, jeigu daug yra surenovuota, tada jau surenovuotų okei. Bet šiaip aš, kadangi labai mėgstu brutalistinę architektūrą, man ir tie sovietiniai nėra labai toli nuo mėgiamų.

M.

Okei, kaip kitiem?

TD11.

Aš gal irgi šiek tiek ne visada džiaugiuosi tom renovacijom, kartais, nu jos nežinau... Keisti būna tie projektai. Man ypač nelabai patinka kai atsiranda įstiklinimai ten, kur jų neturėtų būti, ir tiesiog visi balkonai yra stiklinami. Nes žinau, kad originaliai tie pastatai neturėjo tokių. Aš suprantu, galbūt ten ta prasme dėl šitų energetinių priežasčių, bet vizualiai ir kažkaip spalvų paletės, nu nežinau, nu nebe tokios. Aš kažkaip visą laiką įsivaizduoju, kad kai sovietmečiu tas daugiabutis buvo pastatytas naujas, jis turbūt atrodė geriau, tik jie nu ko gero, nestatomi iš tokių labai patvarių medžiagų, gan pigiai ir nu greit nusigyvenom. Bet šiaip minėjau, kad dabar gyvenu renovuotam daugiabutyje. Kažkaip man neįtikėtinai pasisekė, kad aš negyvenu tokiame renovuotame name, kurio aš nekenčiu, nes jis nebuvo įstiklintas ir nu toks projektas pakankamai su aplinka suderintas, paletė, nežinau, tokia melsvai pilka išlaikyta, ne kažkokios keistos naujos renovacijos spalvos, nes... Man atrodo, reiktų įvesti terminą "renovacijos spalva" ta prasme, aš nežinau, kaip ją apibūdinti, bet ji tokia pastelinė, švelni, nu tokia ir nežinau, man jos jos yra labai keistos, iškart matosi, kad tai yra renovacijos pastatas. Tuo tarpu pas mane, kai kažkada kažkas ėjo tai nu tik įėję į vidų galėjo suprasti, kad tai renovuotas buvo namas, tai labai įdomiai.

TD15.

Aš čia tokį trumpą tarpelį. Vieną namą mūsų gatvėj renovavo jau seniai. Jis buvo vienas iš pirmesnių aplinkui ir jisai supelijo, nu ta prasme iš vidaus ir atrodo prasčiau negu sovietiniai nerenovuoti namai tiesiog, tai irgi.

Liveta Panavaitė.

Aš iš tos pusės irgi tokios dviprasmiškos nuomonės esu, nes labai priklauso nuo rangovo, nuo projektų. Esu mačius nuostabiai gražų renovuotą namą Anykščiuose, negalėjau patikėti, kad jis renovuotas. Aš galvojau, kad jis naujos statybos namas, labai gražios rudos spalvos, tikrai labai estetiškai balkonai ir viskas. Ir galvojau, o kodėl Vilniuj nėra tokių gražių renovuotų namų, nes dažniausiai tikrai yra sutinkami tie, na, blyškių, nelabai gražių spalvų projektai ir su atsilupusiais jau dažais, matosi, kaip nekokybiškai padaryti, tai iš to ir kyla tas kažkoks nusiteikimas, kad nelabai gerai galbūt ir renovuoti tuos namus, nes vis tiek nekokybiškai juos padaro. Bet iš kitos pusės, kažkuriam trumpam laikotarpiui tai tikrai viskas atrodo gražiau, šviesu, tvarkinga.

M.

Okei, TD12, kaip tau?

TD12.

Nu man irgi iš tikrųjų tie sen... senasis vaizdas akiai patrauklesnis. Jo, yra tos energetinės, nu, energetinės priežastys, kodėl taip daro, bet atrodo, kad būtų geriau, jeigu jie restauruotų tą pastatą, o ne, nu vat sukurtų... Vat visokie oranžiniai ir jie yra užklijuoti tokiais blokeliais, kur, nu iš esmės pakeičia viso to namo tokią nežinau... Tą vaibą.

Liveta Panavaitė.

Dvasią.

TD12.

Jo, nu toksai apklijuoja, visi vienodi ir... Ir kažkaip jo. Tai šiaip man gražiau yra yra senieji, nors ir nelabai gal šiaip žiūrint, kad jie jau pasenę, nudrožti, tokie ar dar kažkas. Bet tokio šarmo turi daugiau.

M.

Okei. TD14, kaip tau, kuris artimiau?

TD14.

Man, tai yra, nu ta prasme sprendžiant grynai vat tik iš išorės, estetiškai žiūrint, tai aš visą laiką rinkčiausi renovuotą, lyginant su su sovietiniu. Bet aš neturiu patirties, kaip viduj veikia. Tai realiai efektyvu yra ta renovacija ir panašiai, turbūt priklauso nuo daug dalykų, bet jeigu iš išorės, tai aš tikrai rinkčiausi visais atvejais renovuotą.

M.

Gera, aš gal jau eisiu prie kito klausimo, nes jau tirpsta laikas. Pagalvokim dabar, pabandykim sudėliot gyvenimo tokiuose daugiabučiuose plusus-minusus ir... nu žodžiu tai sakykit, po po žodį, po kažkokį dalyką... [59:27]

Liveta Panavaitė.

Čia renovuotam ar nerevuotam?

M.

Tiesiog dabar jau gyvenimo tokiuose daugiabučiuose. [pauzė] Tai vat jūsų lapeliai vat irgi kažką tikriausiai sakė apie...

TD12.

Nu tai minusas tada nesaugu turbūt.

Liveta Panavaitė.

Bet gal dabar, į šiuos laikus žiūrint, tai visai ir saugu, nes yra tos kodinės spynos, saugesnės, gal kažkiek patikimiau.

TD12.

Jo, va čia mes apie dabar šnekam?

M.

Apskritai bendrai, nu, jeigu tiesiog vat galvojant bendrai apie tuos daugiabučius.

Liveta Panavaitė.

Gal tada nesaugumą palikim.

TD11.

Pas mane realiai visi trys tokie minusai. Nu, tai negražūs, jauti kaimynus, toks kaip ir privatumo trūkumas, nu, ir ir ir ir nu čia jau labiau dar asmeninis toksai, bet to kaimyniškumo nėra, bendruomenės. Iš plusų, plusą kokią sugalvojau, tai kad jie pigūs, bet aš nežinau, ar tai yra tas toks tikrasis plusas, nes ta prasme, nu dažniausiai nors, nu galbūt galima rinktis jame gyventi, ta prasme, rinktis, bet aš pagalvojau, kad dažniausiai žmonės yra labiau nu juose priversti gyventi, negu renkasi sąmoningai dėl to, kad jie ten gali sutaupyti. Ko gero, dažniausiai, taip aš svarstau, kad jeigu turėtų galimybę gyventi ne sovietiniame, tai greičiausiai rinktųsi gyventi ne sovietiniame daugiabutyje asmuo ar šeima.

TD14.

Nežinau, man labai kažkaip sunku atskirti namą nuo laikotarpio ir nuo žmonių, nes, pavyzdžiui, aš galvoju, kad ir kad ir savo tą namą sovietinį perkelt nežinau, kokią Portugaliją ant vandenyno kranto, ten, kur daug saulės, ten gal kitokie žmonės gyventų, į dabartinę Portugaliją perkėlus, kaip pavyzdys. Tai man labai rišasi tiesiog su tuo laiku, su tais žmonėmis, ir man labai sunku atskirti nuo to tai...

M.

Tai okei, tai kokie plusai, minusai tau atrodo gyvenimo apskritai tokiam daugiabuty? Nebūtina ir plusus, ir minusus sakyti, tiesiog, kas kyla.

TD12.

Man kyla, kad jeigu apie dabar, tai daug pensininkų, nes tie, kurie anksčiau buvo naujakūriai įsikėlę, vat ir gyveno, gyveno, gyveno...

M.

O čia plusas ar minusas?

TD12.

Tai va, nežinau, tai tiesiog faktas, jo. Minusas gal yra tai, kad tu, kai, pavyzdžiui, nusiperki arba įsikeli į senos statybos namą, dalyje jų yra tikrai nekokybiška statyba ir tu nežinai, kas yra po sienom, nu ten, pavyzdžiui, elektra nežinia kaip suvedžiota, nes, pavyzdžiui, mano vyro tėvai turi irgi sovietinį butą, tai nu vat po 20 metų iškyla, kad tenais kažkas kažkur ne taip sujungta ir neįmanoma pataisyti, nes reiktų visą sieną griauti, nu toksai. Tai va tokių tų infrastruktūrinių dalykų kas kas eina tenais kanalizacijos, elektros, šildymai ir panašiai.

TD14.

Aš sugalvoju, greitai gal pasakysiu, tai vienas – labai maži liftai sovietiniuose, ten du žmonės, jeigu stovi nepažįstami, tai atrodo, kad jie ten gal... Nu, žodžiu, labai maži. Ir kitas dalykas, pavyzdžiui, čia ne mano pavyzdys, bet penkiaaukščiai yra daug be liftų, tai jeigu tu esi vyresnis žmogus, tau kas nors atsitinka, tu gyveni 5 aušte, tu gali niekada gyvenime nebeįsiti į lauką, nes tiesiog nėra kaip. Toks kalėjimas.

TD15.

Aš vis dar bendruomeniškumą rašyčiau, čia mano, matau, vienintelės yra gera patirtis su kaimynais, bet...

M.

Okei. Tai čia daugiausia buvo minusų. Tai kaip manot, jeigu reikėtų pasakyti, nežinau, nurodyti, kas yra atsakingi už va tuos minusus, už tą nesaugumą, neestetškumą, nekokybiškumą, mažus liftus ir panašiai, tai nu vat jeigu reikėtų kažką nurodyti, kas, kam čia kliūna atsakomybė, tai ką nurodytumėt?

TD12.

Ta prasme, kas turėtų susitvarkyti?

M.

Kas kaltas, kas kaltas dėl to, kad yra vat tokie...

TD15.

Dėl infrastruktūrinių dalykų tai tie, kas statė, kas projektavo, architektai ir visi šiti žmonės. Dėl nesaugumo tai gyventojai, nu ir aplinkui esantys žmonės. Čia jau nemanau, kad vieta labai smarkiai... Daro įtakos, bet nėra pagrindinis faktorius žmonėms esantiems.

M.

Kaip kiti manot?

TD11.

Am, aš šiaip sugalvojau dabar dar vieną pliusą, kad jie palyginus šiuo metu yra ganėtinai ramūs, nes daug pensininkų ten gyvena, iš mano išpūdžio, ir tie vat visi žmonės, ta aplinka, kas anksčiau juos padarydavo nesaugius, tai tie ten žmonės su priklausomybėm ar kažkas, nu, sakykim, jau praėjo koks apie 20 metų nuo tada, kai aš turėjau kažkokį santykį su jais, ten patyrimą, tai, nu per tiek laiko jie jau kažkaip dingsta iš tos aplinkos, nežinau, kas jiems nutinka, nusigyvena jie, nebekelia problemų ar, nu kažkur pranyksta.

M.

O tai jeigu reikėtų pasakyti, vat kas yra už tuos minusus atsakingi, kaip įvardintum?

TD11.

Tai tuomet, už nesaugumą tą, kuris egzistavo, man atrodo, nu ta pati, kaip ir nežinau, nu, gal permamos tos, kurias tie žmonės patyrė ir pasibaigus, ta prasme, Sovietų Sąjungai, gal tam kaip ir daugiausiai skirčiau, nes nežinau, na, daugeliui turbūt tos problemos atsirado iš iš... Arba buvo atsineštos iš sovietmečio. Am kas realiai už tai esamoj stadijoje būtų atsakingas, tai nežinau, policija ar kas nors tokio, kad palaikytų tvarką kai yra viešos tvarkos pažeidimai, o dėl prastos kokybės, tai namo administratoriai, nu aišku, irgi reaguoju – tie, kas originaliai pastatė, bet mes iš jų kaip ir negalim dabar nieko pareikalaut, tai nu tiesiog lieka...

M.

Bet gal nebūtina reikalaut kažko?

Liveta Panavaitė.

Na, aš tai manyčiau, kad ant savo pečių atsakomybę neša ir seniūnija, ir Vilniaus miesto savivaldybė, ir ta pati policija, pavyzdžiui, atsimenu, kaip vienu metu pradėjo visai dažnai važinėti policija po rajoną – sumažėjo nusikalstamumo.

M.

Okei, TD14, kaip tu?

TD14.

Nu aš manau, originaliai, tai komunizmas kaltas... Bet kad dabar nesusitvarkom, tai aš manau, kad tvarkomės, tiesiog reikia laiko biškį, tai jo, nežinau.

M.

Okei, dar turim 10 minučių. Tai gal eikim prie paskutinio klausimo. Kaip manot, taip vėl galvojant bendresne prasme, ką jums simbolizuoja šitie daugiabučiai? Nu vat gal gal galima galvot labiau apie šituos daugiabučius [rodoma nerenovuotų daugiabučių nuotrauka]. Tai ką jums simbolizuoja jie?

Liveta Panavaitė.

Čia vienu žodžiu?

M.

Galima ir daugiau.

Liveta Panavaitė.

Man tai vis tiek toks kalėjimas labiau.

TD14.

Jo, aš sutinku, man tai narveliai tokie atrodo labai, sukišti žmonės, kad būtų arti gamyklų, fabrikų: nueitų, padirbtų, grįžtų, pagertų, kitą rytą ten vėl.

TD12.

Taip visi ir vadindavom - arba narveliais, arba dėžutėm.

TD11.

Aš kažkaip galvoju, kad man simbolizuoja urbanizaciją turbūt, nes ta vat, tarkim, mano senelių karta, dar bene visi seneliai gyveno ir turėjo kažkokį žemdirbystės kontekstą, dažnai iš regiono būdavo arba kažkur turėjo žemės, čia jau ta prasme... Ir jų gyvenimo vidury vat viskas perėjo į urbanizaciją ir ta prasme, miesto gyvenimą tokį, daugelis atsidūrė toje miesto aplinkoje, kur maža erdvė, daug kaimynų, nėra kažkokio artimo santykio su jais. Toksai vat.

M.

Okei, TD15, ką tau simbolizuoja?

TD15.

Nesugalvoju, tikrai ne kalėjimą ir tikrai ne narvelį čia galiu pasakyti, bet nu man jie tokį nostalgijos labiau jausmą neša šitie [rodo į ne renovuotą nuotrauką] labai kažkodėl. Aš juos aš net nu, aš kadangi dabar nelabai matau tokių namų savo kasdieniame gyvenime, nes, na, tiesiog gyvenu, dirbu tokiose lokacijose, kur nesusiduriu labai smarkiai, tai man tokia vat vaikystė siejasi su ankstesniais laikais, tiesiog, tai vat jo.

M.

Mhm, okei, TD12?

TD12.

Man tai gal vat panašiai kaip kaip kolegoms su ta rutina, nes vat jo, prie gamyklos – eini į darbą, į mokyklą ir viskas, viskas sukasi tam pačiam kieme, tam pačiam rajone. Tai toks jo...

M.

Okei, tai dar turim 5 minutes. Tai dar užduosiu dar vieną klausimą. Tai karts nuo karto kyla tokių diskusijų viešojoje erdvėje, tikriausiai pastebit, kad būna idėja, kad žodžiu reikėtų nugriauti tuos daugiabučius. Tai ar jūs pritariate šitam požiūriui, ar sutiktumėt, kad reikėtų juos nugriauti? [1:09:44]

Liveta Panavaitė.

Aš nepritarčiau, nes mačiau vieną labai gražų renovacijos projektą, kur yra labai stipriai išplatinami langai, balkonai pakeičiami ir tie namai yra prikeliami labai gražiu būdu, tai aš manau, kad visada labai lengva nugriauti, bet gal galima ir kažkaip juos atgaivinti.

TD11.

Aš nemanau, kad kas nors turi tiek pinigų imtis tokio projekto nugriauti sovietinius daugiabučius, ta prasme, tai ganėtinai nerealistiška.

Liveta Panavaitė.

Nerealistiška ir iš tos pusės, kad kažkur tuos žmones reikėtų padėti, iškraustyti.

TD11.

Jo, būtent, tai nu, ta prasme, negali nugriauti žmonių namų. Galiausiai, nu, tas pats sovietmetis tą darė, naikino žmonių namus, kurie anksčiau gyveno, tai nu dabar, ko gero, mes tą patį darytume, naikintume kažkieno užgyventus namus, kur jie jau nu laiko savo namais.

TD15.

Man jau tai, kad Šnipiškių trobelių negali išgriauti, nes atsisako žmonės išeiti... Tai čia bent aš tai manau, kad ne, nebūtų teisingas sprendimas net, na, ir atmetant visą ten tą finansinę pusę, tiesiog idėjiškai žiūrint. Nes, nu, aš pati, kadangi nemažai laiko praleidžiu visiškai naujos statybos name pas draugą, tai matau, kad nėra ten taip smarkiai geriau, iš tam tikrų aspektų. Yra ten energetiškai geriau, bet byra ir sienos, ir kiaura, ir viską girdi, ką kiti daro, tai nelabai yra geriau. Tai įsivaizduoju, kad būtų tam tikra grupė namų, tų prasčiausių, kur gal ir vėliau būtų tą daryt, bet visus taip paimt ir nušluot būtų labai neteisingas sprendimas.

M.

Okei, TD12?

TD12.

Jo, šituose namuose daug labai yra emocijų, žmonių gyvenimų ir taip toliau, tai gal taip nugriauti visai irgi neteisinga. Nežinau, kiek tai yra tiesa, bet visi šitie sovietiniai namai buvo statyti su trumpalaikė perspektyva, tai jie todėl ir, nu, kaip sakant, nebuvo patys kokybiškiausi. Tai ir byra, ir tos problemos atsiranda, bet jo, jeigu būtų galima juos visus išsaugoti ir sutvarkyti taip, kad žmonėms būtų patogu ir gera gyventi, tai all good.

M.

TD14, ką manai?

TD14.

Nežinau, šiaip jeigu na, čia labai daug logistinių kliūčių yra, jeigu jeigu įmanoma būtų, sukeliant kuo mažiau nepatogumų gyventojam, vietoj tų namų turėt kažką, kas jiems teiktų daugiau džiaugsmo, toj pačioj geografinėj lokacijoje gyvenant – ateity tai galbūt, bet tiesiog labai yra daug kliūčių, kaip iki to daieit, tai aš nežinau, ar realistiška.

M.

Tai gerai. Tai čia jau tikrai buvo paskutinis klausimas. Tai ačiū labai, kad kad atėjot, kad pasidalinot, tikrai labai įdomūs jūsų pasakojimai ir atsakymai, tai tai žodžiu, tai labai labai ačiū. Ir užbaigsiu tada įrašą.

Panevėžio fokus grupės transkripcija.

Vilnius, 2025-08-21

TD16, TD17, TD18, TD19, TD20 – tyrimo dalyviai

M – moderatorė (tyrimo autorė)

M.

Tai žodžiu, tai ačiū labai, kad atėjot ir paaukojot šitą besibaigiančios vasaros vakarą. Tai šitą fokus grupę, kiek truputėlį jau užsiminiau, naudosis savo magistro darbe apie jaunų žmonių santykį su 40-ųjų-90-ųjų gyvenamąja architektūra. Tai šitas... Šita tema dar yra nelabai analizuota tiek ir Lietuvoj, tiek ir Rytų Europoj, tai, žodžiu, jūsų pasidalinimai tikrai tikrai reikšmingai prisidės ir ir bus labai svarbūs. Tai labai ačiū, žodžiu, kad sutikot šiandien ateiti. Ir čia turiu ir nemažai klausimų. Tai tai tiesiog, jeigu matysiu, kad kažkur užsibūnam per ilgai, tai tiesiog bandysiu pereiti prie kito klausimo, tai nesupykit, jeigu kažkaip pertrauksiu ar ar uždarysiu tą klausimą. Ir ir iš esmės jokių teisingų atsakymų nėra. Aš labai noriu išgirsti kuo įvairesnes jūsų patirtis, atsiminimus, tai žodžiu, kviečiu labai drąsiai pasidalinti. Tai gal tada galėsime apeiti dabar ratelį, šiek tiek jau buvom paminėję, kas ką veikėt, bet gal tada galit tiesiog pasakyt vardą, kelintų metų esat gimimo, ką šiuo metu veikiat ir ir kiek laiko gyvenot tokios statybos daugiabučiuose?

TD20.

Tai esu [vardas], esu [gimimo data] gimimo. Esu [specialybė].

M.

Ir kiek laiko gyvenai?

TD20.

Tai gyvenau iki 19 metų.

TD18.

Esu [vardas]. Darbuojusi muzikos mokytoju ir muzikuoju. Gimimo metai - [19]96. Ir gyvenau apie 12-14 metų.

TD17.

Taip, aš esu TD17, studijuoju istorijos doktorantūroj. Gimimo [19]96. O gyvenau iki kai kol išvažiavau į Vilnių, tai iki 18.

TD19.

Tai mano vardas [vardas], [19]94, dirbu teatro mokytoju, gyvenau 19 metų.

TD16.

Labas, mano vardas yra TD16, esu baigusi TSPMI, dirbu Socialinės apsaugos ir darbo ministerijoje, kartais vedu pilietiškumo ugdymo užsiėmimus, parašau vieną kitą straipsnelį lyčių lygybės temomis ir panašiomis. Tokiame name gyvenau irgi Panevėžyje iki 19 metų, kol išvažiavau studijuoti.

M.

Okei, o sakykit, ar kažkas vis dar galbūt gyvenat irgi to to laikotarpio statybos daugiabuty? TD19 [pakėlė ranką, TD17 taip pat]...

TD16.

Gali būti, kad dabartinis namas, kur aš gyvenu, vėlgi patenka į tą ratą, nes neseniai persikrausčiau...

M.

Okei, kiti ne? Okei, tai čia pasiskirstėm pusėm šiek tiek. Okei, tai jeigu, pavyzdžiui, galvojant apie jūsų vaikystę tokiuose daugiabučiuose, tai kaip apibūdintumėt savo vaikystę tenais?

TD18.

Šiaip tai iš esmės [nesigirdi], kurią labai stipri bet pati vaikystė tenai smagiai praleista, nebuvo kažkokių didelių trūkumų dėl būtent to pastato kažkokių.

M.

Okei, kaip kitiem?

TD16.

Aš tai ką atsimenu, kad mano namas visą laiką buvo prie prie vidurinės mokyklos, kuri buvo šalia, tai ką labiausiai atsimenu, kad tai buvo ideali vieta mokiniams rūkyti iš tos vidurinės mokyklos, kadangi pati gyvenau antroj laiptinėj, tai pirma ir antra laiptinė to artimiausio namo buvo žodžiu mokinių rūkymo vieta. Tai vat čia visą laiką atsimenu tą tokį jausmą, kad pavyzdžiui nevisada būdavo jauku grįžti pro tą vietą, kur vat eina, tu visą laiką susitiksi kažkokių vyresnių mokyklos žmonių pro tą vietą einant, tai tada tokį vat ratuką apsukdavau. Dar yra tikrai pamenu tos visos klasikinės smėlio dėžės, tie visi tokie vat ratai, ant kurių karstytis būdavo, tas, nežinau, žmonės kilimus dar džiaudavo vidiniuose kiemuose. Tėvai tą patį darydavo, nu nedžiaudavo, purtydavo. Tai vat vat tokie pirmi įspūdžiai... Tikrai labai gerai pamenu, kad su kaimynais būdavo galima per rozetę susikalbėt, jeigu yra noras, jeigu su kaimynu gerai sutari. Jo, tokie pirmieji dalykai.

TD17.

Nu aš irgi kažkaip daugiausiai tai atrodo nu teigiamai prisimenu tą pačią vaikystę ir tam tokiame daugiabučių rajone. Aišku, ten turi jisai atskirą istoriją, nežinau, gal ir apie tai bus klausimas, tai gal ten galima bus išsiplėsti, bet bet šiaip aš dar kažkaip galvoju apie tą daugiabutį kaip tokį nuolatos besikeičiantį dėl to, kad jau ir 2008 metais renovacija buvo, tai jis iš išorės labai greitai pasikeitė, tai mano prisiminimuose ta senoji jo forma net nėra taip stipriai įsirežus kažkaip ir lygiai taip pat buto viduje tėtis irgi remontą darė, tai aš prieš čia ateidama net irgi paskambinau paklausti, kada tas remontas buvo. Tai jisai ten man... Aš į pirmą klasę pradėjau eiti, jau buvo padarytas, tai jis iš vidaus labai pasikeitė. Tarsi tos vat grynios tokios vat sovietinės gal, sakykim, architektūros, aš netgi nelabai atsimenu. Pats butas, nežinau, mūsų jis irgi tokiais sakyčiau, visai erdvus, tai daugiau tai nežinau... Irgi ir gimtadieniai, būdavo, kad irgi nežinau, draugės iš kiemo ateidavo ir tėvai sėdi vienam kambary su su vyresniais, mes kitam kambary žaidžiam kažką, tai nežinau, man tai daugiausiai kažkaip su žaidimais ta visa aplinka siejasi. Ir kiemas, žaidimų kiemas, tėvų prigrasymai neiti iš kiemo, žodžiu [juokiasi]. Panašūs dalykai, jo. Aišku, ten visokių visokių įvykių yra buvę, bet bet čia gal atskiros istorijos. Nežinau, kiek čia su kažkokiu tai visuomenės mentalitetu susiję. Atsimenu, kad vienoj laiptinėj irgi ten mergaitės tėtis nudurtas buvo ir ten tą žmogų, žodžiu, gaudė keletą dienų ir tokios baimės buvo, atsimenu, kaip vaikam. Visko būdavo... Ir chuliganų kieme, kai parūkydavo ir tie suoliukai prie laiptinės, kuriuos vėliau greitai, nežinau, išmontavo, kad nesėdėtų jaunimas tenai, kad nerūkytų ir negertų. Tai jo, tai gal tiek.

M.

Okei, ačiū.

TD20.

Aš tai pirmiausia apie ką pagalvojau, kad visų pirma tai labai savi, dėlto, kad nuo pat gimimo ir dar tai, kad iš tikrųjų, tai buvo močiutės butas, kuris po to... Mano tėvai, seneliai gyveno daugiabutyje, tada žinau, kad klasiškai dauguma gyveno ir tai buvo toks labai įprastas tas gyvenimo būdas ir ritmas, net buvo sunku įsivaizduot, kad kažkaip kitaip gali būti. Tai va, ir tada kiemo draugai ir tas kiemo ritmas jisai irgi toks labai... Gal net nebuvo tokio kvestionavimo, kad kažkaip pasaulis kažkur kitur yra kitoks. Tai va.

M.

Okei, ačiū. TD19?

TD19.

Nežinau, kiek atsimenu, tai tikrai būdavo gerai, kažkokių didelių nusiskundimų niekada nebūdavo, kad ten žinai, gyvenant daugiabuty. Aš visada norėjau turėt savo kambarį, niekada neturėjau. Bet atsimenu... Pats geriausias atsiminimas, kad visada laiptinėj, bent per kelias laiptines tu rasdavai draugų, bus tavo draugų. Tai vat čia kažkoks geriausias toks atsiminimas. Aiškiai atsimenu ir tą namą iki renovacijos, nes tas namas, kuriame gyvenu dabar – atlikta renovacija, atrodo labai naujas, labai gražus. Ir atsimenu dar vidų irgi prieš tvarkymą paties buto, tuos tokius sovietinius trikampukus, nesuprasdavau, kam jų reikia. Man atrodo, dar mėtos kažkur... Tai vat. Bet šiaip kažkaip aš niekada nerišau tų savo atsiminimų prie būtent to namo, bet jeigu taip kažkaip paklausei, tai kažkaip pilka. Pilka spalva...

M.

Okei, čia šiek tiek TD17 jau užsiminė... Kur buvo, pavyzdžiui, pagrindinės jūsų žaidimų erdvės, kur leisdavot galbūt laisvalaikį po pamokų, vasaras?

TD19.

Nu man atrodo, toksai įdomiausias dalykas, ane, kaip ir su amžium ta erdvė didėjo, kur tu leidai tą laisvalaikį – iš pradžių tavo kiemas, po to truputį jau daugiau, daugiau, daugiau tai... Bet tokios dažniausios vietos, kas liečia sakykim tą daugiabutį, tai prie tų laiptinių, narvelių vadinamų, ane, kaip panevėžiečiai puikiai žinot, kas yra narvelis. Taip pat kur skalbinius tenai džiaudavo aplink tuos, taip pat nežinau, kaip jus kieme, pas mane buvo dar palikta labai ilgą laiką ta tokia sovietinė raketa vadinama, tokia iš cemento tipo kaip ir čiuožykla, dar kažkas, bet jeigu ten tik kažkur pasisuksi – viskas, galvą nusirausi ir prasiskelsi ir taip toliau. Tai vat kažkaip... Būdavo krepšinio aikštelė, nežinau, kaip kituos rajonus, dabar jau ten visur parkingas tiesiog, nebe žaidimų aikštelės, nes vietos trūksta. [10:19]

M.

O, atsiprašau, o kas yra narveliai?

TD19.

Kaip laiptinė yra prie laiptinės tas stogelis ir tas suoliukas - tai narvelis Panevėžy vadindavos.

M.

Okei, tai čia visi taip pat vadindavot? [visi pritaria]

TD18.

Šiaip rajone kai gyvenom, tai pas mus, nu nebuvo tokio žodžio nei aš vaikystėj žinojau, sužinojau tiktai gal vėlyvoj paauglystėj kai kiti juokaudavo ar panašiai. Tai tokio “narvelis” nebūdavo pavadinimo. Bet principe irgi, nu išsidėstymas tas daugiabučių, aišku, retesnis kaip Panevėžy mikrorajonuose, buvo didelis kiemo kompleksas, buvo šiek tiek raudonom plytom pamaišytas tas pastatas, kiti aplinkui išsidėstę balti visi. Bet vis tiek, TD19 vat paminėjo, su amžium teritorija, kurioj

kariauji, užkariauji ir žaidi, tai jinai plečiasi, ten iš kitų kiemų vaikai paskui prisidėdavo ir panašiai, vėlgi ir savo laiptinėj bėgant laikui rasdavai draugų, ar tie patys ir likdavo, kažkas išsikraustydavo, ar tos pačios smėlio dėžės ir visa kita, tai va.

M.

Okei, kaip kaip kitiem?

TD16.

Aš pridėsiu, kad yra narvelis ir dar yra bromas, vadinamas tunelis, tai jeigu kažkas pasakys tunelis most likely, kad nebus tunelis, o tai bus bromas. Bet man tai gal labiau asocijuojasi su tuo, kad aš neidavau į kiemą, į daugiabučio kiemą, mane kažkaip vasarą ar vaikystėmis veždavo į kaimą pas senelius, tai aš tokių nu aš nežinau, pavyzdžiui, ką reiškia eiti į kiemą, nors esu augus tokiame daugiabutyje ir nelabai žinau, nesuprantu to koncepto kiemo draugų turėjimas, nes kažkaip... Nu gal man taip užpuolė, supuolė, kad mūsų laiptinėj visi kažkaip vyresni būdavo, kokiais minimum 4 metais, tai tokių bendraamžių nelabai buvo. Na iš tikrųjų buvo tikrai daug, vidutiniškai 4-7, vidutiniškai dešimčia metų vyresni vaikai visi, tai buvau tokia kaip ir viena jaunesnių, tai net nežinau, ką reiškia eiti į kiemą, buvau gal vieną kartą išėjusi su viena drauge krepšinio pažaisti, nu nu pamėtyti kamuolį, bet bet tik tiek. O šiaip tai ką dar apie tą kiemą, tai labai atsimenu, kad tėvai visą laiką skųsdavosi parkingo trūkumu, nes tuo metu tie suplanavimai būdavo kai ten, nežinau, automobilių turėjo 3 žmonės iš viso namo ir vėliau, nu, truputėlį pasikeitė situacija. Jo, čia buvo užsiminę apie spalvas, kad pilka. Tai jo aš dabar irgi kai grįžtu į Panevėžį, nu nes tenais nerenovuotas, tai vis tiek yra tokios pilkumos tik keičiasi, kad medžiai kokie – vienas nukirstas, naujai kažkas pasodinta nu tai...

TD20.

Kadangi užsiminei apie tą renovaciją, tai nu man kažkaip vis tiek išlikęs tas senasis vaizdas. Nes čia vis tiek augai, aš neatsimenu, ar aš dar gyvenau, ar ne, man atrodo, kad nebe, kai buvo renovacija. Ir vaikystėj tai tikrai buvo tas į kiemą ėjimas, bet po to kažkuriuo metu taip jis tiesiog nunyko. Ir tada pavyzdžiui gimnazija kada buvo, tai tikrai ilgai be kiemo, jau tada daugiau kažkas su mokykla susiję, ten centre tikrai ne. Vaikystėj turėjau šunį, tai būdavo, kad aš vedžioju ir man tas kiemas buvo dar susijęs su tuo, kokia aš trajektorija judu ir tą savo šunį vedu, nu tai ten aplink kiemą su eina daugiabučiai, su visais tais minėtais atributais...

M.

Okei... TD17 gal? [baigta apie 14 min]

TD17.

Mhm, kažkaip daug visokių minčių kaip kilo, bet gal tokia pirma mintis ateina, kad apskritai ta mūsų kiemo tokia infrastruktūra ir ir pats rajonas jisai buvo pastatytas kaip pritaikytas neregiamams, žmonėms su negalia, būtent neregystės negalių turintiems žmonėms, tai iš karto irgi akyse iškyla ir iki dabar dar yra vietom išlikusios tokios raudonos išryškintos tvorelės, nes ten su lazdelėmis vaikščiodavo ten, ir žodžiu, šalia yra aklujų kombinatas, tai jau tai jau tas kiemas jisai gauna kažkaip ir šalia tos prieigos, kitokią tą erdvę. Mes ten ir karstydavomės ant tų tvorų, ten sužymėtų ir sukdavomės visaip. Ir kitas dalykas, kas susiję su laiptinėm. Mes šiaip ir laiptinėse žaisdavom, apskritai ta mūsų vaikystė, aš galvoju, didžiausias veiksmas kieme, matyt, vykdavo vasarą, ir mes nu visko ten prisigalvodavom, tai laiptinėj tai tikrai atsimenu, ten ir kortom žaisdavom, jeigu tiktai koks nors prastesnis oras, ten, nežinau, gal kokių mokyklų ar dar kažko. Šiaip daug veiksmo vykdavo toj pačioj smėlio dėžėj ten, nu, nežinau, irgi parduotuvės ar ten dar kažkas tai... Tai nu nežinau, kažkaip tai daug visko... Dar šalia buvo, irgi jau nebeveikiantis, bet fontanas irgi pastatytas, jį ten irgi, kiek žinau, net po nepriklausomybės atgavimo po truputį tą metalą vis nuplėšinėdavo, išnešinėdavo parduoti [juokiasi], tai jisai nyko, nyko akyse ir dabar, žodžiu, dabar ten net to pagrindinio didžiojo akmens nebeliko, nes ten dabar irgi vyksta visokie tvarkymo, vamzdžių keitimo darbai, tai kažkas matė, kad ten į mašiną

įsidėjo tą akmenį išsivežė matyt į kokį tai sodą, tai akyse ir nyksta, kaip pasakyt, tas rajonas su pirminiais savo tokiais, ta infrastruktūra. Tai...

M.

Okei. O jeigu reiktų apibūdinti santykius su su bendraamžiais, tai vat TD16 šiek tiek buvo užsiminusi. Tai tiesiog kaip apibūdintumėt, ar jie buvo intensyvūs, ar mažiau? Kas, gal kyla kažkokių atsiminimų?

TD20.

Aš tai sakau iki iki gimnazijos tai buvo, mano mokykla buvo prie pat ir ta draugystė iš tikrųjų jinai buvo labai susijusi su tuo, kur tu gyveni. Tai būdavo tas, kas eina į vieną pusę ir tas, kas į kitą pusę. Tai ir ir ir, tai vat ir buvo draugės, kurios buvo iš esmės kažkur netoliese gyvenančios. Ir tada jau po to susitinki ir toliau, aišku, nuo savo kiemo. O tada vat nuo nuo gimnazijos tai stipriai pasikeitė, tai vat nuo 9 klasės ir jau tada labai mažai susiję su ta gyvenama vieta.

M.

Okay, TD18?

TD18.

Gal tiktai vienas toks išskirtinis atvejis. Šiaip už mane buvo, daugiabuty mūsų, už mane buvo jaunesni keliais metais kaimynai, keli, su kuriais žaisdavom. Iš kitų kiemų ateidavo įvairaus amžiaus vaikų, bet irgi taip porą metų visa laiką jaunesni. Vienas kaimynas buvo negalią turintis, tiesiog jisai, nu kalbėdavo pakankamai rišliai, ta prasme, aš būdavau vienintelis realiai kažkodėl, kuris suprasdavau jį ir panašiai tai, bet smagu būdavo su juo žaisti ir jis visiškai, nu toks interaktyvus, visą laiką su mum bėgdavo, lėkdavom kažkur tai, neturėjo kažkokio tai ten trūkumo, kad nepavyktų jam kažkas ar panašiai. Kiti vaikai jo visiškai nenuvertino, tai buvo toks, nu labai geras, vieningas vaibas bežaidžiant kažkokius tai žaidimus, ar ten smėlio dėžė, ar ten, nežinau, kažkokius tai kitus. Tai tokie vat.

TD17.

Pas mus tai labai daug visokių žaidimų būdavo ir ir ten, ir su kamuoliu, ir ten *chaly chala* vadindavosi ten, kai jau būdavom gal labiau paaugę, tai net žaisdavom TV televizijos visokių ten laidų, žodžiu, ten aš nežinau, ten “kitas” būdavo, nes jį irgi žaisdavom, ten “meilės trikampis”, ta prasme, visko ten ir tinklinis tas pats, ir mmm ten nežinau, tikrai visokių tų žaidimų, ten “dega namučiai”, tokių netgi keistų pavadinimų [juokiasi, nepilnai girdisi], ten toks strateginis irgi, tai tikrai...

M.

O koks buvo “dega namučiai”?

TD17.

[juokiasi] Man kartais atrodo, kad buvo tikrai nemažai žaidimų kur tu iš nieko, iš tikrųjų, atrodo, sugalvodavai, kad ir nieko labai neturi. Gal kitiem yra žinomas žaidimas ten su peiliu, ar ne? Kaip duoda, nu ten atsinešdavo kas nors peilį ir ten dėl žemės, ir ten apsibrėži ten tą teritoriją, ten mėtai peilį ir daliniesi ten tą žemę. Aišku, ten neaštrus būdavo [peilis], paprastas, bet vis tiek. O dega namučiai tai irgi, jokių mes ten daiktų neturėdavom, tiesiog būdavo vienas vedėjas, kiti ten apsibrėžia ratelius, ir vedėjas sukuria kažkokią tai istoriją, kiekvienam po vaidmenį sugalvoja, visi užsimerkia ir tada tas vedėjas visus veda susikibusius už rankų ir pasakoja istoriją su su tais vat veikėjais, o tada visi užsimerkę eina, ir jisai kažkur staiga pasako: “Dega namučiai” ir visi turi bėgti į tuos savo ratus, ir tas, kuris nebespėja, neberanda to laisvo rato, tas būna vedėjas, žodžiu, bet ten... Žodžiu, ten visokių keistenybių šiek tiek, bet man atrodo, kad nu, bent jau mūsų kieme tos iniciatyvos netrūko. Aišku, visą laiką gal jautėsi ta skirtis tarp vyresnių, sakykim, paauglių, kurie ten galbūt ir alkoholio daugiau vartodavo, ten, nežinau, būdavo kažkada tokia kiemo gauja vyresnių su kasetės, vaizdajuoste, ten iš ištempę tą vaizdajuostę ir padarė su tokia, padarė tokias kaip kliūtis ten, grynai ten, tose vietose, kur

ten kilimus kabindavo šalia ten tvora buvo, kad maždaug žmonės ten, kurie ten girti eis pro tą vietą, kad įsipainiotų... Nu žodžiu, ta prasme, visur visokių tokių irgi prigalvodavo, bet na būdavo ta tokia, nežinau, gal nebūtinai hierarchija, bet bet tiesiog amžiaus skirtumas ir ir ir išsikristalizuoja, tai tai va. [20:45] Bet jo, tos veiklos, tai tikrai netrūkdavo, ir su gumytė, ir berniukai su gumyte šokinėdavo ir ten su šokdynėm, nu kažkaip nebuvo tokio saviskaidymo. Ir būdavo didžiulis noras iš tikrųjų eiti į kiemą ir žaisti. Būdavo siaubas, kai ten tie visi serialai prasidėjo ispaniški ar ten kas nors likdavo namuose žiūrėti serialus vietoj to, kad eiti į kiemą. Tai vat. Ir aš dabar gal pakalbėsiu kaip mano tėtis, bet nu man toks yra įdomus jausmas, kad nu mano tėtis šiaip jis užaugęs lygiai tam pačiam name kaip aš, tai tas irgi kad jisai mato tą kaitą, ir jis visą laiką sakydavo: “nu vat dabar nebėra nieko, kieme niekas nebedūksta”. Ir aš dabar irgi kai jau grįžtu irgi matau, nu yra tų vaikų, bet niekas nebeina žaisti, ir galbūt nebeįvyko to kažkokio perdavimo tarp kartų, nu kažkoks toks atotrūkis vienu metu įvyko ir tie vaikai kažkaip, nežinau, dingę iš kiemo. Tai va, tai aš irgi kartais pasibėdavoju: “o mano laikais, kokie mes kūrybingi buvom” [juokiasi], tai va.

TD18.

Čia turbūt tas ekonominis pokytis gal kažkiek vis tiek įtakos padarė, nes aš atsimenu, kaip kažkuris kaimynas vis tiek ten kompą pirmą gavo, tai visi ten berniukai staigiai pas tą kaimyną žiūrėt, kaip ten žaidimus žaidžia ar kažkokius filmukus ten atsisuntęs turi, ar dar kažką. Tai turbūt toks, bet čia nu vėlgi, turbūt individualiai, kiek ten pas kažką, nu vat kolegos prisimins tam tikrus žaidimus, ten su peiliais ar kažkuo, paprasčiau gal truputėlį buvo savo, aišku *chaly chala*, slėpynės, dar kažkas. Atsimenu turėjom labai didelę liepą vidury kiemo, ten šalia mašinų aikštelės, aišku toj pačioj aikštelėj belūžtanti tokia geležinė krepšinio lenta, ten paskui su laiku visai jinai sulūžo, nes ir karstėsi, ir viską, ir nugriuvo. Į tą liepą karstydavomės tą pačią. Būdavo dar kas riedlentėm pradėjo važinėti, paskui ant riedlentės pagaliukus išrikiuodavo, mušdavo viena koja ir visi kažkaip ten išsirinkę pagaliukus turėdavo išsilakstyt, irgi kažkokios gaudynės būdavo, nepamenu iki galo, per miglą kažkaip. Daugiau tokių įvairesnių irgi žaidimų, bet jo, manau, kad tas technologinis pokytis padarė truputėlį tą visą kaitą ir...

TD17.

Ir kažkaip dar vat priminei su tom automobilių aikštelėm, kur labai populiarius, bent jau pas mus kieme, būdavo slėpynės, nes atrodo irgi vat kiemo kaip ir teritorijoje, vat slėpiesi ir ar už krūmų, ar už automobilių, tai ten kaimynai irgi žiūrėdavo, kad ten nenubraukt ar dar ko nepadaryt.

TD18.

Pas mus irgi kumščiais rodydavo per langus [juokiasi].

M.

Okei. O šiek tiek buvot užsiminę, kad kažkuriuo metu sumažėjo kiemo, apskritai buvimas ar ne, kieme, tai kada šiaip atsirado alternatyva, ta prasme, kada vat išsiplėtė tos ribos veiklos ir laisvalaikio leidimo?

TD20.

Tai aš minėjau, kad ir dėl mokyklos, bet iš tikrųjų man atrodo buvo ir vat vat žodžiu kompiuteris, telefonas ir taip toliau, tai tada ir namie turbūt daugiau, tai jo, manyčiau, apie gimnazijos metus. 15 metų jau tikrai ne, ne, tikrai nebuvo tiktais šita erdvė, ji daug daug platesnė tapo.

TD16.

Aš irgi va dabar galvoju, man atrodo, labai daug kas su mokykla susiję, nes galvoju, kodėl aš tų, nu ne, nu jo tėvai neleisdavo į kiemą, bet ir šiaip nematydavau savo amžiaus vaikų, bet... Nu, nes į pradinę ir darželį, mokyklą jau, kuri buvo centre, o vėliau jau nuo vidurinės pradėjau eiti, į tą, kur ten 3 minutės yra nuo mano namo, ir tada vat kažkaip, nu, o ta... O visas tas mano rajonas turėjo ir tą mokyklą iš esmės, nes pagal rajonus. Tai reiškia, kad tų būdavo kažkaip, nes kitaip nesurinktų klasių,

bet aš kažkaip nematydavau, nežinau, savo name ar kažkur netoli. Tai vat atėjus į 5 klasę, man buvo labai didelis kažkoks keistas įspūdis, kad aš galiu savo rajone sutikti savo klasioką, man buvo tai visiškai nepažintas dalykas ir vat toks naujas, kad okei, čia visi gyvena netoli, nes prieš tai būdavo, kad visi ten iš viso miesto išsibarstę, tai va toks pokytis ir truputėlį daugiau atsirasdavo... Va ten turėjau toj vidurinėj, pagrindinėj mokykloj draugę, kuri klasiokė, ir draugė, kuri dar kitame kieme gyveno, tai va ten su ja ten badmintoną ten nueidavom pažaisti, dar toliau ten biškį už savo ir už jos, ir už mano kiemo ribų, bet biški toliau, tai čia vat toks tas buvo. O kur jau visiškai nematydavau, netgi tų tų berniukų su trenigiukais ir saulėgrąžų prie... Nu nes tikrai būdavo vaikystėje, aš tikrai gerai prisimenu, berniukai su trenigiukais ir saulėgrąžos būdavo tipo dalyk... Nu bent jau kiek aš pamenu bent jau pas save. Tai vat kai perėjau į gimnaziją, visiškai nebematydavau tų žmonių, kažkaip... Nu aišku, ten grįžti ir namo ten jau kokią 3-4 [valandą], jeigu dar nu ne, nu ne... Atrodo iš viso nebesimato.

M.

O atsiprašau, kas yra saulėgrąžos?

TD16.

Atsiprašau?

M.

Saulėgrąžos minėjai...

TD16.

Ai saulėgrąžos, tai saulėgrąžų lukštai, saulėgrąžų lukštai prie suolelių tiesiog numesti...

M.

Ai okay... TD19, kada tau išsiplėtė ribos?

TD19.

Bandau kažkaip atsimint, kažkaip man atrodo ties 14-15-ais, gal 12 metų buvo pradėjo... Pasikeitė kompanija mano tiesiog draugų. Kažkaip visada apsiribodavau savo kiemo draugais pagrinde, mokykloj ten būdavo, aišku, kiti draugai, mes ėjom į skirtingas mokyklas. Ir ir ir kažkaip pradėjo labai skirtis interesai, tiesiog pomėgiai, muzika, šiaip kažkokie hobiai ir aš pradėjau neberasdavau tos daugiau bendros kalbos ir pakeičiau tiesiog savo paties lokaciją, kažkur kitur išeidavau, nebebūti lauke. Su tais žmonėmis aš vis dar bendraudavau, pasikalbėdavau, bet intensyviai į lauko nebeleisdavau, bet taip namuose niekada neužsilikdavau, toks laukinis būdavau visada. Kažkaip 13, 14, 15 kažkas tokio amžiaus, tiesiog.

M.

O kaip, pavyzdžiui, apibūdintumėt savo kaimynus? Jau ne bendraamžius, o tuos suaugusius žmones, kaimynus, kurie gyveno jūsų laiptinėj, name, gretimuose namuose?

TD20.

Aš tai tik noriu, vat čia kaip buvo, kaip grūmodavo, vieną prisiminiau dalyką, kad visą laiką pirmam aukšte būtinai gyvendavo kokia nors vyresnio amžiaus moteriškė, kuri būtinai sodelį prižiūrėdavo kokį nors ten ir kuri visada žiūrėdavo, kad niekas nemintų jokios žolėlės, jokios gėlės. Tai va šitas būdavo. Net nepriklauso – tavo namas, ne tavo namas, ta prasme, visuose namuose, toks jausmas, buvo ta pati ta pati moteriškė, tokia tipiškai, tai va su ta priežiūra sodelių.

TD18.

Pas mus... Aš gal paantrinsiu, mes irgi turėdavom tokią moterėlę, kuri, nu dabar turbūt daug kas užsimintų, kad, nežinau, turbūt traktuotų kaip apsauginę vaizdo kamerą [juokiasi], bet pirmam aukšte

būdavo didžiulės hortenzijos jos krūmas, paskui visa tokia, nu vagelė su gėlytėmis, tai neduok Dieve, jeigu ten išoks ar įkris kamuolys ir panašiai – [atsidūsta]. Šiaip bendrai tai keli kaimynai būdavo, kad išsiskirdavo, sakykim, nu ar pragyvenimo lygiu gal ir panašiai, tai ten katiną, atsimenu, ant pavadėlio vedžiodavo, kas tais metais atrodydavo labai labai keistai. Bet toks atsimenu pūkuotas, pilkas katinas ryškus, raudonas pavadėlis ir visą laiką už namo ten... Už namo būdavo pas mus pievelė ir daržai, nu ta prasme kiekvienas butas turėdavo po daržiuką mažą, nu kadangi rajone turbūt kitaip, tai vat tam vat savo daržely, savo teritorijoj tą katiną vežiodavo. Paskui a... Kadangi namas būdavo dviejų laiptinių, tai tas kitas blokas būdavo pažįstamas vat realiai tai to kaimyno, nu kaimyno su negalia vaikas pažįstamas buvo, nu tiek ir pažinojau, kiek pasisveikinom ir panašiai, ten daugiau interesų nebuvo. Paskui, kadangi mano giminės labai daug iš to pačio rajono mano, teta šiek tiek vyresnė ten su vyresniaisiais to to meto irgi bendraamžiais bendraudavo. Kiti kaimynai virš mūsų buvo, nes turintys, aišku, alkoholio alkoholio problema, ir parėkavimų būdavo ir viską, ir taip toliau. Dar vienas kaimynas irgi paskui pradėjo, taip kabutėse naglėti su laiku. **[29:54]** Ten ir šunį jis irgi atsimenu buvo tokį prancūzų buldogą ir kažkuriuo metu neįsigijom, o su sese parsinešm katiną į savo namus, ir tas katinas būdavo toks laukinis ta prasme, nu jis išeidavo į lauką, pasivaikščiodavo, kada reikėdavo grįždavo paskui namo pavalgyti ir vėl žodžiu. Tai jisai savo šunį bandė užsiundyti ant tos katės, gavo taip, kad jo šuo pabėgo, nu žodžiu, bet jis labai piktas paliko paskui ir ten ir vainikus karpydavo nuo durų ir taip toliau. Tai va toks kaimynas, o šiaip kiti tai labai faini ir labai paslaugūs, ir labai padėdavo, ir bendruomeniški... Jeigu kažką pasidaryti kartu kieme, ten, sakykim, ir tas pačias sūpynes, atsimenu geležines kaip keitė kitomis, ir dar daugelį dalykų tokių pavyko įgyvendint tikrai. Ir ta pati renovacija buvo labai kolektyvinė, bendruomeniška, kartu viską padėt, pasidaryt. Tai va, tokie kaimynai.

TD20.

Aš tai gal grįšiu dėl kaimynų. Kaip ir minėjau, kadangi tai buvo močiutės butas, tada mano tėvai gyveno, tai iš tikrųjų visi pažinojo visus ir ten tikrai kartas pažinojo – ten kieno tėvai, tada kieno vaikai, kur vaikai gyvena ir iki pat dabar, tik tiek, kad nemaža dalis ir pasikeitė tų kaimynų, bet tie kurie vat tie senieji, tai ten tikrai visos ir paskalos ir dar visokie dalykai jie tikrai būdavo žinomi, nes nu glaudžiai tie dalykai vykdavo, tai...

M.

Okay, kaip kitiems su kaimynais? Kokie santykiai buvo?

TD19.

Nu aš turėjau tokį visoki, labai įvairią pasiūlą, pas mane didelis tas daugiabutis buvo. Ir ir ir atsimenu, turėjau kaimynus, kurie buvo mano tėvų amžiaus, kurie nuolatos pykdavosi ir būdavo šalia butas, kitoj laiptinėj, bet siena ta pati, tai pastoviai girdėdavau tuos barnius per tą pačią razetę ateidavo. Ten irgi ten jau kitam name gyveno moteris su kažkokia stipria negalia, jinai atsidarydavo langą, visus apšaukdavo keiksmiais, išmesdavo visus indus, drabužius, baldus. Tiesiog pro langą, taip į kiemą. Po to eidavo ten kažkoks jos giminaitis, surinkdavo, nešdavo atgal ir po kelių dienų vėl ta faze užeidavo ir eidavo visi indai ir viskas lauk. Turėjau daug ir tokių geriančių kaimynų. Pas mane prie namo buvo bent 3 barai, tie nu...

TD17.

Oho

TD19.

Kur už litą gali nusipirkti alaus, ta prasme, ir vakarui ten... Tai viską teko matyti... Ir ir ir kaip girti su mašinom parvažiuojam per tuo tuos pačius gėlynus ir tada jau ten mušasi tie kaimynai. Ir ir ir turėjau šiaip labai keistų kaimynų, kur, pavyzdžiui, ateina tiesiog bobutė ir ji tiesiog burba, kad tu tiesiog egzistuoji ten kieme, kad tu sėdi ant suoliuko, ten tiesiog ateina: “tas jaunimas, aš negaliu, aš negaliu”. Bet mano mama būdavo: “taigi jis nieko nedaro”, jai tiesiog yra, [tyla], va. Bet šiaip jo, visi vieni kitus pažinojo, kaip ir minėjau, kartų kartas, nes ten gyveno visų seneliai, po to vaikai, o po to

tų vaikų vaikai, tai toks persipynimas nuolatinis. Bet jo, ta prasme, visi vieni kitus pažinojo, jeigu vaikas nugriuvo, kaimynas pamatė, pasakydavo tėvam, informuodavo ir taip toliau. Ta prasme, visi viską žinojo, ta prasme, kaip yra. Man kiti sako, pavyzdžiui: “tu gyvenai mieste, tu niekada nežinojai, pavyzdžiui, ką reiškia gyvent kaime, kai visas kaimas viską žino”. Ne, ta prasme, mes irgi žinodavom, kas ir kur. Ta prasme tiek ir tam pačiam rajone, tiek ir kitų rajonų vieni kitus žinodavo.

M.

O šiek tiek užsiminei, kad ten buvo įvairių įvairaus konteksto, žodžiu, kaimynų, bet nebuvo kažkokio nesaugumo jausmo? Vat jeigu kažkas grįžta, vat kaip sakei, girti, išgėrę ir panašiai...

TD19.

Daug baisiau būdavo ne išgėrę žmonės, o o chuliganai iš kiemo, tiesiog. Nu jie būdavo girti žmonės, jie tiesiog, tiesiog girti žmonės... Turbūt vienas iš tokių juokingiausių aspektų, kad tam pačiam savo rajone buvau sutikęs gal du ar tris girtus žmonės, kurie tiesiog nu, žmogus išgėręs, sėdi ant suoliuko ir po to, nežinau, mes bendraudavom su jais, kalbėdavom, aišku ten kartais ir cigarečių paprašydavom nupirkt ar alaus. Ir tenai atradom ir žmogų, kuris statė tuos namus, būtent va tuos, kuris elektrą vedžiojo, kuris santechniką vedžiojo, ir jie ten sėdi, pasakoja, kaip jie ten viską darė ir sėdi, klausai, galvoji: “na tu meluoji”, po to pagalvoji, kad nei velnio jis ten nemelavo.

M.

Okay, TD17, TD16, kaip jum?

TD17.

Aš pagalvojau, nu man daug visko kažkaip sukilo, čia visi kai dalinosi, ir vat... Koks tavo vardas?

TD19.

TD19.

TD17.

TD19, va, kad visi vieni apie kitus viską žinodavo, nes, nu tikrai yra tas kažkoks vat kartų dalykas, kad vieni po kitų keičiasi ir gyvena, ir auga. Ir ir aš net galiu pasakyti, pas mus gal tokia visai namo centrinė, aš nežinau, man taip atrodo, figūra irgi šiol gal net centrinė, tai namo pirmininkas, kuris galbūt tas paskalas iš tikrųjų ir nešiodavo jisai. Tai, aš manau, paveldėjo iš savo mamos, kuri irgi, matyt, panašaus būdo būdavo, nes kai vaikas ten irgi augo, sėdėdavo su ja ten ant suoliuko ir klausydavosi namo bobučių visų pletkų, nes nes tikrai tos močiutės, vat vyresnio amžiaus moterys, nu, sėdėdavo kieme ant suoliukų, kalbėdavo, apkalbinėdavo, tai ir vat ir ir pirmininkas, matyt, tame kontekste kažkaip užaugo, ir būdavo, kad ir tėvai būdavo nepatenkinti, kad vat įsibrauna drąsiai į namus ten, žodžiu, klausinėja, viską ten domisi, kopijuoja remontą pas mus namuose kaip daromas, ir pas save ten taip pat darosi [juokiasi] ir panašiai. Ta prasme žmogus be skrupulų, bet iš kitos pusės, nu kažkokia pagarba tam pirmininkui, nes, nu atrodo, tikrai jam nu ir dabar rūpi, atrodo, ta namo bendruomenė, nu vat kaip didžiulė šeima. Jisai ten gal net 3 namų pirmininkas yra ir ten smėlio visą laiką vaikam atvežta, ir viskas žodžiu ten pasirūpinta. Aišku dabar jau, aikštelė automobilių yra išdidinta ir ir gal dėl to iš dalies tų vaikų nebėra, nes ta žaidimų aikštelė yra suvalgyta tos automobilių aikštelės. Tiesiog, tai visai tie kiti poreikiai kažkokie atsiradę. Ką aš dar atsimenu, tai tikrai aš 5 aukšte gyvenau, tai būdavo, irgi gal čia su vyresniais žmonėmis susiję, kad jeigu tikrai sunkiau judėdavo, tai nelabai iš namų išeidavo, ir buvo, kad 4 aukšte vyras, kuris, nu, labai daug rūkydavo bute ir, nu, mama irgi visą laiką labai nervuodavosi, kad, nu, namai pilni pas mus irgi to kvapo ir ten, balkone, jeigu tik atsidarai langą irgi tenai kyla žodžiu tie dūmai, tai tai tas visą laiką labai erzindavo. Tada dar kažkaip iškilo toks irgi vat prisiminimas, kad tie patys kaimynai irgi eidavo į kiemą, ten laukdavo, kol pieno atveš, tenais stiklainiukus sunešdavo žodžiu [juokiasi]. Nu toks vat irgi būdavo kažkaip vat susitikimo toksai momentas, iš skirtingų laiptinių tų kaimynų, tai irgi pabendravimo, pakalbėjimo, tai... Kas čia, kas čia dar... Ai ir dar kažkaip dar prisimenu, kad galbūt balkonas dar visai namo svarbią funkciją

atlikdavo. Ir vat kaimynai man dar irgi šiek tiek gal asocijuojasi kartais ir su skundikais, nes mes vat irgi su broliu kai kai vaikai būdavom ir mus palikdavo vienus namuose, tai galbūt vat yra ir nemažai tos vienatvės, kad jeigu namuose, tai esam vieni, kad ir maži. Ir balkone ten atsimenu, mes irgi išeidavom ir nu ir išdykaudavom ten, kabinėdavomės prie praeivių ten, šūkaliodavom ten jiems kažką ir panašiai, ir ten, nu tikrai būdavo, aš manau, kad tėvai pergyvendavo, pergyvendavo ten, kad neiškrist, neišsiversti ir neleisdavo eit į tą balkoną. Ir aš atsimenu kaip kaimynė vat iš gretimo balkono pamatė mus ir ten paskundė, ir mes žiauriai pergyvenom, kad kaip ten viskas bus ir mes vėliau lupt gavom, žodžiu [juokiasi]. Tai nu vat ir tas balkonas man kažkaip iškilo, visai svarbus buvo, nes kas gi mėtydavo kiaušinius ir balionėlius, tai visokių tokių konfliktų irgi būdavo. Tai tai jo.

M.

Okay...

TD16.

Balionėlius irgi vieną kartą teko mėtyti per draugės balkoną iš pirmos laiptinės. Bet jo irgi yra tas toks, kad atrodo visi kaimynai vieni kitus, tarkim, žino, nes vat ir tas daugel daugelio žinojimas yra per tą parkingo aikštelę, kur tu visą laiką matai, kas pas ką nuvažiuoja ar kur išvažiuoja, ir gali labai sekti. Ir aš manau, kad mano tėvai jau darosi vis vyresni ir vis senesni, jie patys jau, ta prasme, atlieka tą funkciją, kur jau mato, kas pasiliko, kas neišvažiavo, kas kur išvažiavo [juokiasi]. **[39:24]** Bet jo atrodo, kad visi žino, kas kur gyvena. Tikriausiai... Ai, dar būdavo toks irgi įdomus dalykas, kad taip nutiko, kad mano mama ir mano mamos brolis Jonas, gyveno toj pačioj laiptinėj, tuo pačiu metu atsikraustė, nežinau, kaip ten gavosi, jie vėliau, nežinau, po kokių dešimties metų ten gyvenimo, persikėlė gyventi į nuosavą namą. Bet irgi buvo toks vat įdomus dalykas - brolis ir sesuo su savo šeimoj vienoj laiptinėj gyvena. Bet mama geriausiai sutardavo su savo kaimyne [vardas], nes mes gyvenam, nu žodžiu, butas yra pirmame aukšte ir tos 3 durys... Tai tikrai atsimenu visą laiką būdavo kasdien mama su [vardas] susitikdavo, visą laiką, ta prasme kiekvieną darbo dieną be išimties, arba mama pas [vardas], arba [vardas] pas mamą ir visą laiką pasimatydavo. Tai jos net ne tik kaip kaimynės, bet jau tokios draugės labai tapo. Taip pat atsimenu dar tuos visus dalykus dėl laiptinės plovimo, nes būdavo... Yra tas grafikas ir mano mama visą laiką būdavo ta, kuri laikosi grafiko, plauna tą laiptinę ir tada nervinasi, kad niekas kitas jos neplauna. Man atrodo, niekas daugiau ir neplaudavo be jos vat, ta prasme to pirmo aukšto, bet jinai visą laiką išplaudavo, nes jai dar nepatikdavo, kad nešvaru, ir jinai vis tiek padarydavo tą tą darbą už visus kitus ir tada bumbėdavo vietoj to, kad susitarkime, nes ten kaip ir tas oficialus grafikas yra, tai kaip čia niekas neiškelia to klausimo į viršų, ar tikrai ten čia kažkas plauna. Taip pat... Jo ir atrodydavo, kad tie kaimynai visą laiką, visą laiką ten ir ten ir gyvena kažkaip, kad jų gyvenime kažkaip... Kaip pasakyt, jie ten turi vaikų, kurių vaikai, vaikų gyvenimas kažkaip keisis, kad kad jie vis tiek išvažiuos kažkur studijuot, o jų ten tie tėvai, tai vat ir liks vat ten. Tai vat toks vat vaibukas. Ir dažniausiai taip ir būdavo. Ir jau yra ir tokių vat ir mirusių kaimynų, yra ir pasikeitusių, bet jų nėra daug. Am taip pat dar vaikystėj labai gerai atsimenu, čia irgi toks... Įvairovės tema, nes mūsų laiptinės aukšte, tų 3 durelių prieš mus gyveno tokia vieniša močiutė, kuri augino neįgalų sūnų, tas sūnus turėjo dauno sindromą ir tai buvo toks suaugęs vyras ten tram penkių gal metų, neatsimenu. Ir aš labai gerai atsimenu, kaip nu [pauzė]... Nu vat kai nėra tos įtraukties, tai labai būdavo žmonės įsigąsdinę, kad yra žmogus su negalia ir jį dažnai reikėdavo... Nu į kiemą išvesdavo pasivaikščioti ir jis atrodydavo labai išskirtinai, nes jo mama dar jam, iš serijos ten uždėdavo raudoną kepurę, žalias kelnės ir tada dar labiau atkreipė dėmesį, tai aš atsimenu iš jo tyčiodavosi tokie pacanai kiemo ir būdavo man pačiai kartais nejauku grįžt namo, nes nesi pripratęs matyti įvairius žmones ir ten žmones su įvairiom negaliom, nežinau lauke ar ten savo kažkokioj aplinkoj. Tai vat kažkaip būdavo toks, kad nu vat, kai nėra tos įtraukties ir šalia tavęs gyvena žmogus, kurio tu bijai ir šiaip turėtum nu nebijoti, nes tau gi nieko nepadarys, bet bet būdavo vat vis tiek toks, kad kažkaip gal privengi. Ir tikrai būdavo, kai man ten irgi nejauku būdavo kartais grįžt namo, nors čia tikrai nėra ko bijoti, ir man sakydavo tėvai: "taiga tau nieko nepadarys, ko tu bijai?" Bet vat būdavo toks vat, tą tikrai pamenu. Taip pat bent jau du žmonės tikrai yra nusižudę mūsų laiptinėj, mūsų jo, būtent laiptinėj, nes mama yra laiptinės seniūnė, tai ten tada jinai atlieka tą

funkciją, jeigu ten... Nu surinkti pinigų iš visų, krepšelį nupirkti ir panašiai. Tai vat jo, nu ir tada vat jeigu kažkas vat irgi dar vienas vyras irgi yra miręs, ten širdis sustojo kažkas, tai vat irgi, atrodo, visi sužino tada kažkaip ten vat tokius, tokius dalykus. Tai jo, atrodo, kad kartais esi labai glaudžiam santykiu su žmonėmis, kurių nepažįsti arba, kaip čia pasakyt, net galbūt nebendrautum, bet jie tiesiog atsiranda tavo aplinkoj ir tu su jais... Nu... Ir tu su jais būni.

M.

Okay...

TD17.

Man kažkaip TD16 irgi priminė, kad mano laiptinėj irgi buvo moteris serganti dauno sindromu ir aš galvoju, kad čia TD16 tai ką papasakojo, čia toks ir lyčių dalykas, nes toje šeimoje mama ten dukrą išvesdavo irgi pasivaikščiot, bet mes kažkaip, nu net nebijodavom, nu matydavom, kad jinai yra kitokia, irgi jau suaugus tarsu moteris ir vat ją išveda vis į kiemą, kad vat pajudėti, bet bet kažkaip nu nesigąsdindavom to. Būdavo keista, kad jinai kitokia ir ten ten gal pasisveikint kažkaip nu nejaučiau, nes nežinau kaip gal, kaip čia elgtis, bet bet kad gąsdintis labai to nebuvo, tai čia galvoju, gal ir lyties dalykas. Labiau baiminamės kai kažkokie kitokie. Ir kadangi sakiau, kad tam aklųjų tokiame rajone gyvenau, tai pas mus irgi nemažai būdavo, kas nu vaikščiodavo su tomis lazdelėmis neregiai ir kažkaip atrodė visiškai normalu ir būdavo kad net ir užkalbindavo beeidami, ir pasikalbėdavai su jais. Kažkokių tokių baimių gal, nežinau, ar tai patyčių jų atžvilgiu kažkaip vat aš neatsimenu. Bent jau iš savo pusės...

TD16.

Iš to, iš to vyro tai labai tyčiodavosi. Tikrai pamenu, kad ten, nu būdavo žinomas savo vardu tame rajone, pavadinkim taip.

M.

Okei, nu gerai. Eikim gal tada prie kito klausimo. Turit ant savo stalų po 3 lapelius, tai pagalvokit taip kelias minutes bendrai, apie bendrai gyvenimą tokiame daugiabuty. Sugalvokit, žodžiu, 3 žodžius, tai ant kiekvieno lapelio po vieną žodį parašykit, kas jums vat labiausiai asocijuojas su gyvenimu tokiame daugiabuty.

TD20.

Tokiame, kuriame užaugome ar apskritai apskritai?

M.

Gal apskritai apskritai. Galit ir kuriam užaugot, galit ir... Nu vat, nu žodžiu, tiesiog vat gyvenimas daugiabuty, tai, kas vat kilo, kokie žodžiai. [pauzė]

TD19.

Gali būti žodžių junginys?

M.

Gali būt žodžių junginys [pauzė]. Gerai, kas norit pasidalint, ką užrašėt?

TD18.

Juos pakomentuoti reikėtų? Turbūt reiktėtų...

M.

Jo, reiktėtų [visi juokiasi].

TD18.

Aš tai pradėsiu nuo labai paprasto. Tai vaikystė, [prastai girdisi] sakykime įtraukiant kieme praleistą laiką su ta vaikyste, kuri susijusi. Jinai būdavo dažniausia, kaip visi kalbėjom, man asmeniškai labiau mokslo metais tiktais su tais draugais laikas. Paskui kitas įstrigęs dalykas, tai yra šabloniškumas. Būtent tų daugiabučių šabloniškumas, kad jie buvo nu panašiai labai pastatyti praktiškai – ir blokai taip pat išdėstyti, ir butai irgi taip pat išdėstyti, ir aukštų kiekis tas pats, ir netgi iš daugia... Šalia daugiabučių rajono būdavo viena iš tokių vidurinių sakykim rajono gatvių su nuosavais namais, kur gyveno mano močiutė, bet toj gatvėj buvo visi vadinami “alytnamiai”. Tai jie irgi visiškai vienodi, kur tu pas kaimyną nueini, tu net žinai, kur kokia patalpa. Ta prasme, čia bus virtuvė, čia bus tūlikas, ten dar kažkas ir jie visi irgi vienodi būdavo. Tiktai išorė ten skirdavos, dar kažkas arba perstatyta truputėlį kažkaip.

TD16.

Galiu pasitikslinti, kas yra alytnamis? Labai girdėta, bet nu ta prasme...

TD18.

Alytnamis... Nu ta prasme, kaip čia dar pasakius paprasčiau... Mes juos vadindavom tokiais popieriniais, paprastais namais, nes jie būdavo dažniausiai pagrindas statytas betonu, plytinės pirmo aukšto sienos, o visas antras aukštas yra kartoninis karkasas ir jis visas kartonu apkaltas. Rajone taip ir būdavo. Vienas, nu vieni su kitais tie namukai panašūs, tai kokie 7, 8 vienoj pusėj gatvės prie, nu tiesiog prie tų gyvtvorių. Tai nu alytnamiais vadinom tokius šabloniškus namukus. O 3 dalykas, tai jaučiu žiauriai keistas ir niekas turbūt tokio neturėjo, bet man asmeniškai – skirtingi kaimynų butų kvapai.

M.

Okay...

TD16.

Aha,

TD18.

Nu čia ta prasme ne visai iš blogos tokios tendencijos, bet pas kai kuriuos tikrai būdavo ne tai, kad ten ar laikė šunį, ar dar kažką, bet visiškai toks, nu ne... Nesimpatiškas kvapas. [50:25] Ir ta išvaizda pas vienus tamsi labai, pavyzdžiui, ten kažkokios tai plokštės klijuotos ant tų sienų, tokios net ne plytelės, bet ta prasme, putplasčio kažkokios klijuotos, formuotos, tokios, greitos rudos, kažkur prikepę kažkas, tas kvapas eina... Pas kitą, ten dar kitaip. Pas mus, pavyzdžiui, atsimenu, buvo koridoriai, labai man įsimintinas, yra daug iš vilnos padarytos, padarytas sienos apmušalas ir visas koridorius tokia ryškia ryškia tamsia vyšnių, trešnių spalvos vat sienos tokios visos ir visas koridorius tamsus. Nu va, ta prasme, tai toks vilnonis tas ir savo kvapą irgi tą turėjo, nu ir greičiausiai tu pripranti prie savo to buto, tai pas kitus tik nueini ir blemba, smirda, nu žodžiu, va tokių tų įspūdžių iš senai. Tokie 3 dalykai.

TD16.

Aš tai pridėsiu, kad arba nu gali užuosti, jeigu kaimynai kažką skanaus gamina, ta prasme ateini ir va...

M.

Okei. O, TD16, ką ką dar parašei?

TD16.

Jo, tai pirmas mano yra jaukumas dėl to, kad esu pastebėjusi, vat ir dabar neseniai persikrausčiau į kitą vietą, nes vat dabar čia 4 metus gyvenau ten tokiame senamiesčio tipo name ir vat dabar į Kalvarijų gatvę persikrausčiau. Tai vat kai ieškojau, kur gyventi ir vat ateini į tokį vat butą, į kurį persikrausčiau

dabar, ir yra kažkoks jaukumas, nes kažkokioj kažkokioj panašioj vietoj užaugai ir kažkaip vat yra jauku. Ir dar taip pat irgi atsimenu lankiausi pas vieną draugę, Justiniškėse jinai tuomet gyveno. Nežinau kelintų metų ten statytas, bet nu tie vat rajonai visi. Ir vat kažkaip atėjus buvo jauku labai ir atrodo ten kažkokio remonto nėra, ten tas ir kampas virtuvėj yra, ir tokios medinėm lentelėm koridorius išklotas, na tokiom mažutėm, bet yra labai labai jauku dėl to, kad kažkaip pa pati taip užaugai ir ir yra tas kažkoks atpažįstamumas ir tas biški toks ir saugumo jausmas, kad jo, man čia gera, man čia jauku. Tai vat tokį parašiau. Taip pat parašiau atpažįstamumas. Tai čia vat panašiai kaip minėjo šabloniškumą, tai vat atpažįstamumas iš tos pusės, kad vat irgi su viena drauge kalbėjom, kur augom tame tame panašiuose rajonuose, kad gali ateiti pas draugą į butą ir žinosi, kas kur, nu ta prasme, kur jungikliai yra įdėti, nes visi yra iš esmės taip suplanuoti, ir tu jau atpažįsti, kaip kaip, kaip čia kas atrodo, tai čia toks jo atpažįstamumas. Ir 3 parašiau mažai erdvės. Nu nes tikrai atrodo, kad m... Nu šiaip, nu jie nėra dideli tie butai, palyginus ten, jeigu gyventojų nuosavam name arba ten, kur nors, nežinau, vienkiemį, kaime ir... Ir tikrai, nu ir tos sienos vat irgi, per tas sienas ten girdisi daug dalykų. Na, šiaip tarkim, gali girdėti, kaip, nežinau, vat visą laiką būdavo, kad su kavamale pažadindavo nuo 7 ryto, nes nu ta garso izoliacija labai prasta ir tikrai nu tos erdvės taip jau... Taip jau... Nu man atrodo, kad mažoka. Ir čia dar buvo kažkada apie tą erdvę man atrodo parašiusi Vilma Fiokla Kiurė kur jinai parašė knygą "Rožynas" nu, tai ten apie Panevėžio Rožyno kvartalą. Bet jinai kažką buvo sakiusi apie tai, kad žmonės, kurie atvažiavo gyventi į Panevėžį, dažniausiai tai buvo industrializacijos laikotarpiu, labiau gal tokių... Arba ten darbininkiškų kažkokių specialybių žmonės, arba inžinieriai ten ir panašiai, bet daug tokių vat, kur atvažiavo iš kaimo ir reikia jiems sau tokios erdvės. Dėl to iš dalies mieste nėra miesto gyvenimo, yra toks buvimas savo savo rajone, tai va. Bet čia turbūt ne visai į temą, tiesiog šiaip prisiminiau, kad iš to [nesigirdi žodžio] ansamblių ir temą visai įdomu paminėt, kad tikrai nėra to tokio, vat, kiek atsimenu, to tokio miesto gyvenimo, kad daug kas vyksta miegamajame... Nu, aišku, gal žmonės, kas gyvena centre, gal kitaip paliudytų, gal čia priklauso nuo tavo socioekonominės, sociokultūrinės padėties padėties ir panašiai, bet tikrai daug tokio buvimo... Žmonės, kurie gyvena sau, kurie gyvena savo šeimoje, bet nėra to socialumo, miesto gyvenimo, politiškumo, vat kažko tokio, ką paprastai turi miestai su galbūt kažkokia didesne istorine praeitimi, nu, nežinau, gal bent jau man atrodo, nes mano, žinoma, tėvai tai kilę iš savo regionų ir jie tada jau ten, Panevėžy ir susipažino. Tai gal aš pati neturiu tokio santykio su miestu, bet čia gilesnė tema ir nebe į lapelius, tai [juokiasi]...

M.

Okay, kažkas gal panašaus?

TD20.

Aš irgi noriu pridėti labai panašiai. Aš irgi tą patį apie mažą erdvę parašiau. Aš tai galvoju, kad pirmiausia dėl to, kad iš dabartinės perspektyvos, na tikrai prasiplėtė ir nu ir kitur gyventa, ir daug kitokių patirčių. Ir dabar kai galvoju, tikrai buvo labai įprasta ir buvo labai toks tipiškas variantas – tai aš gyvenau dviejų kambarių bute, tėvai ir aš, brolis vyresnis, kuris po to į Vilnių studijuoti, ir tada tai gal nebuvo, kad jos yra mažai, nes taip, kaip ir sakau, buvo įprasta, bet dabar kaip žiūriu, tai tikrai žmonės dažniausiai nori daugiau ten savo nuosavą namą turėti ir taip toliau. Tai vat. Ir tada parašiau dar artima ir sava, dabar kai kai grįžtu, kiekvienas kampas yra pažįstamas, net jeigu pasikeitė renovacijos, ten nežinau, Lidlą kokį pastatė arba dar kažkas tai nutiko, vis tiek rajonas, kiekvienas ten tas kampas yra tiek išvaikščiotas ir žinomas, kad nu galima, atrodo, užsimerkus jį būtų visą praeiti. Ir dar ką labai noriu paminėti, vat dėl to saugumo, kad jis toks labai netolygus, dėl to, kad iš vienos pusės, pavyzdžiui, jau taip paauglystės ir vėlesniais metais, kada išvažiuodavom į užsienį su tėvais, tai tada kaimynai, pavyzdžiui, žinodavo, ir jie kažkaip žinodavo, ir jie, nu, tarsi vat akį užmesdavo, kad vat... Arba jeigu gyvūną kokį prižiūrėdavo, ir tu žinai, kad kažkas tarsi žino, kad esi išvykęs ir reikia čia kažkaip labiau žiūrėti. Bet buvo lygiai taip pat nesaugu... Žinodavai, kur mieste yra nesaugu, kur koks skersgatvis nesaugus, kur yra pavyzdžiui ten darželis ir tokios pavėsinės, ten dar kas nors ir... Tai nebuvo, kad... Tai toks vat ir saugumo, ir nesaugumo toks mišinys iš tikrųjų...

M.

Okei. TD17, ką ką parašei?

TD17.

Aš tai čia taip labai kažkaip abstrakčiai, kažkaip net pačiai sunku pakomentuoti, bet pirmą iš tų parašiau bendrystę, nes kažkaip man taip atrodo, kad tie žmonės nu, aš kažkodėl vis tiek labiau galvojau ir prisirišau gal prie to namo, kuriame užaugau, nes labai skirtingos patirtys, aš dabar tarsi irgi gyvenu Vilnių sovietiniam name, tai jeigu man reikėtų tris žodžius apie jį parašyti, tai matyt, būtų visai kitokie. Labai, nu sunku bendrai bendrai galvoti. Tai gal čia visai gerai patikslinti, kad aš tai užrašiau galvodama apie visgi tą namą vaikystės, kuriame augau. Tai kaip ir sakau, ta vat bendrystė, nes tie žmonės kažkaip atrodo, visi matomi, nu kažkokia gyvybė man nuolatinė vyksta, vyko tame kieme ir ir ir kažkaip talkos būdavo organizuojamos, ir kai kurios tos pačios, nežinau, gal ir apkalbos, nu, visi vieni apie kitus viską žino, kažkaip jeigu kažkas nutinka, tai žino galbūt į ką kreiptis, pas kažką, kad, na, nežinau, ar tai pataisytų, ar kas nors sugedo, ir nu kažkoks toks gal didesnis betarpiškumas, netgi tokio, nu dabar, atrodo, daugiau galvoji, vat daugiabuty kai gyveni, kad tokio susvetimėjimo yra. Man atrodo, stengiesi ten sveikintis, kad užmegsti per tą sveikinimąsi kažkokį bent jau kontaktą ir ryšį, o tada, kai augi, tai atrodo, nu tai sveikintis yra savaime suprantama, nežinau, gal čia tėvai taip išmuštravo sveikintis, bet nu tas kažkoks ryšys jisai kitoks apie žmones, bet gal natūralu, nes nu tu užaugi ir tie kaimynai visi ir tave pažįsta, mato ir supranta. Tada antras žodis nuotyčiai... Tai man kažkaip tai asocijuojasi gal, vienas dalykas, kad, matyt, už kiekvienų durų po istoriją, ar ne. [59:58] Yra žmonių istorija ir išgyvenimus, ir ten, aišku, galbūt yra daugybė dalykų ir kažkokių tamsių istorijų, kur nebūtinai mes gal žinodavom, bet ar ten, pavyzdžiui, iš vaikystės kažkokios, nežinau, gal irgi tie nuotyčiai atrodė... Labai įvairūs tie nuotyčiai gali būti, gali būti ir siaubo istorijos, ar ne? Kur vyresni ten mus prigąsdino, prigąsdindavo, nes kieme, ten už tvoros, būdavo toks apleistas darželis, ir tenai benamiai rinkdavosi ar dar kažką, ir ten sakydavo, kad ten gali ateiti ir ten kažką tai daryti. Galvodavai apie tai. Bet su tais nuotyčiais lygiai taip pat ir nežinau, mes sakykime, ir koncertus organizuodavom, nežinau, visą pasirodymą nuo A iki Z [juokiasi]. Tai ta prasme, kviesdavom žmones ateiti pasiklausti su performansai. Tai ten rimta būdavo iš tikrųjų. Ir tas 3 žodis gal šiek tiek, nu, tokia atsvara tokios tamsumos šiek tiek, tai yra ir tokio uždaro. Man kažkaip gal asocijuojasi tas daugiabutis, kuriame augau, nes atrodo, kad viskas vyko, visos šventės toj pačioj vat erdvėj ir teritorijoj ir... Jeigu žaidimai, tai kiemo teritorijoj. Ir pavyzdžiui, mes irgi neturėjom kažkokio tai sodo, kad išvažiuoti galbūt į gamtą, tiktai nu daug vėliau jisai atsirado, tėvai jau įsigijo kitokią erdvę, gal tos gamtos iš tikro norėjo daugiau, bet šiaip viskas, atrodo, vyksta vienoj tokioj uždaroj erdvėj ir ir vat man irgi taip atrodo, atsigręžiant į tą praeitį, natūraliai klausimas: “o kas už šio pasaulio ribų?” Nu toks atrodo, kad tu užaugai kažkokiam tokiam, nežinau... Burbule. Burbule... Ir nelabai... Nežinau, gal čia nuo mano šeimos priklausomai, gal mes ten kažkur tai neidavom į kažkokias tai, nežinau, miesto šventes. Gal tik vieną kartą esam buvę miesto šventėj. Nu taip atrodo, kad visas vat gyvenimas, va tas jaunystės, vaikystės ir sukasi tiktai aplink šitą bendruomenę. Tarsi nieko daugiau neegzistuoja be jos.

M.

Okei, TD19, ką tu užrašei?

TD19.

Pas mane irgi trys tokie žodžiai. Irgi yra žodis bendrystė. Ta prasme jinai yra parašyta priverstinė bendrystė, nes yra dalykų, kurių gyvenime nepasirinksi – ten tautybė, tėvų, ane, ir taip toliau, bet nu kaimyno irgi nepasirinksi. Ta prasme nori... Nenori kaimynų? Gyvenk name, pasirink vienkiemį, gyvenk name, ir sau ramiai gyvenk name. Gaunasi, kad ta priverstinė bendrystė, iškart labai su TD17 sukoreliavo tasai, kad labai skiriasi taip, kaip gyvenu dabar ir kaip gyvenau anksčiau. Tai yra, kad tikrai buvo ta bendrystė, ta prasme, jeigu tau neužsikūrė žiemą mašina – kaimynas padės, kaimynas užtemps, kad ir kaip negali tos močiutės, kuri bumbėjo, kad tu blogas, kad tu ten tiesiog kvėpuoji kieme, nu vis tiek jai padėsi užsinešt tą krepšį, į tą antrą ir trečią aukštą, nes, nu taip buvo. Tai irgi

nežinau, kaip pas kitus, pas mus būdavo, kad tenai vieną kart per mėnesį tuos mokesčius rinkdavo, eidavo į vieną laiptinę, ten kažkokia pas [nesigirdi], mokėt ten tų mokesčių ir kai tu mažas esi, tave pasiima. Visi pasikalba, susimoka mokesčius, nusiperka medaus iš kaimynės ir taip toliau, ane. Tai ta yra priverstinė tokia bendrystė ir kartais išeina ir į gražius dalykus, kartais nelabai, nes... Nu, ta prasme aš dabar aš gyvenu Antakalnyje ir turiu kaimynus, kurie tiesiog 3 nakties sugalvoja pyktis. Ir pyktis taip, kad ten man atrodo spintos griūna. Ta prasme keiksmi, [nesigirdi] sugeba varyt. Nu ta prasme, pagarba už ištvermę, bet nu aš to nenoriu. Antras dalykas yra kiemas, tai kažkaip kiekvienas namas turi savo kiemą, tas kiekvienas kiemas turi savo taisykles. Aš labai gerai atsimenu, kad Panevėžy kai gyvenau, pas mus buvo 3 namai, čia vienas kiemas [rodo], čia antras, čia trečias. Ir kiekvienas kiemas turi savo taisykles. Ta prasme, mes kalbam apie metrus, ta prasme, tų kiemų. Kai yra kai įeini į tą kitą kiemą – wow, kaip čia viskas kitaip. Dabar, aišku, labai keistai atrodo, bet to vaiko akimis atrodė būtent taip, toks labai įdomus reiškiny. Ir žmonės, kurie gyveno nuosavuose namuose, jie turėjo gatvę, jie žaisdavo gatvėj. Ane, nes tu kieme turėdavai ten ir vartus turi, ir krepšinių turi, porą medžių, kuriuos ten... Tai vat ir 3 žodis man yra langai. Kažkaip visada aš žiūrėdavau tuos langus ir dabar tebežiūriu, ta prasme... Tu ateini prie daugiabučio ir tu matai ten nu šimtus tų langų ir už kiekvieno to lango yra kažkas. Yra kažkokie namai, yra savos istorijos ir taip toliau. Ir tie langai, jau patys langai pasakoja savo istoriją, nes dabar man būna keista, kad aš grįžtu namo čia į Antakalnį. Grįžti namo, išlipi iš mašinos ir pažiūriu, pas kaimynus yra medinis langas, kitas ten plastikinis ir tu ta prasme iš karto... Kokius tris štampus uždedi tiems kaimynams. Tai tie langai man visada daugiabučiai susiję su langais, aš tuos langus visada matau. Ir ten būna ir fotografijų parodos, kur tiesiog balkonus fotografuoja, ne langus, atsitiktinių žmonių ir tai pasakoja savo istorijas.

M.

Okei, ačiū. Labai labai įdomūs ir skirtingi žodžiai. Dabar nemažai kalbėjom šiaip apie apie tą gyvenimą daugiabučiuose, tai dabar pabandykim padėliot plusus minusus gyvenimo daugiabuty. Kas vat yra gero apie tai ir kas, ką matytumėt kažkaip kaip negatyvaus. Tai aš aš rašysiu ir tada bandysim aptart.

TD16.

Man atrodo vienas iš tų plusų – tai nereikia rūpintis tokiais dalykais pačiam, kaip nu nereikia pirkti man malkų, anglių, rūpintis ten apšildimu, ką šiaip darytum, jeigu turėtum namą. Tai vat čia toks vienas būtinas toks dalykas didelis nusiima. Visi varentieki dalykai nu vat jeigu kažkas sugenda, nėra tavo rūpestis. Ir čia galima taip pat prirašyti, taip pat nu ir pigiau, kad kad nes nes nėra tavo kažkokio bendro ten kiemo, nes jeigu tu nuosavam name turėsi kiemą, tai vis tiek norėsi tai gėlytę pasisodinti, žolytę nupjauti ir dar kažkas

M.

Okei...

TD17.

Gal tai minusas, kad tos gamtos kažkokios trūksta ir galbūt tas vat, ta mūsų irgi šeimos istorija, kad nežinau, gal kai man buvo kokie 12 gal metų, tėvai nusipirko sodelį. Nu buvo tikrai tas noras kažkur vat išvažiuoti ir turėt galimybę ar tai pasimaudyti ar tai kieme daugiau laiko leist, nes nu butas vis tiek jis yra toks... Vasarą karšta tenai, ypatingai mum ten 5 aukšte, tai tai tokio oro trūksta ir nu miesto tas... Automobiliai važinėja, ta tarša, kažkaip tai... Toks nu visvien užspaustas. Ypatingai kai tie karščiai kažkokie tai... Tai jo, tai tokios, nu tarsi erdvės tokios poreikis, nu toks vidinis. Aš kažkur net esu girdėjusi pasakymą, kad nu mes iš prigimties esam žmonės, nu tokie arčiau gamtos ir mum reikia to gryno oro. O tie butai jie kažkaip nu tokie varžomi, varžomi kažkiek tai tas žmogus tam bute... Kažkokia laisvė ir raiška, ir, taip, kūryba?

TD16.

Jo, netgi buvo pasakymas toks “lyg dėžutėj gyventi”, nu tipo dėžutėj tai yra toks...

M.

Okei. O dar plusų, pavyzdžiui? Kas gero yra apie...

TD19.

Ta pati bendrystė, ta prasme, tikrai plusas yra, kad tu jauties saugesnis dėl savo turto kai tu esi išvykęs, pavyzdžiui. Nes visą laiką kaimynai pažiūrės. Tikrai nieks nelįstų, nieks neitų, nes jeigu kas bus atkreiptas dėmesys. Tikrai, manau, tai yra didžiulis plusas. Ekstra atveju tu gali kreiptis į kaimyną. Tau kažkas nutiko, nu anksčiau, pavyzdžiui, ane, telefonų nebūdavo, kažkas tau nutiko, gali nueit pas kaimyną, paprašyt kažko: vaistų, pagalbos, rankos, peties... Tai va, tai visi šitie dalykai man atrodo kažkaip nu padeda. Aš tikrai susidūriau su tuo palyginimu. Gyvenau name kurį laiką čia Vilniuje, tai tikrai yra didžiulis plusas centrinis šildymas, centrinės kanalizacijos, centrinės elektros, ta prasme. Tai visi šitie privalumai, ta prasme, niekada apie tai nesusimąstai, kol neatsiduri kitoj toj pusėj, tai jo, didžiulis plusas. Ir ir ir koks čia dar dalykas... Ir pigiau. Bute gyvent pigiau tiesiog iš principo negu name gyventi, yra toks dalykas. Ir jeigu taip ir iš kitos perspektyvos žiūrint, man atrodo, kad didžiulis plusas yra vaikam gyventi bute dėl tokio santykio mezgimo su aplinka. Nes jiems yra paprasčiau. Tu gali name nueiti iki kito namo, susipažinti su kito namo vaikais, kurie yra už tvoros, man atrodo yra daug sudėtingiau negu susitikti su vaiku, kuris gyvena toj pačioj laiptinėj ar kitoj laiptinėj. [1:09:33]

TD17.

Čia tas kiemo infrastruktūros labai didelę vaidmenį atlieka ir dabar jau būna prie tų namų šiaip irgi aikštelės vaikų statomos, kad būtų erdvė, kur vaikai galėtų susitikti, o daugiabučiai jie jau turėjo su ta intencija statomi ir kuriami iš karto,

TD19.

Taip taip, tai va šitas dalykas...

TD17.

Ir šiaip gal ta įvairovė žmonių, kad nu daugiabutyje labai yra įvairių socialinių sluoksnių. Aš nežinau, labai skirtingi žmonės gyvena.

TD19.

Jo, priklauso nuo to, jeigu mes kalbam apie tą daugiabutį vat šitos datos [19]40-90, tai įvairovė tikrai didelė buvo...

M.

Okei.

TD19.

Nors iš tiesų buvo ir nemažai minusų. Su ta bendryste ateina ir kaimynų užpilimas toks kaip reiškinys, ane, kai kaimynas tiesiog, senolis koks pamiršo, kad vonią įsijungė ir užpila... Tiek mane Panevėžy yra buvę, čia Vilniuj. Tie patys, kur pasakojau, kaimynai, kurie pykstasi naktimis, atrodo, kad tu negauni savo tos ramybės. Kartais tos erdvės trūkumas, taip. Labai didžiulis, asmeniškai susiduriu su parkingo, ane... Nuosavame name gyveni, atvažiuoji... Tu gyveni daugiabuty tokiu vat, tos statybos, tu atvažiuoji ir tu kol pasistatysi mašiną.

TD16.

kadangi mano abiejų tėvai yra kilę iš tokių, nežinau, mama iš vienkiamio, tėtis irgi iš vienkiamio, vėliau vėl turėjo gyvenvietę, persikraustė, kolektyvizacijos visa kita, tai kažkaip mano tėvam labai didelis plusas buvo, kad nereikia rūpintis tais visais namo... Buiteku tuo visu, nes jie patyrė tą vaikystėje ir jie to nebenorėjo. Bet man pavyzdžiui tai visą laiką... Nu aišku, jauku ten tame bute, bet

man kažkaip jeigu reikėtų rinktis, tai gal namas tokios vat erdvės daugiau turi. Tai faina arba tada namą turėti, arba bent jau butą, kuris, nu, nebūtų vat tas... Nu kur turėtų aukštas lubas, nes šitas tikrai yra tokio suvaržymo, suvaržymo....

M.

Toks pojūtis?

TD16.

Jausmo... Nu ir, pavyzdžiui, aš irgi vat, nu esu pavyzdys, kur galima gyventi bute, bet neturėti bendraamžių draugų, nu tai vat čia irgi, visaip, visaip būna, visokių tų pasakojimų yra...

TD20.

Ko nebuvo paminėta, kad jeigu tu nori kažką daryti, tu būtinai turi kitų atsiklausti, kad kai reikia ar tai parašus ar dar kažką... Tai ir lygiai taip pat ir konfliktai gali dėl to kilti, jeigu... Tai iš vienos pusės tarsi nereikia rūpintis, bet ten vieniems tinka, kad stogas bus daromas, kitiems netinka. Vienus liečia, kitus tarsi neliečia. Ten laiptinės durys ir tokie dalykai, kur bendri, bet gali būti tų konfliktų priežastimi...

TD17.

Arba sienas jeigu nori griauti bute...

TD20.

Taip, būtinai turi klausti.

TD17.

Kiek slapta darydavo žmonės, griaudavo [juokiasi]....

TD20.

Taip, taip. Ir dabar yra kas nori kondicionierių įsidėti. Tais laikais nebuvo [juokiasi], tiesiog, tai va. Ir man atrodo, tas pažįstamumas, vat tą, ką minėjo dėl saugumo, tai yra ir ta kita pusė, kad tu nenorėtum, kad tam tikrų dalykų apie tave žinotų nes, pavyzdžiui, tėvų butas tai jis iš esmės yra langai į tą mašinų aikštelę ir ten labai gerai matosi, ir jina tokia didelė. Tai iš esmės visi žinodavo, kas pas ką atvažiuoja, kas kas ką veikia, kas kur nutiko. Ir tu nelabai gal nenori, kad viską apie tave žinotų, bet tikrai žinos.

M.

Tai čia kaip minusas, ar ne?

TD20.

Taip, tas vat, kad paskalos, pažįstamumo jo, tokio...

TD17.

Ką kaimynai pagalvos...

TD20.

Ką kaimynai pagalvos...

TD16.

Kad nėra to tokio, vat nežinau, ir gamtos trūkumas. Iš čia tokių minusų galima... Aš nežinau, mes dar neaptarėm tokio dalyko čia gal nei minusas, nei pliusas, bet laukiniais 90-aisiais buvo pradėjusios kurtis tos mini parduotuvėlės, kirpyklos ten tuose vat pirmuosiuose namo aukštuose. Tai vat mūsų name irgi tokia buvo atsiradusi. Nu va čia prisiminiau kai pasakojo TD20 apie leidimus gauti, tai vat pamenu, kad turėjo ten ieškoti, nu, žodžiu kaimynų sutikimų, ten daryti atskirą įėjimą ir panašiai.

Tai va tuo laikotarpiu galbūt buvo visai neblogas variantas ten koki savo verslą, tarkim pradėti kurti, vat jeigu ten turi savo butą, gali ten kokią, nežinau, vat kirpyklą pasidaryti.

M.

Mhm, okei...

TD18.

Iš rajono perspektyvos šiek tiek sunkoka pritarti ir galbūt paantrinti kažkaip šitiem atvejams, nes ten ir... Pas mus, pavyzdžiui, buvo šiluminis pečius, kuriam malkas turėdavai pats pasirūpinti, tarkim. Kaimynų, buvo, kaip ir minėjau, įvairių, tu nepasirinksi, visokių yra buvę, buvo ir gerų, ir visokių. Am nu nežinau. Privatumo tas klausimas tai, aišku, turbūt jįsai visur yra, kai tu gyveni kažkokiam blokiniam name, ta prasme vienoks ar kitoks jau bebūtų. Tai ir jautiesi stebimas, ir ne tuo pačiu, tai nežinau. O tos gamtos kaip rajone nu gal buvo truputėlį, buvo ten tų medžių ir platesni tie kiemai, kadangi ir daugiabučių nebuvo tiek daug. Prie pagrindinio kelio nuvažiavus realiai... Bet jo, labai daug plusų, labai daug minusų, net nežinau, čia reikėtų kiek iš kitos pusės truputėlį turbūt žiūrėti į visą šitą, nes mieste vėl vienaip, o rajone, vėl kitaip, nes nu, ką įvardinai, yra labai panašumų, bet ne visai taip žymiai. Detaliau skleistis reikėtų.

M.

Okei, tai nu čia surašėm visai nemažai tų plusų, minusų. Tai ties minusais buvo labai nemažai trūkumų, čia kas antrojo eilutėje yra "trūkumas": ir gamtos, erdvės, ramybės, parkingo, privatumo trūkumas. Tai jeigu reiktų kažkaip nurodyti, kas galbūt yra atsakingas, kas vat, nu vat parodyti, kas yra kaltas dėl to, kad va čia tiek daug visko trūksta ir ir šitie minusai atsiranda, tai kaip nurodytumėt, kas kas?

TD17.

Aš galvoj, kad dalis trūkumų yra iš mūsų šiandienos perspektyvos formuluojami, nes mes, matyt, nu tokioj kitokioj visuomenėj esam ir mūsų tie poreikiai keičiasi ten, lyginant su tuo, kokie buvo anksčiau, ar ne? Tai vat čia labai irgi toksai irgi sudėtingas klausimas.

M.

Okei. Bet atsakymas yra...

TD20.

Aš tai manau, kad daug kas slypi, tai kad jie sovietiniai. Ir aš dabar šiuo metu gyvenu naujos statybos ir, pavyzdžiui, tikrai nesigirdi. Tiesiog yra daug geresnė izoliacija. Tada buvo užsiminta ir apie negalią. Buvo pas mus viena kaimynė su judėjimo negalia, bet jina turėjo pasidariusi, žodžiu, kad galėtų patekti, pirmam aukšte gyveno... Bet aš truputėlį dirbu su tuo tai žmonės tikrai būna uždaryti, o, pavyzdžiui, na naujos statybos jie privalomai turi liftą, turi žmogus turėti patekimą. Ir liftas, nereikia nešti daiktų sunkiai jeigu remontas, dar kažkas tai... Tai o sovietmečiu tos pačios aikštelės buvo manytos kažkokiam labai trumpam laikotarpiui ir keitėsi. Ir dabar, kad yra planuojama, tai yra visai kitaip. Apie tas žaliąsias erdves visada yra mąstoma, tai aš manau, kad daug kas į tą sovietmetį dar susiveda.

M.

Okei.

TD16.

Aš irgi labai norėčiau pritarti, nes nu dabar kai pasakė sovietmetis, irgi prisiminiau ir skaitytus tam tikrus straipsnius, vat ir nes, nu, visų pirma maža virtuvė. Ką reiškia maža virtuvė? Tai, kad tuo metu buvo manyta, kad žmonės ten pavalgo valgyklose ir namie pasišildo maistą, dėl to ta virtuvė tokia ir maža. Nu vat iš karto išsiaiškinom, kodėl jina tokia maža, nors iš tikrųjų situacija buvo tokia, kad

žmonės tikrai daug gamindavo namuose. Mažas vonios kambarys. Kodėl mažas vonios kambarys? Nes būti gražia, rūpintis savo grožiu buvo buržuazinis dalykas, nu tai vėlgi mažas vonios kambarys... Aš jau net nekalbu apie tai, kad vietą reikėjo taupyti, bet tokie ideologiniai dalykai atspindi, kad vat... Mažas jo, mažas vonios kambarys. Tai jau jo, jaučiu aš irgi manyčiau, dėl to, kad jie sovietiniai ir tokie vat nu tas kuklumas, paprastumas nežinau, nes tikrai man atrodo galima gyventi bute ir nejaušti to jausmo, kad tave kažkaip labai suspaudžia, nes esu gyvenusi labai įdėti įvairiose vietose, įvairiose butuose ir ten namuose, ir erdvėse, tai ta vat tokia ganėtinai maža šabloniška erdvė jaučia biškį sukuria tą tokį vat jausmą, kad toks vat neturi daug vietos. Nes, tarkim, visai kitoks jausmas jau yra bute, kur tu gyveni, kur va, tarkim, nu vat jau didelė virtuvė, daug ką duoda, kad tu ten su visa šeima gali prie stalo normaliai susėsti. Jeigu ten kokią didelę svetainę turi, iš karto vat... Taip pat, man atrodo, daugelis šeimų ar ten sovietmečiu, ar iškart po jo neturėjo galimybės neapsikrauti daiktais. Nu turiu omeny, turi turėti pakankamai pinigų, kad namie nelaikytum daiktų, kurie tau yra nereikalingi, bet dalis žmonių vis tiek ten būdavo ten tais laikais daiktais apsikrovę, nu tai vat irgi tas toks vietos ten trūkumas, erdvės trūkumas. Bet vat manau, kad jo jeigu tai būtų butas, kur būtų tarkim vat aukštos lubos, daugiau vietos, kažkoks ten mini terasėlė, kažkokia žalioji erdvė, visai kažkoks kitoks jausmas, negu atvažiuoji ir viskas prasideda nuo to parkingo. Nu nežinau, nu mano tėvai visą gyvenimą skundžiasi parkingu, kad jis yra prigrūstas ir atrodo, kad visi sugrūsti [juokiasi] ir pradėjus, nu pradėjusi žiūrėti į mašinos aikštelę. Arba tai, kad pavyzdžiui, atsimenu, yra mūsų, tarkim, kaimynai gyveno vieno kambario bute ir tuo metu buvo... Tuo metu tai buvo 4 asmenų šeima, kuri gyveno vieno kambario bute. Nu aišku tas tas kambarys didelis ir ten virtuvė atskirai, bet vis tiek jie kažkaip nu vat... Ten tėvų buvo atsimenu... Būdama ten tie kaimynai turėjo sofą-lovą virtuvėj, ar ne? Ir ten tada virtuvėj miega. Nu žmonės nu tai vat taupė, taupė, visą gyvenimą gyveno tokiam ir vėliau pasistatė jau ant savo senatvės sodybą jau kur, aišku, išvažiavo jau gyventi senatvėj, kad turėtų daugiau erdvės, nu tai man atrodo biški taip, nu vat nu 4 žmonės vieno kambario bute, kartais nori... Kažkaip privatumo tokio nėra... [1:20:47]

M.

Okei, TD19?

TD18.

Aš atsiprašau dar trumpai pridursiu. TD16 vos ne, sakykim, įvardino mūsų gyvenimo istoriją. 4 asmenų šeima, maždaug įsivaizdavus taip, nu 20-25 kvadratų, vieno kambario bute, su atskira virtuve, vonios kambariu. Tai visas tas gyvenimas ta prasme jisai nebuvo ten blogas ar dar kažkaip, daug ir privatumų, ir daug gerų atsiminimų... Bet po to viso laiko po to grubiai 15 metų, turbūt tėvam 15 gavos, man apie 12-13 [metų], pridedi prie to, kad nu vis tiek ieškojosi savo namo, į kurį paskui jau vis tiek teko išsikraustyti, nes ir erdvės trūkumas, ir privatumo, ir visi vat šitie vat klausimai. Tai nors vėlgi, savo nuosavam name daugiau to darbo, daugiau kasdienių darbų, rutina keičiasi, visa kita, ir atstumas nuo miesto ir didesnis ir visa kita, bet nu tiesiog, priminė man ben ben bendrai sudėjus visų šitų kriterijų, galutiniam žingsny kažkur iškelti kitur.

M.

TD19, kaip manai, kas yra, atsakingas už vat šituos trūkumus? Gal nėra niekas...

TD19.

Aš kažkaip manyčiau, kad tiesiog pati miesto logika būtų už tai atsakinga. Ta prasme tiesiog net ir dabar statomi butai, taip, ta prasme, jie yra statomi žalesnėse erdvėse, nes nu tiesiog jų nėra daugiau kur statyti, tiesiog visos vietos yra užimtose. Bet nu ta prasme, nebūtinai sovietmetis. Net tose šalyse, kuriose nebuvo sovietmečio irgi stovi daugiabučiai, ta prasme, irgi nėra dideli. Tiesiog principas yra labai paprastas, sakykim, į miestą sukišti kiek įmanoma daugiau žmonių, tiesiog, nes taip apsimoka. Tu gali labai mažoj... Iš mažos erdvės uždirbti labai daug pinigų. Ta prasme, kuo aukščiau į viršų kilsi, tuo daugiau tau pelno tai atneš. Ir tiesiog toks vat įdomus reiškinys, nu kaip, pavyzdžiui, dabar neseniai buvau Gruzijoje ir ir ir mačiau, buvau ten... Batume. Tenai per paskutinius 12 metų išdygo

kokių gal 12-14 dangoraižių. Ta prasme dangoraižių. Mes kalbam apie 40-50 aukštų, kurie ta prasme tiesiog ten yra butukai sukišti, maži maži butukai, po dvidešimt kelis kvadratus. Ir ta prasme, tu tiesiog į vieną tokį mažą plotą ant žemės, tu gali labai daug uždirbti. Tai kažkaip man nežinau, toksai vat ir gaunasi, žmones reikia kažkur apgyvendinti. Jeigu turi pinigų – bravo, tu gali kažkur nusipirkt toliau, vadinasi jeigu tu perki toliau – tu gali nusipirkt namą, jei gali nusipirkt namą, vadinasi gali ir savo transportą irgi pasirūpinti ir taip toliau. Tai vat. Man tokios mintys automatiškai kyla... Nes ir esu gyvenęs ir... Pavyzdžiui, dabar Antakalny gyvenu ir gyvenu prie upės. Gyvenu sovietinės statybos name, bet gyvenu prie upės, gamtos man ten vat tiek. Esu gyvenęs Jeruzalėj irgi sovietinės statybos name, ten irgi wow, [gamtos] kiek nori, ta prasme, labai faina, labai gražu. Vietos jo, tiesiog...

M.

Okei, TD16 dar trumpai ir galėsime baiginėti.

TD16.

Aš tik norėjau pridėti, ką tik kalbėjau apie tą sovietinį namą, kad ten maža virtuvė, maža vonia, bet iš tikrųjų... Vat dabar irgi su architektais teko kalbėti, kad ir dabar yra statomi mažos kvadratūros butai. Nu tai kaip ir čia galima sakyti, sovietiniai namai, bet kapitalistiniai namai tai vat irgi, vat irgi, vat čia čia... Norisi daugiau uždirbti, bet principas tai tas pats iš tikrųjų.

TD19.

Nu net ir dar vienas tas reiškinys atsiranda, kad virtuvę su svetaine sujungia, ta prasme, dar sutaupėm vietos. Ta prasme, nukirtom sieną ir jį dar sumažinom. Ta prasme, nu toks irgi. Kas šiaip labai įdomu, žmogus psichologijoje ta prasme, jam yra gerai namuose turėti atskiras erdves. Atskirti: čia yra virtuvė, čia yra vonia, čia yra svetainė, čia yra miegamasis. O dabar net ir dabar viskas suplakama į vieną.

M.

Okei...

TD17.

Aš gal galiu trumpai pailustruoti, vat va kaip TD19 irgi pasakojo, kaip kaip buvo kuriama tas vat tas žmonių perkėlimas, ar ne, iš kaimo į miestą. Vat per tą savo asmeninį pavyzdį, nes nu mano seneliai į tą vietą atvyko iš kaimo gyventi, kurioj aš irgi tarsi augau, ir kadangi tai buvo akliams kuriamas rajonas, tai ten iš pradžių irgi buvo pasakoję: ir pelkė, ir karvės ganėsi, ir, pasirodo, tų žmonių važiuodavo su negalia ir ieškodavo kaimuose ir kviesdavo juos atvykti į miestą, kad juos, na, sutelkti vat vienam mažam rajone ir juos apgyvendint, nes jų buvo toksai planas. Ir jie buvo irgi pakviesti vat iš kaimo atvažiuoti iš pradžių į bendrą butą, gyventi vienam bute šalia namo, jisai jau buvo pastatytas, su keliom šeimom, ir tada laukė jau, kada bus pastatytas va tas namas, kuriame jau aš ir pati užaugau. Nes tenai jie atvyko ten [19]64 dirbti jau į tą aklųjų kombinatą, o namas buvo pastatytas [19]67 ir jiems jau buvo tada išdalinti tame name butai, kad va jau čia jūs galite apsigyventi, ir su tokiu pažadu jie kaip ir buvo pakviesti nu iš tų kaimų važiuoti, su tarsi ta galimybe, kad čia bus ir patogiau mieste ir panašiai, tai tai vat ir, matyt. Nu paprasčiausias variantas tokius standartinius namus statyti ir kaupti vat čia sutelkti tuos žmones.

M.

Okei, gerai, tai mes turim dar 5-10 minučių maksimum, nes užsidarys TSPMI tuojaus. Tai bendrai galvojant, apskritai apie tuos to laikotarpio daugiabučius, tai ką jums simbolizuoja jie?

TD19.

Sovietmetį, nu, trumpai, ta prasme, jeigu mes kalbam grynai apie to to laikmečio architektūrą, apie daugiabučius, tai yra nu tiesiog sovietmečio palikimas. Ar jis yra geras, ar blogas, čia jau priklauso, kiek girtas buvo statytojas tuo metu, nes ta prasme man atrodo blaivių jų nieks nestatė. Ta prasme, nes kai kurie tie namai, pavyzdžiui, kur mano tėvų namas, ane Panevėžy, ta prasme jis po renovacijos,

bet jis ir iki renovacijos atrodė gerai. Nieks nebyrėjo, viskas buvo labai gerai. Pavyzdžiui, čia Antakalny, kur gyvenu, nu jis yra kritinės būklės, nu tragedija ta prasme. Tų pačių metų statybos, ten [19]60 kažkelintų ir ta prasme jis byra, griūna per visus galus ir kaltų gali tik ieškot. Tai va, kažkaip toksai... Aišku, dabar, europietiniai tie visi, visos renovacijos, kažkaip manau gal tą pilkumą nuima tiesiog...

M.

Okei, kitiems kaip?

TD18.

Vienodumas, pilkumas toks, originalumo nebuvimas, bandymas išgaut lygybę kažkokią, nežinau, visuomenę sutelkt į vieną vietą, kur natūraliai žmonės iš prigimties nėra lygūs ir nu tu vistiek galiausiai kažkaip išsiskirsi ir panašiai. Tai tas toks bandymas su su sukišt visus į vieną, vieną kažkokį tai bloką ir nu tikėtis, kad tai bus malonu ir džiaugsminga... Tai gal toks pilkas tas gyvenimas, sakyčiau bendrai. Nors kai kurie žmonės laimingi atrodė tenais iš tikrųjų ir ir ir patiems mums ta prasme paliko tų prisiminimų, galbūt kaip būdamas vaikas tiesiog negalėjai pagalvot, kaip man atrodo TD20 minėjo, kad negali būt kažkaip kitaip, iš tikrųjų, kad taip ir turi būt. Ten ta ideologija truputėlį nu tiesiog... Paskui tiesiog susivoki, kad reikia daugiau erdvės, daugiau vietos, daugiau daugiau kur plėstis, tiek vietos prasme, tiek šiaip...

TD16.

Man tai su industrializacija dar asocijuojasi, nes man atrodo tuo laikotarpiu [sovietmečiu] tikrai nemažai daliai žmonių išvažiuoti iš kaimo jau buvo pasiekimas, išvažiuoti iš savo kaimo, miestelio, ten baigt univerą ar proftechninę, ar kažką ten tokio ir vat jau gyventi kooperatiniame bute, nu tipo, tuo laikotarpiu man atrodo taip vadindavosi... Buvo kažkoks toks next level jau pasiekimas. Tai jo, tai man gal su tuo laikotarpiu asocijasi, nes man atrodo, dauguma ir buvo tokių... Nu žmonių, gyventojų, kurie ten iš kažkur kitur atvažiavo ir jie nebuvo senieji panevėžiečiai, bent jau kalbant apie mano tėvus, kaimynus, kiek aš pati žinau, ar ten mamos drauges ar giminių draugus, kurie gyvena irgi tokio arba panašaus tipo daugiabučiuose. [1:29:28]

M.

Okei...

TD20.

Man iš tikrųjų asocijuojasi su vaikyste ir aš žinau, kad ir mano identitetui, jeigu aš būčiau augus bet kur kitur... Tai būtų, nežinau, nuosavas namas ar kita šalis, ar dar kažkas, tai viskas būtų buvę labai kitaip. Ir tas gyvenimas tam daugiabutyje jis gana stipriai nulėmė, kad aš žinau, iš kur aš atėjau, iš kokios aplinkos, aš žinau... Nes tai buvo toks labai vidutinis vidutinių žmonių gyvenimo būdas. Tas vat toks tipiškas butas, nes tas, kas tikrai turėjo daugiau pinigų, tai jau nuosavi namai arba bendrabučio tipo gyveno jau prastesnėm sąlygom, tai va. Ir tada gali pasilyginti, vat kaip tas gyvenimas pasisuko ir kur esi po to.

M.

Okei...

TD17.

Nu man tai gal siejasi su praeitim, su praeitimi tiek plačiąja, tiek siaurąja prasme. Siaurąja, tai kad vat yra vaikystė, vat irgi kaip TD20 pasakė, kad kažkoks tai vis vien ten augai, gyvenai... O plačiąja prasme tai vistiek yra visai kita epocha ir ir ir ir tie pastatai iki dabar jie tą simbolizuoja. Tie, kurie yra renovuoti, tai jie, aišku, kitaip atrodo ir, nežinau, gal netgi tam tikrą kūrybiškumą žmonių gal net parodo, nes, nu, kaip jie yra renovuoti, ar ten remontai, ar ne, kokie viduj yra atlikti, kokia kaita ten... Gal iš to irgi galima padaryti tyrimą. Ar ne, kaip žmonės ten atėjus nepriklausomybei kokiai, prisitaikė

tuos butus viduj, ar ne, tai yra irgi matyt kaip keičiasi gal ta visuomenė. Nes, nu, tuo metu, nu, žmonės, atrodo, jeigu čia tėvai mūsų būtų kalbinami, nu tai jie sakytų, nu, bet tuo metu ir nieko nebuvo nei tų daiktų, nei ką tu ten labai pasidėsi, o pas mus dabar nu vis tiek tie poreikiai kažkaip auga, keičiasi ir lūkesčiai tai gyvenamai vietai visai kitokie, nes mes tarsi gal dar turim daugiau iš ko rinktis, o anksčiau žmonės, na, tarsi gal net nelabai norėjo iš ko rinktis ir čia gal atrodė, tuo metu jiems gyvenant kaip geriausias variantas.

M.

Okei..

TD16.

Bet visgi... Aš, man vis dar kyla tokia mintis, kad mes irgi dabar aptarėm, kad tie butai turi labai daug minusų, bet šiaip jau labai dažnai, ypač jaunų žmonių ekonominė situacija still yra tokia, ypač gyvenant Vilniuj, kad tas pats butas, jis tikrai kainuos daug pinigų, betgi tas pats tokio tipo sovietinis, kuriame užaugai. Tai kaip ir pasakyt, nu nelabai yra kito pasirinkimo, tarkim, nu, pavyzdžiui, Vilniuj, ar ne? Arba tu renkiesi kažkokį naują, bet ir tie seni kainuoja ten pakankamai. Tai kaip ir pasakyt... Ten pat lieki [juokiasi].

TD20.

Aš dar galiu pasidalint, nes aš vat.... Tas butas prieš kovidą, yra [rajonas]... Ir buvo pasirinkimas tarp [rajonas] ir iš tikrųjų ta kaina buvo visiškai tokia pati – tarp [19]60 ten kažkurių metų ir ten 2019-20. Tai toks labai įdomus...

TD17.

Čia nuo rajono kažkaip atrodo, vieta...

TD16.

Bet jie tiek pat kainuoja, kiek naujos statybos, nu ta prasme. Tai...

M.

Okei, tai gerai. Tai aš sustabdysiu jau įrašą.

Mišrios fokus grupės transkripcija.

Vilnius, 2025-10-21

TD21, TD22, TD23, TD24, TD25, TD26 – tyrimo dalyviai

M – moderatorė (tyrimo autorė)

M.

Taip, tai žodžiu, ačiū labai, kad atėjot šiandien irgi paaukojot šitą labai žvARBų iš tikrųjų spalio vakarą. Tai aš šitą fokus grupę ir mūsų pasikalbėjimą naudosiu savo magistro darbui, kuriam, kuriame analizuoja iš esmės, koks yra jaunų žmonių santykis su 1940-ųjų-90-ųjų gyvenamąja architektūra. Tai šita tema yra labai menkai šiaip analizuota, tai, žodžiu, jūsų pasidalinimai bus labai svarbūs ir vertingi. Bus klausimai labai atviri, tokie bendro pobūdžio, kuriems, žodžiu, nėra jokių teisingų ar neteisingų atsakymų, tai aš labai noriu išgirst kuo įvairesnes patirtis, prisiminimus ir vertinimus. Tai pasistengsim užtrukt iki pusantros valandos, iki 8, žodžiu, bandysim pabaigti, tai jeigu matysiu, kad kažkur užsibūnam ties kažkuriuo klausimu, tai bandysiu eiti prie kito. Tai tiek iš manęs. Tai gal apeikim ratelį, prisistatykit, koks vardas, kelintais metais gimėt, iš kur esat ir kiek laiko gyvenot tokioj architektūroj, tokiuose daugiabučiuose. Tai gal nuo TD23 pradėkim?

TD23.

Gera, tai mano vardas [vardas], aš gimiau 1999 metais. Am gyvenau ir vėl gyvenu Antakalny ir taip... Tiek ane?

M.

Jo.

TD25.

Esu [vardas] iš Jonavos gimęs 2000-aisiais. Visą laiką gyvenau Jonavoje sovietiniam daugiabutyje, vėliau kai persikrausčiau į Vilnių tai irgi pagrindinė sovietiniuose daugiabučiuose gyvendavau, tai va.

TD22.

Taip, aš [vardas], man [amžius, aš esu [gimimo metai] gimimo. Aaa gyvenau, esu iš Kauno, esu gimęs Kaune gyvenau sovietiniuose butuose [neaiškus žodis], chruščiovkėse, nuosavuose namuose sovietiniuose iki [metai], o dabar [dabartinė gyvenamoji vieta] [juokiasi].

TD26.

Jo aš aš esu TD26 ir irgi esu iš Vilniaus, gyvenau sovietiniam daugiabutyje vaikystėje 15 metų ir dabar į tą pačią vietą grįžau. Tai dabar 3 mėnesius irgi ten gyvenau. O tarp tų gyvenau irgi kolektyviniuose soduose.

TD21.

Aš [vardas] iš Naujosios Akmenės. Tai daugiabutyje sovietiniam gyvenau nuo pat gimimo. Tai vat tik šie metai... Ir Vilnių irgi kai persikrausčiau irgi sovietiniam, tai dabar pirmi metai kai ne sovietiniam gyvenu. Ir esu 2000-ųjų gimimo.

TD24.

Tai aš esu [vardas]. Esu [19]98-ųjų metų gimimo. Gyvenau nuo vaikystės irgi sovietiniam daugiabutyje Kelmėje. A tada atsikrausčiau į Vilnių ir vėl ten pat. Buvo skirtingų metų, vieni buvo ten labiau [19]80-ųjų, buvo vienas [19]50 kažkelintų tai buvo jis toks rafinuotesnis, gražesnis tas butas. Bet šiaip pagrindinė sovietiniuose

M.

Tai tai žodžiu, tos statybos daugiabučiuose gyvenat vis dar visi, ar ne, išskyrus [TD21]?

TD22.

Aš ne bute gyvenu.

M.

Aha, daugiau visi, ar ne? [pritaria] Tai bandykim grįžt žodžiu į pačią pradžią, į vaikystę, tai kaip, pavyzdžiui, apibūdintumėt, kokiais bendrais bruožais apibūdintumėt vaikystę tokiam daugiabutyje? Kas jums vat pirmas šauna į galvą?

TD21.

Aš galiu pasakyti. Man tai pirmiausia šovė... Nu bent jau tam daugiabutyje, kur aš augau, tai labai mažos virtuvės. Tada kita mintis buvo toks nu atsimenu kaip kiemo tokį gyvenimą, kadėjimas pastoviai į kiemą, tai vat iš tų aplinkinių čia nu du namai mūsų buvo priešais laiptines, tai nu tai ten kieme visi ir žaisdavom iš tų butų susirinkę.

TD26.

Irgi panašiai labai. Iškart kiemai atėjo į galvą, nes pažinodavai visus vaikus iš kiekvienos laiptinės, tiesiog žinojai, kur kas gyvena, toksai kažkoks... Aaa lokalizavimas to vaiko, iš kur jis, iš kokio

kokio padjėzdo, iš kokio namo, jeigu ten šalia. Tai kaip vaikui tai toksai įdomus labai... Iškart žinai, kas iš kur yra.

TD25.

Jo aš tai pagalvojau pirmą kartą iš karto apie savo kambarį, o o jį teko dalintis su sese vyresne, tai dviem žmonėm vienam kambary įsitemti ir skirtingo amžiaus irgi būdavo iššūkių. A bet bet jo, bet mūsų mūsų butas, sakyčiau, jaukus buvo, jisai visada buvo gana šviesus, ir ir mes turėjom bendrą tokią svetainę erdvę, tai tai tai geri prisiminimai.

TD22.

Man gal su bendruomene būtų, nes apart kiemų aspekto, draugai panašiai mano ir darželis ir mokykla buvo apie porą 100 metrų, tai vat tai ta visa bendruomenė, ta prasme, tavo draugai yra tavo klasiokai, visi žinom, kur kas gyvena ir pas visus esam buvę, tai galbūt tas bendruomeniškas aspektas būtų. [TD26 pritaria]

TD24.

Man irgi vat panašiai pirmas pirma mintis gal buvo apie vat kiemus, kad kieme vat visas tas veiksmas vykdavo ir kad tu žinai, iš kokio ten to kito sovietinio buto, kuris tas vaikas yra. Bet iš kitos pusės, man daug tokios melancholijos ir pilkumos yra, nes jie vis tik, pas mus bent jau, būdavo pilki tie tokie daugiabučiai.

TD23.

Nu tai aš pirmiausia pagalvojau irgi turbūt apie draugę, kurią turėjau iš šalimai esančios laiptinės. Tada kiemo infrastruktūra, kur ten stovėdavo... Ir vis dar šiaip stovi, prie dviejų suoliukų stovi tokia turbūt sovietinė karstynė, raketa tokia, tai jo, į ją landžiodavom ir vienas smagiausių dalykų būdavo tai, mano kieme... Nu turbūt reikėtų sakyti, ribojasi su kiemu, darželis, ir darželis turi tokią tokią visai aukštą tvorą, bet bet mes radom toj tvoroj du plyšius, kurie šiaip nėra plyšiai, bet tiesiog yra normali tvora, bet per juos mes prasisprausdavom ir eidavom žaist į tą darželį, tai tai va, tai tokie nuotyčiai. Ir dar vienas atsiminimas iškilo iš dar senų senų laikų, visai visai vaikystės, kai dar nebuvo tų kodinių durų, tai tada būdavo visai nuotykis keltis ir eiti ryte ten į mokyklą ar į darželį kažkur, nes neretai būdavo, kad laiptinėj pas mus miegodavo koks nors benamis ir reikėdavo per jį perlpti ir ew.

M.

Okei. Šiek tiek jau užsiminėti apie kiemus. O kur dar žaisdavot? Kur būdavo tokios žaidimų erdvės?

TD24.

Aš tai atsimenu, kad ir laiptinėj žaisdavom tiesiog vat su to paties buto draugais. Irgi nu tam kieme ten apart krepšinio mėtymo nieko nevyko, bet irgi buvo nu grynai per langą matės darželis. Tai nu vat irgi panašiai labai mes plyšių neturėjom, bet mes per tvorą tiesiog perlipdavom ir ten jau būdavo ir tie gaubliai tokie, tai vat ten mes žaisdavom. Ir toks nu kalniukai būdavo, nu kalniukai tai ten toks šlaitai tokie prie paties daugiabučio, tai nu ten žiemą slidinėdavom su rogutėm ar kažką ten.

TD22.

Ant stogų žaisdavom [juokiasi]. Turėjom priėjimą...

TD25.

Aš tai gal pritariu irgi ir tiek ir laiptinėje žaisdavom, ir kieme. Man tai toks prisiminimas yra. Pas mus am šalimais du tokie mikro rajonai būdavo - Chemikų ir Kulviečių. Ir aš dabar pagalvojau, kad visada... Aš turėdavau draugų Kulviečiuose ir visada, atrodo, tu pereini kaip į naują zoną kažkokią [visi juokiasi]. Ir aš dabar pagalvojau, kodėl man taip atrodydavo, kodėl tai nauja zona. Ir aš pagalvojau, kad tam mikrorajone būdavo mažesni daugiabučiai, žemesni penkiaaukščiai, pas mus

būdavo daugiau devynaukščiai, ir gal dėl to taip atrodėdavo, kad kita zona kažkokia. Tai jo.

M.

O galėdavot... Ar vaikščiodavot į kitus kiemus šiaip?

TD25.

Jo.

TD26.

Jo, truputį.

TD22.

Bet bet labai labai gal geras aspektas, nes aš vat jausdavau, kad kai tu pereini į kitą gatvę, tai tarsi čia kaip kita šalis būtų. Tai yra jų, jie kažkokie, čia yra mes ir panašiai. Tai va, jo, šitas labai geras pastebėjimas.

TD26.

Jo, pas mane irgi mes turėjom pereit, nu Žirmūnuose per Tuskulėnų gatvę, ir ten buvo dalis, kur buvo labiau penkiaaukščiai, ten buvo viskas kitaip negu pas mus, buvo devynaukščiuose gatvė, tai visiškai tas perėjimas į kitokią zoną. Tikrai eidavau ten, kur geresnė buvo žaidimų aikštelė, ten labai variuodavo, kelintų metų. Tai eidavom į naujesnes. Tada tai buvo, nežinau, ten 2004-2005...

TD23.

Mhm, ir dar tada kažkuriuo metu pradėjo bent Vilniuj rasti tos tokios geltonai raudonos aikštelės, ir kažkoks paradoksas buvo, kad ten būdavo tokios labai linksmos tabletės, ant kurių gali sėdėti, ten stovėti, kažką suktis, kažką daryt, bet jos dingdavo, arba stulpas, kur gali nusileisti, visą laiką dingdavo. Tai čia irgi būdavo paieska, kur kur yra gerai [TD26 pritaria]. **[10:08]**

M.

O ką žaisdavot? Kokie būdavo pagrindiniai žaidimai? Nu aikštelėj kažką, ar ne?

TD22.

Kvadratas, futbolas, krepšinis.

TD21.

Šansas... Mes ten kiaušinis... Skrido kiaušinis pats ten kažkaip būdavo. Daug tokių, kur nereikia net kamuolio tiesiog... Gaudynės, slėpynės, šitų visų...

TD26.

Mes kažkaip labai parduotuvę žaisdavom, nežinau, kapitalistinis mūsų kiemas būdavo, nežinau, bet ten, kai kažkas atsinešdavo iš namų kažką, kas [nesigirdi] prekių, tai buvo visiškai top notch, o ten jau lapai, kažkokie ten alaus šitie kamščiai tai buvo tokie labai... Common currency.

TD25.

Gal ką papildysiu... Tai kažkada, atsimenu, Norfoj paleido už 10 eurų aitvarus, tai mes prisipirkom tų aitvarų... Ir pas mus tam chemikų mikrorajone yra toks šlaitas ir ten geras vėjas labai, tai leisdavom tuos aitvarus nuo ten. Buvo ant elektros stulpų įsipynęs vienas. Jis tai jo, tai ten visokių kuriozų būdavo.

TD23.

Aš dar kažkokį atsimenu žaidimą, bet neatsimenu, kaip vadinosi. Kažkoks su velniu, gal jūs

atsimenat? Ne [visi purto galvas]. Nu va [juokiasi]

M.

Bet kažkoks su velniu žaidimas...

TD21.

aš dar atsimenu taip, nu vieną kart tokį žaidimą atsimenu, kad tiesiog sako “einam muštis mergaitės prieš berniukus” ir buvo toks žaidimas, kur tiesiog mušomės mergaitės prieš berniukus, tiesiog daužėmės ir panašiai... [visi kikeną]

M.

Okei, galim gal truputį prie gal mažiau ir linksmy temų. O ar turėjot kažkokią tai alternatyvią erdvę? Tai vat buvo kiemas ar ne? Butas? O ar buvo dar jums augant kažkokia vieta, kur jūs leisdavot laiką irgi, kuri nebūtų vat kiemuose, daugiabučio?

TD22.

Muzikos mokykla, bažnyčia...

TD23.

Kas? Muzikos mokykla ir bažnyčia?

TD22.

Muzikos mokykla. Aš centre Kauno mokiausi muzikos mokykloj ir man panašiu laiku buvo pirmoji komunija, tai bažnyčia man irgi buvo ta erdvė, aš visai jaukiai jausdavausi. [pavadinimas.

TD25.

Jo jeigu kalbant apie paauglystę, tai meno mokykla ir ir visuomeninė visa veikla, tai daug jaunimo centre praleidau laiko, ten būdavo tokia mūsų kaip hubas toksai... Em tai jo, tai pagrindinės erdvės turbūt paauglystėje be mokyklos.

TD26.

Mes tai visai eidavom į rajono bibliotekėlę, vaikų biblioteką, nes ten buvo kompiuterių, kur ten galėjai žaist ar kažką žiūrėt, bet ir šiaip augom visai šalia upės Vilniuj, tai prie upės labai daug. Turbūt iš Antakalnio irgi...

TD23.

Aš irgi norėjau tą patį sakyt.

TD26.

Jo jo jo, tai nueidavom prie upės. Tas dažniausiai toks būdavo, nu bet ten jau reikėjo ten vos ne ten tėvų leidimo, nes jau toli, ten didelę gatvę reikia pereiti, kur jau pro langą nepamatysi tai va...

TD21.

Ten pas mus irgi tvenkinys būdavo, tai ten kartais irgi nueidavom... Tokia pieva, jeigu taip ne apie kiemą kalbam, bet ta erdvė tokia maža. Aišku, neskaitant to, irgi formalaus ir neformalaus ugdymo įstaigų.

TD24.

Pas mane irgi labai panašiai, aš irgi muzikos mokykloje labai daug laiko praleisdavau, tada irgi mokykloj, bet ir neformalaus ugdymo būrelis, ten badmintą žaisdavau, kuris irgi būdavo mokykloj.

TD22.

Gal dar vienas irgi įdomus aspektas. Jūs čia visi žinot iš tikrųjų apie tą mikrorajoną, nes mes, kai važiuojam autostrada iš Vilniaus į Klaipėdą, mes pravažiuojam į Kauną ir yra labai keistas mikrorajonas, vadinasi [pavadinimas], jis yra keistas tuo, kad tu turi, tu turi normalų sovietinį kvartalą, gatvę ir Klebonišio miškas. Ta prasme labai įdomiai, kad pereini gatvę ir tu esi realiai miške, nu, labai miškingoj vietovėj. Tada yra tas pėsčiųjų tiltas, kurį visi puikiai žino, nu, žinot, apie kurį kalbu? Tai vat irgi būdavo tam tikra pramoga ten žiemą, pavyzdžiui, nuo to kalno čiuožinėt, tai yra tai dar viena erdvė, pagalvojau...

TD23.

Aš tai dar galvoju, kad nu, vat jeigu apie vaikystę, vaikystę, tai taip, jau minėtas paupys, nu, bet tada man iškart susisieja irgi, kad, nu, paupys tai jau tokia kažkokia paslaptingesnė, tokia atokesnė vieta, ir tada, kai užsiminei apie paauglystę, tai galvoju, kad irgi, kur mes visur slampinėdavom, nu, tai būdavo kažkokios atokesnės ar ten apleistos vietos, kur, nu, kur taip norėjosi, norėjosi privatumo, autonomijos, kažko tokio...

M.

Okei. O, pavyzdžiui, galvojant apie kaimynus, jau tuos vyresnius žmones, kurie gyveno jūsų daugiabučiuose, tai kaip juos atsimenat? Kaip juos apibūdintumėt?

TD23.

Aš tai iš tikrųjų turėjau iš aa beveik gretimos laiptinės, net auklę, kai buvau vaikas, tai tai su ja turėjau labai stiprų ryšį, tai vat ir iš tos laiptinės, kur jinai realiai buvo mano žmogus, iš tos laiptinės, bet ir iš ten žinojau visai nemažai žmonių, mūsų laiptinėj, tikrai labai stipri bendruomenė, sakyčiau, buvo, ir dabar aš gyvenu ten pat, bet vau, nu net ne kaip diena ir naktis viskas skiriasi... Bet jo, labai labai stipriai.

TD25.

Jo, pas mus tai nemažai kaimynų buvo vis tiek devynaukštyje, tai, pavyzdžiui, pirmo aukšto vienas butas buvo, kioskas-sandėlys padarytas [juokiasi], tada, am... Šiaip buvo ir rusakalbių, kas šiaip yra gana neįprasta, Jonavoj nėra tiek daug rusakalbių, bet buvo viena moteris, kuri tikrai rusiškai kalbėdavo, am... Ir jo buvo mano klasiokė viena gyveno, tai tai pakankamai įvairus amžius ir iš skirtingo profilio demografiškai žmonės gyveno. Nepasakyčiau, kad buvo labai stipri bendruomenė, bet bet bet bet sutardavom kažkaip visi.

TD22.

Tai pas mane tai visi kaimynai buvo kaip ir geri, išskyrus vieną, čia kaip visą laiką, matyt, turėjome kieme labai tokią piktą tetą, kuri žiauriai vaikų nekėsdavo literaliai. Na, tai, pavyzdžiui, tenais mano tas kiemas, jisai kažkaip kitaip jis atrodydavo, nes kaip supratot, ten tie [rajonas] yra ten miškinga vietovė, tai ten tos biškį gamtos daugiau yra, nu, ką turiu omeny, kad yra vat didesnis kiemas, nėra, kad tu išeini iš laiptinės ir iš karto mašinos. Ne. Tai vat ir per vidurį to kiemelio turėdavom, nu tokius kaip krūmus, kur gaunasi čia toks kaip kubas, ir jeigu mes spradydavom kamuolį, tas kamuolys netyčia ant to kubo nuskrisdavo, tada gaunasi, turi per krūmus jį paimt, o priešais būdavo jos langai, ir visą laik būdavo ta, kad ji mūsų nekėsdavo, tenais klykaudavo, mes jos labai bijodavom, ir kažkoks kitas kaimynas, kuris [nesigirdi žodis], tas tapdavo dienos herojum tam tikru, nes vat šitas normalus, jisai čia padėjo mums tą kamuolį pasiimt, o jinai žiūri ir negali nieko pasakyt tada. Tai toks vat santykis būdavo, kad vat jo, kad turi vieną piktą, o tada kiti tarsį užtarėjai tokie sakykim.

TD26.

Pas mus, nu pas mus šiaip daug buvo, aišku, šeimų su vaikais, bet buvo labai daug močiucių, tai tai mes patys gyvenom su močiute tai ten visada, kur eini, ten su močiute į turgų, ir jinai ten kalbina

visus ir ten kol nueini užtrunka, ir panašiai. Bet tokia kompozicija, tai buvo labai daug ir ir lietuvių, rusakalbių, ir lenkakalbių, ir žydų... Nu toks labai labai visoks. A tai ten irgi su vienais vaikais vienaip kalbi, su kitais kitaip, tai nu, aišku, visada žinodavai, kad kaimynas kokios jisai yra tautybės, aa... Ir žinai, jo, iš kokios laiptinės, iš kokio buto. Tai toksai... Nėr, kad ten stipri bendruomenė kaip tokia, bet visi visus pažįsta.

TD21.

Aa mums tai būdavo, tiesiog visus pažįsti, žinai, va ten vienokį kaimyną piktą, žinai ten kas saldinius duoda. Bet, pavyzdžiui, mūsų laiptinėj kas buvo, kad visi buvo labai gerai pažįstami ir, atrodo, ir pas mus namie daug kaimynų yra kažkodėl buvę viduj, bet ir aš, kaip vaikas, atsimenu, kažkodėl pas kitus esu namie buvęs, ir ten būdavo, kad tiesiog jeigu nėra druskos kokios ar cukraus, nueini ten pas belekokį kaimyną, ten "labai diena, ar galit paskolinti cukraus?" Aš taip atsimenu tokį, kad labai visi pažįstami buvo, visus žinojai toj laiptinėj, toks kaip vos ne... Nu visi kažkokie nu draug... Nu kaip ir nedraugai, bet kaip ir pažįstami, čia ateina, išeina, nu kažkaip taip, aš prisimenu...

TD24.

Pas mus tai nebuvo irgi gal kažkokio ypatingo ten ryšio su kaimynais, bet aš visai taip šiltai atsimenu. Aišku, ten didžioji dalis buvo vyresnio amžiaus žmonės. Atsimenu tik vieną iš savo penkiaaukščio laiptinės šeimą, kur buvo mano amžiaus vaikas maždaug, a... Kas gal irgi šiek tiek neįprasta vilniečiams, tarkim, girdėt, kad Kelmė apskritai labai lietuviškas miestas. Tai aš Kelmėj nelabai esu girdėjęs rusų kalbos apskritai, tai juo labiau pas save, savo namo aplinkoj. Tai va... Ne, nesiskolindavom tikrai druskos, bet jeigu reikėdavo, būdavo, kad ten kaimynė pažiūrėdavo mane mažą irgi, bet nu retais atvejais, bet žinodavau, kur kas gyvena, ta prasme, labai gerai. [19:55]

M.

O kaip manot, vis tiek dabar, ar ne, čia kai kurie gyvena tose pačiose vietose... Ar manot, kad keičias žmones, kurie gyvena tenais? Ta prasme, ar jau kažkokie naujesni, kitaip mąstantys ir panašiai? Kitokio konteksto...

TD26.

Mm pas mus tai pasijuto labai, kad daug daugiau žmonių nuomojasi, turbūt tie žmonės, kurie gal tą turtą, tą tuos butus turėjo arba kažkur išsikėlė, arba arba arba nuomoja, arba ten gal jų vaikai jau ten, pavyzdžiui, mano ten viena draugė, su kuria aš ten bėgiodavau maža, jinai dabar jau su savo vaikais gyvena tam bute. Na, ir kompozicija irgi keičiasi, nes vis tiek butas visai netoli centro yra tai... Daug užsieniečių tikrai gyvena toks, kur vis dar tas namas yra labai toksai tarp... labai toks multi kulti, bet jau kitokia ta sandara to multi kulti. Tikrai mažiau mažiau rusakalbių, bet daugiau turbūt žmonių iš trečiųjų šalių, tai toks turbūt jeigu taip nežinotum, kad tai tavo tavo daugiabutis, tai nelabai atpažintum, kad čia yra ta pati vieta, nes tikrai ir namas dabar renovaciją turėjo, tai jisai ir atrodo kitaip, tai toks kažkoks sušiuolaikiškėjimas. Ne kažkokia normatyvinė prasme, bet dabar jis tikrai atrodo kitaip, negu atrodė prieš 15 metų.

TD24.

Nu vat aš šito negalėčiau pasakyti, kad pas mus nuomotųsi išvis kažkas, aš nežinau, ar apskritai Kelmėj kiek yra nuomojamų butų, tai ten iš serijos, kur žmonės... Nu, pavyzdžiui, kaip pas mus atsidūrė tas butas, tai mano senelis kažkur kitur gyveno, bet kažkaip pagal paskyrimą tiesiog pradėjo statyti tą butą ir tiesiog traukė ir išsitraukė vat ten 5 aukšte, tą tą butą, gavo tą butą, nu ir ten taip iš rankų į rankas eina, arba jau ten kažkas paleidžia pardavimui tą butą, nu tai kai jau numiršta, bet ten, kad keist... Būtų kažkokia kaita žmonių, tai beveik jos nėra.

TD25.

Pas mus, tai, sakyčiau, gal mūsų laiptinėj yra vienas butas, kuris dabar yra nuomojamas, ir aš

nelabai žinau, kas jame gyvena, bet spėčiau, kad darbininkai kažkokie... Am o šiaip kaita tai nėra didelė, pavyzdžiui, palyginus Vilniuje su tuo butu, kuriame dabar gyvenu protarpiais kelis metus jau, tai nepalyginsi ta prasme, koks yra pokytis Vilniuje ir ir... Aišku, tame name Vilniuje, ten žymiai daugiau yra nuomojamų butų negu Jonavoje. Tai aišku, dėl to ir yra tas didesnis pokytis.

TD23.

Aš tai kaip vėl gyvenanti tam pačiam bute, galiu pasidalinti, kad jo tikrai tikrai daug besinuomojančių yra žmonių, vos keletas yra tie patys gyventojai, bet kas labai jaučiasi, tai man labai jaučiasi per tai, kad seniau mes turėjom, nu, sakyčiau, kad mes turėjom bendruomenę, nes mes ten susirinkdavom, susitardavom, kada tvarkydavom kiemą, ten kirpdavom krūmus, darydavom dalykus. Dabar šitie dalykai beveik nevyksta, nebent kas nors savo iniciatyvą daro, bet ir šiaip jaučiasi, atrodo, kad tiesiog žmonės ten laisviau mėto šiukšles ten, mėto nuorūkas prie laiptinės ir taip toliau. Am ir pati laiptinė, nu, nežinau, man atrodo, tai ženklas yra, seniau mes patys rūpindavomės, plaudavom tą laiptinę ir kažkaip, nu jo, jo rūpėjo, regis, o dabar jau keli metai jinau yra tvarkoma, ten "Mano būsto" ar kažkieno, kas nėra, ten žiauriai aukštas standartas, bet irgi, atrodo, žmonės eina, ten daužo viską ir nelabai kam rūpi. O ir šiaip, jeigu aš neincijuojau ten akių kontaktų ar pasisveikinimo, tai turbūt, kad žmonės to nedarys.

TD26.

Jo, visiškai labai pritariu, kad nesisveikina žmonės. Aš tokia pasipiktinus dabar, kai eina, aš tiesiog žiūriu į akis ir tokia "sveiki", "labą dieną", nes taip, nu kažkaip dinga šitas, nežinau...

M.

O anksčiau buvo tas sveikinimasis, ar ne?

TD26.

Jo, jo, mes net vardais... Nu ten, aišku, nu ten vienus kaimynus geriau pažįsti, kitus blogiau, bet visi sveikindavosi. Dabar toks yra labai, nu nutilimas kažkoks. Dėl to galbūt, kad žmonės nuomojasi, aš nežinau dėl ko, bet labai tas pastebima tikrai.

TD22.

Bet gal aplamai butuose dabar tokie, kaip yra, kaip čia, sakykim, izoliacinė politika, nejaučiat jūs tokio dalyko?

M.

O ką turi omeny?

TD22.

Turiu omeny, kad kaip ten... Kaip čia pasakius, tai vat atrodo, kad, pavyzdžiui, kitą aš.. Mes metai butą esam pakeitę Kaune, tai aš ką pastebėjau, kad kad tiesiog, kad žmonės tavęs nepažįsta, tu jų nepažįsti ir jums nėra prasmės bendrauti, tarsi kažkaip. Nu ta prasme, jūs susitinkat nebent dėl bendrų reikalų, kartą į metus tenais dėl susirinkimo kokio, bet iš principo tik tiek atrodo, kad... Ta prasme aš, pavyzdžiui, aplamai nematau daugiau, kad sovietiniuose kiemuose vaikai žaistų. Nežinau, kaip jum? [visi pritaria] Tai man atrodo, kad kad tarsi gal yra toks switchas iš tokio... Iš tos bendruomenės kaip tokios... Tą aplamai gal galima netgi, kad ta bendruomenė tada iš anų laikų ateina kažkiek, tai vat ir dabar kažkas yra virsmas, kad žmonės jie individualiai gyvena sau ir taškas. Jeigu vat aš vaikų irgi nematau va ten kaimynų švenčių [nesigirdi žodis] jau nebematau, kaip pasakyt...

TD23.

Nors esu girdėjęs šiaip, kad nežinau, ar ten tiksliai sovietiniai namai, bet kad bent naujuose, regis,

namuose visai ten kuriasi ir ten feisbuko grupės gyventojų, ir žmonės bando kurt ryšį.

TD22.

Tai čia, matyt, tas socialinis, kaip čia... Socialinis sluoksnis, toks, nu koks kontingentas gyvena.

TD25.

Jo, aš manau, kad dėl būtent ta atskirtis labiau formuojasi ir tarp skirtingų demografijų, ir ir pagrinde dėl skirtingo suinteresuotumo savo gerbuviu ir aplinka. Nes Vilniuje teko... Žodžiu, trūko vienas iš vamzdžių ir ir teko keisti, ir ir būtent kaip užmezgiau ryšį su artimesnį su vienu iš kaimynų, tai kad mes turėjom bendrą interesą, bendrą problemą, kurią reikėjo spręsti, ir buvom vieninteliai labiausiai suinteresuoti tuo iš iš, sakykim, iš laiptinės, kur tas vamzdis ėjo, bet bet nu jo didžioji dalis vis tiek ten, pavyzdžiui, matai, per balsavimus ten visokius dėl remonto ir visa kita, kad žmonės apskritai net nedalyvauja toj toj veikloj.

TD22.

Taip, būtent.

M.

O pavyzdžiui, dar šiek tiek galvojant apie vaikystę, paauglystę.. Ar šiaip jausdavotės saugiai tose erdvėse?

TD22.

Taip.

TD25.

Jo.

TD23.

Nu ryte, kai lipdavau per benamį, galimai ne, bet daugumoj jo.

TD22.

Mes galbūt... Mano atveju, kadangi jau supratot, kad ir mano mokykla šalia buvo, tai va, bet man kas galbūt būdavo labai aiškos tos ribos, kur aš esu saugus, kad tarsi vat nežinau, ten kažkas jau [nesigirdi žodis], bet ten yra vat tie dvyliktokai, bet tiek dvyliktokai yra saviškiai, o ten tie kiti, tai yra iš kitų, jie jie manęs nemėgsta, tiesiog a priori, tiesiog, kad aš esu iš kitų. Tai tarsi būdavo, kad vat iki tos gatvės tai čia viskas gerai, bet nuėjęs toliau, gal neisi tiesiog. Tai čia gal man tas, kad būdavo labai aiškiai.

TD21.

Jo, aš irgi toj savo teritorijoj tai aš kažkaip saugiai, atrodo, jausdavaus, bet vat jeigu jau vakaras ir jie kažkur pereiti, tai jau nežinau, ar iš šeimos tokį gąsdinimą kažkokį, na, “nesaugu, atsargiai”, ir gal ir buvo nesaugu, ypač tais ankstyvaisiais dutūkstantaisiais, nes, atsimenu, ir vandalizmo daug būdavo... Ten langai mokyklos išdaužyti dar kažką, nu tikrai nebuvo taip saugu, bet vėliau jau, einant link paauglystės kažkaip tas po truputį dingo. Galbūt ekonominė situacija gerėjo, žmonės geriau pradėjo gyventi. Bet vėliau dar saugiau pradėjau jaustis.

TD23.

Aš tai dar atsimenu, kad jau pilnametystės sulaukus, tai pradėjau svarstyti ir ir kalbėtis su žmonėm, ir supratau, kad vaikystėj, nors aš irgi ten iš muzikos mokyklos vėlai grįždavau, man visai nebūdavo to nesaugumo jausmo, o o o tikrai buvo žmonių, kurie ten nepažįstami ir kažkokie gal keistai, nejaukiai atrodantys vaikščiodavo, bet aš visai to nejaučiau, kažkoks burbulas aplink mano galvą, matyt, buvo, ir kaip tik jau vat būnant tarsi stipresnei, pajėgesnei savim pasirūpinti, dabar man

daugiau yra tokio “oi, ne, nesaugu gal”.

TD22.

Tai aš galbūt labiau, bet galbūt vat vat papildant. Tai aš apie tą saugumą ir tą vat, kaip sakau, tapatybę, bet mes ir jie, tai gal iki kokios 4-5 klasės tas labai jausdavosi, kad... Bet tai gal būdavo normalu, kad tu eini iš kiemo į kitą kiemą su draugais, bet ten yra kiti, kurie ten nori tų pačių sūpynių, ir jau ten iškart atsiranda konfliktas, tada tada, kol išeina, čia yra mūsų ir panašiai, tai vat...

TD21.

Grįžkit į savo kiemą... [visi juokiasi]

TD22.

Jo jo, būtent. Tai, tai vat tai galbūt tai vat tai papildant, tai vat tų pasakymų “mes ir jie” tai, pavyzdžiui, sakykite, mano tame... Čia plačiau ne tik kad kieme, gal tarp mano tų daugiabučių tų visų, tai būdavo ten, kurie, sakykite, na, jauni žmonės ten, kurie kaip ir gal nešvarius dalykus daro, bet jie tarsi būdavo savi ta prasme, kad, pavyzdžiui, jeigu kažkam kažkas nutinka, nu, pavyzdžiui, iš tavęs telefoną pavogia mokykloje, tai jie iš karto žino, pas ką tas telefonas yra, ir eina tada paskui “žiūrėk, aš galiu gaut telefoną”, nu ten tėvam pasako, va tiek pinigėlių, aš atnešiu tą patį tiesiog, tai va, gal pas mus labai tas, labai tas ryškus būdavo, kad jo šitie blogi, bet jie yra mūsų, o vat tie... Tai va tai vat tas būdavo truputį pas mus

TD24.

Aš dar galiu papildyt, kad aš irgi jaus jausdavausi visai šiaip saugiai, bet gal labiau savo to mažo rajonėlio ribose, jeigu reikėdavo grįžti iš muzikos mokyklos, kas būdavo gal 15 - 20 minučių atstumu ir ten jau biškį į į centrą labiau tai jau būdavo nejaukiau pareit, bet jau kai atsiduri savo rajone, jau toks maždaug ramus jauties. [30:00]

TD22.

Tai irgi matyt, tą tokį gatvės kažkokį [nesigirdi žodis] jausdavai...

TD24.

Jo, jausdavosi tikrai.

M.

O dar yra kažkam, kaip vat T24 sakė, kad anksčiau jausdavos saugiau nei dabar, ir tai, kad dabar tas nesunkumas, kažkoks ryškesnis. Yra dar kažkam?

TD24.

Jo, man tai vienareikšmiškai. Aš su metais vis nesaugiau jaučiausi kažkodėl, nežinau, ar čia tik vidiniai yra tokie kažkokie įsitikinimai, kiek aš pastebėjau ir Vilniaus pokytį, nes aš jau 9 metai Vilniuj, aš pastebėjau, kad jis keičiasi irgi, ir žymiai daugiau mes turim visokių migrantų ir panašiai, ir tai, manau, irgi lemia tą nesaugumo jausmą.

TD23.

Bet aš tai bendrai taip reflektuoju, kad nu, turbūt, kai aš buvau vaikas, aš nežiūrėdavau ten žinių ir visų dalykų tiek, tai tai bendrai tas informacijos srautas, man atrodo, dabar mane labiau gąsdina ir jo...

TD21.

bet ir šiaip turbūt tas, kad vaikai iš tikrųjų gal linkę nelabai tų pavojų jaustis, tiek patirties neturi tos gyvenimiškos, ir su laiku nu tos baimės ateina, tas suvokimas, tas naivumas dingsta, tas burbulas,

kaip čia kažkas sakė, toksai...

TD22.

Aš gal dėl to saugumas tas su ta lokalizacija, nes tu iš esmės tu būni gi prie pat namų visą laiką, tau, nežinau, jeigu būtų kažkoks tai airtagas kišenėj, ten tu vat kaip mažas pavaikšiotum, tai būtų, kad aplinkui namą tu realiai sukiosi po 100 metrų, nežinau, man taip atrodo gal, nes tu nematai pavojų, nes tu esi visą laiką vietoj, man atrodo...

TD21.

Ir ne vienas dar būni.

TD22.

Taip, būtent, ir dar ne vienas.

M.

Okei, eikim dabar gal prie kito jau klausimo. Čia turit tuos lapukus ir ir prašysiu pagalvot keletą minučių apie 3 dalykus, kurie labiausiai apibūdina gyvenimą daugiabuty. Tai gali būti bet kas, ta prasme, ir kažkoks jausmas, kažkokie galbūt materialūs, apčiuopiami dalykai. Tai po žodį ant kiekvieno lapuko arba žodžių junginį. [tyla]

TD24.

Apie jausmą daugiabuty, taip?

M.

Apie viską, bendrai visiškai.

TD24.

Mhm. [tyla]

M.

Tai visi jau, ar ne?

TD22.

Taip.

M.

Tai kas norit pradėt, pasidalint, ką parašėt?

TD25.

Galiu pradėt. A šeima, nes vis tiek pagalvojau, kad tiek mano šeima, tiek mano seneliai iš abiejų pusių, mamos ir tėčio, tiek artimiausios giminės praktiškai visi gyveno sovietiniuose daugiabučiuose, tada pilkas fasadas, manau, čia pakankamai aišku, am, kaimynų garsų fonas [visi juokiasi]. Vis tiek ta ta sienų izoliacija ne, ne pati geriausia, tai visada girdėdavosi kaimynai, kad jie yra, bet gal ir toks yra ir jaukumo tam tikras aspektas, kad tu žinai, kad tu esi nevysiškai vienas, tarp kitų žmonių, kuriuos plius minus žinai, kas jie tokie, tai tai jo, bet dažniau gal, na, vis tiek triukšmas yra triukšmas. Tai va.

M.

Ar kažkas kažką panašaus parašėt?

TD24.

Turiu aš irgi...

TD22.

Tik kitaip.

TD24.

Jo, tik kitais žodžiais... Gal tik nepaminėjau nepaminėta buvo žaidimai kieme, bet irgi pilka, šiek tiek nostalgiska, nes vis tiek gimtieji namai,

M.

Mhm, nostalgija namams...

TD24.

Jo.

TD22.

Jūs į mane žiūrit. Gera, tai 3 dalykai. Tai pirmas dalykas, nenusenui nostalgija, tai čia kaip ir komentuot nereikia...

M.

Bet pakomentuok. Nostalgija kam?

TD22.

Na gerai, tai nostalgija dėl to, kad kad dėl to, kad buvau jaunas, buvo visi draugai, mokykla, darželiai ir panašiai, tai dėl to vat akivaizdu, kad tu pasiilgsti tų žmonių. Ir šiaip man visada yra labai įdomu... Aš pradėdau, aš kartais, na, žinot, užėinu ten... Namuose vyną geri, galvoji, nu ką veikt tada? Einu googlint visus arba ten per facebook ieškoti. Ir būna labai labai įdomus jausmas, kaip, pavyzdžiui, tu atrandi, tu bandai ieškoti savo klasiokų, kurie ten, pavyzdžiui, 6 žmonės yra paskutinį kartą prisijungę 2011-ais ir nėra jų nuotraukų. Tada galvoji "ir kas jiems nutiko?", ta prasme, jie ar jie susitarę yra, ar jie tiesiog nenaudoja, bet šiaip nėra. Tai vat man tokie gal būna, tokie įdomūs momentai. Antrą žodį aš parašiau, bet čia aš galbūt paskubom, tai racionalumas, bet pasakysiu, kodėl. Tai esu, na, atėjo tas, sakykime, gyvenimo tarpsnis ir panašiai, kad būna pirmojo būsto klausimas, ir, pavyzdžiui, man labai užkūnisa girdėti, kai būna ten koks nors ten jaunuolis, kuris šiaip tais ten, nežinau, su suplyšusiais batais, bet "aš sovietiniam bute negyvensiu!". Tada galvoji, žmogau, kas tu toks? Ta prasme, kas čia per a priori atmetinėjimai? Tiesiog. Bet gal tas man labai, sakykime, erzina atrodo, kad nežinau... Aš, pavyzdžiui, turiu draugų, kurių pirmieji būstai yra sovietiniai butai. Tai man atrodo kaip labai racionalus, adekvatus sprendimas, nes tu turi, kaip sakyti, nu tu gauni daug kvadratų, na, sąlyginai už tam tikrą sumą ir ta prasme, nieko ten tos gėdos nėra kažkokios, aš nežinau, nes nežinau ten gyventi [nesigirdi žodžio] ten bute nėra jokia gėda, aš manau. Tai vat tai čia man toks racionalus pradas yra, tai vat tas antiracionalus tai būtų, kad geriau ten 10 kvadratų Perkūnkiemy, kur yra gipso kartono sienos. Tai vat tai čia tiesiog aspektas. Vat ir galbūt šiek tiek yra subtilesnis. Aš nemažai šiaip tais dalyvauju seminaruose užsienyje ir man būna įdomi tam tikra, sakykime, tapatybės netgi klausimas, tai mano raktažodis būtų tapatybė, va taip. Man pavyzdžiui būna netgi smagu, kai, pavyzdžiui, sutinku rytų vokiečius, tenais, lenkus panašiai, mes tarsi turime kažką tais bendro ir tada, ir tada, nežinau, ta prasme, mes visi esame matę tuos, žinote, kai būna melacholiški video, kaip ten groja jie kinokus, nors ir būna ten kažkokia chruščiovkė, tai aš žinau, kad jie tą supranta, tai vat galbūt atsinešau tam tikras tapatybės istorinis momentas yra, kad vat ta prasme, ta prasme, aš turiu kažką bendro su vengrais tam tikra prasme. Žinot, apie ką aš kalbu? Tai va, tai vat tokie....

TD26.

Jo, jo aš labai pritariu, nes aš kaip tik dabar gyvenau užsienyje, kurį laiką Vienoj, ir gyvenau irgi [19]60-ų metų statybos daugiabutyje, kuris kitaip... Jis buvo įrašytas į gatves, nebuvo atskiras, ten

daug skirtumo, bet pats tas suplanavimas ir išplanavimas buto yra labai panašus ir pati logika yra labai panaši. Kur kai irgi ten kalbi su žmonėmis, kurie užaugo ten 19-o amžiaus butuose, nu tai jie kitaip mato viską, o po to pasikalbi su tais, kurie užau užaugo tokiuose daugiabučiuose iš kitų šalių, tai kind of tas kino elementas labai jisai...

TD22.

Būtent būtent, bet aš galbūt labai, nu, noriu pabrėžti, kad tai nieko neturi bendro su kažkokia nostalgija, tipo būna kažkokia tarybinė, sovietinė, tai ne, bet aš manau, kad man, pavyzdžiui, tai yra tam tikra estetika, nežinau. Aš, pavyzdžiui, jei matau 80-ųjų nuotraukas ten su tais žiguliukais ir panašiai, tai yra tam tikras, nežinau, eastern european [nesigirdi žodis] truputį, žinot. Tai vat, aš labiau iš tos pusės turiu omeny, kad...

TD24.

Oj jo, jo, aš tai net nepagalvojau į šitą pusę, bet tikrai nostalgija ne sovietmečiu, tai jo.

TD22.

Tai visai tokiai kaip estetikai pačiai, nežinau, kaip pasakyti, tai va, tai nežinau, aš manau, galbūt vat jeigu ten irgi vat esi iš Antakalnio, berods, irgi kaip būna ten, žinot 1970's Antakalnis, tai jo, visai nieko, atrodo, tam tikras, kaip sakau, rytų europietiškas [nesigirdi žodis] žodžiu.

TD26.

Jo. Aš galiu pratęsti. Aš nežinau, kodėl, bet taip kažkaip labai sumokslintai parašiau tuos 3 punktus, bet, na, iš pirmų punktų parašiau - artumas ir visų pirma fizinis, su šeimos nariais [39:53]. Tai šiek tiek panašu į tą triukšmą kaimynų, bet nu ten kai kažkas nueina ten į tualetą, tu žinai, kad kažkas ten į tualetą, kažkas, mes tiesiog nepabėgsim nuo to, nes tu visada girdi girdi, ką veikia kitas asmuo. Am antras, tai man ir man jaučiasi toksai šiek tiek universalumas tarp tarp tų rajonų ir net nebūtinai ten tarp šalių, bet labiau kad... Aš prisimenu, kaip aš kaip vaikas atvažiuodavau pas ten tėvų draugų vaikus į svečius tenai į Karoliniškes, kas man buvo per pusę miesto, ir tu supranti, kad ten yra kitoks rajonas, kitokie tie namai, bet tu žinai, kaip atidaryti duris, tu žinai, kaip veikia ten kažkokie, nu, ne domofonas, bet ten, kur buvo tiesiog skaičiai, ten tokie mechan mechaniški paspaudimai, kur ten yra kiemas, kur ten yra žaidimų aikštelė, tu kind of turi kažkokią tokią architektūrinę bendrą, kažkokį paveikslą, kuris yra panašus į tai, kur tu gyveni. Nu ir 3 man atrodo, kad labai ypatingai dabar matant kitokius naujus rajonus ir šiaip kaip, kaip skirtingai žmonės gyvena, ta rajono infrastruktūra, apie kurią mes kalbėjom, kad va, darželis šalia, mokykla šalia, parduotuvės šalia, nu, kad tas toksai suplanavimas to rajono, kad viskas yra šalia, a tai tas labai pasijaučia, ypač dabar matom, kad ten draugai nusiperka butą in the middle of nowhere kažkur Lazdynėliuose, kur tiesiog.

TD22.

Paskolų slėnyje.

TD26.

Jo jo jo, jo, ten visokiuose slėniuose. Tai tai tai va, tai čia mano 3 punktai.

M.

Okei, ačiū. [TD21], gal pratęsi?

TD21.

Aaa aš pasižymėjau tą irgi tokį suspaustumą, tas mažas erdves, atrodo, kad nu ir viduj taip maža, bet ir viskas šalia yra, vat čia šiek tiek siejasi, bet iš kitos pusės pasižymėjau, kad nu kaip ir laisvė tuo pačiu jaučiasi, ir kad tu toks, nu laisvumas kažkoks, iš išein... Nu toks laisvumo pojūtis toje vat mažoje aplinkoje. Nu ir dar pasirašiau tą bendruomeniškumą, nes kažkaip tai jo... Nu vis tiek,

nu ar dėl to tokio bendravimo, ar dėl ko toks bendruomeniškumas kažkoks jausmas buvo...

TD23.

Mhm ir aš tai rašydama, galvodama, bandydama galvojau “o Dieve, [vardas], kaip čia kažkaip nostalgini labai stipriai ir kodėl viskas taip šviesu, bet...” Nu bet taip ir parašiau, tai mano 3 žodžiai yra: savas, šilta, minkšta. Tai tame yra, nu turbūt tiesiog kažkas apie mane mažą, apie tas girgždančias medines grindis, tada kažkokią mažą, suspaustą jo, bet kartu ir šilta iš to, kad mes visi ten kartu, o mūsų daug gyveno šiaip... Vienu metu buvom 5 žmonės tose apie 40 kvadratų. Am.. Jo.

M.

Okei, TD25? Tu dar neskaitei?

TD25.

Skaičiau, skaičiau.

M.

Ai skaitei, atsiprašau.

TD25.

Jeigu jeigu pridėčiau dar, tai norėčiau pasakyt liftas, nes nes kiekvienas...

TD26.

Aš irgi pagalvojau apie liftą...

TD25.

Jo, nes kiekvienas... Jo, jo čia kur su tais kodais, mygtukais, viską. Kiekvienas daugiabutis namas, kuris turi liftą, turi savotišką liftą, kuris yra savaip creepy ir skleidžia visokius garsus. Aš atsimenu, aš tiesiog turiu tą core soundtracką, kai tu kyli į 5 aukštą pas mus liftu, ir tu žinai sequence, koks garsas eis po kurio garso ir maždaug ten sujudės liftas, ar ne. Ir jeigu kažkas būna ne taip, tai kaip čia dabar? Sugedo liftas gal? am jo, tai tai ir nuėjus į kažkokį kitą sovietinį namą ir tu žinai, kaip jis atrodys, plus minus, maždaug žinai, kaip jis reaguos, tai gal nėra taip creepy kaip kokiems kitiems užsieniečiam, kurie nėra susidūrę su tuo.

TD22.

Ir gal dar aš irgi norėčiau prie racionalumo dar pridėti vieną akcentą, aš šiuo metu [darbo vieta], nu žodžiu. Man kas labai buvo įdomu, nu šiaip tie [miestas] tai yra grynas sovietinis klasikinis miestas, jis buvo niekas ir tapo miesteliu, ar ne? Tai man buvo labai įdomu, ta prasme, man, kaip naujam žmogui, tenais tam naujam [specialybė] buvo kultūrinė pažintis tokia su visa ta architektūra, šiaip ten nieko kaip ir įdomaus nėra, bet man labai buvo kas įdomu, kad ant kiek yra sandariai yra apgalvota ten, pavyzdžiui, ir ten visokios, ta prasme, bunkeriai, panašiai. Aš žinau, kad blemba, viskas vienoj vietoj tiesiog yra. Jeigu ten kas, tai vienu žodžiu, visi apie 15 minučių gali ir visur būt. Man tas tiesiog nu taip įspūdingai atrodė.

M.

Okei. Gerai, eikim gal dar prie kito klausimo. Čia šiek tiek kalbėjom apie buitį, vat pasakojo apie garsus, liftus ir panašiai, tai galim gal pabandyt susidėliot apskritai tokius pagrindinius akcentus, kas apibūdina buitį daugiabutyje? Tiek ir tuo metu galbūt, ar ne, tiek ir dabar gyvenant, kokie yra pagrindiniai dalykai, kas asocijuojasi su buitimi daugiabučiuose?

TD26.

Gal ko dar nepamirėjom – kai užėjai į laiptinę ir ten pagal skirtingą aukštą žinai, kas ką gamina, nu man tas yra iki pat dabar, tu žinai, kad ten kaimynai daro kotletus, kažkas daro kopūstus, toks labai

transperancy šia prasme. Jo...

TD24.

Tiesa...

TD25.

Būdavo, atvažiuodavo bulves pardavinėt, eidavom [kiti pritaria]. Pas mus Jonavoj daug romų yra, tai jie ateidavo irgi peilius pardavinėti ten visokius

TD22.

Šaukštai, puodai...

TD25.

Jo. Ateidavo ir... Išmaldos prašyt irgi. Bet jeigu kalbant apie vidų, tai irgi, na, trintis tarp namiškių, vis tiek tos bendros erdvės, jos nėra didelės. Em, jo...

M.

kažkas dar turit kažką pasakyt?

TD22.

Man gal tas žodis kažkaip taip kiltų, tai gal ramybė, netgi nežinau, tas irgi kaip sakau, tos Rytų Europos tipo vaikas. Nežinau...

TD25.

Jo. Aš grodavau namuose, tai žinojau, kad kaimynai tiek iš 9, tiek iš pirmo aukšto girdėdavo, ką aš grodavau, tai irgi visada galvodavau, kaip man jų neužknist [juokiasi].

TD24.

Aš tai bijodavau negražiai pagrot, nes paskui, nu, kaip sakant, tu pagroji ir paskui mama sako, o ten tipo teta sakė, kad gražiai groji ir žino ten [juokiasi]

TD22.

Jo bet vat mes čia tą ramybę aš turiu omeny ne tą ramybę, kad tau čia tylu yra, aš kaip nežinau, tas užtikrintumas kažkokios buities, vat tas ta prasme, kas čia kaip laiko kapsulė kokio, tarsi nelabai kas kinta, nežinau, man gal per tą prizmę labiau ir čia gal labai subtilūs dalykai...

TD21.

Aš kol... Nu aš šeimoj jauniausias, tai kol vat buvo sesė, sakau, buvo daug žmonių, atrodė, kad tokio savo kambario neturiu, pavyzdžiui, eidavau į filmus, ten savo kambarius turi – kaip norėčiau, tai vat aš tą, kad vat savo erdvę turiu, tik tada, pavyzdžiui, nu, kai likau vat vienas vaikas šeimoj, va tada taip, aš jaučiaus, kad turiu savo kambarį, bet iki tol, nu neapsiversdavau sakyt, kad čia vat mano kambarys, nors aš ten būdavo, miegu, leidžiu laiką, bet kažkaip vat nebuvi, kad vat čia mano yra.

TD26.

Jo, aš irgi kambariu dalindavausi su močiute, tai turėjau savą savą kambarį tik pas kitą močiutę kaime. Tai kai vasarą nuvažiuodavau ten pas tėvą, mano kambarys. Ten kaime, ir ten bijodavau miegot kartais ir tipo... Toks jo tas dalinimasis erdve labai, man atrodo, apibūdina tą tą buitį. Tada tai turbūt buvo iššūkių. Dabar, kai prisimeni, tai nėra, kad ten kažkaip labai baisiai, kad ten kažkas kažko nepasidalindavo, tai nėra tokio, bet tuomet gal kai augai toks, norėjosi savo kampo kažkokio, bet nežinau, man tai ten buvo svarbiausia vieta namuose, kur kompiuteris, ten tiesiog jeigu su tėčiu susitari, kada pa pažaisti, tai viskas gerai.

TD23.

Nežinau, nu vat kai ką kalbat, tai man iškyla atsiminimai, kad jo kažkaip labai toksai toksai toks struktūruotas laikas ten, kada kas į tualetą susiruošti, ten visa ką nu taip sistema veikdavo kažkaip. Aš irgi dalinausi kambariu, tai man buvo sunku tai pakęsti. Am bet ką, bet vat ką prisimenu, tai kad esu dėkinga už tas girgždančias grind grind grindis, nes mėgdavau skaityt ir mėgdavau labiau skaityt, negu daryt namų darbus, pavyzdžiui, tai kai mama norėdavo ateiti ten pažiūrėt, kaip man sekasi, tai aš girdėdavau ir tada šmurkšteldavau tą savo knygą kažkur. Jo...

M.

O jeigu reikėtų kažkaip apibūdint kažkokiais žodžiais estetinė prasme daugiabučius, kokie tie žodžiai būtų?

TD24.

Brutumas man.

TD26.

Man toks labai su suplan suplanuotumas, kaip kad man atrodo, kad kai statė, aš ten nelabai domėjausi ta kažkokia architektūros istorija, ta prasme, bet nu kur buvo kažkaip gal pagalvota, numatyta, kur žmonės turi eiti, kada jie kur būna toksai tas vat gal su racionalumu, tas tuo toksai labai intentional padarymas visko. Pačiam bute, aišku, jau patys kažką pakeisdavom, kažką, bet tas išplanavimas pagrindinis tiek namo, tiek laiptinės, tiek kiemo, tai buvo labai labai intentionally. Tas turbūt jaučiasi palyginus su gal kitom erdvėm, kur dabar būni.

TD23.

Man dar žodis ateina ir su tuo, ką kalbi, susijęs – „suspausta“ toks. Ir taip į rėmus kažkaip sudėti žmonės turbūt, ir šiaip ir erdvės ganėtinai suspaustos. Ką mes pasidarėm savo namuose, nu čia tėvų buvo sprendimas, kad sukeitėm tualetą ir virtuvę vietom, tai mūsų tualetas patapo su langu, tai čia buvo toks wow radikalu ir vis dar dabar ateina žmonės ir jie tokie [nustebę] „eina sau, kaip čia taip...“ [50:01]

TD21.

Dar kyla, kad vienoda, nes, nu visi... Nu tai gerai gatvėj vienodi, kitur gal ten šiek tiek kažkas minimaliai skiriasi, bet vis tiek, nu tas vienodumas toksai visur nu vienoda taip.

TD24.

Štampuota tiesiog viskas.

TD21.

Jo.

TD22.

Bet šiaip jie... Galvoju iš kitos pusės, jie šiaip jie skiriasi, jie skiriasi pagal laikotarpius, o, pavyzdžiui, ten stalinistinio buto tu negali lyginti ten su chruščiovke pavyzdžiui...

TD24.

Ne tai faktas.

TD22.

Tai va tai pavyzdžiui, aš dabar va Kaune mes turime paskutinės laidos, jis ten [19]89 metų, iš geltonų plytų kaip būna, nu kaip [rajonas] kaip pasakyti, tai man ten pavyzdžiui, man kaip tik labai

viskas decent, ta prasme, ten ir vietos daugiau, lubos aukštos, nu tai jo, toks 1990's labai vaibas.

TD24.

Arba tie senesni, kur sakau, [19]40 kažkelintų, [19]50. Tai jie būna su labai įdomiai ir lubose išraižyta, ir jos aukštos tos lubos, ir super storos sienos su super gera izoliacija, ko nepasakyčiau apie ten [19]89 metų butus.

TD22.

Aš galvoju, aš galvoju, kažkas mane labai buvo protinę, aš tada jau gimnazistas buvau ir aš aš po to į meno gimnaziją mokiausi, muzikos gimnazijoje mokiausi, aš tada labai pradėjau stumti ant visų šitų sovietinių vienu žodžiu daugiabučių, bet man kažkaip ką išaiškino ir kas man kažkaip tiesiog nežinau, pamąstymą davė, kas man aiškino, kad sako, kad kad tu, jaunuoli, tu nesupranti, kokią tai problemą išsprendžia tas visas housing crisis, kad ten ta prasme, kad chuščiovkės yra labai gerai, kas, palyginus su tuo, kas buvo prieš tai. Tai va tai jo, toks įdomus momentas.

M.

Aš čia dabar siunčiu nuotraukas, žodžiu, re renovuotų ir nerenovuotų daugiabučių, tai tai, žodžiu, prieis prie visų tos nuotraukos. Bet kaip šiaip vertinat pokytį tą renovacijos? Ar jums renovacija kažkaip nu labiau teigiamas ar neigiamas dalykas?

TD23.

Taip, noriu renovacijos, bet kaimynai nenori! [visi juokiasi] jie visi nuomojasi... Ne...

TD22.

Bet čia specialiai eidamas čia aš pasidomėjau, man buvo labai smalsu, kiek kiek apytiksliai milijonų žmonių galėtų gyventi chuščiovkėse šiandien? 200 milijonų globaliai. Įsivaizduojant tą mastelį daug šiaip, ar ne?

TD23.

Čia per pasaulį?

TD22.

Taip taip, nu tai posovietinės visokios....

M.

Ne tik Lietuvoj... [visi juokiasi]

TD25.

Ne, dėl renovacijos tai tiktai tiktai pozityviai. Aišku, galima ginčytis dėl dėl ten fasado ir kaip stilistikos, estetikos, kaip atrodo, bet bet kas liečia kitus klausimus...

TD22.

Bet, pavyzdžiui, šitas [rodo renovuoto daugiabučio nuotrauką], kuo jisai skiriasi ten nuo šiuolaikiškų? Tiesiog, viskas ok atrodo.

TD25.

Jo. Vis tiek tai yra ekonominės klasės pastatai, būstai, tai nemanau, kad galima tikėtis...

TD23.

Man tai kai kurios labai liūdnos [nuotraukos] atrodo, nu tipo šita, pavyzdžiui, primena biški tokį tualetą pigiai padarytą [rodo renovuoto daugiabučio nuotrauką], nu ką aš žinau...

TD25.

Nu kartais spalvos būna tokios, kur pjaunasi tarpusavyje...

TD23.

Arba kai kurie būna taip lievai padaryti, kad yra blogiau negu nerenovuota ten po kelių metų, tai tada aaa...

TD21.

Man tai renovacijos toks tvarkingumo gal požymis, nu tvarkingiau atrodo ta prasme, nes būna ir... Nes jeigu namą renovuoja, tai ten kažkokių keliukus... Nu man kažkiek man toks nu tvarkin tvarkingiau.

TD22.

Jo, bet aišku turbūt [neaišku, ką sako] man galbūt irgi ką renovacijos primena tai, kaip būdavo anksčiau, euroremontas. Tai man šitas irgi pigus... Naujas, bet belekaip atrodo, kad truputį kartais, kai būdavo žali namai tai...

TD23.

Toks, kur tiesiog uždenkim. Uždenkim, kad nesimatytų.

TD24.

Man kažkiek asocijuojasi su šildymo kainų kritimu tos renovacijos, nes visada yra tas toks, kai tu nuomojies sovietinį butą, tu galvoji ir klausai, kokie ten mokesčiai, nes dažnai būna labai dideli...

M.

O tai, pavyzdžiui, kuris jums yra artimesnis vaizdas? Ta prasme, ar šitų renovuotų? Priimtinesnis artimesnis. Ar ar tų senų?

TD22.

Jeigu atsuktume laiką atgal dvejais metais ir rinkčiausi butą, tai gal man tas su renovacija, kur pigus tualetas ir man visai gal nieko būtų [juokiasi].

TD25.

Jo, jeigu reiktų rinktis, tai tik renovuotą. Am šiaip gyvenimui priimtinesnis tik renovuotas, nostalgijos prasme, vaikystės atsiminimų, aišku, nerenovuotas, bet, pavyzdžiui, dabar praeitą savaitgalį buvau grįžęs į Jonavą ir pamačiau, kad pastoliai prie mano vaikystės namo...

TD22.

Tai gal vienas toks socialinis aspektas, kad aš jeigu tektų pirkti butą ir man taip buvo, matosi, koks kontingentas gyvenantis, nes, aišku, žmonės subalsavo, kad darom, susimetė, tai čia būtų tos kokybės ženklas daugiabučiai. Nu dėl būtent dėl kontingento.

TD26.

Jo aš irgi labai pritariu dėl fakto, kad reikia, nes nu tiesiog ir kainos... Nu ta prasme ir kaštų prasme, ir visko, bet labai skirtingai jie padaro tą renovaciją, nes pas mus, nu, mes gyvenam Tuskulėnų gatvėj ir mūsų butas, mūsų daugiabutis padarė renovaciją, ten su labai daug ginčų, labai ilgas procesas buvo, bet pasirinko tą gal ne patį brangiausią variantą, bet tokį, kur iš tikrųjų padaro renovaciją, o ten du namai nuo mūsų padarė tokį tiesiog euroremontėlį, kur tiesiog nudažė fasadą, man atrodo, ir tiek to. Nu tai kam jūs tiek metėtės, žinai, ant tų dažų, jeigu jūs net neapšiltinat namo, nu toks. Bet labai keičia vaizdą, faktas. Tai labai pritariu, ką sakei dėl to, kad eee, kad kad kad sau renkantis tai tikrai su renovacija, bet man tas vaizdas tų devynaukščių tokių nerenovuotų, nu tai visada galvoj bus ir kai kažkada bus momentas, kai jau visi bus renovuoti ir tas kažkoks

landscape‘as labai pasikeis ir tas vaizdas pasikeis, nebus toksai savas, bet negyvensi praeity.

TD22.

Šiaip gal tas būna įdomus momentas, na, šiek tiek, truputį susiję yra kai būna, kad jau kažkas pirks butą, tai pirmas dalykas, ką visi daro, tai einam pasivaikščiot, pažiūrėsim, kas per žmonės gyvena. Tai vat man tas būtent, kad renkantis, kad vat renovacija - kokybės ženklas ir žmonių tarsi yra, bet čia, matyt, nėra kažkokių...

M.

Okei ir dabar nu čia įdomu tai, kad esat visi iš skirtingų vietovių ir, žodžiu, iš skirtingų miestų, tai kaip manot, ar yra kažkokie dalykai, kurie vienija tuos žmones, žodžiu, iš skirtingų vietų gyvenusius tokiuose daugiabučiuose? Ar sakytumėt, kad kažkas yra panašaus?

TD22.

Taip...

TD23.

Kažką, regis, randam.

TD24.

Kažką jo.

TD22.

Mūsų patirtis ta pati vaikystės, atrodo, daugmaž, nes labai daug panašių žodžių naudojam.

TD24.

Vien jau iš tų vat 3 apibūdinimų, beveik tas pats.

TD22.

Taip.

TD21.

Ir šiaip, nu, pavyzdžiui, vat kai ir kalbam, irgi taip atrodo pritariam vieni kitiems panašiai, nu vat panašiai, patirtys tokios panašios...

TD26.

Jo, aš manau, kad nu ir mes kaip turbūt visi auge, tai mus tas vienija kai vaikas tu augi, ir tu tam tikrą kažkokį bendrą turi, nu, tą funkcionavimo kažkokią logiką. Gal tarp suaugusių tas labiau skiriasi, priklausomai, kada kas įsikėlė ir panašiai, bet bet pati logika gyvenimo man atrodo, labai tokia bendra, ir tu supranti tuos bendrus dalykus. Aa ten tie liftų dalykai, kvapų dalykai, ar ten kaimynų girdėjimo dalykai...

TD22.

Ir ir vat pratęsiant min mintį tai aš vienam seminare su čeku bendravau, na, mes labai ten bendravom, nes savaitę laiko truko seminarais, ir mes labai juokėmės jog pas juos... Ten, kur jisai gyveno, jie turėjo netgi tuos pačius škoda troleibusus, ir būdavo belekaip juokinga, kad mes galime [nesigirdi žodžio] gyvenom per tokį atstumą viens nuo kito, mes galim garsus atkartot, žinot, tas pypypyp ir taip toliau, ta prasme, tai vat tas labai įdomu, tarsi tu jautiesi ne vienas, kad tu a part of bigger community toks išeina.... Jo, tas labai įdomu... Kai sutinki random kažkokį jaunuolį, kuris vat su tokiu pat troleibusu važinėjo, kaip ir tu į mokyklą...

TD24.

Nu bet ten jie ir gaminti Čekoslovakijoje...

TD22.

Būtent, taip, čia yra... Man tai pavyzdžiui yra belekaip kietai. Ta prasme mes turime bendravardiklius, žinot, kažkokių kultūrinių, nežinau kaip pasakyti, ne kultūros, civilizacinius kažkokių, kaip pasakyti...

TD26.

Kalbant apie troleibusus, tai bus kokios 3 tautos, kur ten viena kitą supranta,

TD22.

Tai daugiau, ukrainiečiai, manau...

TD26.

Nu Lvice, jo, jo, ten iš seniau, bet dabar tai dar važinėja, jo, jo.

M.

TD25, TD23, ką jūs galvojat?

TD25.

Aš pagalvoju apie vaikystę, tai, pavyzdžiui, Jonavoj, nu, vis tiek aplink centrines vietas tai daugiausia būdavo tų sovietinių daugiabučių. Mano, pavyzdžiui, draugas gyveno nuosavam name, tai jisai biški toliau už miesto gyvendavo, ir aš vis pagalvodavau, kad, blemba, kaip jam sunku, ten vis toli, vaikščiot visur, ten eit... [kiti kikeną] Tai kažkaip... Jo gal galvojant apie tą skirtį, tai vat toks vat bet... Bet tada tu pas jį nuvažiuoji, ten didelis namas, kiemas, ten visa kita, tu su pavydu galvoji, kaip čia norėtum gyvent, am... Tai jo, bet bet dėl to vienijimo tai pritariu. Ką ką kiti jau pasakė...

TD23.

Mmm, na, aš manau, kad turim, jo, bendro, bet ką naujo dar pasakyti, mmm, nežinau, nežinau, ką pridėti.

M.

Okei, okei, tai galim toliau... Tai nu čia nemažai dalykų labai aptarėm ir apie buitį, apie vaikystę, žodžiu apie patirtis. Tai pabandykim sudėlioti plusus minusus gyvenimo tokiam daugiabuty. Tai žodžiu galit sakyti... [59:40]

TD22.

Gera kaina [juokiasi], gera infrastruktūra, jaučiuosi kaip koks Juršėnas dabar, žinot [juokiasi].

TD23.

Šalia parduotuvė.

TD22.

Taip, nu tai infrastruktūra tarsi, taip. Kadangi gyvenu name, čia tas labai aktualu tapo, nereikia rūpintis šildymu, nes radiatoriai taip veikia... [nesigirdi, ką toliau sako]. Taip pat labai iš to racionalumo pusės, kad tai yra labai lengvai likvidu, nu jeigu reikalas parduoti yra, negausi [nesigirdi žodžio], kas ten vienas butas gi...

TD25.

Nu čia bet turbūt irgi labiau susiję su miestu nei nei su nei su pačiu butu...

TD22.

Nu taip bet čia bet viskas susiję. Vat ten gera kaina reiškias, kad likvidus bus, man atrodo...

TD24.

Nu ko nepasakyčiau, pavyzdžiui, apie Kelmę, nes butą žiauriai sunku buvo parduot.

TD22.

Bet čia dėl to, kad Kelmėj.

TD24.

Mažas.

M.

Nu tai kaip ir nėra čia vienijantis tada dalykas? [kiti pritaria]

TD24.

Aš sakyčiau gal ankštumas, jeigu prie minusų galim prirašyti, aš dėčiau tikrai, kad ankšta, plonos sienos, nu bet čia ne visiems...

TD22.

Čia kaip jauniem žmonėm rūpi: nėra pakazūchos [juokiasi], nėra ko pasimaivyt.

TD23.

Ko nėra?

TD22.

Pakazūchos. Neteko girdėt tokio žodžio?

TD23.

Girdėjau, bet aš nevartoju.

TD22.

Čia reikia apsimetinėjimas, kad ten aš geriau gyvensiu 10 kvadratų bute, bet Perkūnkiemy naujos statybos, negu gyvensiu 30 kvadratų, bet sovietiniam. Tai čia yra tas apsimetinėjimas, tas tarsi kad...

TD23.

Mhm, okei...

TD25.

ką mes turim, palauk, primink?

M.

Gera kaina, infrastruktūra, centrinis šildymas. Tada prie minusų ankštumas, plonos sienos...

TD25.

Plonos sienos jo...

M.

Čia galima net galvot, ką jau buvot anksčiau pasakę.

TD22.

Prie plusų galima prirašyti rūšiai. Labai aktualus dalykas, pavyzdžiui, padangas pasidėt ar dviračius.

TD23.

Padangas, būtent [juokiasi], ten ir vieta...

TD24.

Ten, man atrodo, aš nežinau kaip Vilniuj, galit paneigt, bet man atrodo, kad prie tų sovietinių dažnai būna nemokamas parkingas, kiemai, kad tau nereikia išsipirkti, bet aš nežinau,

TD23.

[juokiasi] bet tada prasideda visokios paniatkės... Ten tipo mmm, pas mus kieme ten perrėžia padangas, jeigu tu kažkieno vietoj pasiparkuoji mašiną mašiną...

TD25.

Šiaip rasti vietą...

M.

Tai rašau prie plusų nemokamas parkingas, prie minusų nereguliuotas parkingas? [visi juokiasi, pritaria]

TD22.

Aš labai noriu vat pasidalinti, nes labai netradicinis atvejis, vat dabar [vieta] gyvenam prie [nesigirdi žodis] miestely, bet sovietiniam bute, bet mums labai pasisekė, kad yra kad yra devynaukščių butas, turim aikštelę su šlachbaumu, turim garažą ir tarp garažo ir daugiabučio yra dar vienas šlachbaumas ir mes tarsi turime dvi aikšteles ir dar garažus turim, tai vat labai bet man patinka tai, kad kiti neturi, o mes turim tai tarsi...

M.

Gera gal kažkas dar ir turit plusų, minusų?

TD26.

Nu turbūt more often than not, gera kvadratūra už tą kainą, kurią tu moki [kiti pritaria]. Nes aš pritariu dėl to ankštumo, bet už tą kainą, kurią tu sumoki, tu gauni visai daug.

TD24.

Taip taip.

TD26.

Tai tas toksai jo, tai... Pliusas...

M.

Okei...

TD25.

Jo, prie minusų jeigu jeigu ne nerenovuotas namas, tai byrantys balkonai...

TD24.

Šiaip architektūra ta prasme, baisi yra...

TD23.

Kas baisi? Architektūra?

TD24.

Nu čia skonio... Bet šiaip nėra skonio reikalas.

TD22.

Teko būt rytų Vokietijoje, ten same, same Antakalnis [juokiasi], bet jo, tiesa.

M.

Nu tai galvojant apie kasdienybę dar yra kažkokių plusų? [pauzė] Gali ir nebūt, gal jau viską pasakėm.

TD22.

Šiaip aš ko aš ko pasiilgstu dabar kai pats savarankiškai gyvenu, kad nereikėdavo rūpintis jokiais dalykais. Turiu omeny, pavyzdžiui, ten laidai kokie nors. Nu kada nu kada jūs ten sovietiniam bute laidus keitėt arba ten vamzdžius kokius? Aš pagalvoju, kad nelabai

TD25.

Nu nu šiaip laidus... keičia laidus iš aliuminio į varinius...

TD22.

Bet tie laidai jie yra betonuoti...

TD25.

Vamzdžius irgi, sovietiniai gi metaliniai, irgi prakiursta...

TD22.

Nes aš dabar mediniam name gyvenu. Aš pats pradėjau domėtis, aš sakau, kad kažkaip ten sovietiniuose butuose tie laidai yra įbetonuoti ir jie to jie negali užsidegt, jie negali turbūt užsidegt senoj izoliacijoje, kažkas tokio, aš bijau sumeluot.

TD25.

Ne, iš tikrųjų sovietiniuose butuose nėra galingumas aukštas, ir jeigu tu, tarkim, kaitlentę statai vietoj dujinės viryklės, ten dar ir jie ne nebūdavo pritaikyti, kad tu skalbyklę turi ten, šaldytuvą, viską, televizorių...

TD25.

Gali būti jo, jo, tai čia gali būt minusas.

TD23.

Pasakysiu minusą, tai irgi iš nesenų nuotykių sovietiniam bute, tai sujungiau per daug elektros prietaisų ir išmušė saugiklį, o visas tas...

TD26.

Skydinė?

TD23.

Net ne skydine, bet žodžiu, žodžiu, saugiklis, kurį reikėjo ten įjungti, yra pas kaimyną. Kaimyno

nėra, jis yra galbūt slaugos namuose, nežinia. Aš skambinu numeriu, kurį atkapstom, ir bim bim bim bim skamba laidinis telefonas. Tai žodžiu tai nu tai va, tai nori elektros, reikia įsijungti elektrą per kaimyną.

TD22.

Tai čia nēr, kad automatai laiptinėse?

TD25.

Dažniausiai taip...

TD23.

Pas mus ne.

TD25.

Bet pavyzdžiui, internetas irgi dažnai būna nebūna šviesolaidinio, tai jeigu nori greitesnio interneto, tai neturi ką daryt.

M.

Okei, tai gal jau viskas ar dar kažkas? Kažkas kažką sugalvojojot?

TD23.

Gali džiauti skalbinius kieme.

M.

Čia pliusas ar minusas?

TD23.

Taip, pliusas.

TD22.

Susirūpinčiau, kad nepavogs kažkas kelnų... [juokiasi]

M.

Okei, viskas? [tyla] Gerai, tai galim... Tai žodžiu, tai išvardinom: gera kaina, gera infrastruktūra, žodžiu, rūšiai, nemokamas parkingas, gali džiaut skalbinius. Prie minusų: ankštumas, plonos sienos, byrantys balkonai, estetika tikriausiai, ar ne? Ir panašiai. Tai kaip manot, kurie jums labiau nusveria, ar pliusai, ar minusai? Kas atrodo svaresni?

TD22.

Pliusai.

M.

Pliusai...

TD23.

Pozityviai žiūriu...

TD21.

Aha, kad ir kaip keista dabar, bet jo, gal ir pliusai nusveria... Bent jau tai, ką išvardinom iš tikrųjų...

TD23.

Nu dar tie minusai, man jie skamba, kaip jie išsprendžiami pagrinde yra, tie dalykai.

TD25.

O jeigu taip atsiriboja nuo asmeninių visų patirčių, tai jie vis tiek turi savo vietą pasaulyje tie visi sovietiniai daugiabučiai ir ir nereiktų jų ten nei griauti, nei nieko daryti, bet bet manau, jeigu finansinė padėtis leidžia ten rinktis naujesnį namą, tai rinkčiausi ir naujesnį vietoj sovietinio...

TD22.

Aš žiūriu, gal tie sovietiniai, bet daugiau kambarių [juokiasi]

TD26.

Jo, aš turbūt atsiribojant, tikrai man atrodo, kad nu čia labai nu svarbi dalis tokio kažkokio urbanistinio paveikslo, nes tai tiesiog accomodatina labai daug žmonių, su labai įvairiom pajamom šiuo metu, nes... Nu jo, ta prasme aš dabar galiu kalbėt tik už Vilnių, bet nu Vilnių yra visai daug tų sovietinių rajonų, kurie yra tikrai netoli netoli nuo centrinės miesto dalies ir tu gali gyvent visai dideliame plote už visiškai normalią kainą, palyginus ten su galbūt nuomojimusi vieno kambario kažkur čia, nežinau, prie Vokiečių gatvės, kur bus labai faina, bet galimai neturėsi lango. Bet... Tai jo, tai aš kažkaip pozityviai žiūriu į tai, kad turbūt nei tai buvo grynai sovietinė idėja, nes tikrai nebuvo taip, kad kažkoks sovietų architektas atsisėdo ir sugalvojo nuo balto lapo visą šitą projektą, nes tikrai labai panašių rajonų yra ir Vakarų Europoj, man atrodo, pirmi du chruščiovkių kažkokių projektai atėjo iš iš Prancūzijos, kur po karo, kur buvo sugriauta, buvo pastatyta penkiaaukščiai namai, tai tai čia yra labai man atrodo, kad... Jeigu save identifikuoji su vidurine klase, tai it's your straightest way to go.

TD22.

Sutinku.

M.

Okei... Nu gerai. Tai tada, pavyzdžiui, galvojant, čia TD25 šiek tiek užsiminė apie... Vis kyla, žodžiu, tų pasvarstymų, kad gal reiktų nugriaut, nes, žodžiu, jie neekonomiški, ne nepatrauklūs ir panašiai, tai TD25 jau sakė, kad nereikia griaut. Kokia yra kitų nuomonė? Ar sutiktumėt?

TD22.

Nu dauguma mūsų kartos vis tiek benamiai bus, tai... [juokiasi] Tai aš manau, kad negalima griaut.

TD26.

Jo, aš irgi manau, kad negalima griaut, nes aš čia šiaip labai... Nu, Lietuvoj trūksta tos tokios kažkokios valstybinės iniciatyvos, įstatymo visokio NT, nes tu negali visko palikt tiesiog privačiam verslui, nes mes matom Vilnių, kas pavyks.

TD22.

Šiaip gal tiesiai šviesiai čia sakau, toks gal pusiau argumentas, bet aš netikiu, kad šiaip, kad kad šiais laikais tokiais tempais būtų galima rajonus spausdint. Nu dėl objektyvių aplinkybių tiesiog. Nu, kaip tu [nesigirdi žodžio], kur čia vat vežam, čia darom ir panašiai. Aš manau, kad nu tas neįmanoma šiais laikais būtų tokiais tempais.

TD26.

Jo, aš tai tiesiog manau, kad tas strategija su renovacijom labai gerai... Nežinau, ne, nežiūrėjau jokių ten vertinimų, koks ten jo efektyvumas, kaip sekasi, bet man atrodo, kad jeigu jeigu tai yra geras būdas padidinti tą kažkokį efektyvumą, tai tai tikrai tik už. [1:09:48]

M.

Tai renovacijos yra labiau?

TD26.

Jo, jo.

TD22.

Ir tada būtų tas prieinamumo klausimas, nes, pavyzdžiui, nauji butai, tai jeigu privatus verslas stato, tai faktas, kad jis užsidirbt turi, [nesigirdi frazė], tai automatiškai vėl tų bus, kur šiaip labai neįkandami, tai dar labiau atitolsta.

M.

Kaip kiti manot?

TD23.

Aš tai palaikau ne griovimą, o atnaujinimą, tvarumą ir žodžiu, kam kam naikinti, jeigu galima dar kažkaip pasirūpinti tuo, kas yra.

TD24.

Jo, tai aš irgi sutikčiau, jeigu įmanoma yra renovuot – tikrai. Ar tai nekainuoja daugiau negu pastatyt, tai neaišku.

M.

TD21, irgi sutinki suprantu? [TD21 linkčioja] Okei. Tai prieinam prie paskutinio, žodžiu, klausimo. Mes čia labai daug jau visko apsvarstėm ir aptarėm. Tai bendrai žiūrint į tuos daugiabučius, ką jie jums simbolizuoja? [pauzė] Nebūtinai tik iš savo, galima žodžiu ir tokį bendresnį pamąstymą...

TD22.

Rytų bloką [juokiasi]

TD25.

Nu šiaip jo.

TD22.

Kino elementas.

TD26.

Jo, jo. Nu aš irgi, man tas yra, kad turbūt kai ten vaikas augi ir ten tiesiog pasakojo ten tėvai ir ten, nu mano močiutė, kad nu vat mes turėjom ten medinį namą Naujamiesty, bet ten nusprendė statyti fabriką ir ten sugriovė mūsų namą ir davė butą. Nu ir toksai vat, kad visą šeimą kažkur išmėtė. Ten kažkas Šeškuose, kažką Žirmūnuose ir dabar galvoji, kaip gerai ten vienur vieni gavo, kitur ten nefaina ar kažkas. Toksai kažkoks am, nu, tas yra... Yra tas istorinis elementas, kad tai vat sovietmečiu buvo kažkokia paskirstyta sistema, aa tas suteikia labai didelį kontekstą kažkokiam jausmui apie sovietinį sovietinį butą, bet po to toks labai didelis sluoksnis tos tokios buities, prisiminimų, vaikystės, kur tai nėra tau kažkoks vien tik tą... Tu vis tiek... Aš gimiau jau 2000, tai nėra čia labai ką ir prisiminti sovietmečiu, bet bet tu jau kažkokį savo gyvenimą susikūrei, bet tas toksai vis tiek kontekstas, iš kur tai atėjo tai nu labai gyvas.

TD25.

Jo, pritariu, visiškai.

M.

Tai irgi kažkoks tarsi laikmečio, ar ne?

TD25.

Jo, istorinis identitetas toks vis tiek išliekamasis... Kur... Aš, pavyzdžiui, pagalvoju dažnai, ką užsieniečiai atvažiavę galvoja apie visą tą...

TD22.

Priklauso iš kur...

TD25.

Nu jo, iš ne Rytų bloko valstybės... Tai... Tai jo, tai...

M.

Ir ką manai, ką galvoja?

TD25.

Nu jau toks kyla pradžioj, toks, kaip pasakyt, nepasitikėjimo savim kompleksas, kad tu turi pasiteisinti, kodėl čia viskas taip atrodo, o ne taip, kaip galėtų atrodyt galbūt tavo rožinėm akim. Am, bet bet jo, bet bet puiki proga paaiškint istoriją [juokiasi].

TD23.

Aš tai gal kitą sluoksnį pridėsiu, kad nu, man atrodo... M... Jo, čia ir apie tada, ir apie dabar labai atspindi tie daugiabučiai šiaip, kokioj mes visuomenėj gyvenam, man regis. Ir čia toks pasidalinimas iš savos patirties. Tai prieš keletą metų kurį laiką gyvenau kaime ir tada grįžau trumpam į Vilnių ir sėdėjau balkone ten kažkur Žirmūnuose, ir žiūrėjau į kitą namą, ir mane užliejo toks toks stiprus kažkoks liūdesys, matant daug tų šviečiančių langelių, ir aš supratau, kad, vau, ten žmonės, jie gyvena tam pačiam name, bet jie taip nesusiję jaučiasi, ir tada vat kaime, tuo tarpu aš nepažistu tų žmonių, bet mes sveikinamės, mes susitinkam... Nu tai va, tai man kažkaip toks visuomenės atspindėlis.

TD22.

Mano gal dar tokie du jau pabaigai gal būtų punktai. Tai pirmas man būtų gal man sovietiniai butai kartais netgi asocijuojasi, galvoju, su labai, nežinau, middle class, viduriąja klase tokia, tai, pavyzdžiui, jeigu yra, nežinau, jauna šeima, kuri gyvena dviejų kambarių, sovietiniam bute Žirmūnuose, tai vat čia yra, va jau yra gerai, manau tai yra racionalu. Antras dalykas, kai yra daug kalbama apie brutalumą, tą visą tą, nu, kad vat negražūs pastatai, estetika panaši, aš galvoju, bet iš kitos pusės, tai kažkaip tais... Iš tos pačios jungties žmonės labai humaniškai tas vietas adaptuojasi sau, ta prasme tos vietos yra labai unikalios, ta prasme palyginti ten kokios močiutės butą su draugo butu, ane... Tai vat tai, kad yra daug laisvės kažkaip, tai jie labai skiriasi šiaip tarpusavyje iš vidaus. Tai vat tas labai, tas vat labai humaniškas akcentas vat yra šitose vietose, na, aš turiu omeny daugmaž taip, kaip tenai soviet sovietinėse laiptinėse ten kokias nors ten gėles močiutės augina, žinot, tai vat tokia kažkur yra humanika šitoj vietoj. Tai va.

TD24.

Jo, bet, man gal vat žiūrint iš miesto perspektyvos, tiesiog, kad tu užkyli iš kažkur aukščiau pasižiūrėt, į tą patį televizijos bokštą, tarkim, ir tu matai tuos rajonus ten, nežinau, Karoliniškes, dar kažką ten, tai, nu, nu liūdnas man tas vaizdas, nu man jis labai liūdnas, man jis labai pilkas ir tiesiog, nu tikrai, nežinau... Man labai baisu yra iš išorinės pusės grynai tie pastatai, nes, nu, vat, kai tu užkyli į tą patį Gedimino kalną, nu tai visai kitoks tas Vilnius atrodo...

M.

Okei...

TD24.

Ir labai jaučias, kai... Nes man yra tekę visai ilgai pagyvent vat būtent labiau prie centro, ir kaip eina ta kasdienybė, kai tu vaikštai ir tada, kai tu gyveni ten kokiam Antakalny, nors tai nėra blogas variantas ir blogiausias Vilniuj, kur ten gyvent, nu kitokia ta nuotaika visiškai, kai tu ten grįžti. Tai man labiau neigiamai asocijuojasi.

TD25.

Aš dar užbaigčiau savo mintį, kad taip, tai yra didelė istorijos dalis mūsų, bet tuo pačiu metu puiki dar proga irgi parodyt tą kontrastą, nuo kur mes buvom ir kur mes esam dabar. Tai irgi toks... Daug ir kontrastų šiaip suteikia ta visa architektūra bendram paveikslui, miestui... Ypatingai kokiam Vilniui. [1:16:28]

M.

TD21, turi kažką pridėt?

TD21.

Man čia tik norėjau dar pridėt, nes man atrodo, kad dabar tiek nu artima ta visa architektūra, kad aš, nu aš kitaip ir neįsivaizduoju, o kaip gražiai padaryt butus, pavyzdžiui? Vis tiek jie bus kvadratiniai, nu tipo, vis tiek bus kvadratiniai. Nu gerai, gal spalvos kitos, gal ten priėjus iš arčiau, gal ten kažkokie langai kažkaip kitaip, bet nu vis tiek butai yra butai, nu vis tiek butai yra butai, tas pats kvadratas padėtas ir tiek [juokiasi]. Atrodo, dabar pasiimk butą naują, nu, vis tiek jis būtų kvadratas. Nu man tai atrodo, kaip kitaip gali būti, atrodo...

M.

Tai tai ką tada tau simbolizuoja tie? Tiesiog tokią kasdienybę ar kaip?

TD21.

Nežinau, kaip kaip užbaigt, žinok... [visi juokiasi]

M.

Gerai, priimam atsakymą. Tai tikriausiai, jeigu niekas nebenorit nieko pridėt, tai tada sustabdysiu įrašą.

SUMMARY

Surviving Soviet-Era Apartment Blocks: The Independence Generation's Memory in Residential Architecture

Soviet residential architecture remains widespread in Lithuania. It is still one of the most prominent material symbols that represents the Soviet era. During the nearly four decades of Soviet occupation, approximately 984,000 apartments were built in Lithuania. However, after Lithuania regained its independence, Soviet apartment buildings remained relevant living spaces. In other words, the forms of the past inevitably became part of the period of independence. Thus, within Soviet residential architecture, the generation of independence experienced overlapping temporalities. They lived in the remaining blocks built during the occupation while inhabiting the everyday reality of post-communist transformation. At the same time, they created their own personal meanings. Therefore, it remains unclear how all of this fits into the memory of the Soviet-era apartment buildings.

This study seeks to answer the question: how is the memory of the independence generation constructed in relation to Soviet residential architecture? The aim of this paper is to understand the memory in space by evaluating personal relationships that are constructed by young people. To this aim, memory studies and the concepts of relationship with space are used. They allow not only for capturing the constructed narratives of the past, but also to record the personal level of memory. The theoretical block on the relationship with place covers the concepts of embodied place, place attachment, and affective atmospheres.

In order to answer the research question, five focus groups were conducted with participants born between 1992 and 2001 who had lived a significant part of their early lives in Soviet apartment buildings. Four groups were based in specific cities, with participants from Vilnius, Panevėžys, Naujoji Akmenė, and Jonava, while the final group included participants from different cities.

Results show that memory in apartment buildings has a significant relationship with place. It is constructed through relationships with neighbors, the control of privacy, and mutual coexistence. Thus, space controls the relationship with others, while neighbors set the privacy boundaries. In this way, Soviet apartment blocks are not neutral spaces – rather, they construct and are constructed. Affective atmospheres in Soviet apartment blocks are described as both melancholy and grey, as well as more positive, highlighting nostalgia and warmth for home and childhood. This means that apartment blocks are understood as simultaneously containing different experiences, moods, and emotional charges.

Finally, apartment blocks combine the collective memory of different periods. Firstly, it highlights and evaluates memory of the Soviet era. Here, moral evaluation becomes salient while

discussing the ideological and political decisions made by the Soviet Union. Memory of the Soviet era is updated by personal family histories, thus accommodating both a more general collective memory and a communicative memory. Additionally, the memory of apartment blocks covers the post-communist transformation that was experienced by the young people themselves. Here, the economic challenges are remembered as the main aspects of this period.

In summary, it can be said that Soviet apartment blocks are multi-layered spaces in every sense. This research shows that it is crucial to understand memory while examining both personal and collective levels. In this way it becomes possible to evaluate personal experiences that might differ or exist independently from the political narratives. Thus, the personal level is crucial while understanding such complicated and rarely considered places. This research contributes to memory studies of Soviet and post-communist transformation by proposing a theoretical model for evaluating personal experiences of place.